

ÇAVDARHİSAR AĞZI VE SÖZ VARLIĞI

(Yüksek Lisans Tezi)

TUNAHAN ÇOLAK

Kütahya-2025

T.C.
KÜTAHYA DUMLUPINAR ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

ÇAVDARHİSAR AĞZI VE SÖZ VARLIĞI

Danışman:
Prof. Dr. Ayşe Nur SIR DÜNDAR

Hazırlayan:
Tunahan ÇOLAK

Kütahya – 2025

Kabul ve Onay

KÜTAHYA DUMLUPINAR ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

Türk Dili ve Edebiyatı Ana bilim dalında, 202285251008 öğrenci numaralı Tunahan ÇOLAK'ın hazırlamış olduğu “ÇAVDARHİSAR AĞZI VE SÖZ VARLIĞI” başlıklı yüksek lisans tez çalışması ile ilgili tez savunma sınavı jüri tarafından yapılmış ve adayın tezinin OY BİRLİĞİ ile kabul edilmesine karar verilmiştir.

16/05/2025

Tez Jürisi	İmza	
	Kabul	Ret
Prof. Dr. Ayşe Nur SIR DÜNDAR (Danışman) (Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Yeni Türk Dili A.B.D.)		
Prof. Dr. Ali AKAR (Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Eski Türk Dili A.B.D.)		
Dr. Öğr. Üyesi Fatma ŞENYÜZ (Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Yeni Türk Dili A.B.D.)		

Onay

Doç. Dr. Eray ACAR
Enstitü Müdürü

Bilimsel Etik Bildirimi

Yüksek Lisans tezi olarak hazırladığım “*Çavdarhisar Ağzı ve Söz Varlığı*” adlı çalışmanın öneri aşamasından sonuçlandığı aşamaya kadar geçen süreçte bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle uyduğumu, tez içindeki tüm bilgileri bilimsel ahlak ve gelenek çerçevesinde elde ettiğimi, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığımı, bu çalışmamda doğrudan veya dolaylı olarak yaptığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu beyan ederim.

16/05/2025

Tunahan ÇOLAK

Öz Geçmiş

İlk, orta ve lise eğitimini Balıkesir’de tamamladıktan sonra, 2021 yılında Kütahya Dumlupınar Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümünden mezun oldu.

2022 yılında Kütahya Dumlupınar Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı’nda tezli yüksek lisans programına başladı.

ÖZET

ÇAVDARHİSAR AĞZI VE SÖZ VARLIĞI

ÇOLAK, Tunahan

Yüksek Lisans Tezi, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Ayşe Nur SIR DÜNDAR

Mayıs, 2025, 336 sayfa

İnsanların karşılıklı olarak anlaşma aracı olan dil; duygu ve düşünceleri yansıtması bakımından önemli bir yere sahiptir. Dünya üzerindeki yaşayan dillerin hepsinin kendine özgü kuralları bulunmaktadır. Ayrıca, dilin en önemli özelliği sürekli gelişen ve değişen bir yapıya sahip olmasıdır. Herhangi bir topluluk içinde kullanılan dilin o topluluğa özgü ifade biçimlerine ve yapılar bürünmesi durumu, dilin değişim ve gelişim evrelerinin önemli bir kanıtıdır. Bu değişim ve gelişim evreleri sonucunda lehçe, şive ve ağız adı verilen alt birimler oluşmuştur. Böylece, bir toplumun dili nasıl kullandığını araştırmak, o toplumun dilindeki ayırt edici özellikleri ortaya çıkartmaya yardımcı olacaktır. Bu bakımdan Çavdarhisar ve yöresinde ağız araştırması yapılmış ve ayırt edici özellikleri ortaya çıkartılmaya çalışılmıştır.

Araştırmanın örneklemini Kütahya'nın Çavdarhisar ilçesi ve ona bağlı bulunan on iki köy oluşturmaktadır. Köyler merkez ilçeye olan uzaklığı ve nüfus yapısına göre seçilmiştir. Araştırmadaki incelemeler, bu köylerdeki kişilerle bire bir görüşme yapılarak ses kaydı alınan yirmi metne dayanmaktadır. Metin derlemelerinde görüşme yapılan kaynak kişilerin yörenin ağız özelliklerini koruyan orta ve ileri yaştaki vatandaşlardan olmasına dikkat edilmiştir. Derlenen metinler çeviri yazı sistemi esas alınarak fonetik yazıya aktarılmıştır.

Çalışmanın giriş bölümünde konu, amaç, kapsam, yöntem ve dizin açıklanmıştır. Birinci bölümde Çavdarhisar ilçesinin tarihî ve kültürel özelliklerinden bahsedilmiştir. İkinci bölümde Çavdarhisar ağzının ses bilgisi özellikleri incelenmiştir. Üçüncü bölümde Çavdarhisar ağzının şekil bilgisi özellikleri ele alınmıştır. Dördüncü bölümde Çavdarhisar ağzının söz varlığı özellikleri incelenmiş ve kanıtları sunulmuştur. Beşinci bölümde Çavdarhisar ve yöresi metin derlemeleri yazıya aktarılmıştır. Ayrıca çalışmanın sonuna genel dizin, özel adlar ve yer adları dizini eklenerek Çavdarhisar ağzında değişime uğrayan kelimeler ve ekler belirtilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Çavdarhisar Ağız, Kütahya, Ses Bilgisi, Söz Varlığı, Şekil Bilgisi, Türkiye Türkçesi Ağzıları

ABSTRACT

ÇAVDARHİSAR DİALECT AND VOCABULARY

ÇOLAK, Tunahan

Master Thesis, Department of Turkish Language Literature

Supervisor: Prof. Dr. Ayşe Nur SIR DÜNDAR

May, 2025, 336 pages

Language, which is a means of mutual understanding between people, has an important place in terms of reflecting feelings and thoughts. All of the living languages in the world have their own rules. In addition, the most important feature of language is that it has a constantly developing and changing structure. The fact that the language used in any community takes on forms of expression and structures specific to that community is an important proof of the change and development stages of language. As a result of these phases of change and development, subunits called dialects and subdialect were formed. Thus, researching how a society uses a language will help to reveal the distinctive features of that society's language. In this respect, dialect research was conducted in Çavdarhisar and its region and distinctive features were tried to be revealed.

The sample of study consists of Çavdarhisar district of Kütahya and its twelve villages. The villages were selected according to their distance from the central district and population structure. The analysis in the research is based on thirteen texts audio-recorder through one-on-one interviews with people in these villages. In the text compilations, it was paid attention that the source persons interviewed were middle-aged and elderly citizens who preserved the dialectal features of the region. The compiled texts were transferred to phonetic writing based on the translation writing system.

In the introduction section of the study, the subject, purpose, scope, method and index are explained. In the first chapter, the historical and cultural characteristics of Çavdarhisar district are mentioned. In the second chapter, phonological features of Çavdarhisar dialect are analyzed. In the third chapter, morphological features of Çavdarhisar dialect are discussed. In the fourth chapter, the vocabulary features of Çavdarhisar dialect are analyzed and their evidences are presented. In the fifth chapter, text compilations of Çavdarhisar and its region are transcribed. In addition, an index of common names, proper names and place names is added at the end of the study, and the words and suffixes that have undergone changes in Çavdarhisar dialect are indicated.

Keywords: Çavdarhisar Dialect, Kütahya, Morphology, Phonetics, Turkish Dialects of Turkey, Vocabulary

ÖN SÖZ

Türkiye Türkçesi Ağızları, günümüz dil araştırmalarının önemli inceleme sahalarından birisidir. Dilin canlı bir varlık olması ve bu sebeple değişime açık olması nedeniyle ilgili yörede yapılan ağız araştırmaları bölgenin dil malzemelerini kayda geçirme açısından önemlidir. Bu bakımdan, Türkiye'nin çeşitli ağız bölgelerinde bugüne kadar pek çok dil araştırması/incelemesi yapılmıştır. Ancak, yapılan bu araştırmalara rağmen araştırma/inceleme yapılmayan birçok ağız bölgesi bulunmaktadır. Bunlardan birisi de Kütahya'ya bağlı Çavdarhisar ilçesidir. Bu ağız bölgesiyle ilgili günümüze kadar herhangi bir çalışma yapılmamıştır.

Kütahya'nın Çavdarhisar ve Hisarcık dışındaki tüm ilçeleriyle ilgili ağız çalışmaları mevcuttur. Bu çalışmalar yüksek lisans tezlerinden teşekkül etmektedir. Ayrıca, Prof. Dr. Tuncer Gülensoy'un 1982 yılında hazırladığı *Kütahya ve Yöresi Ağızları* adlı eseri hem Kütahya'nın merkezi hem de bazı ilçelerini kapsayan büyük çaplı bir çalışmadır. Ancak, Gülensoy'un çalışmasında Çavdarhisar'ın henüz o dönemde ilçe hüviyeti kazanmaması nedeniyle adı geçmemekte ve şu an bağlı köylerinden herhangi biri çalışmada yer almamaktadır. Tüm bunlar göz önüne alındığında Çavdarhisar ve yöresinin ağız incelemesinin yapılmasının ağız bilimine ve halk bilimine katkıda bulunacağı düşünülerek bu yüksek lisans tez çalışması ortaya çıkmıştır.

Bu çalışmayı planladığımız ilk günden bitirdiğimiz son güne kadar desteğini hiçbir zaman esirgemeyen başta danışman hocam Prof. Dr. Ayşe Nur SIR DÜNDAR'a, saha çalışması sırasında Çavdarhisar ve köylerinde kaynak kişi bulmamda yardımcı olan emekli imam Ramazan AYDOĞAN'a, derleme yaptığım köylerin çoğuna benimle gelen saha çalışması sırasında beni yalnız bırakmayan babam Süleyman ÇOLAK'a teşekkürlerimi borç bilirim.

Tunahan ÇOLAK

“Bu Çalışma Kütahya Dumlupınar Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi (BAP) Tarafından 2024-54 Numaralı Proje Kapsamında Desteklenmiştir.”

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
ÖZET.....	V
ABSTRACT	VI
TABLolar LİSTESİ.....	XIX
GÖRSELLER LİSTESİ	XX
KISALTMALAR.....	XXI
ÇEVİRİ YAZI ALFABESİ.....	XXII
KULLANILAN İŞARETLER.....	XXIV
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

ÇAVDARHİSAR İLÇESİNE TARİHİ VE KÜLTÜREL BAKIŞ

1.1.TARİHÇE.....	9
1.2.KONUMU VE COĞRAFYASI.....	10
1.3.NÜFUS VE DEMOGRAFİK YAPI.....	11
1.4.EKONOMİK DURUM.....	11

İKİNCİ BÖLÜM

KÜTAHYA/ÇAVDARHİSAR AĞZININ SES BİLGİSİ ÖZELLİKLERİ

2.1. ÜNLÜLER	14
2.1.1.Uzun Ünlüler.....	15
2.1.1.1.Erime Yoluyla Oluşanlar	15
2.1.1.1.1. /r/ Ünsüzünün Erimesi ile Oluşanlar.....	15
2.1.1.1.2. /k/- /ğ/ Ünsüzünün Erimesi ile Oluşanlar.....	15
2.1.1.1.3. /h/ Ünsüzünün Erimesi ile Oluşanlar	16
2.1.1.1.4. /y/ Ünsüzünün Erimesi ile Oluşanlar	16
2.1.1.1.5. /l/ Ünsüzünün Erimesi ile Oluşanlar.....	16
2.1.1.2. Düşme Yoluyla Oluşanlar.....	16
2.1.1.2.1. /r/ Ünsüzünün Düşmesiyle Oluşanlar	16
2.1.1.2.2. /k/- /ğ/ Ünsüzünün Düşmesiyle Oluşanlar	16
2.1.1.2.3. /h/ Ünsüzünün Düşmesiyle Oluşanlar.....	16
2.1.1.2.4. /l/ Ünsüzünün Düşmesiyle Oluşanlar	17
2.1.1.2.5. /f/ Ünsüzünün Düşmesiyle Oluşanlar	17
2.1.2. Kısa Ünlüler	17
2.1.2.1. Söz İçi Düz Ünlülerin Yuvarlak Ünlü Hâline Gelmesiyle Oluşanlar	17
2.1.2.2. Söz İçi Düz Ünlülerin Daralması ile Oluşanlar	17
2.1.2.3. Ünsüz Düşmesiyle Oluşanlar	17
2.1.2.4. Ünlü İlişmesi ile Oluşanlar.....	17
2.1.2.5. Son Hecede Son Ünsüz Harfin Düşmesi ile Oluşanlar	17
2.1.3. İkiz Ünlüler	18
2.1.3.1. Alçalan İkiz Ünlüler.....	18

2.1.3.2. Eşit İkiz Ünlüler.....	18
2.1.4. Ünlü Uyumu.....	18
2.1.4.1. Cevheri Fiilde Ünlü Uyumu.....	19
2.1.4.2. Yabancı Kelimelerde İlerleyici ve Gerileyici Benzeşme	20
2.1.4.2.1. İlerleyici Ünlü Benzeşmesi	20
2.1.4.2.2. Gerileyici Ünlü Benzeşmesi	20
2.1.4.3. Ünlü Uyumunun Bozulması.....	20
2.1.4.4. Uyum Değişimleri.....	21
2.1.4.5. Dudak Benzeşmesi.....	21
2.1.5. Ünlü Değişimleri	21
2.1.5.1. Kalın Ünlülerin İncelmesi	21
2.1.5.2. İnce Ünlülerin Kalınlaşması.....	22
2.1.5.3. Geniş Ünlülerin Daralması.....	22
2.1.5.4. Dar Ünlülerin Genişlemesi.....	23
2.1.5.5. Düz Ünlülerin Yuvarlaklaşması.....	23
2.1.5.6. Yuvarlak Ünlülerin Düzleşmesi.....	24
2.1.6. Ünlü Düşmesi.....	24
2.1.6.1. Akıcı, Yarı Ünlü, Sızıcı ve Patlayıcı Ünsüzlerden Sonra Gerçekleşen Düşme.....	24
2.1.6.2. Düşmeye Bağlı Gerçekleşen Ünlü Uzaması	24
2.1.6.3. Ünlüyle Biten Kelimelerin Ünsüzle Başlayan Kelimeyle Yan Yana Gelmesi Sonucu Gerçekleşen Düşme.....	25
2.1.6.4. Ünlüyle Biten Kelimelerin Ünlüyle Başlayan Kelimeyle Yan Yana Gelmesi Sonucu Gerçekleşen Düşme.....	25
2.1.6.5. Ünsüzle Biten Kelimelerin Yanındaki Kelimeyle Birleşmesi Sonucu Gerçekleşen Düşme.....	25
2.1.6.6. Yan Yana Gelen İki Kelimenin Birleşmesi Sonucu Gerçekleşen Düşme	25
2.1.6.7. Ökseste Gerçekleşen Düşme	25
2.1.7. Ünlü Türemesi.....	26
2.1.7.1. Ön Türeme.....	26
2.1.7.2. İç Türeme	26
2.1.7.3. Son Türeme	26
2.2. ÜNSÜZLER.....	26
2.2.1. Boğumlanması Bakımından Ünsüzler	27
2.2.1.1. Çift Dudak Ünsüzleri	27
2.2.1.2. Diş Ünsüzleri	27
2.2.1.3. Diş Eti-Damak Ünsüzleri	27
2.2.1.4. Diş-Dudak Ünsüzleri	27
2.2.1.5. Ön Damak Ünsüzleri.....	27
2.2.1.6. Arka Damak Ünsüzleri.....	27
2.2.1.7. Gırtlak Ünsüzleri	28
2.2.1.8. Boğumlanma Noktalarına Göre Ünsüzlerin Gösterimi.....	28
2.2.2. Ünsüzlerin Yöre Ağzında Gösterdiği Özellikler	30
2.2.2.1. Ünsüz Türemesi	30
2.2.2.2. Ünsüz Değişimleri.....	30
2.2.2.2.1. Dudak Ünsüzleri Arasında Değişme.....	30
2.2.2.2.2. Diş-Dudaksılaşma.....	30

2.2.2.2.3. Diş-Dudak Ünsüzleri Arasında Değişme	30
2.2.2.2.4. Dişsilleşme	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
2.2.2.2.5. Diş Ünsüzleri Arasında Değişme	31
2.2.2.2.6. Diş-Damaksılaşma	31
2.2.2.2.7. Diş-Damak Ünsüzleri Arasında Değişme	31
2.2.2.2.8. Ön Damaksılaşma	31
2.2.2.2.9. Ön Damak Ünsüzleri Arasında Değişme	31
2.2.2.2.10. Arka Damaksılaşma	31
2.2.2.2.11. Arka Damak Ünsüzleri Arasında Değişme	31
2.2.2.2.12. Gırtlaksılaşma	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
2.2.2.3. Ses Tellerinin Titreşimine Göre Ünsüz Değişmeleri	32
2.2.2.3.1. Ötümsüzleşme	32
2.2.2.3.2. Ötümsüz Ünsüzler Arası Değişme	32
2.2.2.3.3. Ötümlüleşme	32
2.2.2.3.4. Ötümlü Ünsüzler Arası Değişme	32
2.2.2.3.5. Akıcılaşma	32
2.2.2.3.6. Akıcı Ünsüzler Arası Değişme	33
2.2.2.4. Ses Yolundaki Engele Göre Ünsüz Değişmeleri	33
2.2.2.4.1. Süreklileşme	33
2.2.2.4.2. Sürekli Ünsüzler Arası Değişme	33
2.2.2.4.3. Süreksizleşme	33
2.2.2.4.4. Süreksiz Ünsüzler Arası Değişme	33
2.2.2.5. Ünsüz Benzeşmesi	33
2.2.2.6. Ünsüz Düşmesi	34
2.2.2.7. Ünsüz İkizleşmesi	34
2.2.2.8. İkiz Ünsüzün Tekleşmesi	34
2.2.2.9. Hece Kaynaşması	34
2.2.2.10. Hece Yutumu	35
2.2.2.11. Ünsüzlerde Yer Değiştirme	35

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KÜTAHYA/ÇAVDARHİSAR AĞZININ ŞEKİL BİLGİSİ ÖZELLİKLERİ

3.1. İSİMLER..... 37

3.1.1. Yapım Ekleri	37
3.1.1.1. İsimden İsim Yapım Ekleri	37
3.1.1.2. İsimden Fiil Yapım Ekleri	38
3.1.1.3. Fiilden İsim Yapım Ekleri	38
3.1.1.4. Fiilden Fiil Yapım Ekleri	38
3.1.2. İsim Çekimleri	39
3.1.2.1. İsimlerde Çokluk Ekleri	39
3.1.2.2. İsimlerde İyelik Çekimi	39
3.1.2.3. İsimlerde Sahiplik Çekimi	40
3.1.2.4. İsim Durumlarının Çekimi	40
3.1.2.4.1. Yalın Durum	40
3.1.2.4.2. İlgi Durumu	40
3.1.2.4.3. Belirtme (Yükleme) Durumu	41
3.1.2.4.4. Yönelme Durumu	42

3.1.2.4.5. Bulunma Durumu	42
3.1.2.4.6. Ayrılma Durumu	42
3.1.2.4.7. Eşitlik Durumu	43
3.1.2.4.8. Araç Durumu	43
3.1.2.5. İsimlerde Soru Çekimi	43
3.2. SIFATLAR.....	44
3.2.1. Anlamına Göre Sıfatlar	44
3.2.1.1. Niteleme Sıfatları	44
3.2.1.2. Gösterme Sıfatları	44
3.2.1.3. Sayı Sıfatları	44
3.2.1.3.1. Asıl Sayı Sıfatları	44
3.2.1.3.2. Sıra Sayı Sıfatları	44
3.2.1.3.3. Üleştirme Sayı Sıfatları	44
3.2.1.3.4. Kesir Sayı Sıfatları	44
3.2.1.3.5. Topluluk Sayı Sıfatları	44
3.2.1.4. Soru Sıfatları	45
3.2.1.5. Belirsizlik Sıfatları	45
3.3. ZARFLAR.....	45
3.3.1. Anlamına Göre Zarf Türleri	45
3.3.1.1. Durum Zarfları	45
3.3.1.2. Yer-Yön Zarfları	45
3.3.1.3. Zaman Zarfları	45
3.3.1.4. Azlık-Çokluk (Ölçü-Miktar) Zarfları	45
3.3.1.5. Soru Zarfları	46
3.4. ZAMİRLER.....	46
3.4.1. Anlamına Göre Zamir Türleri	46
3.4.1.1. Kişi Zamirleri	46
3.4.1.2. Dönüşlülük Zamirleri	47
3.4.1.3. İşaret (Gösterme) Zamirleri	48
3.4.1.4. İlgi Zamiri “ki”	49
3.4.1.5. Soru Zamirleri	49
3.4.1.6. Belirsizlik Zamirleri	49
3.5. EDATLAR	49
3.5.1. Anlamına Göre Edat Türleri	49
3.5.1.1. Benzerlik/Tıpkılık/Denklik İlişkisi Kuranlar	49
3.5.1.2. Beraberlik veya Vasıta İlişkisi Kuranlar	50
3.5.1.3. Miktar/Derece İlişkisi Kuranlar	50
3.5.1.4. Uygunluk/Denklik/Nispet İlişkisi Kuranlar	50
3.5.1.5. Sebep/Maksat/Gaye/Hedef İlişkisi Kuranlar	50
3.5.1.6. Karşıtlık/Karşılaştırma/Zıtlık İlişkisi Kuranlar	51
3.5.1.7. Yön Gösterme İlişkisi Kuranlar	51
3.5.1.8. Öncelik/Sonralık ve Zaman İlişkisi Kuranlar	51

3.6. BAĞLAÇLAR	52
3.6.1. Sıralama Bağlaçları	52
3.6.2. Denkleştirme-Karşılaştırma-Seçme Bağlaçları.....	53
3.6.3. Pekiştirme Bağlaçları.....	53
3.6.4. Nöbetleşme Bağlaçları.....	53
3.6.5. Cümle Bağlayıcısı Niteliğinde Olanlar.....	54
3.6.6. Açıklama Bildiren Cümle Bağlaçları.....	54
3.6.7. Sebep Bildiren Cümle Bağlaçları	55
3.6.8. Zıtlık Bildiren Cümle Bağlaçları.....	55
3.7. ÜNLEMLER	55
3.7.1. İçer Dönük Ünlemler	55
3.7.1.1. Beğenme-Takdir İşlevinde Olan Ünlemler	56
3.7.1.2. Şefkat-Sevinç-Mutluluk İşlevinde Olan Ünlemler	56
3.7.1.3. Bıkkınlık-Usanma-Can Sıkıntısı İşlevinde Olan Ünlemler.....	56
3.7.1.4. İtiraz İşlevinde Olan Ünlemler	56
3.7.1.5. Kızgınlık-Sitem-Öfke İşlevinde Olan Ünlemler	56
3.7.1.6. Abartma İşlevinde Olan Ünlemler	56
3.7.1.7. Pekiştirme İşlevinde Olan Ünlemler.....	56
3.7.2. Dışa Dönük Ünlemler	57
3.7.2.1. Seslenme Ünlemleri.....	57
3.7.2.2. Gösterme Ünlemleri.....	57
3.7.2.3. Sorma Ünlemleri.....	58
3.7.2.4. Cevap Ünlemleri.....	58
3.8. FİİLLER.....	58
3.8.1. Yapısına Göre Fiil Türleri	58
3.8.1.1. Birleşik Fiiller.....	58
3.8.1.1.1. Yardımcı Fiille Kurulmuş Birleşik Fiiller	58
3.8.1.1.2. Kuralı Birleşik Fiiller.....	59
3.8.1.1.2.1 Yeterlik Fiili	59
3.8.1.1.2.2 Tezlik Fiili.....	59
3.8.1.1.2.3 Yaklaşma Fiili	59
3.8.1.1.2.4 Sürerlik Fiili	60
3.8.2. İçeriğine Göre Fiil Türleri.....	60
3.8.2.1. Oluş Bildiren Fiiller	60
3.8.2.2. Kılış Bildiren Fiiller.....	60
3.8.2.3. Durum ve Betimleme Bildiren Fiiller	60
3.8.3. Çatısına Göre Fiil Türleri.....	61
3.8.3.1. Öznesine Göre Fiil Çatısı	61
3.8.3.1.1. Etken Çatılı Fiiller	61
3.8.3.1.2. Ettirgen Çatılı Fiiller	61
3.8.3.1.3. Edilgen Çatılı Fiiller	61
3.8.3.1.4. Dönüştü Çatılı Fiiller	62
3.8.3.1.5. İşteş Çatılı Fiiller	62
3.8.3.2. Nesnesine Göre Fiil Çatısı.....	62

3.8.3.2.1. Geçişli Fiiller	62
3.8.3.2.2. Geçişsiz Fiiller	63
3.8.4. Fiil Çekimleri	63
3.8.4.1. Kişi Çekimleri	63
3.8.4.1.1. Birinci Tip Kişi Çekimleri.....	63
3.8.4.1.1.1 Belirli Geçmiş Zamanda Kişi Çekimleri	63
3.8.4.1.1.2 Şart Kipinde Kişi Çekimleri.....	63
3.8.4.1.2. İkinci Tip Kişi Çekimleri	64
3.8.4.1.2.1 Belirsiz Geçmiş Zamanda Kişi Çekimleri	64
3.8.4.1.2.2 Şimdiki Zamanda Kişi Çekimleri	64
3.8.4.1.2.3 Gelecek Zamanda Kişi Çekimleri	64
3.8.4.1.2.4 Geniş Zamanda Kişi Çekimleri.....	65
3.8.4.1.2.5 İstek Kipinde Kişi Çekimleri	65
3.8.4.1.2.6 Gerekliklik Kipinde Kişi Çekimleri	65
3.8.4.1.3. Üçüncü Tip Kişi Çekimleri	65
3.8.4.1.3.1 Emir Kipinde Kişi Çekimleri.....	65
3.8.4.2. Fiillerin Kip ve Zaman Çekimleri.....	66
3.8.4.2.1. Bildirme Kipleri.....	66
3.8.4.2.1.1 Belirsiz Geçmiş Zaman Çekimi	66
3.8.4.2.1.2 Belirli Geçmiş Zaman Çekimi	66
3.8.4.2.1.3 Şimdiki Zaman Çekimi.....	67
3.8.4.2.1.4 Gelecek Zaman Çekimi	67
3.8.4.2.1.5 Geniş Zaman Çekimi.....	68
3.8.4.2.2. Dilek Kipleri.....	69
3.8.4.2.2.1 İstek Kipi Çekimi	69
3.8.4.2.2.2 Şart Kipi Çekimi	69
3.8.4.2.2.3 Emir Kipi Çekimi	69
3.8.4.3. Ek-Fiil	70
3.8.4.3.1. Ek Fiilin Kip ve Zaman Çekimleri	70
3.8.4.3.1.1 Ek Fiilin Belirsiz Geçmiş Zaman Çekimleri.....	70
3.8.4.3.1.2 Ek Fiilin Belirli Geçmiş Zaman Çekimleri.....	70
3.8.4.3.1.3 Ek Fiilin Şimdiki Zaman/Geniş Zaman Çekimleri	71
3.8.4.3.1.4 Ek Fiilin Şart Çekimleri.....	71
3.8.4.3.2. Ek Fiilin Birleşik Çekimleri	71
3.8.4.3.2.1 Ek Fiilin Rivayet Çekimleri.....	71
3.8.4.3.2.1.1 Ek Fiilin Belirsiz Geçmiş Zamanının Rivayet Çekimi	71
3.8.4.3.3. Zaman Kipleri ve Tasarlama Kiplerinin Birleşik Çekimleri	71
3.8.4.3.3.1 Hikâye Birleşik Çekimleri	71
3.8.4.3.3.1.1 Belirsiz Geçmiş Zaman Hikâye Çekimi.....	71
3.8.4.3.3.1.2 Belirli Geçmiş Zaman Hikâye Çekimi	71
3.8.4.3.3.1.3 Şimdiki Zaman Hikâye Çekimi	72
3.8.4.3.3.1.4 Gelecek Zaman Hikâye Çekimi	72
3.8.4.3.3.1.5 Geniş Zaman Hikâye Çekimi.....	72
3.8.4.3.3.1.6 İstek Kipinin Hikâye Çekimi	72
3.8.4.3.3.1.7 Şart Kipinin Hikâye Çekimi	72
3.8.4.3.3.2 Rivayet Birleşik Çekimleri	73
3.8.4.3.3.2.1 Belirsiz Geçmiş Zaman Rivayet Çekimi	73
3.8.4.3.3.2.2 Belirli Geçmiş Zaman Rivayet Çekimi	73
3.8.4.3.3.2.3 Şimdiki Zaman Rivayet Çekimi.....	73
3.8.4.3.3.2.4 Gelecek Zaman Rivayet Çekimi	73

3.8.4.3.3.2.5 Geniş Zaman Rivayet Çekimi.....	73
3.8.4.3.3.2.6 İstek Kipinin Rivayet Çekimi	73
3.8.4.3.3.2.7 Şart Kipinin Rivayet Çekimi	74
3.8.4.3.3.3 Şart Birleşik Çekimi	74
3.8.4.3.3.3.1 Belirsiz Geçmiş Zaman Şart Çekimi.....	74
3.8.4.3.3.3.2 Belirli Geçmiş Zaman Şart Çekimi.....	74
3.8.4.3.3.3.3 Şimdiki Zaman Şart Çekimi	74
3.8.4.3.3.3.4 Gelecek Zaman Şart Çekimi.....	74
3.8.4.3.3.3.5 Geniş Zaman Şart Çekimi	74
3.8.4.3.3.3.6 İstek Kipinin Şart Çekimi.....	75
3.8.4.3.3.4 Katmerli Birleşik Çekimler.....	75
3.8.4.3.3.4.1 Katmerli Birleşik Zamanların Hikâye Çekimleri.....	75
3.8.4.3.3.4.2 Katmerli Birleşik Zamanların Rivayet Çekimleri.....	75
3.8.4.4. İsim-Fiiller.....	75
3.8.4.5. Sıfat-Fiiller	76
3.8.4.5.1. Geçmiş Zaman Bildiren Sıfat-Fiiller	76
3.8.4.5.2. Geniş Zaman Bildiren Sıfat-Fiiller	77
3.8.4.5.3. Gelecek Zaman Bildiren Sıfat-Fiiller.....	77
3.8.4.6. Zarf-Fiiller.....	78
3.8.4.6.1. Tarz Bildiren Zarf-Fiiller.....	78
3.8.4.6.2. Zaman Bildiren Zarf-Fiiller.....	78

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

KÜTAHYA/ÇAVDARHİSAR AĞZININ SÖZ VARLIĞI

4.1. ADLAR.....	81
4.1.1. Özel Adlar	81
4.1.1.1. Kişi Adları	81
4.1.1.1.1. Erkek Adları.....	81
4.1.1.1.1.1. Tek Olarak Kullanılan Erkek Adları.....	81
4.1.1.1.1.2. Soyadı ile Birlikte Kullanılanlar Erkek Adları.....	81
4.1.1.1.1.3. Unvanla Birlikte Kullanılan Erkek Adları	81
4.1.1.1.1.4. Sadece Unvan Olarak Kullanılanlar.....	82
4.1.1.1.1.5. Sadece Soyadı Olarak Kullanılanlar.....	82
4.1.1.1.2. Kadın Adları	82
4.1.1.1.2.1. Unvanla Birlikte Kullanılan Kadın Adları	82
4.1.1.2. Sülale / Aşiret / Boy Adları	82
4.1.1.3. Yer Adları	82
4.1.1.3.1. Ülke/Bölge Adları	82
4.1.1.3.2. Şehir Adları.....	83
4.1.1.3.3. İlçe ve Belde Adları	83
4.1.1.3.4. Köy Adları.....	83
4.1.1.3.5. Mahalle Adları	84
4.1.1.3.6. Kutsal Mekân Adları	84
4.1.1.3.7. Tarihi Mekân Adları	84
4.1.1.3.8. Dağ/Tepe/Arazi Adları	84
4.1.1.3.9. Dere/Nehir Adları	84
4.1.1.3.10. Ova Adları.....	84

4.1.1.4. Etnik Grup Adları	84
4.1.1.5. Ay Adları	85
4.1.1.6. Gün Adları	85
4.1.1.7. Dil Adları.....	85
4.1.1.8. Hayvanlara Verilen Özel Adlar.....	85
4.1.1.9. Çeşme Adları	85
4.1.2. Genel Adlar	85
4.1.2.1. Yiyecek ve İçecek Adları	85
4.1.2.2. Giyim-Kuşam Adları.....	86
4.1.2.3. Araç-Gereç Adları.....	86
4.1.2.3.1. Mutfak ile İlgili Araç-Gereç Adları	86
4.1.2.3.2. Tarım ile İlgili Araç-Gereç Adları.....	86
4.1.2.3.3. Ulaşım ile İlgili Araç-Gereç Adları.....	87
4.1.2.3.4. İletişim ile İlgili Araç-Gereç Adları.....	87
4.1.2.3.5. Savaş ile İlgili Araç-Gereç Adları.....	87
4.1.2.3.6. Düğün ile İlgili Araç-Gereç Adları	87
4.1.2.3.7. Oyun ve Eğlencelerde Kullanılan Araç-Gereç Adları.....	87
4.1.2.4. Bitki Adları.....	87
4.1.2.5. Hayvan Adları.....	88
4.1.2.6. Renk Adları.....	88
4.1.2.7. Organ Adları	88
4.1.2.8. Meslek Adları	88
4.1.2.9. Akrabalık Adları	89
4.1.2.10. Coğrafya ile İlgili Adlar	89
4.1.2.10.1. Doğa Olayı Adları	89
4.1.2.10.2. Mevsim Adları	89
4.1.2.10.3. Yer/Yön Adları	89
4.1.2.11. Zaman ile İlgili Adlar	89
4.1.2.12. Sağlık (Hastalık ve Tedavi) ile İlgili Adlar	89
4.1.2.13. Çalgı Adları	90
4.1.2.14. Oyun/Eğlence ile İlgili Adlar.....	90
4.1.2.15. Âdet/Gelenek ile İlgili Adlar	90
4.1.2.15.1. Düğün Âdetleri ile İlgili Adlar.....	90
4.1.2.15.2. Doğum Âdetleri ile İlgili Adlar.....	91
4.1.2.15.3. Cenaze Âdetleri ile İlgili Adlar	91
4.1.2.15.4. Adak Âdetleri ile İlgili Adlar.....	91
4.1.2.15.5. Dinî Adetler ile İlgili Adlar.....	91
4.2. KALIPLAŞMIŞ DİL BİRİMLERİ	91
4.2.1. Atasözleri	91
4.2.2. Deyimler	91
4.2.3. İkilemeler	92
4.2.3.1. Aynı Kelimenin Tekrarı ile Oluşan İkilemeler	92
4.2.3.2. Biri Anlamlı Biri Anlamsız Kelimelerle Oluşturulan İkilemeler	92
4.2.3.3. Yakın veya Eş Anlamlı Kelimelerle Oluşturulan İkilemeler	92
4.2.3.4. Zıt Anlamlı Kelimelerden Oluşan İkilemeler.....	92
4.2.3.5. Yansıma Kelimelerin Tekrarı ile Oluşan İkilemeler	92
4.2.4. İlişki Sözcükleri.....	92
4.2.5. Dua/Temenni	93

4.2.6. Seslenmeler/Ünlemler.....	93
4.2.7. Yemin İfadeleri.....	93
4.2.8. Yergi İfadeleri.....	93

BEŞİNCİ BÖLÜM

METİNLER

5.1. KÜTAHYA/ÇAVDARHİSAR METİN DERLEMELERİ.....	95

ALTINCI BÖLÜM

SONUÇ

6.1. SONUÇ	182
KAYNAKÇA.....	189
DİZİN	190

TABLOLAR LİSTESİ

Sayfa

Tablo 1: Derleme Yapılan Yerleşim Yerleri ile Derleme Metinlerinin Veriliş Sırası	2
Tablo 2: Saha Çalışmasına Dahil Edilen Çavdarhisar'a Bağlı Köyler ve Derleme Yapılan Kaynak Kişi Sayısı.....	4
Tablo 3: Boğumlanma Noktalarına Göre Ünsüzlerin Tablo İle Gösterimi.....	29
Tablo 4: Yörede Görülen Kişi Zamirleri	46
Tablo 5: Yörede Görülen İşaret (Gösterme) Zamirleri.....	48

GÖRSELLER LİSTESİ**Sayfa**

Görsel 1: Çavdarhisar Mülkî İdare Haritası 10

Görsel 2: Çavdarhisar Fiziki Haritası..... 11

KISALTMALAR

a. Ad

bağ. Bağlaç

bk. Bakınız

ç. Çokluk

e. Edat

mec. Mecaz

sf. Sıfat

ünl. Ünlem

vb. ve benzeri

zf. Zarf

zm. Zamir

ÇEVİRİ YAZI ALFABESİ

a		b	
ā	Uzun /a/	b̥	Yarı sızıcı /b/-/v/ arası ünsüz
ǣ	Kısa /a/	c	
ä	Açık /e/	ç	
à	/a/-/e/ arası ünlü	Ç	Yarı tonlu /ç/
â	/a/-/ı/ arası ünlü	ç̥	/ç/-/ş/ arası ünsüz
e		d	
ē	Uzun /e/	f	
ě	Kısa /e/	F	Yarı tonlu /f/
è	/e/-/i/ arası (kapalı) /e/	g	
ē	Uzun kapalı /e/	ğ	Arka damak /g/ ünsüzü
ı		ğ̥	
ī	Uzun /ı/	h	
ĩ	Kısa /ı/	j	
i		k	
ī	Uzun /i/	K	Yarı tonlu /k/ ünsüzü
ĩ	Kısa /i/	k̥	Arka damak /k/ ünsüzü
o		Қ	Yarı tonlu arka damak /k/ ünsüzü
ō	Uzun /o/		
ò	/o/-/u/ arası ünlü	l	
ö		m	
ō	Uzun /ö/	n	
ô	/ö/-/ü/ arası ünlü	ñ	Genizsi damak ünsüzü
u		p	
ū	Uzun /u/	P	Yarı tonlu /p/ ünsüzü
ũ	Kısa /u/	r	

s

y

ş

z

t

v

KULLANILAN İŞARETLER

+	Ada bağlama işareti
ø	Düşme işareti
{...}	Ekleri belirtme işareti
-	Fiile bağlama işareti
~	Ulama işareti
/.../	Sesleri belirtme işareti

TEZ METNİ

GİRİŞ

ÇALIŞMANIN KONUSU VE AMACI

Ağız araştırmaları literatüründe Kütahya ve yöresi ağızları üzerine çeşitli bilimsel araştırmalar ve çalışmalar yapılmıştır. Bunlar, genellikle yöre ağızlarının fonetik ve morfolojik hususiyetlerini koyan önemli araştırmalardır. Yörenin söz varlığını yansıtmak için yapılacak çalışmalara ise nadiren rastlanır. Tuncer Gülensoy'un "Kütahya ve Yöresi Ağızları" adlı eseri, yapılan çalışmalar içerisinde alanında ilktir. Coğrafi kapsamı da en geniş olanıdır.

Gülensoy, Kütahya Merkez, Aslanapa, Altıntaş, Dumlupınar, Emet, Simav, Şaphane, Gediz, Tavşanlı ve Domaniç ilçelerine ve çeşitli köylerine ait olan saha çalışması yapmıştır. Derlediği metinleri transkripsiyon alfabesi kullanarak vermiş ayrıca derlemelerin dil özelliklerini de inceleyerek örneklendirmiştir. Ancak yapılan çalışmada bugün ilçe olduğu hâlde o gün Gediz'e bağlı olan bir belde olan Çavdarhisar ve buraya bağlı köylerden herhangi birine rastlanmamıştır. Kütahya ve yöresi ağızları ile ilgili yapılan diğer çalışmalar, yüksek lisans tezlerinden oluşmaktadır. Bunlar; Kütahya Merkez, Altıntaş, Aslanapa, Domaniç, Dumlupınar, Emet, Gediz, Pazarlar, Simav, Şaphane ve Tavşanlı ilçelerine aittir. Çavdarhisar ve yöresini kapsayan herhangi bir bilimsel çalışma bulunmamaktadır. Dolayısıyla bu yöre ağızıyla ilgili fonetik ve morfolojik hususiyetler ile söz varlığı tespit edilememiş ve yörenin genel ağız özellikleri ortaya konulamamıştır.

Bu çalışmada, daha önce herhangi bir ağız araştırmasına dâhil edilmeyen Çavdarhisar ve yöresi ağızları üzerinde durulmuştur. Amaç, bu yörenin ağız özellikleri, fonetik ve morfolojik hususiyetleri ile söz varlığını belirleyerek yöre ağızının özgün değerini ortaya koymaktır. Bu bağlamda yöre halkının ağız özellikleri ile kullandığı sözcükler tespit edilecektir. Elde edilen verilere göre de Çavdarhisar ve yöresi ağızını ölçünlü dil ve bölgenin diğer yöre ağızlarıyla karşılaştırmak mümkün olacaktır.

ÇALIŞMANIN KAPSAMI VE SINIRLILIKLARI

Çalışma, 2023 yılı içerisinde Çavdarhisar ve yöresinde 12 yerleşim merkezinden ve 18 kaynak kişiden derlenen dil malzemelerinden oluşmaktadır. Bu malzemelerden elde edilen veriler, ses bilgisi, şekil bilgisi ve söz varlığı özellikleri bakımından incelenmiştir. Derlenen metinler, Çavdarhisar ve yöresinin sosyo-kültürel özelliklerini yansıtmaktadır.

YÖNTEM

Çalışmaya kaynaklık eden derleme metinleri 2023 yılı içerisinde çeşitli zamanlarda Çavdarhisar ilçesi ve köylerinde yaptığımız saha araştırması esnasındaki gezilerde ses kayıt cihazı ile kaydedilen derlemelerden oluşmaktadır.

Derlemeler, 12 yerleşim merkezinde gerçekleştirilmiştir. Bu merkezlerin daha önce herhangi bir ağız çalışmasına konu edilmemiş olmasına dikkat edilmiştir. Yöre detaylı olarak incelenerek Afşar köyü, Hacıkebir köyü, Yağdıgın köyü, Pusatlar köyü, Kızık köyü, Yenicearmutçuk köyü, İlcikören köyü, Ağarı köyü, Barağı köyü, Demirooluk köyü ve Çavdarhisar merkez çalışma kapsamına dâhil edilmiştir. Bu yerleşim merkezlerinde doğmuş, büyümüş ve hâlen ikamet eden 18 kaynak kişiyle derleme yapılmıştır.

Tablo 1: Derleme Yapılan Yerleşim Yerleri ile Derleme Metinlerinin Veriliş Sırası

Yerleşim Merkezi	Sırası
Afşar köyü	1
Barağı köyü	2
Yağdıgın köyü	3
Ağarı köyü	4
İlcikören köyü	5
Kızık köyü	6
Hacıkebir köyü	7
Pusatlar köyü	8
Yenicearmutçuk köyü	9
Çavdarhisar Merkez	10
Gökağaç köyü	11
Demirooluk köyü	12

Derleme metinleri, yöre ağzının özelliklerini taşıyan kaynak kişilerle karşılıklı sohbet havasında gerçekleştirilen kayıtlar neticesinde oluşmuştur. Kaynak kişilerin yörede doğmuş, büyümüş ve hâlen yörede ikamet etmeleri hususuna dikkat edilmiştir. Kaynak kişilere yerleşim merkezinin muhtarı, imamı vs. ileri gelenlerinin referansı ile ulaşılmıştır. Ulaşılan kaynak kişilere çalışmamızın amacından bahsedilerek konudan haberdar edilmiştir. Kaynak kişilere mülakat yapmak için zorlamada bulunulmamış, sorulan sorulara cevap vermeleri yönünde ısrarcı davranılmamıştır. Derleme metinleri tamamen sohbetin doğal akışında gerçekleşen mülakatlar neticesinde bir araya getirilmiştir.

Kaynak kişilerle sohbet esnasında sorulan sorular önceden ses özelliklerini yansıtacağını düşündüğümüz açık uçlu sorulardan oluşmaktadır. Çalışmamızın niteliğine uygun olarak kültürel özellikleri yansıtan ve genel anlamda yöre ağzının fonetik ve morfolojik özellikleriyle birlikte söz varlığını da ortaya koyan sorular seçilmiştir. Bunlardan bazıları, “Düğün adetleriniz nelerdir? / Köyünüzde oda var mı? / Köyünüzde bayramlar nasıl geçer? / Kız isteme âdetleriniz nelerdir? / Asker uğurlama âdetleriniz nelerdir? / Doğum âdetleriniz nelerdir? / Cenaze âdetleriniz nelerdir? / Adak keser misiniz? Neden?” vb. Yerleşim biriminin tarihini ortaya koyan sorular “Köyünüzün adı nereden gelmektedir? / Köyünüz burada ne zaman kurulmuş? / Köyünüzde eskiden okul var mıydı?” vb. Tarım ve hayvancılık ile ilgili sorular “Köyünüzde tarım yapar mısınız? / En çok hangi bitkiyi ekersiniz? / Köyünüzde hayvancılık var mı? / Eskiden yapılan hayvancılık ile şu anda yapılan arasında fark var mı?” vb. Günlük yaşamla ilgili sorular “Geçiminizi nelerden sağlarsınız? / Köy fırını var mı? / Köyünüzde genç var mı? / Köyünüzde okula giden var mı? / Köyünüzün geçim kaynağı nedir? / Kışın nasıl ısınırsınız? / Kış hazırlığı yapar mısınız? / En çok yaptığınız yemek nedir? Tarifini anlatır mısınız?” şeklindedir.

Aşağıdaki tabloda saha çalışmasına dâhil edilen Çavdarhisar’a bağlı köylerin adlarıyla birlikte derleme yapılan kaynak kişilerin sayıları verilmiştir.

Tablo 2: Saha Çalışmasına Dahil Edilen Çavdarhisar'a Bağlı Köyler ve Derleme Yapılan Kaynak Kişi Sayısı

İL	İLÇE	KÖY/MAHALLE/BUCAK	GÖRÜŞME YAPILAN KAYNAK KİŞİ SAYISI
KÜTAHYA	ÇAVDARHİSAR	Afşar köyü	2
KÜTAHYA	ÇAVDARHİSAR	Barağı köyü	1
KÜTAHYA	ÇAVDARHİSAR	Yağdıgın köyü	1
KÜTAHYA	ÇAVDARHİSAR	Ağarı köyü	1
KÜTAHYA	ÇAVDARHİSAR	İlcikören köyü	1
KÜTAHYA	ÇAVDARHİSAR	Kızık köyü	3
KÜTAHYA	ÇAVDARHİSAR	Hacıkebir köyü	3
KÜTAHYA	ÇAVDARHİSAR	Pusatlar köyü	1
KÜTAHYA	ÇAVDARHİSAR	Yenicearmutçuk köyü	2
KÜTAHYA	ÇAVDARHİSAR	Merkez	1
KÜTAHYA	ÇAVDARHİSAR	Gökağaç köyü	1
KÜTAHYA	ÇAVDARHİSAR	Demirölük köyü	1

VERİ ANALİZİ

Veri analizinde birinci aşamayı ses kayıtlarını çözümleme oluşturmaktadır. Çözümleme uzun süren bir iş olduğu için çalışma kapsamında en uzun süre buna ayrılmıştır. Çünkü, ses kayıtlarını en doğru şekilde çözümlemek için gerekirse tekrar tekrar dinleyerek doğru analizi yapabilmek gereklidir. Böylece, seslerin en doğru ve eksiksiz şekilde fark edildiğine inanıldığı an yazıya geçirilmiştir. Ağız derlemelerinin yazıya geçirilmesinde Türk alfabe sisteminde bulunan 29 harften başka çeviri yazı harfleri de kullanılır. Bu çeviri yazı harfleri çeşitli seslerin en doğru şekilde belirtilmesinde önemli bir role sahiptir. Örneğin /e/ sesini ele aldığımızda uzun /e/ için “ē”, kısa /e/ için

“ë”, /e-/i/ arası ünlü için “ë”, açık /e/ sesi için “ä” gibi çeviri yazı işaretleri kullanılmaktadır.

İkinci aşama çözümlenmiş ses kayıtlarından metinler oluşturmaktır. Metinlerin sıralanmasında ilk gidilen yerleşim merkezinden son gidilene doğru bir sıralama izlenmiştir. Örneğin 1- Afşar Köyü/ 2- Barağı Köyü vb. bir düzlem oluşturulmuştur.

DİZİN HAKKINDA

Çalışmanın sonunda genel dizin, özel adlar ve yer adları için gramatikal dizin bulunmaktadır. Dizinde, derleme metinlerinde yer alan bütün kelimelerin çekimleri alfabetik olarak sıralanmıştır. Birden fazla anlamı olan kelimeler ve metinlerde tespit edilen yöreye özgü kelimelerin anlamları sırasıyla verilmiştir. Sesteş olan kelimelerin türü (edat, ünlem vb.) parantez içerisinde belirtilmiştir. Dizin hazırlanırken herhangi bir dizin hazırlama programı kullanılmamıştır. Doğru şekilde dizin hazırlayabilmek adına kelimeler tek tek incelenerek dizin girdisi yapılmıştır. Çünkü, derleme kayıtlarının özel yazı karakterleri kullanılarak yazıya geçirilmiş olması ve derleme metnindeki cümlelerin her birinin ayrı bir şekilde numaralandırılmasından dolayı bu yol tercih edilmiştir. Böylelikle fişlenen her bir kelimenin yanına derleme metninde geçtiği cümle numarası eklenmiştir. Sonuç olarak her bir kelime tek tek madde başı yapılarak çekimleri gösterilmiş ve cümle numaraları belirtilmiştir. Dizin hazırlanırken şunlar dikkate alınmıştır:

Yöre ağzında bazı kelimelerin birden fazla fonetik özelliklerle kullanıldığı tespit edilmiştir. Bu kelimelerin çeşitli kullanımları ve ölçünlü dildeki karşılığına yönlendirme yapılarak yanında belirtilmiştir.

Örnek:

bana ben zamirinin yönelme eki almış biçimi *bk. baña, bañà, bañı*

baña bk. bana

b. [1-173], [1-179], [3-209], [3-215],

[3-263], [4-217]

bañà bk. bana

b. [3-47], [3-85], [3-86]

bañı bk. bana

b. [3-224], [3-274]

Sesteş kelimeler rakamlarla belirtilerek ayrı maddelendirilmiştir. Kelimenin farklı anlamları varsa bunlar ayrıca parantez içerisinde belirtilmiştir.

çay**1. akarsu**

ç. [3-249], [5-11], [5-9]

2. çaygillerden, nemli iklimlerde yetişen bir ağaççık

ç. [4-234], [8-15]

at- atmak**1. bir cismi bir yöne doğru fırlatmak**

a.-ā [4-51]

a.-ālā [4-162]

a.-amazsan [4-236]

a.-ana [4-76]

2. içine koymak

a.-arlā [1-13], [1-211]

a.-arız [1-77], [1-78], [4-37], [4-46],

[7-76], [9A-10], [9A-12], [9A-5],

[9A-6], [9A-7], [9A-8], [9A-9]

3. söylemek, beyit atmak, deyiş atmak vs.

a.-ā [5-113]

a.-ālā [10-49]

Çekime girdikten sonra kökü değişen kelimeler mevcut hâliyle alfabetik sırayla madde başı yapılmış ve çekimsiz hâline gönderme yapılmıştır.

gid- bk. güt-

g.-iyoduk [1-187]

güt- gütmek, hayvan veya hayvan sürüsünü önüne katıp otlatmak *bk.* **gid-**

g.-mek [5-91]

g.-erdi [2-47]

g.-ē [5-160]

g.-ēdi [5-161], [5-162]

g.-ēdik [9A-98]

g.-en [5-160]

g.-üyömuş [10-7]

BİRİNCİ BÖLÜM

-ÇAVDARHİSAR İLÇESİNE TARİHİ VE KÜLTÜREL BAKIŞ-

1.1.TARİHÇE

Kütahya il merkezine 59 kilometre mesafede bulunan Çavdarhisar kadim ve köklü bir tarihe sahiptir. Antik Çağ döneminden beri varlığını devam ettiren bir yerleşim merkezi olmasıyla ön plana çıkmaktadır. Şehirde bir antik kent bulunmakta ve hâlen arkeolojik kazılarla yeni bulgulara rastlanmaktadır. Türklerle Selçuklular döneminde tanışan şehir uzun dönemler boyunca çeşitli kültürel dönüşümlere uğramış ve günümüzdeki şeklini almıştır.

Çavdarhisar ilçe merkezinde Aizanoi Antik Kenti bulunmaktadır. Bu kentin Penkalas (Kocaçay) Irmağı'nın yukarı kesiminde tanrıça Meter Steunene'nin kutsal mağarası civarında hayatlarını idame ettiren Frigyalıların öncüsü olarak antik kaynaklarda geçen Azan adlı mitoloji kahramanının su perisi Erato ile efsanevi kral Arkas'ın birleşmesinden Aizanoi şehrinin ortaya çıktığı rivayet edilmektedir (Kütahya, 2017: 17). Büyük Frigya ve Küçük Frigya şeklinde ikiye ayrılarak yönetilen Frig devleti içinde Aizanoi, Küçük Frigya'nın önemli şehirleri arasında yer almaktadır (<http://www.cavdarhisar.gov.tr/ilcemiz-hakkinda>).

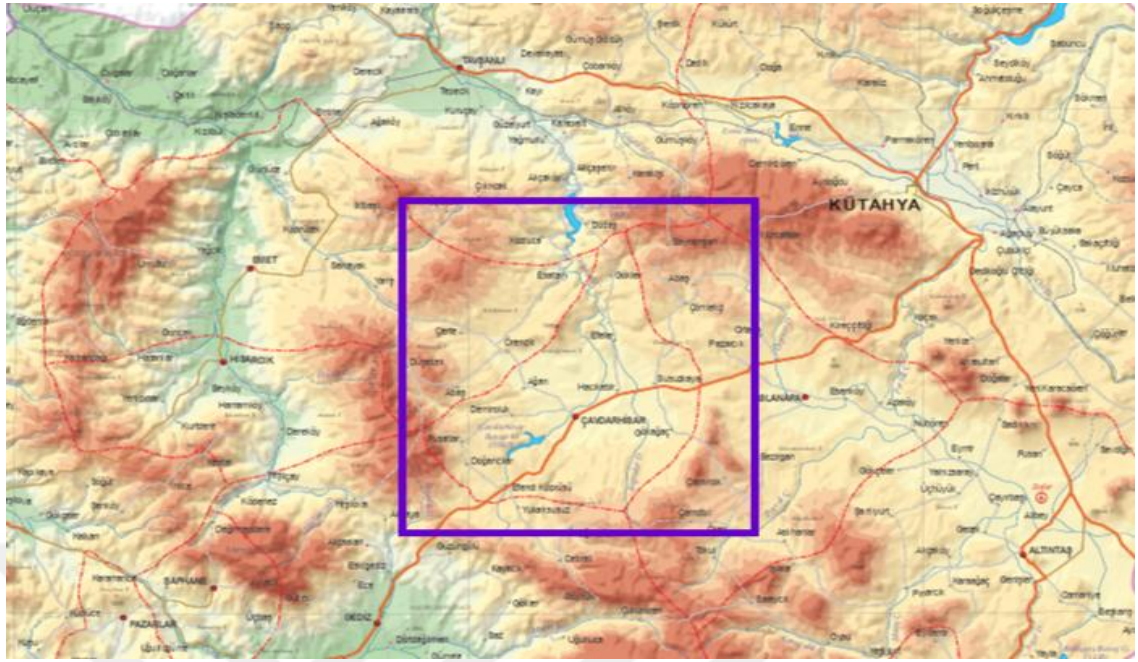
Helenistik dönemde bölge değişimli olarak Bergama'ya ve Bithynia'ya bağlı iken MÖ. 133 de Roma egemenliği altına girmiştir (Kütahya, 2017: 17). Roma döneminde 80.000 kişinin yaşadığı tahmin edilen Antik kent; Efes, Bergama ve Side gibi kentlerle çağdaştır (Kütahya, 2017: 18). Şehir, Roma döneminde piskoposluk merkezi olarak önemini korumuştur (<http://www.cavdarhisar.gov.tr/ilcemiz-hakkinda>).

1078'de Anadolu Selçuklu Devleti'ni kuran Kutalmışoğlu Süleyman Şah aynı tarihte Kütahya'yı fethetmiştir. Bölge, Germiyan Beyliği kuruluncaya kadar Türklerle Bizans arasında sürekli el değiştirmiştir. 1097 Haçlı Seferleri sırasında bölge haçlılar tarafından işgal edilmiş 1176'da ise II. Kılıçarslan'ın Mirykefalon savaşında Bizans ordusunu yenmesinin ardından 1177 ve 1182'de Kütahya ve Eskişehir havalisini kati olarak Türkleştirmiştir (<http://www.cavdarhisar.gov.tr/ilcemiz-hakkinda>).

Orta Çağ'da hisara dönüştürülen tapınak düzlüğü 13. yüzyıl Selçuklular döneminde Çavdar Tatarları tarafından üs olarak kullanılmasından dolayı buraya Çavdarhisar adı verilmiştir (Kütahya, 2017: 18).

1990 yılında belde hüviyetinde olan Çavdarhisar, 3644 Kanun numaralı 20.05.1990 tarihli Resmî Gazete'nin 20523 numaralı sayısıyla ilçe hüviyeti kazanmıştır.

Görsel 2: Çavdarhisar Fiziki Haritası

Kaynak: <https://www.harita.gov.tr/urun/kutahya-fiziki-il-haritasi/364>

1.3.NÜFUS VE DEMOGRAFİK YAPI

Türkiye İstatistik Kurumu'nun 2024 yılı verilerine göre Çavdarhisar'ın kendisine bağlı köyleriyle birlikte nüfusu 5752 kişiden oluşmaktadır. Bunların 2157 kişisi Çavdarhisar merkeze kayıtlıyken 3595 kişisi bağlı köylerine kayıtlıdır. İlçenin nüfus artış hızı -%54,3 olarak açıklanmıştır (<https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Adrese-Dayali-Nufus-Kayit-Sistemi-Sonuclari-2024-53783>).

Çavdarhisar ilçe merkezinde 4 mahalle ve ilçeye bağlı 23 köy bulunmaktadır. İlçe nüfusunun %62,5'i köylerde yaşamaktadır.

1.4.EKONOMİK DURUM

Çavdarhisar'da halkın büyük bölümü hayvancılık ve tarımla geçimini sürdürmektedir. Aizanoi Antik Kenti ilçeye yerli-yabancı turistleri çekmekte ve şehrin ekonomisine katkı sağlamaktadır.

Hayvancılık büyük ölçüde köylerde yaygınlık göstermektedir. İlçenin dağa yakın köylerinde keçi yetiştirilmektedir (<http://www.cavdarhisar.gov.tr/ilcemiz-hakkinda>). İlçe hayvancılığa yatkın arazileri ve iklimiyle ön plandadır.

İlçedeki tarım faaliyetleri bölgedeki diğer ilçelerle çok büyük farklar göstermemektedir. Genellikle buğday, nohut, fiğ gibi ürünlerle birlikte domates, biber, marul, elma, armut, kiraz, vişne, kıızılcık gibi ürünlerin de ilçede yetiştiğı görölmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

-KÜTAHYA/ÇAVDARHİSAR AĞZININ SES BİLGİSİ ÖZELLİKLERİ-

2.1. ÜNLÜLER

Çavdarhisar ve yöresinin ağızlarında, günümüz Türkiye Türkçesinde bulunan art ünlülerden a, ı, o, u; ön ünlülerden e, i, ö, ü seslerinin yanı sıra konuşmacıların konuşma özelliğine göre veya komşu seslerin etkisi ile boğumlanma özelliği farklılaşmış á, â, ê, ä, ĩ, ĩ̇, ò, ô sesleri de bulunmaktadır.

Farklılaşan bu sesler tek tek incelendiğinde şunları söylemek mümkündür:

/â/: Bu ses ince a sesini vermektedir. a<e değişmesi ile meydana gelmiştir (Gülensoy, 1988: 19). Günümüz Türkiye Türkçesi standart dilindeki /a/ sesine göre daha incedir.

buldáy “buğday” [1- 22], *buráya* “buraya” [3- 31] vb.

/â/: Bu ses /a/ ile /ı/ sesi arasındaki sesi vermektedir. Ünsüz harflerin ve ünlülerin etkisiyle bazı seslerde daralma veya genişleme meydana gelmektedir. Bu seste de yanındaki ünsüzlerin ve dar ünlülerin etkisiyle bir daralma yaşanmıştır. /a/ ve /ı/ arasında bir boğumlanma noktasını ihtiva eden bu ses, çene açısından a’ya daha yakın yerde boğumlanan kapalı a’dır (Gülensoy, 1988: 19).

bábamı “babamı” [3-37], *banâ* “bana” [3-46], *adıyâman* “adıyaman” [3-77], *tavâya* “tavaya” [3-149], *yugoslavyâda* “Yugoslavya’da” [3-186], *oynácek* “oynayacak” [4-75], *tabancâ* “tabanca” [5-99], *altındâ* “altında” [9-62], *alâ alâ* “ala ala” [10-35] vb.

/ê/: Bu ses “Kapalı e”dir. /i/ sesine yakın dar ünlüdür.

yêre “yere” [1-4], *yêmek* “yemek” [1-53], *êllenên* “ellerle” [3-168], *bê* “bir” [3-260], *bêyaz* “beyaz” [4-122], *gêyelêdâ* “giyerlerdi” [9A-69] vb.

/ä/: Bu ses “açık e”dir. Açık e /ä/ yörede çoğunlukla kelime sonlarında karşımıza çıkmaktadır. Kullanımı oldukça yaygındır.

gālâ “gayrı” [1-6], *varıdâ* “var idi” [1-8], *havlâ* “havlu” [1-150], *çalışırâldâ* “çalışırlardı” [2-43], *kapatıldâ* “kapatıldı” [2-56], *annadın mâ?* “anladın mı?” [3-33], *aksiydâ* “aksiydi” [3-38], *nişanlâ* “nişanlı” [4-142], *bahsedêdâ* “bahsederdi” [5-28], *gêyelêdâ* “giyerlerdi” [9A-69] vb.

/î/: Bu ses, Çavdarhisar ve yöresinde yalnızca Pusatlar köyü ve Yağıdığın köyünde tespit edilmiştir. Kullanım sıklığı çok azdır. /ò/ sesi ı ile u arası bir sesi vermektedir.

dīvāsī “duası” [8-1], *bībamda* “babamda” [3-38].

/û/: Bu ses, Çavdarhisar ve yöresinde yalnızca Yağıdığın köyünde tespit edilmiştir. /û/ sesi /u/ ile /ü/ arası bir sestir.

hudûrtû “hudutu” [3-127].

/ô/: Bu ses /o/ ile /u/ arasında bir sesi vermektedir. Kullanımı oldukça yaygındır.

oldô “oldu” [3-29], *ônnan* “onunla” [3-31], *ôrda* “orda” [3-56], *Qurucusô* “kurucusu” [4-2], *yôkarı* “yukarı” [4-35], *ô-zuman* “o zaman” [4-125], *ordaymışmış* “ordaymışmış” [5-1], *bô* “bu” [5-136], *Tuttô* “tuttu” [7-37] vb.

/ô/: Bu ses /ö/ ile /ü/ arasında bir sesi vermektedir. Kullanım sıklığı azdır ve dört örnekle karşımıza çıkmaktadır.

göçtô “göçtü” [3-241], *gôzel* “güzel” [4-127], *güttô* “güttü” [5-163], *götürdô* “götürdü” [7-38].

2.1.1. Uzun Ünlüler

Çavdarhisar ve yöresinde uzun ünlüler sıklıkla görülmektedir. Bu sesler, normal ünlülere göre daha uzun söylenmektedir. Ayrıca bu seslerin uzun söylenmesinin çeşitli sebepleri vardır. Sebepleri şu şekilde sıralayabiliriz:

2.1.1.1. Erime Yoluyla Oluşanlar

2.1.1.1.1. /r/ Ünsüzünün Erimesi ile Oluşanlar

Genellikle çokluk ekinden sonra isim hâl eklerinden birini alan kelimelerde görülmektedir.

çamaşırlānı “çamaşırlarını” [1-54], *akrabālāndan* “akrabalarından” [1-66], *KaymaKamlān* “kaymakamların” [2-111], *Kazanlāmız* “kazanlarımız” [3-101], *ehtiyarlān* “ihtiyarların” [3-130], *köylēn* “köylerin” [2-4], *yerlēnde* “yerlerinde” [2-13], *direklēn* “direklerin” [3-67], *tekerlēn* “tekerlerin” [4-181], *isimlēni* “isimlerini” [5-132], *birbirlēni* “birbirlerini” [7-13], *şeylēne* “şeylerine” [9A-23], *ineklēmizi* “ineklerimizi” [9A-81], *demirlēne* “demirlerine” [12-34] vb.

2.1.1.1.2. /k/- /ğ/ Ünsüzünün Erimesi ile Oluşanlar

toprānı “toprağını” [3-250], *toprā* “toprağı” [11-14], *ölcēni* “öleceğini” [5-185], *başladīm* “başladığım” [2-56], *olcē olmicē* “olacağı olmayacağı” [1-146], *çalışcēñ* “çalışacağın” [1-210], *anlīcēñ* “anlayacağın” [5-112], *dē-mi?* “değil mi?” [8-31],

muhtarlî “muhtarlığa” [2-56], *yandîna* “yandığını” [3-32], *oldûnca* “olduğunca” [3-59], *geldîni* “geldiğini” [1-2], *giremedîm* “giremediğim” [4-212] vb.

2.1.1.1.3. /h/ Ünsüzünün Erimesi ile Oluşanlar

nāye “nahiye” [2-110], *rātsiz* “rahatsız” [5-4], *dā* “daha” [5-137] vb.

2.1.1.1.4. /y/ Ünsüzünün Erimesi ile Oluşanlar

gelmē gîtmē “gelmeye gitmeye” [1-173], *yaKmā* “yakmaya” [3-7], *ekilmē* “ekilmeye” [4-99], *yarmā* “yarmaya” [5-73], *satmā* “satmaya” [5-167], *sürmē* “sürmeye” [5-73], *istemē* “istemeye” [9A-34] vb.

2.1.1.1.5. /l/ Ünsüzünün Erimesi ile Oluşanlar

gēcek “gelecek” [1-96] vb.

2.1.1.2. Düşme Yoluyla Oluşanlar

2.1.1.2.1. /r/ Ünsüzünün Düşmesiyle Oluşanlar

Çavdarhisar ve yöresinde sıklıkla görülen bir ses olayıdır.

u~zmanlā “o zamanlar” [1-2], *bunlā* “bunlar” [1-4], *okurlādā* “okurlardı” [1-9], *dökerlēdi* “dökerlerdi” [1-11], *unlādan* “onlardan” [2-1], *ğadā* “kadar” [2-24], *paytā* “baytar” [2-70], *güdēdi* “güderdi” [5-162], *sürdülē* “sürdüler” [11-14], *demirlēne* “demirlerine” [12-34], *yalvariken* “yalvarırken” [6-82], *verī* “verir” [9A-28], *verīseñ* “verirsen” [10-53], *Kitiyō* “gidiyor” [4-101], *geçiyō* “geçiyor” [5-25], *vurū* “vurur” [4-85] vb.

2.1.1.2.2. /k/- /ğ/ Ünsüzünün Düşmesiyle Oluşanlar

āşam “akşam” [1-165], *ēşi* “ekşi” [1-71], *eşşēnen* “eşekle” [1-91], *getircēdik* “getirecektik” [4-137], *yicēsem* “yiyeceksem” [5-78], *dōru* “doğru” [1-44], *ōlan* “oğlan” [3-260] vb.

2.1.1.2.3. /h/ Ünsüzünün Düşmesiyle Oluşanlar

kütāyadan “Kütahya’dan” [1-55], *ırāmetlik* “rahmetlik” [1-91], *māfetmiş* “mahfetmiş” [3-283], *ğāvelēde* “kahvelerde” [4-225], *āmet* “Ahmet” [5-202], *mēmet* “Mehmet” [5-202] vb.

2.1.1.2.4. /l/ Ünsüzünün Düşmesiyle Oluşanlar

Ḳāktım “kalktım” [3-214], *ḡāma* “kalma” [5-180], *ḡēmedi* “gelmedi” [5-31], *ōsun* “olsun” [3-247] vb.

2.1.1.2.5. /f/ Ünsüzünün Düşmesiyle Oluşanlar

Sadece bir örneği tespit edilmiştir.

yū~ḵa “yufka” [1-125].

2.1.2. Kısa Ünlüler

Standart uzunluktaki seslerin boğumlanma sürelerinden daha kısa sürede boğumlanmasından kaynaklanan kısa ünlüler, Türkçede yalın ya da eklerle uzatılmış tek veya çok heceleri kelimelerde görülür (Gülensoy, 1988: 27). Bölge ağzında çeşitli sebeplerle ünlü kısaltmaları meydana gelmektedir. Bunları şu başlıklar altında inceleyebiliriz:

2.1.2.1. Söz İçi Düz Ünlülerin Yuvarlak Ünlü Hâline Gelmesiyle Oluşanlar

ḡō~zlūme “gözleme” [1-29], *ḡō~zūme* “gözleme” [7-22] vb.

2.1.2.2. Söz İçi Düz Ünlülerin Daralması ile Oluşanlar

ḡīdak “kadar” [9A-75], *mandīrīda* “mandırada” [10-7] vb.

2.1.2.3. Ünsüz Düşmesiyle Oluşanlar

pişirīdik “pişirirdik” [1-99], *yūḵa* “yufka” [1-125], *vācēñ* “varacaksın” [1-141], *bī* “bir” [1-148], *vādım* “vardım” [1-181], *vā* “var” [2-31], *ḡūvetliydim* “kuvvetliydim” [2-93], *ācık* “azıcık” [2-105], *dönüvēdi* “dönüverdi” [3-47], *çıkarīla* “çıkarırlar” [3-117], *ḡötürūlē* “götürürler” [3-120], *salıvēmiş* “salıvermiş” [3-191], *nāpcek* “ne yapacak” [3-206], *binivēdim* “biniverdim” [3-368], *vēnir* “verilir” [4-146], *deyvēyon* “deyiveriyorum” [5-212] vb.

2.1.2.4. Ünlü İlişmesi ile Oluşanlar

īşcacık “sıcacık” [1-135], *īşey* “şey” [4-186], *īrāmetlik* “rahmetlik” [5-42] vb.

2.1.2.5. Son Hecede Son Ünsüz Harfin Düşmesi ile Oluşanlar

vē~bāken “ver bakayım” [4-212], *şē~ederiz* “şey ederiz” [7-47], *şē~etmiş* “şey etmiş” [10-33] vb.

2.1.3. İkiz Ünlüler

2.1.3.1. Alçalan İkiz Ünlüler

eşşe~inen “eşekle” [1-96], *yo~umuş* “yok imiş” [5-184], *şe~i* “şeyi” [5-226], *no~ut* “nohut” [9A-99], *şe~it* “şehit” [10-5] vb.

2.1.3.2. Eşit İkiz Ünlüler

Kazdı~mız “kazdığımız” [7-39], *ta~am mää* “tamam mı?” [7-61], *siya~a* “siyaha” [10-56], *bildi~im* “bildiğim” [10-74], *si~il* “siğil” [11-2], *ğıtlı~mız* “kıtlığımız” [12-20] vb.

2.1.4. Ünlü Uyumu

Ünlü uyumu herhangi bir kelimedeki ünlülerin kalınlık-incelik ve düzlük-yuvarlaklık bakımlarından birbirine uymasındır (Gülensoy, 31: 1988). Kısaca ünlü uyumu, kelimedeki ünlülerin ses bakımından birbirine benzemesi olayıdır (Böler, 2020: 85).

Çavdarhisar ve yöresi ağızlarında ünlü uyumu oldukça kuvvetlidir. Türkiye Türkçesinin ölçünlü dilinde dudak ünsüzlerinin yanında yuvarlak olarak bulunan ünlüler Çavdarhisar yöresi ağızlarında dil benzeşmesine uyarak çoğunlukla düzleşmişlerdir. Bunlardan bazıları derleme metinlerinde şu şekilde geçmektedir:

yımışā~nıda “yumuşağını da” [1-32], *çabıcık* “çabucak” [3-39], *bahçaların* “bahçelerin” [4-257], *bırçak* “burçak” [5-61], *hamır* “hamur” [1-30], *tavığnan* “tavukla” [7-27], *yağmır* “yağmur” [8-11], *havıza* “havuza” [8-50], *ğalbır* “kalbur” [9B-27], *davıl* “davul” [10-46] vb.

2.1.4.1. Cevheri Fiilde Ünlü Uyumu

Zarf-fiil eki olan {-iken} Çavdarhisar ve yöresi ağızlarında ünlü uyumuna uyar:

varıkan “varırken” [4-258], *yaşındaykan* “yaşındayken” [5-165], *ufağıkan* “ufakken” [9A-107], *gidēken* “giderken” [1-41], *geçēken* “geçerken” [3-220], *talebeyken* [5-46], *everiken* “everirken” [7-128] vb.

Uyumun bozulduğu kelimeler de mevcuttur: *yaşımdayken* “yaşındayken” [4-217].

Bu ekin genişletilmiş şekli sadece bir örnekte karşımıza çıkmaktadır; *derkene* [7-30].

Geçmiş zaman kipleri ve şart kipi ekleri uyuma girer:

oynāmısmış “oynarmışmış” [1-47], *öyleymişmiş* “öyleymişmiş” [2-86], *yoğumuşmuş* “yokmuşmuş” [3-100], *etdiydım* “etmiştim” [1-156], *lereydi* “liraydı” [1-160], *hayvancılığ~ıdı* “hayvancılık idi” [8-35], *Kalabaydı* “kalabalıktı” [12-11], *varısa* “var ise” [3-59] vb.

Bağlaç olan “ki” ile aitlik eki “-ki” Çavdarhisar ve yöresi ağızlarında uyuma girer:

bizimkinnē “bizimkiler” [2-62], *dedilē~ki* “dediler ki” [4-106], *diyon~ku* “diyorum ki” [4-215], *diyo~ku* “diyor ki” [7-27] vb.

Türkiye Türkçesinin ölçünlü dilinde sürekli olarak ince hâliyle kullanılan {-leyin} zarf-fiil eki Çavdarhisar ve yöresi ağızlarında pek belirgin değildir:

āşamlen “akşamleyin” [3-81].

Bağlaç olarak kullanılan ile, Çavdarhisar ve yöresi ağızlarında genellikle “n / l” değişimiyle {-nan} ve {-nen} olarak karşımıza çıkar:

oğlannan “oğlanla” [3-51], *yüzbaşıynan* “yüzbaşıyla” [3-89], *sennen* “seninle” [8-33] vb.

Çavdarhisar ve yöresi ağızlarında {-işin} zarf-fiil eki de uyuma girer. Bu ek iki örnekte karşımıza çıkmaktadır:

başlayışın “başlayınca” [1-170], *deyişin* “deyince” [4-194].

Çavdarhisar ve yöresi ağızlarında “hani” zarfı da uyuma girer:

hana “hani” [5-127], *hana* “hani” [9A-74] vb.

2.1.4.2. Yabancı Kelimelerde İlerleyici ve Gerileyici Benzeşme

Türkiye Türkçesinin ölçünlü dilinde ve başka Anadolu ağızlarında olduğu gibi Çavdarhisar ve yöresi ağızlarında da yabancı kökenli kelimeler bulunmaktadır. Bu kelimelerde yoğunluğu Arapça ve Farsça almaktadır. Başka bir dilden alınan bu kelimeler Türkçenin dil benzeşmesi kuralına uydurularak uyum aykırılığı giderilmiş ve Türkçe kelimelere benzetilmiştir (Gülensoy, 33: 1988).

2.1.4.2.1. İlerleyici Ünlü Benzeşmesi

avlımızda “avlu” [1-118], *ezeninde* “ezanında” [1-131], *evelē* “evvela” [1-138], *lere* “lira” [1-162], *mezerliğimiz* “mezarlığımız” [2-32], *amalelik* “amelelik” [2-42], *heralda* “herhalde” [3-141], *villā* “villa” [3-302], *gevırlığı* “gevurluğu” [3-326], *makınaları* “makineleri” [4-202], *bahçaların* “bahçelerin” [4-257], *āşa* “ayşe” [5-169], *ismel* “ismail” [5-204] vb.

2.1.4.2.2. Gerileyici Ünlü Benzeşmesi

dene “tane” [7-123], *dīvāsı* “dua” [8-1], *senāyinin* “sanayi” [10-24] vb.

2.1.4.3. Ünlü Uyumunun Bozulması

Dildeki benzeşme olayı Çavdarhisar ve yöresi ağızlarında güçlü olmasına rağmen az da olsa uyumda bozulma görülmektedir. Uyum bozulmasının temel sebebi bazı ünsüzlerin yanında yer alan ünlüleri inceltme ve kalınlaştırma etkisine sahip olmasıdır (Gülensoy, 1988: 33). Yöre ağzında inceltme etkisi yapan ünsüzler aşağıda gösterilmiştir;

a) /y/ ünsüzü: /y/ ünsüzü üzerinde barındırdığı inceltme etkisi ile bazı kelimelerdeki kalın ünlüleri ince ünlü hâline döndürmüştür:

ureye “oraya” [1-7], *buldāya* “buğdaya” [1-58], *burey* “buraya” [3-3], *dombey* “dombay” [3-322], *bugđey* “buğday” [5-60], *dayanameyo* “dayanamıyor” [7-31], *hatırlameyoz* “hatırlamıyoruz” [9B-1] vb.

Hece kaynaşmasına uğrayanlarda ise; *yatırcen* “yatıracaksın” [3-267], *gıtçen* “gideceksin” [3-267], *anlaTen* “anlatayım” [4-176], *olen* “olayım” [7-129] vb.

b) /ş/ ünsüzü: /ş/ ünsüzü yanında bulunan /a/ ve /ı/ ünlülerini ince ses hâline getirerek /e/ ve /i/ ünlülerine döndürmüştür:

haşheşli “haşhaşlı” [1-127], *Karşā* “karşı” [4-11], *arkıdeşlē* “arkadaşlar” [4-245], *viranleşti* “viranlaştı” [5-195] vb.

c) /ç/ ünsüzü: *gaşçek* “kaçacak” [3-286], *Tatçek* “tadacak” [7-88], *ağaçlık* “ağaçlık” [9B-7], *bayrakçā* “bayrakçı” [9B-24] vb.

d) /c/ ünsüzü: *olcē olmicē* “olacağı olmayacağı” [1-146], *okucek* “okuyacak” [2-52], *nāpcek* “ne yapacak” [3-206], *alceñ* “alacaksın” [4-236] vb.

e) /s/ ünsüzü: *ayvidenesi* “ayvadana” [1-16], *siğarlarmış* “sığarlarmış” [2-86] vb.

2.1.4.4. Uyum Değişmeleri

Bazı ünsüzler, ünlülerin incelmesi ve kalınlaşması vasıtasıyla uyum bozukluğuna yol açtığı gibi iki veya daha fazla heceli Türkçe ve yabancı kökenli bir kelimenin ünlülerini tamamıyla kalınlaştırarak veya incelterek kelimenin uyumunu tamamen değiştirebilmektedir (Gülensoy, 1988: 34). Çavdarhisar ve yöresi ağızlarında bu değişimin örnekleri şunlardır:

a) a-a > e-e olması: *ayvidene* “ayvadana” [1-16], *emme* “ama” [1-80], *oreye* “oraya” [1-108], *felen* “falan” [2-15], *bureye* “buraya” [5-16] vb.

b) ı-ı > i-i olması: *misir* “mısır” [9A-101].

2.1.4.5. Dudak Benzeşmesi

İlk hecelerinde yuvarlak ünlü bulunduran çift heceli kelimelerin ikinci hecelerinde bulunan düz ve geniş ünlüler, bazen daralıp yuvarlaklaşarak dudak benzeşmesine uğrarlar (Gülensoy, 1988: 35):

gocuman “kocaman” [2-219], *sōnu* “sonra” [3-16], *o~zuman* “o zaman” [3-291], *bōlū bōlū* “böyle böyle” [3-98], *önümü* “önüme” [3-212], *ordu* “orada” [3-295], *hocu* “hoca” [4-64], *gō~zūme* “gözleme” [9A-27], *yoğudu* “yok idi” [9A-57], *ō~lū* “öyle” [9A-101] vb.

2.1.5. Ünlü Değişmeleri

2.1.5.1. Kalın Ünlülerin İncelmesi

Çavdarhisar ve yöresi ağızında dil benzeşmesi dışında ünsüzlerden bazılarının etkisiyle de ünlü değişimleri ortaya çıkar. Bu duruma sıkça rastlanmaktadır. Tespit edilen örneklerden bazıları şu şekildedir.

a > e değişimi: *oreye* “oraya” [1-108], *haşheşli* “haşhaşlı” [1-127], *lereydi* “liraydı” [1-160], *vardiyede* “vardiya” [1-195], *mezerliğimiz* “mezarlığımız” [2-32], *okucek* “okuyacak” [2-52], *burey* “burayı” [3-3], *gevırlığı* “gavur” [3-326], *oreyâ* “oraya” [5-13], *buğdey* “buğday” [5-60], *birezde* “birazda” [5-160] vb.

a > ä değişimi: *oreyâ* “oraya” [5-13] vb.

a > i değişimi: *beribâ* “beraber” [3-168] vb.

ı > i değişimi: *işine ğaydine* “işine kaydına” [2-33], *siğarlarmış* “sığarlarmış” [2-86], *rîfat* “rifat” [5-138], *misir* “mısır” [9A-103] vb.

u > ü / ır değişimi: *hudirtü* “hudutu” [3-127].

u > ä değişimi: *havlâ* “havlu” [1-150].

ı > ä değişimi: *çorbasâ* “çorbası” [1-28], *yapâlardâ* “yaparları” [2-44], *kapatıldâ* “kapatıldı” [2-56], *vardâ* “vardı” [2-70], *Ķaldâ* “kaldı” [3-101], *eşyalarâ* “eşyaları” [3-110], *Ķonuşmasâ* “konuşması” [3-122], *oğlanâ* “oğlanı” [4-239] vb.

ı > e değişimi: *uğraşmeyo* “uğraşmıyor” [2-28], *çıkartmeyoz* “çıkartmıyoruz” [9A-85] vb.

2.1.5.2. İnce Ünlülerin Kalınlaşması

Çavdarhisar ve yöresi ağzında ünlülerin kalınlaşmasıyla ilgili örnekler kısıtlıdır. Tespit edilenleri şu şekildedir:

e > a değişimi: *amalelik* “amelelik” [2-42], *bahçaların* “bahçelerin” [4-257].

i > a değişimi: *hana* “hani” [9A-74].

i > u değişimi: *diyon-ku* “diyorum ki” [4-215] vb.

i > ı değişimi: *onnânķını* “onlarınkini” [4-37], *hatıp* “hatip” [5-121] vb.

ü > u değişimi: *çünku* “çünkü” [2-11].

2.1.5.3. Geniş Ünlülerin Daralması

Çavdarhisar ve yöresi ağzında örnekleri oldukça fazladır:

a > ı değişimi: *bıvamgil* “babamgil” [1-47], *târına* “tarhana” [1-69], *çavdırâ* “çavdar” [2-59], *burıya* “buraya” [3-16], *çabıcık çabıcık* “çabucak çabucak” [3-35], *almanyıda* “almanyada” [3-52], *odıdan* “odadan” [3-166], *ortı asyıdan* “orta asyadan” [5-89], *arıdı* “arada” [10-59] vb.

a > i değişimi: *beribā* “beraber” [3-168].

e > i değişimi: *yidirilē* “yedirirler” [1-41], *diğil* “değil” [1-61], *memlikette* “memlekette” [3-29], *mahkime* “mahkeme” [3-92], *perşembiden* “perşembeden” [3-111], *gini* “gene” [3-144] vb.

o > u değişimi: *urda* “orada” [1-37], *çucuk* “çocuk” [2-58], *motur* “motor” [2-79], *uriya* “oraya” [3-183], *Toktur* “doktor” [3-229], *guydurdu* “koydurdu” [4-80] vb.

ö > ü değişimi: *üpē* “öper” [1-39], *ümer* “ömer” [1-178].

2.1.5.4. Dar Ünlülerin Genişlemesi

ı > a değişimi: *kağat* “kağıt” [1-200].

ı > e değişimi: *uğraşmeyo* “uğraşmıyor” [2-28], *çıkartmeyoz* “çıkartmıyoruz” [9A-85] vb.

ı > ä değişimi: *çorbasā* “çorbası” [1-28], *yapālardā* “yaparlardı” [2-44], *kapatıldā* “kapatıldı” [2-56], *vardā* “vardı” [2-70], *Ḳaldā* “kaldı” [3-101], *eşyalarā* “eşyaları” [3-110], *Ḳonuşmasā* “konuşması” [3-122], *oğlanā* “oğlanı” [4-239] vb.

i > a değişimi: *hana* “hani” [9A-74] vb.

i > ä değişimi: *geldī~nā* “geldiğini” [2-1], *derdā* “derdi” [3-44], *dibinā* “dibini” [3-67], *şimdā* “şimdi” [3-72], *yemeğā* “yemeği” [7-101] vb.

i > e değişimi: *lireydi* “liraydı” [1-160], *eyice* “iyice” [1-209], *ehtiyar* “ihtiyar” [2-81], *ilere* “ileri” [4-54], *gere* “geri” [4-260], *bere* “beri” [5-15] vb.

u > o değişimi: *yonan* “yunan” [3-34], *istanbolda* “istanbulda” [12-15].

ü > ö / ô değişimi: *yörür* “yürür” [3-176], *göçtô* “göçtü” [3-241], *gözel* “güzel” [3-306] vb.

2.1.5.5. Düz Ünlülerin Yuvarlaklaşması

a > u değişimi: *o~zumanlā* “o zamanlar” [2-17], *surdu* “şurada” [2-29], *gocumanca* “kocamanca” [2-122], *burdu* “burada” [3-12], *avusturyudan* “avusturyadan” [3-182], *şurdu* “şurada” [3-196] vb.

e > ü değişimi: *bōlū bōlū* “böyle böyle” [3-98], *öylū* “öyle” [9A-106], *yövmiye* “yevmiye” [1-202] vb.

i > u değişimi: *diyon~ku* “diyorum ki” [4-215] vb.

2.1.5.6. Yuvarlak Ünlülerin Düzleşmesi

ö > a değişimi: *ramuk* “römork” [1-60].

u > ı değişimi: *hamır* “hamur” [1-30], *yımıṣā~nıda* “yumuşağınıda” [1-32], *avlımızda* “avlumuzda” [1-118], *davıllı* “davullu” [2-16], *yımırta* “yumurta” [3-39], *tavık* “tavuk” [3-39], *tabır* “tabur” [3-84], *avıstırya* “avusturya” [3-187], *burçak* “burçak” [5-64], *Ḳabık* “kabuk” [5-154], *savırıdñ* “savururdun” [9A-94], *hacımāmıt* “hacımahmut” [12-9] vb.

ü > i değişimi: *gidiyoduk* “güdüyorduk” [1-187], *fāsille* “fasülye” [9A-101].

2.1.6. Ünlü Düşmesi

Çavdarhisar ve yöresi ağzında çoğunlukla vurgusu olmayan orta hece ünlülerinin bazen kısaldığı bazen de düştüğü görülmektedir.

2.1.6.1. Akıcı, Yarı Ünlü, Sızıcı ve Patlayıcı Ünsüzlerden Sonra Gerçekleşen Düşme

Akıcı, yarı ünlü, sızıcı ve patlayıcı ünsüzlerden birinin arasında bulunan ünlüler genellikle düşer. Bu örneklerden bazıları şunlardır:

amelyatlıyım “ameliyatlıyım” [1-52], *yapveriyon* “yapıveriyorum” [1-53], *ceryan* “cereyan” [1-117], *māmeleleri* “muameleleri” [1-191], *hakketen* “hakikatten” [1-204], *hall~efe* “halil efe” [3-24], *ordā* “orada” [3-69], *eskden* “eskiden” [3-106], *burdu* “burada” [3-153], *geççek* “gececek” [3-193], *şurdu* “şurada” [3-196], *içcekten* “içecekten” [3-228], *çondan* “çonadan” [3-256], *süllesi* “sülalesi” [4-30], *çomağnı* “çomağını” [4-56], *burdan* “buradan” [4-106], *gerde* “geride” [4-155], *kepeğni* “kepeğini” [5-145], *ismel* “ismail” [5-205], *yicek* “yiyecek” [8-4], *salta* “salata” [9A-7], *şıldak* “ışıldak” [9A-24], *geldiğniz* “geldiğiniz” [9B-1], *iksini* “ikisini” [10-16], *arfē* “arife” [10-21] vb.

2.1.6.2. Düşmeye Bağlı Gerçekleşen Ünlü Uzaması

Bazı durumlarda dar ünlü düşerken kendisinden önceki açık hecenin ünlüsünü uzatır:

ğārsı “karısı” [3-238], *tālālāda* “tarlalarda” [10 – 87] vb.

2.1.6.3. Ünlüyle Biten Kelimelerin Ünsüzle Başlayan Kelimeyle Yan Yana Gelmesi Sonucu Gerçekleşen Düşme

Bazı durumlarda ünlü ile biten kelimeler ünsüz ile başlayan başka bir kelime ile arka arkaya geldiğinde ilk kelimenin sonunda bulunan ünlü düşer. Derleme metinlerinde yaygın kullanılmamakla birlikte örneği mevcuttur:

burey~yakmış “burayı yakmış” [3-3].

Bazı durumlarda ünlü ile biten kelimeler ünsüz ile başlayan başka bir kelime ile arka arkaya geldiğinde ikinci kelimenin ilk hecesindeki ünlünün düştüğü görülür. Derleme metinlerinde seyrek de olsa bu ses hadisesinin örneğine rastlanır:

u~zmanlā “o zamanlar” [1-2], *ne~zman* “ne zaman” [3-255] vb.

2.1.6.4. Ünlüyle Biten Kelimelerin Ünlüyle Başlayan Kelimeyle Yan Yana Gelmesi Sonucu Gerçekleşen Düşme

Bazı durumlarda ünlü biten bir kelime ünlü ile başlayan diğer bir kelimeyle arka arkaya geldiğinde ilk kelimenin son hecesindeki ünlü düşer;

orey~ekmek “oraya ekmek” [3-294], *nolcek* “ne olacak” [9A-31] vb.

2.1.6.5. Ünsüzle Biten Kelimelerin Yanındaki Kelimeyle Birleşmesi Sonucu Gerçekleşen Düşme

Bazı durumlarda ünsüz ile biten kelimeler bağlantılı olduğu yanındaki kelimenin ilk hecesindeki ünlüyü düşürür;

şey~derlerdi “şey ederlerdi” [2-20].

2.1.6.6. Yan Yana Gelen İki Kelimenin Birleşmesi Sonucu Gerçekleşen Düşme

Birleşebilecek durumda olan iki kelime birden fazla heceli yeni bir kelime oluşturacağı zaman ilk kelimedeki son hece ünlüsünün düştüğü görülmüştür;

yim~beş “yirmi beş” [4-150] vb.

2.1.6.7. Önseste Gerçekleşen Düşme

Yöre ağzındaki derleme metinlerinde sadece bir örnekte görülür.

şıldak “ışıldak” [9A-24].

2.1.7. Ünlü Türemesi

Çeşitli fonetik sebeplerle, bazı kelimelerin ön, iç ya da son seslerinde ünlü türemesi adı verilen birtakım ses olayları meydana gelmektedir (Gülensoy, 1988: 42). Çavdarhisar ve yöresi ağızlarında meydana gelen ünlü türemesi olayları şu şekildedir:

2.1.7.1. Ön Türeme

Türkçede bazı ünsüzler kelime başında bulunmazlar. Ancak, çeşitli toplumlarla girilen kültürel ilişkiler sonucunda dile giren çeşitli yabancı kelimeler Türkçede kelime başında bulunmayan ünsüzlerle başlayabilmektedir. Bunların başlıcaları /r/, /l/ ve /ş/ ünsüzleriyle başlayan kelimelerdir. Çeşitli ağızlarda bu seslerle başlayan kelimeler doğal olarak gelişen Türkçeye uydurulma durumundan dolayı kelime başında /i/, /ı/, /e/, /u/, /ü/ gibi ünlüler alabilmektedir (Gülensoy, 1988: 43). Yöre ağzında örnekleri şu şekildedir;

irāmetlik “rahmetlik” [1-91], *işey* “şey” [1-166], *ileşberlik* “rençberlik” [2-44], *ilyen* “leğen” [7-65] vb.

2.1.7.2. İç Türeme

Ön türemenin dışında yöre ağzında iç türeme de gerçekleşmektedir. Ölçünlü dildeki herhangi bir kelimenin ünsüzlerinin arasına özünde bulunmayan bir ünlünün getirilmesiyle oluşur. İçseste gerçekleşen bu durumun örnekleri yöre ağzında şu şekildedir;

masāraflı “masraflı” [2-24], *filim* “film” [4-220], *Tıraktör* “traktör” [4-194], *hamtireş* “hamtraş” [5-184], *moderin* “modern” [5-140], *yahnıız* “yalnız” [8-27], *tepiside* “tepside” [9A-38], *gurup* “grup” [9B-6] vb.

2.1.7.3. Son Türeme

Yöre ağzında sadece Hacıkebir köyünde sadece bir örnekte tespit edilmiştir;

derkene “derken” [7-30] vb.

2.2. ÜNSÜZLER

Türkiye Türkçesinin ölçünlü dilinde yirmi bir adet ünsüz bulunmaktadır. Bunlar /b/, /c/, /ç/, /d/, /f/, /g/, /ğ/, /h/, /j/, /k/, /l/, /m/, /n/, /p/, /r/, /s/, /ş/, /t/, /v/, /y/ ve /z/ sesleridir. Çavdarhisar ve yöresi ağızlarında ölçünlü dilden farklı olarak /k/, /ğ/, /ñ/ ve /ç/ ünsüzleri de bulunmaktadır.

2.2.1. Boğumlanması Bakımından Ünsüzler

Boğumlanma, ciğerlerden gelen havanın ağız ve burundaki birtakım bölgelerde ses durumuna gelmesidir (Böler, 2020: 40). Çavdarhisar ve yöresi ağızlarında görülen ünsüzler boğumlanması bakımından aşağıdaki şekillerde oluşmaktadır.

2.2.1.1. Çift Dudak Ünsüzleri

Dudakların birbirine dokunması ile oluşan ünsüzlere çift dudak ünsüzleri adı verilmektedir. Yöre ağızlarında görülen çift dudak ünsüzleri Türkçenin ölçünlü dili ile aynıdır. Bu ünsüzler /b/, /p/ ve /m/ ünsüzleridir. Ayrıca yöre ağızında yarı tonlu olarak görülen /P/ ünsüzü de bulunmaktadır.

2.2.1.2. Diş Ünsüzleri

Dilin uç tarafının üst dişlere dokunması ile /d/, /n/, /t/; yaklaşması ile /s/ ve /z/ ünsüzleri oluşmaktadır. Ayrıca yöre ağızında yarı tonlu olarak /T/ ünsüzü de görülmektedir.

2.2.1.3. Diş Eti-Damak Ünsüzleri

Dilin uç tarafının diş etine ve ön damağa yaklaşmasıyla oluşan ünsüzlere diş eti-damak ünsüzleri adı verilmektedir. Bunlar; /c/, /ç/, /j/ ve /ş/ ünsüzleridir. Ayrıca yöre ağızında /ç/ ve /ş/ ünsüzleri arasında bir sesi veren /ç/ ünsüzü de bulunmaktadır.

2.2.1.4. Diş-Dudak Ünsüzleri

Alt dudağın üst dişlere temasıyla oluşan ünsüzlere diş-dudak ünsüzleri adı verilir. Bunlar; /f/ ve /v/ ünsüzleridir. Ayrıca yöre ağızında yarı tonlu olarak bulunan /F/ ünsüzü de bulunmaktadır.

2.2.1.5. Ön Damak Ünsüzleri

Dilin üst tarafının ön tarafıyla ön damağa temas etmesiyle veya yaklaşmasıyla oluşan ünsüzlere ön damak ünsüzleri adı verilir. Bunlar; /g/, /ğ/, /k/, /l/, /r/ ve /y/ ünsüzleridir. Ayrıca yöre ağızında görülen yarı tonlu bir /K/ ünsüzü de bulunmaktadır.

2.2.1.6. Arka Damak Ünsüzleri

Dilin üst tarafının arka tarafıyla arka damağa temas etmesiyle veya yaklaşmasıyla oluşan ünsüzlere arka damak ünsüzleri adı verilir. Bunlar; /ğ/, /ğ/, /k/ ve /ñ/ ünsüzleridir. Ayrıca yöre ağızında yarı tonlu olarak /K/ ünsüzü bulunmaktadır.

2.2.1.7. Gırtlak Ünsüzleri

Çiğerlerden gelen havanın gırtlığa çarpmasıyla oluşan ünsüzlere gırtlak ünsüzleri adı verilir. Bunlar /ʔ/ (ayın) ve /h/ ünsüzleridir. Ancak, /ʔ/ (ayın) yöre ağzında görülmez.

2.2.1.8. Boğumlanma Noktalarına Göre Ünsüzlerin Gösterimi

- /b/ → Çift dudak, patlayıcı, ötümlü
- /c/ → Diş eti-damak, patlayıcı, ötümlü
- /ç/ → Diş eti-damak, patlayıcı, ötümsüz
- /d/ → Diş, patlayıcı, ötümlü
- /f/ → Diş-dudak, sızıcı, ötümsüz
- /g/ → Ön damak, patlayıcı, ötümlü
- /ğ/ → Arka damak, patlayıcı, ötümlü
- /h/ → Gırtlak, sızıcı, ötümsüz
- /j/ → Diş eti-damak, sızıcı, ötümlü
- /k/ → Ön damak, patlayıcı, ötümsüz
- /k/ → Arka damak, patlayıcı, ötümsüz
- /l/ → Diş eti-damak, yan boğumlanmalı, ötümlü
- /m/ → Çift dudak, genzel, ötümlü
- /n/ → Diş, genzel, ötümlü
- /ñ/ → Arka damak, genzel, ötümlü
- /p/ → Çift dudak, patlayıcı, ötümsüz
- /r/ → Ön damak, titreyici, ötümlü
- /s/ → Diş, sızıcı, ötümsüz
- /ş/ → Diş eti-damak, sızıcı, ötümsüz
- /t/ → Diş, patlayıcı, ötümsüz
- /v/ → Diş-dudak, sızıcı, ötümlü
- /y/ → Diş eti-damak, yarım ünlü, ötümlü
- /z/ → Diş, sızıcı, ötümlü

Belirtilen ünsüz harfler aşağıdaki tabloda şu şekilde gösterilmiştir;

Tablo 3: Boğumlanma Noktalarına Göre Ünsüzlerin Tablo ile Gösterimi

ÜNSÜZLER	Çift Dudak	Diş	Diş Eti - Damak	Diş - Dudak	Ön Damak	Arka Damak	Gırtlak
Patlayıcı	/b/ /p/ /P/	/d/ /t/ /T/	/c/ /ç/		/g/ /k/ /K/	/ğ/ /ğ/	/ʔ/
Genzel	/m/	/n/				/ñ/	
Yan Boğumlanmalı					/l/		
Titreyici					/r/		
Sızıcı		/s/ /z/	/j/ / /ş/ /ç/	/v/ /f/ /F/			/h/
Yarım Ünlü					/y/		

2.2.2. Ünsüzlerin Yöre Ağzında Gösterdiği Özellikler

2.2.2.1. Ünsüz Türemesi

Kelimede bulunmayan ünsüzlerin; kelimenin başında, içinde ve sonunda ortaya çıkması durumuna ünsüz türemesi adı verilir. Çavdarhisar ve yöresi ağızlarında sık karşılaşılan bir ses olayı olmamakla birlikte şu örnekler tespit edilmiştir;

Ön seste: *hinci* “şimdi” (<EAT *imdi ~ indi ~ indı*) [2-57], *hinçi* “şimdi” [9A-42] vb.

İç seste: *yaşındaysın* “yaşındasın” [2-101], *duvāsı* “duası” [8-11] vb.

Son seste: *hinçik* “şimdi” [1-97] vb.

2.2.2.2. Ünsüz Değişmeleri

Standart Türkiye Türkçesinde olduğu gibi Çavdarhisar ve yöresi ağızlarında da /ğ/ ve /ñ/ ünsüzleri önseste bulunmazlar. Bunların dışındaki ünsüzler kelime başında bulunabilir. Önseste, içseste ve sonseste ünsüzlerin değişmesi olayı Çavdarhisar ve yöresi ağızlarında görülmektedir. Bu değişmeler yörede şu şekilde görülmektedir;

2.2.2.2.1. Dudak Ünsüzleri Arasında Değişme

Ön seste: *bazardan* “pazardan” [1-96], *paytā* “baytar” [2-70], *bişirilir* “pişirilir” [8-5], *pıçak* “bıçak” [9B-34] vb.

İç seste: *debreminen* “depreminen” [4-189], *merkebinen* “merkeple” [4-205], *Karabınar* “karapınar” [5-169] vb.

Son seste: *hatıb~ağa* “hatip ağa” [5-122] vb.

2.2.2.2.2. Diş-Dudaksılaşma

İç seste: *bıvamgil* “babamgil” [1-47], *sovan* “soğan” [9A-8] vb.

2.2.2.2.3. Diş-Dudak Ünsüzleri Arasında Değişme

İç seste: *lefhāda* “levhada” [5-49] vb.

2.2.2.2.4. Dişsilleşme

İç seste: *şindi* “şimdi” [1-48] vb.

2.2.2.2.5. Dış Ünsüzleri Arasında Değişme

Ön seste: *datlı* “tatlı” [1-42], *davşanlıda* “Tavşanlı’da” [2-88], *saten* “zaten” [3-268] vb.

İç seste: *anladırdı* “anlatırdı” [3-201], *abbazoğulları* “abbasoğulları” [5-27] vb.

2.2.2.2.6. Dış-Damaksılaşma

Ön seste: *üç~çüz* “üç yüz” [1-160], *çepken* “cepken” [10-55] vb.

İç seste: *hinci* “şimdi” [1-161], *şinci* “şimdi” [2-40] vb.

2.2.2.2.7. Dış-Damak Ünsüzleri Arasında Değişme

İç seste: *ğaşçek* “kaçacak” [3-286], *pançar* “pancar” [4-99] vb.

Son seste: *genç* “genç” [2-11], *aç* “aç” [3-81], *sonTec* “sondaj” [12-23] vb.

2.2.2.2.8. Ön Damaksılaşma

İç seste: *malifaturacılā* “manifaturacılar” [3-173], *annadıñ mā?* “anladın mı?” [3-58], *onnānkını* “onlarınkini” [4-37], *fāsille* “fasülye” [9A-101] vb.

2.2.2.2.9. Ön Damak Ünsüzleri Arasında Değişme

İç seste: *buldáy* “buğday” [1-22], *dülbün* “dürbün” [3-28] vb.

Son seste: *ekmeğ~ideriz* “ekmek ederiz” [1-124] vb.

2.2.2.2.10. Arka Damaksılaşma

İç seste: *unnanan* “onlarla” [2-113] vb.

Son seste: *ğīdağ* “kadar” [9A-75] vb.

2.2.2.2.11. Arka Damak Ünsüzleri Arasında Değişme

Ön seste: *ğarşı* “karşı” [1-2], *ğurşun* “kurşun” [1-11], *ğaz* “kaz” [1-33], *ğoyon* “koyuyorum” [1-54], *ğaynā* “kaynağı” [2-41], *ğaragol* “karakol” [2-110], *ğırılan* “kırılan” [3-274], *ğazandı* “kazandı” [4-96], *ğīdā* “kadar” [4-174], *ğız* “kız” [7-12], *ğara* “kara” [7-115], *ğonşuya* “komşuya” [9A-28] vb.

İç seste: *ğaragol* “karakol” [2-110] vb.

2.2.2.2.12. Gırtlaksılaşma

Ön seste: *hinci* “şimdi” [1-87] vb.

2.2.2.3. Ses Tellerinin Titreşimine Göre Ünsüz Değişimleri

2.2.2.3.1. Ötümsüzleşme

Ön seste: *paytā* “baytar” [2-70], *saten* “zaten” [3-268], *pıçak* “bıçak” [9B-34], *çepken* “cepken” [10-55] vb.

İç seste: *lefhāda* “levhada” [5-49], *pañcar* “pancar” [4-99] vb.

2.2.2.3.2. Ötümsüz Ünsüzler Arası Değişme

İç seste: *gaşçek* “kaçacak” [3-286] vb.

Son seste: *genç* “genç” [2-11], *aç* “aç” [3-81] vb.

2.2.2.3.3. Ötümlüleşme

Ön seste: *datlı* “tatlı” [1-42], *bazardan* “pazardan” [1-96], *garşı* “karşı” [1-2], *gurşun* “kurşun” [1-11], *gaz* “kaz” [1-33], *davşanlıda* “tavşanlıda” [2-88], *bişirilir* “pişirilir” [8-5], *gaynā* “kaynağı” [2-41], *gīdā* “kadar” [4-174], *gız* “kız” [7-12], *gara* “kara” [7-115], *bişirilir* “pişirilir” [8-5], *goñşuya* “komşuya” [9A-28], *gīdağ* “kadar” [9A-75] vb.

İç seste: *garağol* “karakol” [2-110], *anladırđı* “anlatırdı” [3-201], *debreminde* “depreminde” [4-189], *merkebinen* “merkeple” [4-205], *abbazoğulları* “abbasoğulları” [5-27], *Karabınar* “karapınar” [5-169], *sovan* “soğan” [9A-8] vb.

Son seste: *ekmeğideriz* “ekmek ederiz” [1-124], *hatıbağa* “hatip ağa” [5-122] vb.

2.2.2.3.4. Ötümlü Ünsüzler Arası Değişme

İç seste: *şinci* “şimdi” [2-40] vb.

Son seste: *sonTec* “sondaj” [12-23] vb.

2.2.2.3.5. Akıcılılaşma

İç seste: *buldáy* “buğday” [1-22], *deyliydik* “değil idik” [2-91] vb.

2.2.2.3.6. Akıcı Ünsüzler Arası Değişme

İç seste: *şindi* “şimdi” [1-48], *şinci* “şimdi” [2-40], *malifaturacılā* “manifaturacılar” [3-173], *annadīn mā?* “anladın mı?” [3-58], *onnānkını* “onlarkını” [4-37] vb.

Son seste: *Kadāymışmış* “kadarmışmış” [3-129] vb.

2.2.2.4. Ses Yolundaki Engele Göre Ünsüz Değişmeleri

2.2.2.4.1. Süreklileşme

İç seste: *bıvan* “baban” [1-142], *geşmez* “geçmez” [1-211], *tavıġnan* “tavukla” [9A-27] vb.

Son seste: *ekmeġ~ideriz* “ekmek ederiz” [1-124] vb.

2.2.2.4.2. Sürekli Ünsüzler Arası Değişme

Ön seste: *hinci* “şimdi” [1-87], *şinci* “şimdi” [2-40] vb.

İç seste: *şindi* “şimdi” [1-48], *eylenirmiş* “eğlenirmiş” [2-6], *dülbün* “dürbün” [3-28], *çeñiz* “çeyiz” [3-113] vb.

Son seste: *herkez* “herkes” [1-40], *domatiz* “domates” [1-85] vb.

2.2.2.4.3. Süreksizleşme

Son seste: *üç~çüz* “üç yüz” [1-160] vb.

2.2.2.4.4. Süreksiz Ünsüzler Arası Değişme

Ön seste: *ġarşı* [1-2] “karşı”, *ġurşun* [1-11] “kurşun”, *ġaz* [1-33] “kaz”, *datlı* [1-42] “tatlı”, *bazardan* [1-96] “pazardan”, *paytā* [2-70] “baytar”, *bışirilir* [8-5] “pişirilir”, *pıçak* [9B-34] “bıçak” vb.

Son seste: *pirinc* [1-42] “pirinç” vb.

2.2.2.5. Ünsüz Benzeşmesi

İç seste: *unnādan* “onlardan” [1-154], *bunnāda* “bunlarda” [3-77], *annadıyon* “anlatıyorum” [4-241], *önnādan* “onlardan” [5-16] vb.

2.2.2.6. Ünsüz Düşmesi

Çavdarhisar ve yöresi ağızlarında sıklıkla rastlanan ses hadiselerinden biri ünsüz düşmesidir. İçseste bulunan /ğ/, /h/, /l/, /r/, /s/, /v/, /y/ seslerinin iki ünlü arasında eriyerek düştüğü görülür. Tespit edilen örneklerden bazıları şu şekildedir:

yımıṣā~nı “yumuşasını” [1-32], *evlēde* “evlerde” [1-34], *gidēken* “giderken” [1-41], *fī* “fiğ” [1-56], *keseṛlē* “keserler” [1-72], *eṣṣēnen* “eşekle” [1-91], *süpürüsün* “süpürsün” [1-110], *gidiyolā* “gidiyorlar” [2-29], *muhtarlī* “muhtarlığa” [2-56], *ayretten* “ayrıyeten” [2-97], *dönüvēdi* “dönüverdi” [3-47], *dā* “daha” [3-88], *ḲāḲmadı* “kalkmadı” [3-242], *dā* “daha” [3-243], *ğīdā* “kadar” [4-174], *gēmiṣlē* “gelmişler” [5-89], *gō~zūme* “gözleme” [7-22], *ta~am* “tamam” [7-61] vb.

2.2.2.7. Ünsüz İkizleşmesi

Kelime içindeki herhangi bir ünsüzün yan yana iki kez tekrar edilmesidir. Çavdarhisar ve yöresi ağızlarında da ünsüz ikizleşmesi bulunmaktadır, ancak örneğine nadiren rastlanır.

aṣṣa “aşağı” [1-44], *eṣṣēnen* “eşekle” [1-91], *ayretten* “ayrıyeten” [2-97], *ellēnnen* “elleriyle” [7-39], *piṣittirem* “pişirtelim” [7-68], *hediyyesinnen* “hediyesiyle” [9A-21] vb.

2.2.2.8. İkiz Ünsüzün Tekleşmesi

Kelime içinde yan yana bulunan iki ünsüzden biri bazen düşer. Çavdarhisar ve yöresi ağızlarında bu ses olayının örneklerine nadiren rastlanır.

-vv->-v-: *eveli* “evvel” [1-86], *ğüvetliydim* “kuvvetliydim” [2-93] vb.

-ff->-f-: *afedersin* “affedersin” [3-268] vb.

2.2.2.9. Hece Kaynaşması

Kelime içinde bulunan bazı ünsüzlerin eriyerek kaybolması ile iki farklı hece kaynaşarak tek hece hâline gelir. Bu ses olayı genellikle şimdiki zaman ekinde bazen de gelecek zaman ekinde görülmektedir:

ediyoz “ediyoruz” [1-103], *nāpcek* “ne yapacak” [3-215], *yapıyonuz* “yapıyorsunuz” [1-59], *yapveriyon* “yapıveriyorsun” [2-53] vb.

Bu ses olayına, çokluk ekinden sonra ilgi hâli ekini ya da 3. teklik şahıs iyelik ekini alan kelimelerde de rastlanır:

büyükklēnin “büyüklerinin” [1-39], *çamaşırlānı* “çamaşırlarını” [1-54], *yiceklēnā* “yiyeceklerini” [3-249] vb.

2.2.2.10. Hece Yutumu

Bir kelimedede yan yana bulunan ve oluşum değerleri bakımından birbirine eşit, benzer veya aynı olan iki heceden birisinin zamanla kaybolması ve söyleyiş olarak tek hece şeklinde söylenmesiyle oluşan hece yutumu olayıdır (Gülensoy, 1988: 68). Çavdarhisar ve yöresi ağızlarında tespit edilen örneklerinin çoğu *-re*’li hecelerden birinin yutumu şeklindedir.

vēdiriz “verdiririz” [1-64], *geçiriz* “geçiririz” [1-84], *deyiveriz* “deyiveririz” [3-56], *çeviriz* “çeviririz” [4-44], *yoğuruz* “yoğururuz” [7-53], *durduruz* “durdururuz” [1-80] vb.

2.2.2.11. Ünsüzlerde Yer Değiştirme

Çavdarhisar ve yöresi ağızlarında, konuşmacının rahat söyleyişi devam ettirmek istemesinden dolayı seslerin yer değiştirme olayına rastlanır. Derleme metinlerinde yakın ve uzak yer değiştirme şeklinde örnekler mevcuttur:

çölmekçi [3-196] “çömlekçi”, *kepçen* [9B-28] “cepken” vb.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

-KÜTAHYA/ÇAVDARHİSAR AĞZININ ŞEKİL BİLGİSİ ÖZELLİKLERİ-

3.1. İSİMLER

3.1.1. Yapım Ekleri

Yapım ekleri, kelimelerin kök veya gövdelerine getirilerek kelimenin yeni bir anlam kazanmasını sağlamaktadır. Çavdarhisar ve yöresi ağızlarında Türkiye Türkçesinin ölçünlü dilinde kullanılan bütün yapım eklerinin kullanıldığı görülmektedir.

3.1.1.1. İsimden İsim Yapım Ekleri

{+lık}/{+lik}/{+luk}: *reçberlik* “reçberlik” [1-22], *yağlık* “yağlık” [1-163], *amalelik* “amelelik” [2-42], *ileşberlik* “reçberlik” [2-44], *gevırlığı* “gevurluğu” [3-326], *yoksuzluk* “yoksuzluk” [3-307], *yıllık* “yıllık” [4-186], *hayvancılığ-ıdı* “hayvancılık idi” [8-35], *hayvancılık* “hayvancılık” [8-36], *gıtlı-mız* “kıtlığımız” [12-20] vb.

{+cı}/{+ci}/{+çâ}: *davılcıynan zurnacıynan* “davulcuyla zurnacıyla” [2-20], *mezercilâ* “mezarıcılar” [7-96], *işçâ* “işçi” [1-189], *bayrakçâ* “bayrakçı” [9B-24] vb.

{+ca}/{+ce}: *eyice* “iyice” [1-209], *gocumanca* “kocamanca” [2-122], *yeniciköyde* “Yeniceköy’de” [5-202] vb.

{+lı}/{+li}/{+lâ}: *davıllı* “davullu” [2-16], *masārafılı* “masraflı” [2-24], *Ḳara keçili* “kara keçili” [5-12], *samanlâ* “samanlı” [1-60], *nişanlâ* “nişanlı” [4-142] vb.

{+ki}: *şeklindeki* “şeklindeki” [4-80], *şindiki* “şimdiki” [5-2] vb.

{+cık}/{+cik}: *āÇık* “azıcık” [1-80], *gızılıcık* “kızılıcık” [1-71], *ışcacık* “sıcacık” [1-135], *mejdancık* [3-65], *ācık* “azıcık” [3-232], *tePicik* “tepecik” [12-3] vb.

{+er}: *üçē metre* “üçer metre” [4-260].

{+leyin}: *āşamlēn* “akşamleyin” [3-81] vb.

{+daş}: *arkıdeşlē* “arkadaşlar” [4-145], *vatandaştan* “vatandaştan” [9B-22], *ğardaşını* “kardeşini” [10-37] vb.

{+gil}: *bıvamgil* “babamgil” [1-47] vb.

{+sız}/{+suz}: *hamırsız* “hamursuz” [1-97], *yoksuzluk* “yoksuzluk” [3-307], *râtsiz* [5-407] “rahatsız” vb.

{+k}: *ḲabıḲ* “kabuk” [5-147] vb.

{+man}: *gocuman* “kocaman” [9A-15] vb.

3.1.1.2. İsimden Fiil Yapım Ekleri

{+a-}/{+e-}: *siğarlarmış* “sığarlarmış” (siğ+a-) [2-86], *benzē* “benzer” (EAT. beñiz+e-) [4-72], *oyñ cek* “ oynayacak” (oyun+a-) [4-75] vb.

{+la-}/{+le-}/{+lü-}: *başladīm* “başladığım” [2-56], *yasakladı* “yasakladı” [3-29], *nişanlamışlā* “nişanlamışlar” [7-21], *ünlēlē* “ünlerler” [9A-20], *ünnediklerā* “ünledikleri” [9A-26], *ünlümüyoz* “ünlemiyoruz” [12-61] vb.

{+laş-}/{+leş-}: *ğararlaştırcez* “kararlaştıracamız” [4-152], *birleşiyolā* “birleşiyorlar” [5-53], *viranleşti* “viranlaştı” [5-195] vb.

{+ar-}: *ağarā* “Ağarı” [3-131] vb.

{+al-}: *boşaldı* “boşaldı” [8-23] vb.

3.1.1.3. Fiilden İsim Yapım Ekleri

{-a-}/{-e-}: *deye* “diye” [1-172] vb.

{-dık-}/{-dik-}/{-duk-}/{-dük-}: *geldī~nā* “geldiğini” [2-1], *oldūnca* “olduğunca” [3-59] vb.

{-ınca-}/{-ince-}: *Kāķınca* “kalkınca” [3-249] vb.

{-ma-}/{-me-}: *yaKmā* “yakmaya” [3-7] vb.

{-acak-}/{-ecek-}: *yıcek içcek* “ yiyecek içecek” [3-168] vb.

{-an-}/{-en-}: *ğırılan* “kırılan” [3-274], *Tikilenlē* “dikilenler” [9A-70] vb.

{-işin-}: *deyişin* “deyince” [4-194] vb.

{-eç-}: *kekeç* “kekeç” [2-96].

{-um-}: *goşum* “koşum” [8-47]

{-u-}: *doğu* “doğu” [9A-17].

{-k-}: *şıldak* “ışıldak” [9A-24].

3.1.1.4. Fiilden Fiil Yapım Ekleri

{-(ı)l-}/{-(i)l-}/{-(u)l-}/{-(ü)l-}: *gurulduğu* “kurulduğu” [2-6], *kapatıldā* “kapatıldı” [2-56], *ğırıldā* “kırıldı” [7-120] vb.

{-t-}: *ḲuruTurlā* “kuruturlar” [3-250], *annadıyon* “anlatıyorum” [4-241], *oḲuTuyolā* “okutuyorlar” [7-72], bezettim “bezettim” [11-13] vb.

{-tir-}/{-tır-}: *çektiriz* “çektiririz” [7-47], *ettirilē* “ettirirler” [7-112], *bastırma* “bastırma” [9A-11] vb.

{-(i)ş-}: *Ḳarıştırsıñ* “karıştırırsın” [7-62] vb.

{-n-}: *vēndi* “verildi” [9A-41] vb.

3.1.2. İsim Çekimleri

3.1.2.1. İsimlerde Çokluk Ekleri

Türkiye Türkçesinin ölçünlü dilinde çokluk {-lar}/{-ler} ekiyle yapılmaktadır. Çavdarhisar ve yöresi ağızlarında ise çokluk ölçünlü dildeki kullanımı da dâhil olmak üzere ayrıca {-lā}/{-lē} ve {-nā}/{-nē} ekleriyle yapılmaktadır.

{+lā}/{+lē}: *arabalā* “arabalar” [1-94], *guzunelē* “kuzineler” [1-115], *altınlā* “altınlar” [1-161], *gençlē* “gençler” [2-61], *yemeklē* “yemekler” [3-73], *ehtiyarlān* “ihtiyarların” [3-144], *elmālā* “elmalar” [4-126], *odalāna* “odalarına” [5-111] vb.

{+nā}/{+nē}: *bizimkinnē* “bizimkiler” [2-62], *bunnā* “bunlar” [7-16], *onnā* “onlar” [8-47] vb.

3.1.2.2. İsimlerde İyelik Çekimi

Herhangi bir varlığın, diğer bir varlığa ait olduğunu ya da o varlığın parçası olduğunu belirtmek için varlığın adı iyelik çekimine sokulur (İleri, 2022: 203). Bir varlığın üç adet teklik ve üç adet çokluk iyelik çekimi bulunur. Sonuç olarak bir varlık altı kişiye veya nesneye ait olabilir. Çavdarhisar ve yöresinde tespit edilen iyelik ekleri şu şekildedir:

1. Teklik Kişi: {+m}; *bıvamgil* “babamgil” [1-47], *anım* “anım” [3-63], *amcılām* “amcalarım” [10-1] vb.

2. Teklik Kişi: {+n}, {+Xn}, {+ñ}; *lafını* [2-108], *odanın* [5-113], *anlıcēñ* “anlayacağın” [5-112], *eliñnen* “elinle” [9A-90] vb.

3. Teklik Kişi: {+sı}, {+si}, {+sä}, {+ı}, {+i}, {+ü}; *yımışā~nı* “yumuşağını” [1-32], *içliklēni* “içliklerini” [1-79], *Ḳonuşmasā* “konuşması” [3-122], *hudürtü* “hudutu” [3-127], *bıvasının* “babasının” vb.

Ayrıca bir örnekte iç seste {+sı} eki yığılması görülmektedir: *kenarsında* [3-302].

1. Çokluk Kişi: {+(ı)mız}, {+(i)miz}, {+(u)muz}: *avlımızda* “avlumuzda” [1-118], *mezerliğimiz* “mezarlığımız” [2-32], *Komşumuzdu* [3-155] vb.

2. Çokluk Kişi: {+niz}: *geldiğiniz* “geldiğiniz” [9B-1] vb.

3. Çokluk Kişi: {+ları}, {+leri}, {+lânı}, {+lêni}; *çamaşırlânı* “çamaşırlarını” [1-54], *köyleri* [1-212], *hayvanlânı* “hayvanlarını” [10-7] vb.

3.1.2.3. İsimlerde Sahiplik Çekimi

Türkiye Türkçesinin ölçünlü dilinde sahiplik {+ki} ekiyle sağlanmaktadır. Bu ek isim, kök ve gövdelerine gelmesinin yanında, ayrıca isimlerin ilgi ve bulunma durumu eki almış biçimlerinden sonra da gelir (Korkmaz, 2017: 280). Çavdarhisar ve yöresi ağızlarında tespit edilen sahiplik ekinin kullanımı ile ilgili örneklerden bazıları şunlardır:

uzaktaki [4-64], *şeklindeki* [4-80], *şindiki* [5-2], *bizimki* [6-39], *onnânkını* “onlarınkini” [4-37] vb.

3.1.2.4. İsim Durumlarının Çekimi

İsim çekimi, isimlerin kendileri veya fiillerle olan bağlantısını belirten durum gösterme kavramlarını karşılamak üzere, belli birtakım eklerle birleşerek aldıkları şekillerdir (Korkmaz, 2017: 281). Çavdarhisar ve yöresi ağızlarında kullanılan durum ekleri ile ilgili örnekler şunlardır:

3.1.2.4.1. Yalın Durum

Yalın durumu, ismin cümle içerisinde anlam bakımından başka herhangi bir kelimeyle bağlı olmadığı durumu karşılar (Korkmaz, 2017: 282). Çavdarhisar ve yöresi ağızlarında kullanılan yalın durumu örnekleri şu şekildedir:

bi dene gurban kesiyon. “Bir tane kurban kesiyorum.” [7-123], *o gavim gazmış mezerlere*. “O kavim kazmış mezarları.” [10-72] vb.

3.1.2.4.2. İlgi Durumu

İlgi durumu eki {+In} eklendiği isim ile başka bir isim arasında ilgi, sahiplik kurarak bağlanmasını ve tamlamasını sağlar (Gülensoy, 1988: 79; Korkmaz, 2017: 283). Çavdarhisar ve yöresinde tespit ettiğimiz ilgi durumu ekinin {+ın}, {+in}, {+un}, {+ün}, {+n}, {+iñ}, {+iñ}, {+ä (<+än)}, {+(n)ın}, {+(n)in}, {+(n)ün} örnekleri şu şekildedir:

üstünün gızgınlığının “üstünün kızgınlığıyla” [1-114], *onnân köyüne* “onların köyüne” [1-175], *davşanlının orda* “Tavşanlı’nın orada” [2-107], *gelinin eşyalarā* “gelinin eşyaları” [3-110], *ehtiyarlān içinde* “ihtiyarların içinde” [3-144], *bahçaların arasından* “bahçelerin arasından” [4-257], *kepeğiñ içine* “kepeğin içine” [5-151], *gızın bivasā* “kızın babası” [7-28], *suyun içinēatarız* “suyun içine atarız” [7-76], *ölen insanā ruhunu* “ölen insanın ruhuna” [7-114], *Köyün etraFlānda* “köyün etraflarında” [9A-97], *gurubun birisi* [9B-4], *anamın bivasā* “anamin babası” [10-30] vb.

Eksiz Biçimi: İki isim arasındaki ilgi bağlantısı eksiz bir şekilde de oluşabilir (Korkmaz, 2017: 284). Böylece ilgi bağlantısı bulunan iki isimden birincisi ek almamış olarak karşımıza çıkar;

sülāle böyükleri “sülale büyükleri” [5-123], *hava şartlarā* “hava şartları” [12-39] vb.

3.1.2.4.3. Belirtme (Yükleme) Durumu

Belirtme durumu geçişli fiil bulunduran cümlede, fiilden etkilenen ismin içerisinde bulunduğu durumu karşılar (Korkmaz, 2017: 290). Çavdarhisar ve yöresi ağızlarında kullanılan belirtme durumu ekleri $\{+I\}$, $\{+U\}$, $\{y\}I\}$, $\{+(y)U\}$ şeklindedir. Bu eklerin geçtiği örnekler ise şöyledir:

yımışā~nı “yumuşağını” [1-32], *Ḳavgayı* “kavgayı” [3-96], *aliyi* [4-242], *Ḳoyunu* “koyunu” [5-159], *hamır aşıyı* “hamur aşını” [7-70] vb.

Gülensoy (1988: 80), Kütahya ağızında belirtme durumu ekiyle ilgili yöre ağızlarının özelliğini yansıtan bir ek olduğunu ve çoğunlukla yönelme durumu ekiyle karıştırıldığını belirtmiştir. Bağlama hatası olarak adlandırılan bu durum, Çavdarhisar ve yöresi ağızlarında da görülür. Tespit edilen örneklerde $\{+(y)a\}$, $\{+ā\}$ yönelme durumu eklerinin belirtme durumu fonksiyonunda kullanılmıştır:

dibinā “dibini” [3-67], *ḡaynā* “kaynağı” [2-41], *ortaya bekleyen* “ortayı bekleyen” [4-58], *oḡlanā* “oḡlanı” [4-239], *sıḡırınā* “sıḡırını” [1-187].

Eksiz Biçimi: Eksiz belirtme durumu cümlede nesne görevini üstlenir ve belirtme eki almayan yalın durumdaki ismi karşılar (Korkmaz, 2017: 290).

perşembe gün “perşembe günü” [1-14], *salı gün* “salı günü” [3-112] vb.

3.1.2.4.4. Yönelme Durumu

Yönelme durumu, kelime gruplarında ve cümlelerde ismin belirttiği kavrama yöneliş bildirir (Gülensoy, 1988: 80; Korkmaz, 2017: 292). Çavdarhisar ve yöresi ağızlarında yönelme durumunu bildirmek için $\{+a\}$, $\{+e\}$, $\{+ı\}$, $\{+i\}$, $\{+u\}$, $\{+ü\}$, $\{+(y)a\}$, $\{+(y)e\}$ ekleri kullanılır.

ureye “oraya” [1-7], *işine ğaydine* “işine kaydına” [2-33], *önümü* “önüme” [3-212], *tavaya* “tavaya” [3-150], *düğünü* “düğüne” [4-143], *şurayı* “şuraya” [4-248], *acıya* [7-31], *aşıya* “aşıya< aşına” [7-63], *ruhunu fātiha* “ruhuna fatiha” [7-114], *goñşuya* “komşuya” [9A-28], *siya~a* “siyaha” [10-56] vb.

3.1.2.4.5. Bulunma Durumu

Çavdarhisar ve yöresinde bulunma durumunu bildirmek için Türkiye Türkçesinin ölçünlü dilindeki gibi $\{+DA\}$ eki kullanılır. Yörede ağız özelliklerine ve uyuma göre değişen kullanımlar mevcuttur. Bulunma durumu bildiren ekler $\{+da\}$, $\{+de\}$, $\{+du\}$, $\{+dı\}$, $\{+ta\}$, $\{+te\}$, $\{+i\}$ olarak tespit edilmiştir;

ocakTa “ocakta” [1-13], *geneli* “genelde” [1-98], *avlımızda* “avlumuzda” [1-118], *köylēde* “köylerde” [2-17], *surdu* “şurada” [2-29], *memlikette* “memlekette” [3-29], *mezerlikte* “mezarlıkta” [4-234], *yanındı* “yanında” [9A-70], *altta* [10-73] vb.

3.1.2.4.6. Ayrılma Durumu

Ayrılma durumu ismin uzaklaşma durumunu bildirir (Korkmaz, 2017: 309). Ölçünlü dilde kullanılan ayrılma durumunu bildiren $\{+DAn\}$ eki yöre ağızlarında da aynı şekilde geçmektedir. Tespit edilen örneklerden bazıları şu şekildedir:

kozandan [1-1], *galbırdan* “kalburdan” [1-84], *içcekten* “içecekten” [3-228], *yokluktan* [3-246], *evelden* “evvelden” [10-61], *Tışarlādan* “dışarılardan” [12-8] vb.

Ayrıca Çavdarhisar ve yöresinde $\{+i\}$ belirtme hâli ekinin ayrılma durumu eki olarak da kullanıldığı tespit edilmiştir. Sadece Afşar ve İlcikören köylerinde örnekler tespit edilmiştir. Bunlar şu şekildedir:

eveli salatalık bili~miyoduk yoğudu “Evvelden salatalık mı biliyorduk yok idi.” [1-86], *genellikle arkadan gelen sülālesinin isimlēni verilēmişmiş eveli* “Genellikle arkadan gelen sülālesinin isimlerini verirlermiş evvelden.” [5-12].

3.1.2.4.7. Eşitlik Durumu

Eşitlik durumu barındıran isim, fiil veya cümle içerisindeki herhangi bir ögenin karşılaştırma esasına dayanan farklı niteliklerde eşitlik ilişkisi kurma durumunu ifade eder (Korkmaz, 2017: 328). Türkiye Türkçesinin ölçünlü dilinde eşitlik durumu eki $\{+cA\}$ Çavdarhisar ve yöresi ağızlarında da eşitlik durumunu ifade etmek için kullanılmaktadır.

eyice “iyice” [1-209], *gocumanca* “kocamanca” [2-122], *öylüce* “öylece” [3-281], *çukurca* [4-71], *vedālaşircasına* [4-131], *Ḳoyuca* [7-59] vb.

3.1.2.4.8. Araç Durumu

İsmin belirttiği herhangi bir varlık ya da nesnenin fiille birliktelik veya vasıta olarak kullanıldığını gösteren durumdur (Korkmaz; 2017: 322). Ölçünlü dilde vasıta durumunu belirtmek için $\{+(y)lA\}$ eki kullanılmaktadır. Çavdarhisar ve yöresi ağızlarında araç durumunu belirtmek için $\{+(y)la\}$ ekiyle birlikte $\{+(y)nAn\}$ eki de kullanılmaktadır.

ilaçlānnan “ilaçlarıyla” [1-15], *eşşēnen* “eşekle” [1-91], *evinnen* “eviyle” [2-34], *taviğnan* “tavukla” [7-27], *suyla* “suyla” [11-12] vb.

3.1.2.5. İsimlerde Soru Çekimi

İsimlerde soru çekimi, ölçünlü dilde olduğu gibi Çavdarhisar ve yöresinde de ünlü uyumuna göre değişiklik göstererek “mı, mi, mu, mü” olarak kullanılmaktadır. Tespit edilen örneklerden bazıları şu şekildedir:

arabıynan mı geldiniz? “Arabayla mı geldiniz?” [2-102], *ğara ğağnılā yapmış o tekeri dē~mi?* “Kara kağnılar yapmış o tekerler değil mi?” [4-183], *ali mümkün mü ordan geçsin?* “Ali mümkün mü oradan geçsin.” [4-249], *güreni bilmez misiniz?* “Güreni bilmez misiniz?” [5-55], *parıları mı vāmış altta?* “Paraları mı varmış altta?” [10-73] vb.

Ölçünlü dilden farklı olarak yöre ağzında görülen /ä/ (açık e) sesi soru ekinde de kendisini göstermekte ve “mä” olarak kullanılmaktadır. Seyrek de olsa tespit edilen örnekleri mevcuttur:

annadın mä? “Anladın mı” [3-33], *len ölüm olur mu olmaz mä?* “Len oğlum olur mu olmaz mı?” [4-256], *viran bi köy mānasına dē~mä?* “Viran bir köy manasına değil mi?” [5-191].

3.2. SIFATLAR

Sıfatlar isimlerden önce gelir ve onları çeşitli yönlerden niteler ya da belirtir (Böler; 2021: 54).

3.2.1. Anlamına Göre Sıfatlar

Anlamına göre sıfatlar kendi içerisinde ikiye ayrılır. Bunlar; niteleme sıfatları ve belirtme sıfatlarıdır.

3.2.1.1. Niteleme Sıfatları

ēṣī maya “ekşi maya” [1-101], *ehtiyar kadın* “ihtiyar kadın” [2-81], *göbekli çingirdık* “göbekli çıkırık” [4-32], *ğara ğağnılā* “kara kağnılar” [4-183] vb.

3.2.1.2. Gösterme Sıfatları

şu māmēleleri “şu muameleleri” [1-191], *u gün* “o gün” [1-211], *yökari mallenin* “yukarı mahallenin” [4-35], *aşşa dere* “aşağı dere” [5-177] vb.

3.2.1.3. Sayı Sıfatları

3.2.1.3.1. Asıl Sayı Sıfatları

yetmiş seksen dönüm “yetmiş seksen dönüm” [1-56], *on on beş yirmi evde* “on on beş yirmi evde” [2-49], *beş Kuruş* “beş kuruş” [3-60], *üç-çüz hāneden* “üç yüz haneden” [5-28] vb.

3.2.1.3.2. Sıra Sayı Sıfatları

altıncı ayın “altıncı ayın” [2-43], *ikinci atışta* “ikinci atışta” [4-56] vb.

3.2.1.3.3. Üleştirme Sayı Sıfatları

üçē metre “üçer metre” [4-260].

3.2.1.3.4. Kesir Sayı Sıfatları

üç buçuk ay “üç buçuk ay” [2-43], *tam on metre* “tam on metre” [4-259], *asfaltın üstü bütün pancar* “asfaltın üstü bütün pancar” [4-100] vb.

3.2.1.3.5. Topluluk Sayı Sıfatları

sürü Kurduna “sürü kurduna” [3-198], *bi gurup gençlē* “bir grup gençler” [3-105] vb.

3.2.1.4. Soru Sıfatları

nî “ne” [1-154], *kaş paran* “kaç paran” [3-298], *kaş kişi* “kaç kişi” [4-75], *hanKî* *güne* “hangi güne” [4-152] vb.

3.2.1.5. Belirsizlik Sıfatları

bi hocası “bir hocası” [1-66], *bāzî Tışarlādan* “bazı dışarılarından” [12-8] vb.

3.3. ZARFLAR

Fiilleri, fiilimsileri, sıfatları ve zarfları zaman, durum, nicelik, yer-yön ve soru bakımından niteleyen sözcük veya sözcük gruplarına zarf denir (Böler, 2021: 140). Çavdarhisar ve yöresi ağızlarında çeşitli ses değişimine uğramış biçimlerde zarfların kullanımı mevcuttur.

3.3.1. Anlamına Göre Zarf Türleri

3.3.1.1. Durum Zarfları

sıraynan “sırayla” [1-37], *âcık* “azıcık” [2-105], *şārp şarp* “şarp şarp” [3-303], *berenarı* “berenarı” [3-148], *ekseri* “ekseri” [4-153], *buyo* “bu sefer” [4-202], *direkmen* “direktman” [5-144], *Qoyuca* “koyuca” [7-59], *ağhya ağlıya* “ağlaya ağlaya” [10-19] vb.

3.3.1.2. Yer-Yön Zarfları

yokara “yukarı” [1-44], *aşşa dōru* “aşağı doğru” [1-44], *burasā* “burası” [3-146], *dışarı* “dışarı” [3-221], *urıya* “oraya” [3-183], *ilere* “ileri” [4-54], *gere* “geri” [4-260], *içerisinde* [9B-27], *Tışarlādan* “dışarılarından” [12-8] vb.

3.3.1.3. Zaman Zarfları

sōna “sonra” [1-6], *gene* [1-11], *şindi* “şimdi” [1-48], *galktım mı* “kalktım mı” [1-132], *şinci* “şimdi” [2-48], *hinci* “şimdi” [2-57], *sōnādan kere* “sonradan kere” [3-136], *demin* “demin” [5-190], *gazdın mǎ* “kazdın mı” [7-83], *ilkin* “ilk defa” [9A-105], *ufağıkan* “ufakken” [9A-107], *buyōda* “bu sefer” [10-4] vb.

3.3.1.4. Azlık-Çokluk (Ölçü-Miktar) Zarfları

çoK “çok” [3-140], *bugünlere gadā* “bugünlere kadar” [4-30], *birez* “biraz” [5-160], *pek* [9B-60], *şu gıdā* “şu kadar” [10-51], *da-a* “daha” [10-70], *bi kısmā* “bir kısmı” [12-15] vb.

3.3.1.5. Soru Zarfları

Fiilin, fiilimsinin durumunu yerini, yönünü, zamanını, ölçüsünü ve miktarını soru yoluyla belirten zarf türüdür (İleri, 2022: 225).

nası “nasıl” [3-251], *niden* “neden” [5-193], *nereye* “nereye” [4-137], *nerde* “nerede” [3-9], *ne-zman* “ne zaman” [3-255] vb.

3.4. ZAMİRLER

Zamirler kişileri ve nesneleri işaret veya temsil yoluyla karşılayarak isimlerin yerini tutar (Korkmaz, 2017: 387).

3.4.1. Anlamına Göre Zamir Türleri

3.4.1.1. Kişi Zamirleri

Kişilerin yerine kullanılan zamirlere kişi zamirleri adı verilir. Çavdarhisar ve yöresinde kullanılan kişi zamirleri şu şekildedir;

Tablo 4: Yörede Görülen Kişi Zamirleri

İsmi Hâlleri	1. Teklik Kişi	2. Teklik Kişi	3. Teklik Kişi	1. Çokluk Kişi	2. Çokluk Kişi	3. Çokluk Kişi
Yalın Durum	ben [1-104]	sen [2-50]	o [3-280] u [1-179] ö [4-83]	biz [4-31]	siz [1-59]	onlar [6-27] unlā [2-64] onnā [8-50] önnā [5-203] unnā [9A-29]
İlgi Durumu	benim [1-172]	senin [3-41]	onun [4-57] unun [1-78] önun [4-65]	bizim [5-10]	sizin	onnān [9A-16]
Belirtme Durumu	beni [9A-28] bañı [3-56]	seni	onu [5-92] unu [10-8] önu [3-107]	bizi [7-16]	sizi	onları [6-60]

Tablo 5: (Devam) Yörede Görülen Kişi Zamirleri

Yönelme Durumu	baña [4-217] bañâ[3-47] bene [1-157]	sana [4-216]	oña [5-116] una [1-141] öna [4-130]	bize [4-14]	size [5-211]	onlara [9A-60] onnara [3-285]
Bulunma Durumu	bende [4-62]	sende	onda	bizde [2-25]	sizde [5-137]	onlarda onnâda
Ayrılma Durumu	benden	senden	ondan [5-77] undan [2-99] öndan [4-17]	bizden [2-61]	sizden	unnâdan [1-154]
Araç Durumu	x	sennen [8-33]	x	x	x	unnanan [2-113] onlarnan [7-47]

3.4.1.2. Dönüşlülük Zamirleri

Çavdarhisar ve yöresinde dönüşlülük zamiri kendi kelimesi ile karşılanmaktadır. Ayrıca dönüşlülük zamirinin tekrarından oluşan kendi kendini türü de kullanılmıştır. Tespit edilen örneklerden birkaçı şu şekildedir:

kendi [9A-104], *kendimiz* [1-119], *kendileri* [3-176], *kendi kendini* [3-177], *kendisi* [4-6], *kendisä* [3-184] vb.

3.4.1.3. İşaret (Gösterme) Zamirleri

Çavdarhisar ve yöresi ağızlarında kullanılan işaret zamirleri genellikle ölçünlü dilde olduğu gibi bu, şu, o, bunlar, onlar şeklindedir. Ayrıca bu zamirlerin *bo*, *bô*, *şô*, *ô*, *u* şeklinde ses değişimine uğramış şekilleri de kullanılmaktadır.

Tablo 6: Yörede Görülen İşaret (Gösterme) Zamirleri

Yahn Durum	bu [12-44]	şu [5-175]	o [3-6]	bunnā [1-18]	x	onnā [9A-40]
	bo [3-3]	şô [7-42]	ô [4-130]	bunlā [3-138]		unnā [5-189]
	bô [5-76]		u [12-6]	bunlar [9B-26]		
İlgi Durumu	bunun [3-213]		onun [2-97] unun [4-235] önun [4-81]	bunlān [5-18]	x	onnān [1-175]
Belirtme Durumu	bunu [3-144]	şunu [4-176]	onu [4-87] unu [1-6] önu [3-263]	bunları [4-193]	x	onları [1-56] unları [2-95]
Yönelme Durumu	buna [3-44]		ona [9B-36]	bunlara [1-4]	x	onnara [3-285]
Bulunma Durumu				bunnāda [3-77]	x	
Ayrılma Durumu	bundan [1-51]	şundan [1-60]	ondan [9B-43] undan [10-51] öndan [12-29]	bunlardan [7-4]	x	

3.4.1.4. İlgı Zamiri “ki”

Çavdarhisar ve yöresinde genellikle kullanılan ilğı zamiri “ki” şeklindedir. Derleme metinlerinde tespit edilen örneklerden bazıları şunlardır:

şehir yerindekinler “şehir yerindekiler” [2-54], *bizimkinnē* “bizimkiler” [2-62], *uzaktaki* “uzaktaki” [4-64], *şeklindeKi* “şeklindeki” [4-80], *şindiki* “şimdiki” [5-2] vb.

Yörede “ki” eki uyuma girerek “kı” şeklini almıştır. Derleme metinlerinde sadece bir örnekte mevcuttur:

onnānkını “onlarınkini” [4-37].

3.4.1.5. Soru Zamirleri

Çavdarhisar ve yöresinde genellikle kullanılan soru zamirleri *kim*, *kimi*, *nāpcek*, *nerde*, *neysi*, *ni* şeklindedir. Bununla birlikte *ne* soru zamiri ve *ol-* yardımcı eylemi; *yap-* eylemi ile hece kaynaşmasına uğraması neticesinde *noldu* (< ne oldu), *nāpcek* (< ne yapacak) şekilleri de ortaya çıkmıştır. Tespit edilen örneklerden bazıları şunlardır:

kim “kim” [5-214], *ni* “ne” [1-100], *neyse* [2-43], *nerde* “nerede” [3-9], *nāpcek* “ne yapacak” [3-206], *neysi* “neyse” [3-234], *noldu* “ne oldu” [4-234], *nolcek* “ne olacak” [9A-31], *kimi* [9B-25] vb.

3.4.1.6. Belirsizlik Zamirleri

herkez “herkes” [1-40], *biri* [10-2], *bişey* “bir şey” [9B-14], *hiçbişey* “hiçbir şey” [3-41] vb.

3.5. EDATLAR

Edatlar, yalnız başlarına anlamları olmayan, ad ve ad soylu kelime ve kelime gruplarından sonra gelerek anlam bakımından bunlarla sıkı sıkıya bağlı bulunan, gramer bakımından onlara hâkim olan ve eklendikleri kelimeler ile cümlemin öteki kelimeleri arasında çeşitli anlam ilişkileri kuran görevli sözlerdir (Korkmaz, 2017: 895).

3.5.1. Anlamına Göre Edat Türleri

3.5.1.1. Benzerlik/Tıpkılık/Denklik İlişkisi Kuranlar

gibi: *işte bak deyon ya gediz debreminden sōna olay hemen ğar topu gibi çıĝ gibi birden düreledi* “İşte bak diyorum ya Gediz depreminden sonra olay hemen kar topu gibi çıĝ gibi birden düreledi” [4-224] vb.

gibā: *anlattım ā bōle size anlattığım gibā* “Anlattım aha böyle size anlattığım gibi” [3-271] vb.

gibisine: *bunnā bizi ğabul etmezlē gibisine* “Bunlar bizi kabul etmezler gibisine” [7-16] vb.

3.5.1.2. Beraberlik veya Vasıta İlişkisi Kuranlar

+nen beribā: *getiremem yetiştiremem éllēnen beribā tek adam yicek içcek mi vā yav* “Getiremem yetiştiremem ellerle beraber tek adam yiyecek içecek mi var ya.” [3-168].

3.5.1.3. Miktar/Derece İlişkisi Kuranlar

Ƙadar: *bulgar gümrüğüne Ƙadar geldim derdā beygirnen* “Bulgar gümrüğüne kadar geldim derdi beygirle.” [3-190] vb.

ğidā: *undan sōna gālā hacı ğadir şu ğidā parı vēdi diye Kidiyolā* “Ondan sonra gali Hacı Kadir şu kadar para verdi diye gidiyorlar” [10-51] vb.

ğidā: *normal şeylēde de çalgı olur da o ğidā tantanalı ōmazdı* “Normal şeylerde de çalgı olur da o kadar tantanalı olmazdı.” [4-174] vb.

ğidaƙ: *yengeliƘ olurdō beş altā on o ğidaƙ ōnnā da atı binēdā* “Yengelik olurdu beş altı on o kadar onlar da ata binerdi” [9A-75] vb.

ğadā: *mart ayında gidēlēdi ta altıncı ayın onunu on beşine ğadā yirmisine ğadā üç ay üç buçuk ay neyse orlāda çalışırlardā* “Mart ayında giderlerdi ta altıncı ayın onuna on beşine kadar yirmisine kadar üç ay üç buçuk ay neyse oralarda çalışırlardı” [2-43] vb.

3.5.1.4. Uygunluk/Denklik/Nispet İlişkisi Kuranlar

göre: *bene göre bunlara göre değıl amma* “Bana göre bunlara göre değil ama.” [4-191], *soy isim çıkarınca amcam muhtarımışmış o gün kimisine arāzi ismi vēmiş kimisine kafasına göre* “Soy isim çıkarınca amcam muhtarmış o gün kimisine arazi ismi vermiş kimisine kafasına göre.” [5-108] vb.

3.5.1.5. Sebep/Maksat/Gaye/Hedef İlişkisi Kuranlar

için: *velāsılkelam oğlan fakir olduğı için istemē gitmē ğorƘuyo utanıyomuş ailesā* “Velhasılkelam oğlan fakir olduğu için istemeye gitmeye korkuyor utanıyormuş ailesi” [7-15] vb.

içiñ: *onun içiñ yaratılmış birçak* “Onun için yaratılmış burçak.” [5-81].

içün: *su gıtlı~mız olduğu için* “Su kıtlığımız olduğu için.” [12-20] vb.

diye: *almanyayä giTcez diye* “Almanya’ya gideceğiz diye” [1-171] vb.

deye: *şurda barağı deye bi köy vâdır* “Şurada Barağı diye bir köy vardır.” [3-126] vb.

dêye: *çok bu lafı Konuşurdu dığan~ağız dêye* “Bu lafı çok konuşurdu dığan ağız diye.” [3-156], *burıya da aşşa dere dêye isim verilmiş* “Buraya da Aşağı Dere diye isim verilmiş.” [5-177] vb.

3.5.1.6. Karşıtlık/Karşılaştırma/Zıtlık İlişkisi Kuranlar

ğarşı: *nazara ğarşı ğurşun dökerlêdi* “Nazara karşı kurşun dökerlerdi.” [1-12] vb.

Karşä: *tekfurlara Karşä hacı babık denilen adamä burıya uç beyi tayin etmişlê* “Tekfurlara karşı Hacı Babuk denilen adamı buraya uç beyi tayin etmişler” [4-11].

3.5.1.7. Yön Gösterme İlişkisi Kuranlar

döru: *beygirlere çavdırdan çevirilêdi beygirlê döru bizim od ya gelirdi* “Beygirleri Çavdarhisar’dan çevirirlerdi. Beygirler doğru bizim odaya gelirdi.” [3-175], *engimden yokara ğadä elimiznen gidiyoz aşşa döru inêdik* “Engimden yukarı kadar elimizle gidiyoruz aşağı doğru inerdik.” [4-44] vb.

taraf: *velasılı biz tabi teğmenden taraf Konuştuk* “Velhasıl biz teğmenden taraf konuştuk.” [3-93] vb.

yanna: *Kaçtım derdi yayan gelmiş avusturyudan bu yanna* “Kaçtım derdi yayan gelmiş Avusturya’dan bu yana.” [3-185].

3.5.1.8. Öncelik/Sonralık ve Zaman İlişkisi Kuranlar

kere: *velāsılı köylê sön dan kere burlar toplanmış* “Velhasıl köyler sonradan kere buralara toplanmış.”, *hatta çavdırhisarda sönadan kere gême bur ya* “Hatta Çavdarhisar da sonradan kere gelme buraya” [3-139].

beri: *eskiden beri unu derlê* “Eskiden beri onu derler” [3-152].

bere: *tâ eskiden bere varmış hocam anāşi* “Ta eskiden beri varmış hocam anarşı.” [5-15].

evel: *öndan evel köy varmışdır da sazanosmuş heralda* “Ondan evvel köy varmıştır da Sazanos’muş herhalde.” [4-17], *daha evel birçak ekēdik* “Daha evvel burçak ekerdik” [5-61].

yana: *hastalıktan bu yana devam etmiyo* “Hastalıktan bu yana devam etmiyor.” [12-20].

3.6. BAĞLAÇLAR

3.6.1. Sıralama Bağlaçları

Bunlar art arda gelen eş değer veya eş görevde kelimeleri, kelime gruplarını ve cümleleri birbirine bağlayan bağlaçlardır (Korkmaz, 2017: 932). Çavdarhisar ve yöresinde tespit edilen sıralama bağlaçları şu şekildedir:

{+le}/ {+la}: *şu tepecikköyle örencik arasında bize beylik yeri derlē ova vādır* “Şu Tepecik köyüyle Örencik arasında bize beylik yeri derler ova vardır.” [4-14], *unla çalıştık* “Onunla çalıştık.” [2-74] vb.

{+nen}/ {+nan}: *dedennen ninen elleri donmuş elleri kesik ağlaşırılmış* “Dedenle ninen elleri donmuş elleri kesik ağlaşırılmış.” [10-23], *bi oğlannan bi Kızı vā şindi* “Bir oğlanla bir kızı var şimdi.” [3-51] vb.

ve: *ilk sevdiği oğlan da geldi tabıTunun ucundan Tuttò. Ve onu mezerliğe* *Ƙadar götürdö* “İlk sevdiği oğlan da geldi tabutunun ucundan tuttu. Ve onu mezarlığa kadar götürdü.” [7-38] vb.

ne...ne: *şindiki altı yaşındaya değil uşakta üniverstede okuyo daha valla eline ne kürek vēdik ne bi~şey vēdik* “Şimdiki altı yaşına kadar değil Uşak’ta üniversite okuyor daha valla eline ne kürek verdik be bir şey verdik.” [4-218].

ni...ni: *burda ni evlencek vā ni gelin olcek vā* “Burada ne evlenecek var ne gelin olacak var.” [8-22].

olsun...(olsun): *dolaşırlā köyün etrafında olsun veyahut şēsinde* “Dolaşırlar köyün etrafında olsun veyahut şeyinde (olsun).” [3-118].

3.6.3. Denkleştirme-Karşılaştırma-Seçme Bağlaçları

Bu gruba giren bağlaçlar, cümlelerin iki ögesini karşılaştırma, denkleştirme, oranlama, seçme ve yeğleme gibi işlevlerle birbirine bağlayan bağlaçlardır (Korkmaz, 2017: 939). Çavdarhisar ve yöresinde tespit edilen denkleştirme-karşılaştırma-seçme bağlaçları şu şekildedir:

ya...ya: *elmā o~zuman ya elli Kuruş ya bi lere* “elma o zaman ya elli kuruş ya bir lira.” [4-159].

veyahut: *davarlara veyahut keçilere veyāt da öküzü olanlā öküzlere*. “Davarlara veyahut keçilere veyahut da öküzü olanlar öküzlere.” [5-156] vb.

veyāt: *ēşī tārına veyāt da gızılıcık tārınası* “ekşi tarhana veyahut da kızılıcık tarhanası de” [1-71] vb.

veya: *düğün veya sünnet ikisi de aynā* “Düğün veya sünnet ikisi de aynı.” [9B-17] vb.

3.6.4. Pekiştirme Bağlaçları

Cümlede birbirleriyle ilişkili iki ögeden birini ötekine anlamca güçlendirerek bağlayan bağlaçlardır (Korkmaz, 2017: 941). Çavdarhisar ve yöresinde tespit edilen pekiştirme bağlaçları şu şekildedir:

da/ de: *hatta çavdarhisar da sönadan kere gēme burāya* “Hatta Çavdarhisar da sonradan kere gelme buraya.” [3-139], *emette de vādır bak babuk beyli bak ben o soydan geliyon* “Emet’te de vardır bak Babuk beyli bak ben o soydan geliyorum.” [4-4] vb.

bile: *yulafın püsküdü bile çok güzeldir yāni* “Yulafın bisküvisi bile çok güzeldir yani.” [6-45] vb.

ya: *demin deyvēdim ya ilcikviran* “Demin deyiverdim ya İlcikviran.” [5-190] vb.

3.6.5. Nöbetleşme Bağlaçları

Cümledeki iki öge arasında çeşitli yönlerden seçenekli bir bağlama işlevi yüklenmişlerdir (Korkmaz, 2017: 943). Çavdarhisar ve yöresinde tespit edilen nöbetleşme bağlaçları şu şekildedir:

bi...bi: *bi çocuk yapā bi annesi yapā* “Bir çocuk yapar bir annesi yapar.” [7-78] vb.

3.6.6. Cümle Bağlayıcısı Niteliğinde Olanlar

Doğrudan doğruya cümleleri birbirine bağlayan, cümle bağlayıcısı niteliğinde olan bağlaçlardır (Korkmaz, 2017: 946).

3.6.7. Açıklama Bildiren Cümle Bağlaçları

Kendilerinden önce veya sonraki cümlelere açıklama işlevi ile bağlanırlar (Korkmaz, 2017: 948). Çavdarhisar ve yöresinde tespit edilen açıklama bildiren cümle bağlaçları şu şekildedir:

ama: *mesela dedesi hep keçi güdēdi. ama kendisi güdēdi* “Mesela dedesi hep keçi güderdi. Ama kendisi güderdi.” [5-162].

amma: *iki tene bi sardı bunu tokadı amma acar vurdō* “İki tane bir sardı buna tokadı amma acar vurdu.” [3-91].

emme: *bizde de bi yaramaz köpek va emme canavar böyle mümkün değil böyle beygir gibi* “Bizde de bir yaramaz köpek var amma canavar böyle mümkün değil böyle beygir gibi.” [4-244].

aslında: *aslında bizim eskiden sadece Kabık kısmını su değmeninde öğüttün mü Kabık kısmı Kalırdā* “Aslında bizim eskiden sadece kabuk kısmı su değirmeninde öğüttün mü kabuk kısmı kalırdı.” [5-154].

anlıcēñ: *lōbet demek bildirmek senin anlıcēñ* “Löbet demek bildirmek senin anlayacağın.” [5-112].

bildi-im: *çavdırlı benim bildi-im tam parı bulup Ta zengin olan yok* “Çavdarhisarlı benim bildiğim tam para bulup ta zengin olan yok.” [10-74].

bundan sōna: *aman guzum be bizim iyilik bundan sōna böyle gāli yā* “Aman kuzum be bizim iyilik bundan sonra böyle gali ya.” [1-51].

gāli: *dolaşırdık gāli oğlan evine inēdiñ.* “Dolaşırdık gali oğlan evine inerdin.” [9A-76].

gibi: *bulamadıkları gibi köyü yakıyolā* “Bulamadıkları gibi köyü yakıyorlar.” [3-11].

3.6.8. Sebep Bildiren Cümle Bağlaçları

Bunlar iki cümleden birini ötekine sebep gösterme ilişkisi ile bağlayan bağlaçlardır (Korkmaz, 2017: 953). Çavdarhisar ve yöresinde tespit edilen sebep bildiren cümle bağlaçları şu şekildedir:

çünkü: *ama şinde herkes dışarda. çünkü o işi yapcek adam yeni mal yapıyolā.*
“Ama şimdi herkes dışarda. Çünkü o işi yapacak adam yeni mal yapıyorlar.” [8-43].

çünkü: *şu anda yapılmıyo. genç yok çünkü.* “Şu anda yapılmıyor. Genç yok çünkü.” [2-11].

demek ki: *araplā demek ki orda araplar veya başka bi Kavim şe~ yapmış tomruk momruk işi yapmış* “Araplar demek ki orada Araplar veya başka bir kavim şey yapmış tomruk momruk işi yapmış.” [9B-10] vb.

3.6.9. Zıtlık Bildiren Cümle Bağlaçları

Cümlelerden birinin gösterdiği yargıyı ötekine karşı çıkarma, karşıtlama işlevi ile bağlayan bağlaçlardır (Korkmaz, 2017: 954). Çavdarhisar ve yöresinde tespit edilen zıtlık bildiren cümle bağlaçları şu şekildedir:

ama: *ismail esas ama ismel derlē* “İsmail esas ama İsmel derler.” [5-204] vb.

fakat: *kêrazda oluyo fakat bu sene hiçbi~şe olmadā* “Kiraz da oluyor fakat bu sene hiçbir şey olmadı.” [5-58] vb.

fağat: *tarım hayvancılık hepsi varıdı burda fağat bitti gardeşim yā* “Tarım hayvancılık hepsi vardı burada fakat bitti kardeşim ya.” [6-38].

3.7. ÜNLEMLER

Ünlem, konuşanın çok çeşitli duygu durumu ve heyecanlarını etkili ve kısa bir şekilde anlatmaya; karşısındakilere seslenme, çağırma, sorma, onay, ret veya tabiattaki sesleri taklit etme yoluyla kelimeler türetmeye yarayan söz türüdür (Korkmaz, 2017: 961).

3.7.1. İçe Dönük Ünlemler

İnsanın iç dünyasındaki türlü duygu ve heyecanları dışarı vuran ünlemlerdir (Korkmaz, 2017: 968). Çavdarhisar ve yöresinde tespit edilen içe dönük ünlemler şu şekildedir:

3.7.1.1. Beğenme-Takdir İşlevinde Olan Ünlemler

vāh: *vāh güzel yaşanacak yēdir ha!* “Vah güzel yaşanacak yerdir ha!” [3-306].

3.7.1.2. Şefkat-Sevinç-Mutluluk İşlevinde Olan Ünlemler

oh: *len ne yenilik oh tamam dedik* “Len ne yenilik oh tamam dedik.” [4-201].

ee: *ee bōlū geçti günler* “Ee böyle geçti günler.” [3-62].

3.7.1.3. Bıkkınlık-Usanma-Can Sıkıntısı İşlevinde Olan Ünlemler

aman be: *aman gūzum be bizim iyilik bundan sōna böyle gālī yā* “Aman kuzum be bizim iyilik bundan sonra böyle gali ya.” [1-51].

of: *bizim gençliğimiz öyle geçti of gūzum hinçik çok iyi* “Bizim gençliğimiz öyle geçti of kuzum şimdi çok iyi.” [1-97] vb.

3.7.1.4. İtiraz İşlevinde Olan Ünlemler

yā: *Putaklān ismel arabellēn ismel yā ismel dē~li yav* “Putakların İsmel Arapellerin İsmel ya İsmel değil yahu.” [5-216] vb.

3.7.1.5. Kızgınlık-Sitem-Öfke İşlevinde Olan Ünlemler

yāho: *girey gün gediz bazarı gün yāho* “Girey günü Gediz pazarı günü yahu.” [5-229].

yāv: *yok yāv yokluktan bō* “Yok yahu yokluktan bu.” [3-246] vb.

yav: *Putaklān ismel arabellēn ismel yā ismel dē~li yav* “Putakların İsmel Arapellerin İsmel ya İsmel değil yahu.” [5-216] vb.

len: *beygir vāmiş durmuş bilmem kaç kilometre len avıstırya buriya* “Beygir varmış durmuş bilmem kaç kilometre len Avusturya buraya.” [3-187] vb.

3.7.1.6. Abartma İşlevinde Olan Ünlemler

oo: *oo çoğudu.* “Oo çok idi.” [3-20].

3.7.1.7. Pekiştirme İşlevinde Olan Ünlemler

ā: *ā kendileri yörür gelirlēdi* “Aha kendileri yürür gelirlerdi.” [3-176].

ya: *burdan celal bayar bin dokuz yüz elli ikide gazandı ya şey geziyo* “Buradan Celal Bayar bin dokuz yüz elli ikide kazandı ya şey geziyor.” [4-96].

hana: *havāsı falan çok güzel olduğu için burda hayvan hana lezzetlidir yāni* “Havası falan çok güzel olduğu için burada hayvan hani lezzetlidir yani.” [7-64] vb.

evet: *evet iş zordu hakketen de beş saat çalışırsın bi saat yolda geçē* “Evet iş zordu hakikatten de beş saat çalışırsın bir saat yolda geçer.” [1-204].

3.7.2. Dışa Dönük Ünlemler

İnsanın, dış dünyada kendi dışındaki kimselerle hayvanlar ve nesnelerle olan iletişim ilişkisini seslenme, gösterme, sorma, onaylama, cevap verme yollarıyla ortaya koyan ünlem türleridir (Korkmaz, 2017: 988). Çavdarhisar ve yöresinde tespit edilen dışa dönük ünlemler şu şekildedir:

3.7.2.1. Seslenme Ünlemleri

a: *yetmiş a-guzum gāli bizim işlē bitti* “Yetmiş a kuzum gali bizim işler bitti.” [1-68].

bak: *bak bu köy de Tışardan toparlama bu köy* “Bak bu köy de dışardan toparlama bu köy.” [6-35] vb.

ha: *örden ha bakam déyo geliyo birisi görmüş* “Oradan ha bakalım diyor geliyor birisi görmüş.” [3-219] vb.

hadi: *hadi ôsun* “Hadi olsun.” [4-157].

hani: *hani yaşadığım dediğim o yāni*. “Hani yaşadığım dediğim o yani.” [4-207].

kış: *adam farkına vāmiş amma köpeklere kış kış demişle bi de* “Adam farkına varmış amma köpeklere kış kış demişler bir de.” [3-222].

len: *len beş yaşında Kız ya* “Len beş yaşında kız ya.” [4-214].

3.7.2.2. Gösterme Ünlemleri

ā: *yalın ayak ā o dağdan gēdim ben* “Yalın ayak aha o dağdan geldim ben.” [3-312] vb.

aha: *aha burāya Kadā* “Aha buraya kadar.” [3-165].

işte: *işte bak deyon ya gediz debreminden sōna olay hemen ğar topu gibi çıĝ gibi birden düreledi*. “İşte bak diyorum ya Gediz depreminden sonra olay hemen kar topu gibi birden düreledi.” [4-224] vb.

ha bōle: *gedizden ha bōle harmanda gelir* “Gediz’den ha böyle harmanda gelir.” [1-90].

dē: *acıman köy var dē iki üç~çüz hāne*. “Acıman köy var deeha iki üç yüz hane.” [2-5] vb.

ta: *dedem ırāmetlik eşşēnen ta gedize gidēdi ā unları almā* “Dedem rahmetlik eşekle ta Gediz’e giderdi aha onları almaya.” [1-91] vb.

3.7.2.3. Sorma Ünlemleri

ee: *ee? ismail* “Ee? İsmail.” [5-217].

3.7.2.4. Cevap Ünlemleri

he: *he he de Kaç* “he he kaç” [3-42] vb.

evet: *evet yaparız*. “Evet yaparız.” [1-25].

3.8. FİİLLER

Fiiller, varlıkların hareketini, durumunu, yaptıkları işi bildirirler. Her dilde olduğu gibi Türkçenin de temel taşlarıdır.

3.8.1. Yapısına Göre Fiil Türleri

Fiiller yapısına göre üç grupta incelenirler. Bunlar; basit fiiller, türemiş fiiller ve birleşik fiillerdir.

3.8.1.1. Birleşik Fiiller

3.8.1.1.1. Yardımcı Fiille Kurulmuş Birleşik Fiiller

Bu tür birleşik fiiller, *et-*, *eyle-*, *ol-*, *kıl-* gibi yardımcı fiillerin isim soylu sözcüklerle birlikte kullanılarak onları yüklem yapmasıyla oluşmuştur. Çavdarhisar ve yöresi ağızlarında sadece *et-* ve *ol-* yardımcı fiilleriyle kurulmuş birleşik fiillere rastlanmıştır.

et- : *para etdiydım* “para atmıştim” [1-156], *düğün etceğ~adam* “düğün edecek adam” [2-23], *defin edip gömüp gelesiye gadā* “defnedip gömüp gelesiye kadar” [2-34], *hücum edivēselē* “hücum ediverseler” [3-286].

ol- : *başın sağ~olsun* “başın sağ olsun” [2-35], *tövbēlē tövbesi ōsun* “tövbeler tövbesi olsun” [3-247], *rātsiz ōmuşlā* “rahatsız olmuşlar” [5-4], *nasip ōmuş* “nasip olmuş”

[7-19], *ğara sevda olmuş* “kara sevda olmuş” [7-31], *emekli olmadık* “emekli olmadık” [8-25], *nolcek* “ne olacak” [9A-31], *teslim olmuşlā* “teslim olmuşlar” [10-32].

3.8.1.1.2. Kurallı Birleşik Fiiller

3.8.1.1.2.1. Yeterlik Fiili

Bu tür birleşik fiiller, $\{-(y)A\}$ zarf-fiil eki almış bir asıl fiilin üstüne *bil-* yardımcı fiilinin getirilmesiyle yapılan fiillerdir. Asıl fiilin bildirdiği işi yapabilme güç ve yeterliliğini gösterir ya da asıl fiilin bildirdiği duruma olasılık anlamı verir. Çavdarhisar ve yöresi ağızlarında sadece $\{-(y)A\}$ değil, $\{-(y)i\}$, $\{-(y)U\}$ zarf-ekleri de kullanılmıştır. Ayrıca yeterlik fiilinin hem olumlu hem de olumsuz örneklerine rastlanmaktadır:

→ **Olumlu:** *bulubilirsen* “bulabilirsen” [3-179], *Kötürübilirsen* “götürebilirsen” [3-267], *gidettiribilirse* “gidettirebilirse” [4-52], *varabili* “varabilir” [5-30], *sığabilcek mi?* “sığabilecek mi?” [7-83].

→ **Olumsuz:** *yararlanamıyoz* “yararlanamıyoruz” [2-63], *yapamıyon* “yapamıyorum” [2-118], *unutamam* [3-88], *getiremem yetiştiremem* [3-168], *giremedim* “giremediğim” [4-212], *dayanameyo* “dayanamıyor” [7-31].

3.8.1.1.2.2. Tezlik Fiili

Bu tür fiiller, $\{-(y)I\}$ zarf-fiil eki almış bir asıl fiilin *ver-* yardımcı fiiliyle birleşmesinden oluşmaktadır. Bu şekilde birleşen fiillerde, asıl fiilin anlamının hızlı bir şekilde, ansızın veya kolayca gerçekleştiği belirtilir. Yöre ağızlarında ölçünlü dildeki oluşum şekline rastlanır. Ayrıca bir örnekte $\{-(y)I\}$ zarf-fiil eki kullanılmış; *ver-* yardımcı fiili düşürülmüştür. Olumlu kullanımların tespit edildiği örnekler şu şekildedir:

→ **Olumlu:** *yapveriyon* “yapıveriyorum” [1-53], *okyuverlermiş* “okuyuverirlermiş” [2-86], *deyiveriz* “deyiveririz” [3-56], *anladıvon* “anlatıveriyorum” [4-216], *goyvedim* “koyuverdim” [4-247], *deyverem* “deyivereyim” [5-2], *Takverilēdā* “takıverirlerdi” [9B-51] vb.

3.8.1.1.2.3. Yaklaşma Fiili

Çavdarhisar ve yöresi derleme metinlerinde örneğine rastlanmamıştır.

3.8.1.1.2.5. Sürerlik Fiili

Bu fiiller, $\{-(y)I\}$, $\{-(y)A\}$ veya $\{-(y)Ip\}$ zarf-fiili almış bir asıl fiilin *dur-*, *kal-*, *gör-*, *gel-*, *koy-* yardımcı fiillerinden birini almasıyla meydana getirilir. Bu şekilde oluşan birleşik fiillerde asıl fiilin anlamı, belirli bir süreç içinde ilerleyen, devam eden veya duraklayan bir nitelik kazanır. Çavdarhisar ve yöresi ağızlarında sadece $\{-(y)Ip\}$ zarf-fiili ile yapılmış örneklerine rastlanmıştır.

→**Olumlu:** *gömüp gelesiye* [2-34], *yetişip gelirin* “yetişip gelirim” [3-167], *çüvürüp duru* “çüvürüp durur” [3-268], *atıp gelceñ* “atıp geleceksin” [4-231] vb.

3.8.2. İçeriğine Göre Fiil Türleri

3.8.2.1. Oluş Bildiren Fiiller

burdan da çay akıyo “Buradan da çay akıyor” [5-9],

olmadığı için ordan göç edildi ya köhnedi orası viranleştı yāni “Olmadığı için oradan göç edildi ya köhnedi orası viranlaştı yani” [5-195].

Kırmızı toprā sürdülē geçtä “Kırmızı toprağı sürdüler geçti” [11-14] vb.

3.8.2.2. Kılış Bildiren Fiiller

bayramlāda köy odasında çay pişiriz sabahtan “Bayramlarda köy odasında çay pişiririz sabahtan” [8-15],

o ğavime selçuklulā ğovlamış “O kavimi Selçuklular kovalamış” [10-71],

u çeşmenin şeysine taşınmışlā buraya mekan ğurmuşlā yāni “O çeşmenin şeyine taşınmışlar buraya mekân kurmuşlar yani” [12-6] vb.

3.8.2.3. Durum ve Betimleme Bildiren Fiiller

köyde davılcıynan zurnacıynan köyün içlēnde şey_ederlerdi oynālādı “Köyde davulcuyla zurnacıyla köyün içlerinde şey ederlerdi oynarlardı” [2-20],

ali soludu geldā “Ali soludu geldi” [4-253],

3.8.3. Çatısına Göre Fiil Türleri

3.8.3.1. Öznesine Göre Fiil Çatısı

3.8.3.1.1. Etken Çatılı Fiiller

Etken çatı, yüklem tarafından belirtilen işin özne tarafından doğrudan yapıldığını gösteren eksiz çatıdır (Korkmaz: 2017: 500). Çavdarhisar ve yöresinde tespit edilen bazı etken çatılı fiiller şu şekildedir:

o ğarı ayran vēmiş yonana “O karı ayran vermiş yunana” [3-6].

Şimdi zengin ğız fakir oĝlan birbirlēni çok sevmişlē “ Şimdi zengin kız fakir oĝlan birbirlerini çok sevmişler” [7-13].

Bizim zamanımızda çeyiz serēdik “Bizim zamanımızda çeyiz sererdik” [9A-43].

3.8.3.1.2. Ettirgen Çatılı Fiiller

Ettirgen çatı, yapma etme bildiren geçişli fiiller ile olma bildiren geçişsiz fiilleri; yapma, yaptırma ve ettirme bildiren geçişli fiillere çeviren bir çatı türüdür (Korkmaz, 2017: 507). Çavdarhisar ve yöresinde tespit edilen bazı ettirgen çatılı fiiller şu şekildedir:

giyinir özel elbiselē yaptırıldı “giyinir özel elbiseler yaptırırlardı” [2-18].

Eğer vurur bunu vuru da kendi çomağandan ileri gidettirebilirse kendi çomağını alır “Eğer vurur bunu vurur da kendi çomağından ileri gidettirebilirse kendi çomağını alır” [4-52].

Veya Pide ettirilē “Veya pide ettirirler” [7-112].

Kesime pek göndermeyiz biz de cambaz alır gidē o kestittiri “Kesime pek göndermeyiz biz de cambaz alır gider o kestirtir.” [9B-54].

3.8.3.1.3. Edilgen Çatılı Fiiller

Etken fiillerden $\{-(I)l\}$, $\{-(U)l\}$ ve $\{-(I)n\}$, $\{-(U)n\}$ ekleri ile kurulan fiiller edilgen fiillerdir (Korkmaz, 2017: 500). Çavdarhisar ve yöresinde tespit edilen bazı edilgen çatılı fiiller şu şekildedir:

ben muhtarlē başladīm sene bıraktı kapatıldā “Ben muhtarlığa başladığım sene kapatıldı” [2-56],

hamır aşı öyle bi yapılırKinā “Hamur aşısı öyle bir yapılır ki” [7-57],

3.8.3.1.4. Dönüştürme Çatılı Fiiller

Yapılan işin yapana döndüğünü veya bir işin kendi kendine yapıldığını ya da olduğunu gösteren bir çatı türüdür (Korkmaz, 2017: 503). Dönüştürme, ölçünlü dilde olduğu gibi yöre ağzında da $\{-(I)n, -(U)n\}$ ekiyle kurulmaktadır. Çavdarhisar ve yöresinde tespit edilen bazı dönüştürme çatılı fiiller şu şekildedir:

giyinir özel elbiselē yaptırılardı “Giyinir özel elbiseler yaptırılardı” [2-18]

burda ismail öğrendim ben öğretmenden “Burada İsmail öğrendim ben öğretmenden” [5-215] vb.

3.8.3.1.5. İşteş Çatılı Fiiller

İşteş çatı, ünlü ile biten fiil kök ve tabanlarına $\{-ş-\}$ ekinin, ünsüzle bitenlere dil ve dudak benzeşmesine uygun olarak $\{-(I)ş\}$, $\{-(U)ş\}$ ekinin getirilmesi ile kurulur (Korkmaz: 2017: 505). Çavdarhisar ve yöresinde tespit edilen bazı işteş çatılı fiiller şu şekildedir:

tābi vedālaşırcasına allāsmarladık dedi atlā önünden öncü “Tabii vedalaşırcasına allahısmarladık dedi atlar önünden öncü” [4-131],

süleyman ağa düğünü biz hanKi güne gararlaştırcez? “Süleyman ağa düğünü biz hangi güne kararlaştıracağız?” [4-152],

hamır aşıya gariştirirsin “Hamur aşına karıştırırsın” [7-63],

dedennen ninen elleri donmuş elleri kesik ağlaşırlāmış “Dedenle ninen elleri fonmuş elleri kesik ağlaşırlarmış” [10-23] vb.

3.8.3.2. Nesnesine Göre Fiil Çatısı

3.8.3.2.1. Geçişli Fiiller

Geçişli fiiller, anlam yapıları açısından nesne alabilen fiillerdir (Korkmaz, 2017: 497). Çavdarhisar ve yöresinde tespit edilen bazı geçişli fiiller şu şekildedir:

derkene gızā nişanlısından ayırıyolā “Derken kızı nişanlısından ayırıyorlar” [7-30],

mesela şinde gurbanını her şēsini kendisinden şe-yapādā gārşılādā “Mesela şimdi kurbanını her şeyini kendisinden şey yapardı karşıları” [8-41] vb.

3.8.3.2.2. Geçişsiz Fiiller

Geçişsiz fiiller, anlam yapıları bakımından nesne almaya elverişsiz fiillerdir. Çavdarhisar ve yöresinde tespit edilen bazı geçişsiz fiiller şu şekildedir:

kısayollādan çalışcēñ yere vāceñ “Kısayollardan çalışacağın yere varacaksın” [1-210],

yugoslavyıdan geliyolā türk asıllılā amma “Yugoslavya’dan geliyorlar Türk asıllılar ama” [3-310] vb.

3.8.4. Fiil Çekimleri

3.8.4.1. Kişi Çekimleri

3.8.4.1.1. Birinci Tip Kişi Çekimleri

Birinci tip olarak adlandırılan kişi çekimleri iyelik kökenli olup belirli geçmiş zaman ile şart çekimlerinde kullanılır. Çavdarhisar ve yöresi ağızlarında görülen geçmiş zaman çekiminde bütün örneklerine rastlanır. Şart kipi çekiminde ise, 1. Ve 2. Çokluk kişi dışında diğer çekimlerinde örnekleri mevcuttur. Tespit edilen örneklerden bazıları şu şekildedir:

3.8.4.1.1.1. Belirli Geçmiş Zamanda Kişi Çekimleri

1. Teklik Kişi {-m}: *vēdim* “verdim” [3-46], *Kütmedim* “gütmedim” [9A-95] vb.

2. Teklik Kişi {-ñ}: *annadıñ mā?* “anladın mı?” [3-58] vb.

3. Teklik Kişi {-Ø}: *Ḳalkmazdā* “kalkmazdı” [3-166] vb.

1. Çokluk Kişi {-k}: *biştik* “biçtik” [1-56], *dinlēdik* “dinlerdik” [3-21] vb.

2. Çokluk Kişi {-niz}: *geldiniz* [2-102] vb.

3. Çokluk Kişi {-lā}: *yaptılā* “yaptılar” [1-6] vb.

3.8.4.1.1.2. Şart Kipinde Kişi Çekimleri

1. Teklik Kişi {-m}: *bilsem* [1-201].

2. Teklik Kişi {-n}, {-ñ}: *istēseñ* “istersen” [5-119], *desen* [7-70] vb.

3. Teklik Kişi {-Ø}: *olsa* [8-13].

1. Çokluk Kişi: Derlenen metinlerde örneğine rastlanmamıştır.

2. **Çokluk Kişi:** Derlenen metinlerde örneğine rastlanmamıştır.

3. **Çokluk Kişi {-lē}:** *edivēselē* “ediverseler” [3-286] vb.

3.8.4.1.2. İkinci Tip Kişi Çekimleri

İkinci tip kişi ekleri, şahıs zamiri kökenlidir. Ölçünlü dilde belirsiz geçmiş zaman, şimdiki zaman, geniş zaman, gelecek zaman ile istek, gereklilik çekimlerinde kullanılan eklerdir. Bu eklerin Çavdarhisar ve yöresi ağızlarındaki genel görünümü şöyledir:

3.8.4.1.2.1. Belirsiz Geçmiş Zamanda Kişi Çekimleri

1. **Teklik Kişi {-n}:** *demişin* “demişim” [3-64], *yoğmuşun* “yokmuşum” [10-13].

2. **Teklik Kişi {-n}:** *geçmişindir* “geçmişsindir” [4-180], *duymuşundur* “duymuşsundur” [5-84].

3. **Teklik Kişi {-Ø}:** *göçmüş* “göçmüş” [3-64].

1. **Çokluk Kişi:** Derlenen metinlerde örneğine rastlanmamıştır.

2. **Çokluk Kişi {-nuz}:** *duymuşunuzdur* “duymuşsunuzdur” [4-9].

3. **Çokluk Kişi {-lē}:** *yerleştirmişlē* “yerleştirmişler” [3-132].

3.8.4.1.2.2. Şimdiki Zamanda Kişi Çekimleri

1. **Teklik Kişi {-m}, {-n}:** *bilmiyom* “bilmiyorum” [1-2], *yıkıyon* “yıkıyorum” [1-54] vb.

2. **Teklik Kişi {-n}:** *bilmiyon mu?* “bilmiyor musun” [2-87] vb.

3. **Teklik Kişi {-Ø}:** *yetişmiyo* “yetişmiyor” [1-92] vb.

1. **Çokluk Kişi {-z}:** *biliyoz* “biliyoruz” [1-5] vb.

2. **Çokluk Kişi {-nuz}:** *yapıyonuz* “yapıyorsunuz” [1-59] vb.

3. **Çokluk Kişi {-lā}:** *dağıdıyolā* “dağıtıyorlar” [12-59], *demōlā* “demiyorlar” [4-117] vb.

3.8.4.1.2.3. Gelecek Zamanda Kişi Çekimleri

1. **Teklik Kişi {-m}:** *Kidemecēmi* “gidemeyeceğimi” [1-201] vb.

2. **Teklik Kişi {-ñ}:** *çalışcēñ* “çalışacağım” [1-210] vb.

3. Teklik Kişi {-Ø}: *geççek* “geçecek” [3-193], *gaşçek* “kaçacak” [3-286] vb.

1. Çokluk Kişi: Derlenen metinlerde örneğine rastlanmamıştır.

2. Çokluk Kişi: Derlenen metinlerde örneğine rastlanmamıştır.

3. Çokluk Kişi {-lē}: *kesceklē* “kesecekler” [10-22] vb.

3.8.4.1.2.4. Geniş Zamanda Kişi Çekimleri

1. Teklik Kişi {-n}, {-m}: *bilirin* “bilirim” [3-13], *bilmem* [1-105] vb.

2. Teklik Kişi {-n}: *ğorsun* “koyarsın” [1-111] vb.

3. Teklik Kişi {-Ø}: *çıkā* “çıkarmak” [1-36] vb.

1. Çokluk Kişi {-z}: *pişiriz* “pişiririz” [8-15] vb.

2. Çokluk Kişi {-ñiz}: *bilirsñiz* “bilirsiniz” [4-87], *bilmez misiñiz* “bilmez misiniz” [5-55] vb.

3. Çokluk Kişi {-lē}: *eridirlē* “eritirler” [1-13] vb.

3.8.4.1.2.5. İstek Kipinde Kişi Çekimleri

1. Teklik Kişi {-en}: *anlaTen* “anlatayım” [4-176] vb.

2. Teklik Kişi: Derlenen metinlerde örneğine rastlanmamıştır.

3. Teklik Kişi: Derlenen metinlerde örneğine rastlanmamıştır.

1. Çokluk Kişi {-m}: *deyverem* “deyiverelim” [5-2] vb.

2. Çokluk Kişi {-n}: *beklen* “bekleyin” [3-275] vb.

3. Çokluk Kişi: Derlenen metinlerde örneğine rastlanmamıştır.

3.8.4.1.2.6. Gereklilik Kipinde Kişi Çekimleri

Kullanımı Türkiye Türkçesinin ölçünlü dilinde olduğu gibi {-malı}, {-meli} şeklindedir. Derlenen metinlerde örneğine rastlanmamıştır.

3.8.4.1.3. Üçüncü Tip Kişi Çekimleri

3.8.4.1.3.1. Emir Kipinde Kişi Çekimleri

1. Teklik Kişi {-en}: *anlaTen* “anlatayım” [3-176] vb.

2. Teklik Kişi {-Ø}: *yazıl* [1-176] vb.

3. Teklik Kişi {-sin}: *věsin* “versin” [3-273] vb.

1. Çokluk Kişi {-am}: *goyam* “koyalım” [12-34] vb.

2. Çokluk Kişi {-n}: *beklen* “bekleyin” [3-275] vb.

3. Çokluk Kişi {-lā}: *çıksınlā* “çıksınlar” [4-109] vb.

3.8.4.2. Fiillerin Kip ve Zaman Çekimleri

3.8.4.2.1. Bildirme Kipleri

3.8.4.2.1.1. Belirsiz Geçmiş Zaman Çekimi

1. Teklik Kişi {-mİşIn}, {-mUşUn}: *demışin* “demişim” [3-64], *yoğmuşun* “yokmuşum” [10-13].

2. Teklik Kişi {-mişin}, {-muşun}: *geçmişindir* “geçmişindir” [4-180], *duymuşundur* “duymuşundur” [5-84].

3. Teklik Kişi {-Ø}: *Ḳalmış* “kalmış” [3-141], *Tutmuş* “tutmuş” [3-191], *yimiş* “yemiş” [5-77].

1. Çokluk Kişi: Derlenen metinlerde örneğine rastlanmamıştır.

2. Çokluk Kişi {-mUşUnUz}: *duymuşunuzdur* “duymüşunuzdur” [4-9].

3. Çokluk Kişi {-mİşlĀ}, {-muşlā}: *etmişlē* “etmişler” [4-11], *ōmuşlā* “olmuşlar” [5-4], *kaçmışlā* “kaçmışlar” [5-16].

3.8.4.2.1.2. Belirli Geçmiş Zaman Çekimi

Fiilde bildirilen durumun, işin içinde bulunulan zamandan önce olup bittiğini anlatır ve konuşan kişinin olaya tanık olduğunu gösterir.

1. Teklik Kişi {-DIm}, {-Dum}: *Kittim* “gittim” [1-175], *göttüm* “götürdüm” [1-183], *ō-dum* “oldum” [2-24], *yörüdüm* “yürüdüm” [3-212], *Ḳāktım* “kalktım” [3-214], *gēdim* “geldim” [3-312], *vādım* “vardım” [4-252], *ottum* “oturdum” [4-252] vb.

2. Teklik Kişi {-dın}, {-dīñ}, {-tın}: *annadın mǎ?* “Anladın mı?” [3-33], *annadīñ mǎ?* “Anladın mı?” [3-58], *attın* “attın” [4-155] vb.

3. Teklik Kişi {-Ø}: *yaptā* “yaptı” [1-178], *Ḳaldā* “kaldı” [3-81], *yoktō* “yoktu” [3-171],

1. Çokluk Kişi {-Dık}, {-dUk}, {-tuk}: *olduk* “olduk” [1-55], *biştik* “biçtik” [1-56], *Ƨalmadık* “kalmadık” [2-89], *Ƨonuştuk* “konuştuk” [3-93], *döndük* “döndük” [4-195], *yaptık* “yaptık” [6-21], *bindik* “bindik” [9A-72] vb.

2. Çokluk Kişi {-diniz}: *geldiniz* [2-102] vb.

3. Çokluk Kişi {-DılĀ}, {-düler}, {-Dülē}: *yaptılā* “yaptılar” [1-6], *başladılā* “başladılar” [1-95], *ettilē* “ettiler” [3-57], *diktilē* “diktiler” [3-68], *dövüştülē* “dövüştüler” [3-89], *ürdülē* “ürdüler” [3-224], *Küttürdüler* “güttürdüler” [4-217] vb.

3.8.4.2.1.3. Şimdiki Zaman Çekimi

Fiilin konuşma sırasında da devam ettiğini anlatır. Yazı dilinde şimdiki zaman ekleri {-(*I*)yor}, {-*mAktA*}, {-*mAdA*} şeklindedir. Çavdarhisar ve yöresi ağızlarında {-(*ı*)yor} olarak kullanılan şimdiki zaman ekindeki son ses /r/ ünsüzü düşmüştür.

1. Teklik Kişi {-yorum}, {-(*i*)yom}, {-Eyon}, {-on}: *bilmiyom* “bilmiyorum” [3-15], *ğıynaşemeyon* “kıynaşamıyorum” [1-129], *alamon* “alamıyorum” [4-211], *söylüyorum* “söylüyorum” [7-69] vb.

2. Teklik Kişi {-(*i*)yon}: *okū~muyon* “okuyor musun?” [2-50], *biliyondur* “biliyorsundur” [5-71], *biliyon mu?* “biliyor musun?” [8-21] vb.

3. Teklik Kişi {-Ø}: *bilmiyo* “bilmiyor” [3-262], *ğorƧuyo* “korkuyor” [7-15], *diyor* “diyor” [8-13] vb.

1. Çokluk Kişi {-(*I*)yoz}, {-(*U*)yoz}: *patozluyoz* “patozluyoruz” [1-57], *satıyoz* “satıyoruz” [1-61], *getiriyoz* “getiriyoruz” [4-239], *ünlümüyoz* “ünlemiyoruz” [12-61] vb.

2. Çokluk Kişi {-yonuz}, {-yoñuz}: *yapıyonuz* “yapıyorsunuz” [1-59], *biliyoñuzdur* “biliyorsunuzdur” [4-9] vb.

3. Çokluk Kişi {-yolā}, {-ölā}: *yakıyolā* “yakıyorlar” [3-11], *demölā* “demiyorlar” [4-117], *evlenemeyolā* “evlenemiyorlar” [7-32] vb.

3.8.4.2.1.4. Gelecek Zaman Çekimi

Gelecek zaman, henüz gerçekleşmemiş bulunan ancak fiilin gösterdiği iş ve oluşun gelecekteki bir zaman diliminde gerçekleşeceğini bildirir. Gelecek zaman eki, ölçünlü dilde {-*AcAk*} şeklindedir. Çavdarhisar ve yöresinde aynı ek aynı işleviyle kullanılmaktadır, ancak ses bakımından fiillerle birleşirken baştaki ünlünün ve sondaki /-

k/ ünsüzünün düştüğü görülür. Genel olarak düz ve ince olan /e/ ünlüsü ile bu ek kullanılır. Tespit edilen örnekler şu şekildedir:

1. Teklik Kişi {-cem}, {-cen}: *gitcem* “gideceğim” [3-254], *kescen* “keseceğim” [7-128] vb.

2. Teklik Kişi {-cen}, {-ceñ}, {-cēñ}: *yatırcen* “yatıracaksın” [3-267], *vācēñ* “varacaksın” [1-141], *yiceñ* “yiyeceksin” [5-76] vb.

3. Teklik Kişi {-cek}, {-cak}, {-çek}, {-Çek} : *okucek* “okuyacak” [2-52], *geççek* “geçecek” [3-193], *nāpcek?* “ne yapacak?” [3-206], *gitÇek* “gidecek” [4-243] vb.

1. Çokluk Kişi {-cez}: *giTcez* “gidecez” [1-171], *napcez?* “ne yapacağız?” [3-259] vb.

2. Çokluk Kişi: Derlenen metinlerde örneğine rastlanmamıştır.

3. Çokluk Kişi {-ceklē}: *kesceklē* “kesecekler” [10-22] vb.

3.8.4.2.1.5. Geniş Zaman Çekimi

Geniş zaman, bütün zamanları kapsayan ana zamandır. Hem geçmiş zamanı hem içinde bulunulan zamanı hem de gelecek zamanı içine alan bir zaman dilimini belirtir. Bu yüzden sık sık yapılan alışkanlık ya da âdet hâline gelmiş, her zamanı kapsayan ve genellik taşıyan iş ve oluşlar bu zamanda anlatılır. Ölçünlü dilde geniş zaman ekleri {-*(Dr)*}, {-*(U)r*}, {-*Ar*} şeklindedir. Çavdarhisar ve yöresinde kullanılan şekli ise şöyledir:

1. Teklik Kişi {-eriñ}, {-erin}, {-arım}: *gideriñ* “giderim” [4-232], *süzerin* “sürerim” [5-80], *naparım* “ne yaparım” [7-29] vb.

2. Teklik Kişi {-āsın}, {-ersin}, {-āsın}, {-ēsın}: *başlāsın* “başlarsın” [1-153], *gidersiñ* “gidersin” [4-232], *duyāsın* “duyarsın” [5-221], *süzēsın* “süzersin” [7-58] vb.

3. Teklik Kişi {-Ø}: *varabili* “varabilir” [5-30], *kesē* “keser” [9A-19], *sunā* “sunar” [9B-39] vb.

1. Çokluk Kişi {-ruz}, {-riz}: *yoğuruz* “yoğururuz” [7-49], *pişiriz* “pişiririz” [8-15] vb.

2. Çokluk Kişi {-siñiz}: *bilirsiñiz* “bilirsiniz” [4-87] vb.

3. Çokluk Kişi {-rlā}, {-rlē}, {-ilē}, {-ülē}: *derlē* “derler” [5-36], *verilē* “verirler” [5-36], *götürülē* “götürürler” [7-100], *yapālā* “yaparlar” [9A-18], *Taşırlā* “taşırılar” [9B-27] vb.

3.8.4.2.2. Dilek Kipleri

3.8.4.2.2.1. İstek Kipi Çekimi

İstek kip, istek, niyet veya arzu kavramları veren bir dilek kipidir. Çavdarhisar ve yöresi ağızlarına ait derleme metinlerinde sadece 1. Teklik ve çokluk kişi ekleri kullanılmıştır. Her iki şahıs içinde aynı ekin kullanıldığı ancak bağlama göre fonksiyonunun değiştiği görülür. Diğer kişi eklerin kullanımıyla ilgili herhangi bir örneğe rastlanmamıştır. Tespit edilen örnekler şöyledir:

1. Teklik Kişi {-em}: *bilem* “bileyim” [1-85], *deyverem* “deyivereyim” [3-194] vb.

1. Çokluk Kişi {-em}: *verem* “verelim” [1-67] vb.

3.8.4.2.2.2. Şart Kipi Çekimi

Şart kipi, dilin bildirdiği iş ya da oluşun gerçekleşmesini bir şarta bağlayan kiptir. Aynı zamanda gerçekleşme işi, bir dileğe de bağlanabilir. Bu sebeple bu kipe dilek/şart kipi denmiştir. Ölçünlü dilde olduğu gibi yöre ağızlarında da dilek/şart kipi eki {-sA}’dır. Derleme metinlerinde sadece tekil şahıslar ve 3. Çokluk şahsın kullanımıyla ilgili örnekler tespit edilmiştir:

1. Teklik Kişi {-sem}: *bilsem* [1-201] vb.

2. Teklik Kişi {-sen}: *desen* [7-70] vb.

3. Teklik Kişi {-se}: *gelse* [8-13] vb.

1. Çokluk Kişi: Derlenen metinlerde örneğine rastlanmamıştır.

2. Çokluk Kişi: Derlenen metinlerde örneğine rastlanmamıştır.

3. Çokluk Kişi {-lāsa}: *diyolāsa* “diyolarsa” [11-3] vb.

3.8.4.2.2.3. Emir Kipi Çekimi

Emir kipi, yapılması istenen işi kesinliğe bağlayarak emir biçiminde ifade eden bir gramer kalıbıdır (Korkmaz, 2017: 591). Çavdarhisar ve yöresinde tespit edilen emir kipi ekleri şu şekildedir:

1. Teklik Kişi {-em}, {-en}: *vě~bāken* “ver bakayım” [4-212], *ne bilem* “ne bileyim” [7-127] vb.

2. Teklik Kişi {-Ø}: *götür* “götür” [3-263], *baktır* “baktır” [3-263] vb.

3. Teklik Kişi {-sin}, {-sun}: *věsin* “versin” [3-273], *olsun* “olsun” [7-76], *Kitmesin* “gitmesin” [9A-74] vb.

1. Çokluk Kişi {-am}: *deyem* “diyelim” [4-22], *goyam* “koyalım” [12-34] vb.

2. Çokluk Kişi {-n}: *beklen* “bekleyin” [3-275] vb.

3. Çokluk Kişi {-sınlā}, {-sinlē}: *çıksınlā* “çıksınlar” [4-109], *istesinlē* “istesinler” [7-17] vb.

3.8.4.3. Ek-Fiil

Ek-fiil, cümlede üstlendiği iki göreviyle anlam kazanır. Bunlardan biri isim soylu sözcükleri cümlede yüklem yapmak, diğeri basit zamanlı kiplere ikinci bir kip eki olarak eklenerek birleşik zamanlı fiiller meydana getirmektir.

3.8.4.3.1. Ek Fiilin Kip ve Zaman Çekimleri

Ek fiilin belirsiz geçmiş zaman, belirli geçmiş zaman, şimdiki zaman/geniş zaman ve şart olmak üzere dört çekimi vardır. Çavdarhisar ve yöresinde dört çekimin her birine ait örnekler mevcuttur.

3.8.4.3.1.1. Ek Fiilin Belirsiz Geçmiş Zaman Çekimleri

evellmiş “evvel+imiş” [1-104], *ermeniymiş* “ermenî+imiş” [3-78], *sazanosmuş* “sazanos+(u)muş” [4-17], *yaşındemiş* “yaşında+imiş” [5-183], *yo~umuş* “yok+umuş” [5-184] vb.

3.8.4.3.1.2. Ek Fiilin Belirli Geçmiş Zaman Çekimleri

a) **Olumlu:** *varıdā* “var+idi” [1-8], *yoğudu* “yok+idi” [1-86], *adamıdı* “adam+idi” [2-84], *güvetliydim* “kuvvetli+idi+m” [2-93], *yüzbaşıdā* “yüzbaşı+idi” [3-79], *hayvancılığ~ıdı* “hayvancılık+idi” [8-35] vb.

b) **Olumsuz:** *zayıf deyliydik* “zayıf değil+idik” [2-91] vb.

c) **Olumlu Soru:** *vā mıdı* “var mı+idi” [3-194] vb.

3.8.4.3.1.3. Ek Fiilin Şimdiki Zaman/Geniş Zaman Çekimleri

amelyathıym “ameliyatlı+yım” [1-52], *yaşındayım* “yaşında+(y)ım” [1-177], *kişiyiz* “kişi+(y)iz” [4-238], *yēdir* “yer+dir” [3-306], *şehirli misiniz* [4-67] vb.

3.8.4.3.1.4. Ek Fiilin Şart Çekimleri

kişiyse “kişi+(y)se” [4-78], *neysi* “ne+(y)se” [3-234] vb.

3.8.4.3.2. Ek Fiilin Birleşik Çekimleri

3.8.4.3.2.1. Ek Fiilin Rivayet Çekimleri

3.8.4.3.2.1.1. Ek Fiilin Belirsiz Geçmiş Zamanının Rivayet Çekimi

Çavdarhisar ve yöresi ağızları derleme metinlerinde sadece 3. Teklik kişi için örnek mevcuttur. Diğer kişi ekleri ile ilgili herhangi bir örneğe rastlanmamıştır.

3. Teklik Kişi: *öyleymişmiş* “öyle-imiş+(i)miş” [2-86], *hāneymişmiş* “hane+imiş+(i)miş” [3-146], *Ḳadāymışmış* “kadar+ımış+(ı)miş” [3-129], *örenmişmiş* “ören+(i)miş+(i)miş” [5-38], *yoğumuşmuş* “yok+(u)muş+(u)muş” [5-100], *muhtarımışmış* “muhtar+ımış+(i)miş” [5-108] vb.

3.8.4.3.3. Zaman Kipleri ve Tasarlama Kiplerinin Birleşik Çekimleri

3.8.4.3.3.1. Hikâye Birleşik Çekimleri

Ek fiile belirli geçmiş zaman eki $\{-DI\}$ eklenmesiyle oluşan ve geçmişte olup bitmiş fiilin bildirdiği durumu anlatmak, hikâye etmek için kullanılan bir birleşik çekimdir. Kullanımda genellikle *i-* ek fiili düşmektedir ya da ayrı yazılarak gösterilebilir. Emir kipi hariç bütün kiplerin hikâye birleşik zaman çekimi vardır.

3.8.4.3.3.1.1. Belirsiz Geçmiş Zaman Hikâye Çekimi

Çavdarhisar ve yöresi ağızları derleme metinlerinde belirsiz geçmiş zamanın hikâye çekimiyle ilgili herhangi bir örneğe rastlanmamıştır.

3.8.4.3.3.1.2. Belirli Geçmiş Zaman Hikâye Çekimi

Yöre ağızları derleme metinlerinde sadece 1. Teklik ve çokluk kişi eklerine ait örnekler görülür. Diğer kişi ekleri ile ilgili herhangi bir örneğe rastlanmamıştır.

1. Teklik Kişi: *etdiydım* “etmiştim” [1-156] vb.

1. Çokluk Kişi: *yaptıydık* “yapmıştık” [1-120] vb.

3.8.4.3.3.1.3. Şimdiki Zaman Hikâye Çekimi

Çavdarhisar ve yöresi ağızları derleme metinlerinde sadece 1. Teklik kişi, 3. Teklik kişi ve 1. Çokluk kişi örnekleri mevcuttur. Diğer kişi ekleri ile ilgili herhangi bir örneğe rastlanmamıştır.

1. Teklik Kişi: *annadıyodum* “anlatıyordum” [4-220] vb.

3. Teklik Kişi: *çıkıyodu* “çıkıyordu” [1-200] vb.

1. Çokluk Kişi: *bili~miyoduk* “biliyor muyduk?” [1-86], *kesiyoduk* “kesiyorduk” [12-53] vb.

3.8.4.3.3.1.4. Gelecek Zaman Hikâye Çekimi

Çavdarhisar ve yöresi ağızları derleme metinlerinde sadece 1. Çokluk kişi eki kullanılmıştır. Diğer kişi ekleri ile ilgili herhangi bir örneğe rastlanmamıştır.

1. Çokluk Kişi: *getircēdik* “getirecektik” [4-137] vb.

3.8.4.3.3.1.5. Geniş Zaman Hikâye Çekimi

1. Teklik Kişi: *döşēdim* “döşerdim” [1-132] vb.

2. Teklik Kişi: *silkeđiñ* “silkerdin” [9A-92] vb.

3. Teklik Kişi: *yapādä* “yapardı” [1-10], *veridi* “verirdi” [2-23], *Ḳalkmazdä* “kalkmazdı” [3-166], *götürdö* “götürdü” [7-38] vb.

1. Çokluk Kişi: *gurudurduk* “kuruturduk” [1-75] vb.

2. Çokluk Kişi: Derlenen metinlerde örneğine rastlanmamıştır.

3. Çokluk Kişi: *okurlādä* “okurlardı” [1-9], *dökerlēdi* “dökerlerdi” [1-11] vb.

3.8.4.3.3.1.6. İstek Kipinin Hikâye Çekimi

Çavdarhisar ve yöresi ağızları derleme metinlerinde herhangi bir örneğe rastlanmamıştır.

3.8.4.3.3.1.7. Şart Kipinin Hikâye Çekimi

Çavdarhisar ve yöresi ağızları derleme metinlerinde sadece 1. Teklik kişi eki kullanılmıştır. Diğer kişi ekleri ile ilgili herhangi bir örneğe rastlanmamıştır.

1. Teklik Kişi: *bilseydim* [1-185] vb.

3.8.4.3.3.2. Rivayet Birleşik Çekimleri

Ek fiile belirsiz geçmiş zaman eki $\{-mIs\}$ getirilmesiyle oluşur. Geçmişte olup bitmiş bir olayın başkasından aktarılması yönüyle kullanılır. Emir kipi ve görülen geçmiş zaman çekimleri yoktur.

3.8.4.3.3.2.1. Belirsiz Geçmiş Zaman Rivayet Çekimi

Çavdarhisar ve yöresi ağızları derleme metinlerinde sadece 3. Teklik kişi eki kullanılmıştır. Diğer kişi ekleri ile ilgili herhangi bir örneğe rastlanmamıştır.

3. Teklik Kişi: *başlamışmış* [10-61] vb.

3.8.4.3.3.2.2. Belirli Geçmiş Zaman Rivayet Çekimi

Çavdarhisar ve yöresi ağızları derleme metinlerinde herhangi bir örneğe rastlanmamıştır.

3.8.4.3.3.2.3. Şimdiki Zaman Rivayet Çekimi

Çavdarhisar ve yöresi ağızları derleme metinlerinde sadece 3. Teklik kişi eki kullanılmıştır. Diğer kişi ekleri ile ilgili herhangi bir örneğe rastlanmamıştır.

3. Teklik Kişi: *déyomuş* “diyormuş” [3-39], *söyleniyomuş* “söyleniyormuş” [5-105] vb.

3.8.4.3.3.2.4. Gelecek Zaman Rivayet Çekimi

Çavdarhisar ve yöresi ağızları derleme metinlerinde herhangi bir örneğe rastlanmamıştır.

3.8.4.3.3.2.5. Geniş Zaman Rivayet Çekimi

Çavdarhisar ve yöresi ağızları derleme metinlerinde sadece 3. Teklik ve 3. çokluk kişi ekleri kullanılmıştır. Diğer kişi ekleri ile ilgili herhangi bir örneğe rastlanmamıştır.

3. Teklik Kişi: *eylenirmiş* “eğlenirmiş” [2-6] vb.

3. Çokluk Kişi: *yolālarmış* “yolarlarmış” [2-95], *alırlāmış* “alırlarmış” [4-28] vb.

3.8.4.3.3.2.6. İstek Kipinin Rivayet Çekimi

Çavdarhisar ve yöresi ağızları derleme metinlerinde herhangi bir örneğe rastlanmamıştır.

3.8.4.3.3.2.7. Şart Kipinin Rivayet Çekimi

Çavdarhisar ve yöresi ağızları derleme metinlerinde herhangi bir örneğe rastlanmamıştır.

3.8.4.3.3.3. Şart Birleşik Çekimi

3.8.4.3.3.3.1. Belirsiz Geçmiş Zaman Şart Çekimi

Çavdarhisar ve yöresi ağızları derleme metinlerinde herhangi bir örneğe rastlanmamıştır.

3.8.4.3.3.3.2. Belirli Geçmiş Zaman Şart Çekimi

Çavdarhisar ve yöresi ağızları derleme metinlerinde sadece 3. Teklik kişi eki kullanılmıştır. Diğer kişi ekleri ile ilgili herhangi bir örneğe rastlanmamıştır.

3. Teklik Kişi: *geldīse* “geldiyse” [3-131], *çıktıysa* [4-49] vb.

3.8.4.3.3.3.3. Şimdiki Zaman Şart Çekimi

Çavdarhisar ve yöresi ağızları derleme metinlerinde sadece 3. Teklik ve 3. çokluk kişi ekleri kullanılmıştır. Diğer kişi ekleri ile ilgili herhangi bir örneğe rastlanmamıştır.

3. Teklik Kişi: *geliyosa* “geliyorsa” [3-251] vb.

3. Çokluk Kişi: *diyolāsa* “diyorlarsa” [11-3] vb.

3.8.4.3.3.3.4. Gelecek Zaman Şart Çekimi

Çavdarhisar ve yöresi ağızları derleme metinlerinde sadece 3. Teklik kişi eki kullanılmıştır. Diğer kişi ekleri ile ilgili herhangi bir örneğe rastlanmamıştır.

1. Teklik Kişi: *yicēsem* “yiyceksem” [5-78] vb.

3.8.4.3.3.3.5. Geniş Zaman Şart Çekimi

Yöre ağızları derleme metinlerinde sadece 2. Ve 3. Teklik kişi örnekleri mevcuttur. Diğer kişi ekleri ile ilgili herhangi bir kullanım tespit edilmemiştir.

2. Teklik Kişi: *atamazsan* [4-236], *atarsan* [4-237], *gidēseñ* “gidersen” [5-1], *verīseñ* “verirsen” [10-53] vb.

3. Teklik Kişi: *guyduramazsa* “koyduramazsa” [4-84], *kopāsa* “koparsa” [5-115], *Ketirise* “getirirse” [9B-47] vb.

3.8.4.3.3.6. İstek Kipinin Şart Çekimi

Çavdarhisar ve yöresi ağızları derleme metinlerinde herhangi bir örneğe rastlanmamıştır.

3.8.4.3.3.4. Katmerli Birleşik Çekimler

3.8.4.3.3.4.1. Katmerli Birleşik Zamanların Hikâye Çekimleri

Çavdarhisar ve yöresi ağızları derleme metinlerinde herhangi bir örneğe rastlanmamıştır.

3.8.4.3.3.4.2. Katmerli Birleşik Zamanların Rivayet Çekimleri

3.8.4.3.3.4.2.1. Şimdiki Zamanın Rivayetinin Rivayet Çekimi

Çavdarhisar ve yöresi ağızları derleme metinlerinde sadece 3. Teklik ve çokluk kişi örnekleri görülür. Diğer kişi ekleri ile ilgili herhangi bir kullanıma rastlanmamıştır.

3. Teklik Kişi: *yatıyomuşmuş* “yatıyormuşmuş” [3-213] vb.

3. Çokluk Kişi: *ediyolāmişmiş* “ediyorlarmışmiş” [9B-2] vb.

3.8.4.3.3.4.2.2. Geniş Zamanın Rivayetinin Rivayet Çekimi

Çavdarhisar ve yöresi ağızları derleme metinlerinde sadece 3. teklik ve 3. çokluk kişi örneklerine rastlanır. Diğer kişi ekleri ile ilgili herhangi bir kullanım tespit edilememiştir.

3. Teklik Kişi: *oyñāmişmiş* “oyñarmışmiş” [1-47] vb.

3. Çokluk Kişi: *derlēmīmişmiş* “derlermişmiş” [3-150], *verilēmīmişmiş* “verirlermişmiş” [5-132] vb.

3.8.4.4. İsim-Fiiller

İsim-fiiller, fiil kök ve gövdelerinin karşıladıkları oluş, kılış ve durumları; şahıs ve zamana bağlı olmaksızın gösteren fiil adlarıdır (Korkmaz, 2017: 747). Ölçünlü dilde $\{-mA\}/\{-mAk\}/\{-(y)Iş\}/\{-(y)Uş\}$ olmak üzere üç isim-fiil türü bulunmaktadır. Çavdarhisar ve yöresinde tespit edilen bazı isim-fiil türleri şu şekildedir:

$\{-mA\}$: *burlara gēmē başladılā satıcılā* “Buralara gelmeye başladılar satıcılar.” [1-95], *vaynitta yime içme eğlence yapālā* “Vaynatta **yeme içme** eğlence yaparlar.” [3-204], *gine şey vā gōruma moruma* “Gene şey var koruma moruma” [4-112], *ne zormuş bırçak yolması deye bi türkū duymuşundur* “Ne zormuş burçak yolması diye bir türkū

duymuşsundur.” [5-84], *undan sōna uşaktan gēme* vā *burda* “Ondan sonra Uşak’tan gelme var burada.” [6-37] vb.

{-(y)Iş}/{-(y)Uş}: *iskenderundaydım ben orlā ileri görüşlūdūr* “İskenderun’daydım ben oralar ileri görüşlūdūr.” [2-121], *köyün gelişi gidişi tarihini de bilmiyon* “Köyün gelişi gidişi tarihini de bilmiyorum” [5-86], *biraz sert olduğundan āni Kızıış hana* “Biraz sert olduğundan ani kızış hani.” [5-127], *bu köyün guruluşō ilkten gayabaşı deriz orıya guruluyolā Kayabaşına iki Kardeş* “Bu köyün kuruluşu ilkten Kayabaşı deriz oraya kuruluyorlar Kayabaşı’na iki kardeş.” [6-5] vb.

{-mAk}: *öyle oğlana sormak kıza sormak yok* “Öyle oğlana sormak kıza sormak yok.” [1-140], *lōbet demek bildirmek senin anlıcēñ* “Löbet demek bildirmek senin anlayacağın” [5-112], *orda her evden yimek gelir* “Orada her evden yemek gelir” [8-18] vb.

3.8.4.5. Sıfat-Fiiller

3.8.4.5.1. Geçmiş Zaman Bildiren Sıfat-Fiiller

Türkiye Türkçesinde, geçmiş zaman bildiren sıfat-fiiller {-Dlk}/{-Duk} ve {-mIş}/{-mUş} ekleriyle kurulmaktadır (Korkmaz, 2017: 785). Çavdarhisar ve yöresi ağızlarında tespit edilen bazı geçmiş zaman bildiren sıfat-fiiller şu şekildedir:

{-dlk}/{-dUk}/{-tık}: *tabi yandıktan sōna yonan çekilmiş burdan* “Tabi yandıktan sonra Yunan çekilmiş buradan.” [3-34], *şimdä seyman dediklerā mesela oyunu KalKala ya bi gurup gençlē* “Şimdi seyman dedikleri mesela oyuna kalkarlar ya bir grup gençler.” [3-105], *amcamdan duyduklāmı deyvēyon* “Amcamdan duyduklarımı deyiveriyorum.” [5-212], *ondan yarattıktan sōna yimiş* “Ondan yarattıktan sonra yemiş” [5-77], *öldükten sōna bi de cenāze vā* “Öldükten sonra bir de cenaze var.” [7-90] vb.

{-dī}/{-dī}/{-dū}/{-tū}: *şimdi ilk nasıl geldīni bilmiyom da şindi u-zmanlā devlete ġarşı gelmiş bu avşar elleri* “Şimdi ilk nasıl geldiğini bilmiyorum da şimdi o zamanlar devlete karşı gelmiş bu Avşar elleri.” [1-2], *ben muhtarlī başladīm sene bıraktı kapatıldā* “Ben muhtarlığa başladığım sene kapatıldı” [2-56], *oldünca adamda varısa üç beş Kuruş parā vēdi* “Olduğunca adamda varsa üç beş kuruş para verdi.” [3-59], *biz kendimiz hiç öküz ġoştūmuzı bi sefer hatırlıyon* “Biz kendimiz hiç öküz koştüğümüzü bir sefer hatırlıyorum.” [6-48] vb.

{-mış}: *ondan sōna Kırkları çıkmış oluyo öyle*. “Ondan sonra kırkları çıkmış oluyor öyle.” [7-79] vb.

3.8.4.5.2. Geniş Zaman Bildiren Sıfat-Fiiller

Türkiye Türkçesinde geniş zaman sıfat-fiilleri {-An}/ {-r}/ {-Ar}/ {-Ir}/ {-Ur}/ {-mAz} ekleriyle kurulur (Korkmaz, 2017: 807). Çavdarhisar ve yöresinde tespit edilen bazı geniş zaman sıfat-fiilleri şu şekildedir:

{-An}: *davarlara veyahut keçilere veyāt da öküzü olanlā öküzlere* “Davarlara veyahut keçilere veyahut da öküzü olanlar öküzlere.” [5-156], *şimdā gine de hayvancılıK yaPan hayvancılıK deyvē yā* “Şimdi gene de hayvancılık yapan hayvancılık deyiver ya.” [8-36], *kesen Kurban kesē*. “Kesen kurban keser.” [9A-19] vb.

{-r}/ {-Ir}/ : *öyle başka bi özel gelirimiz yok bizim köy* “Öyle başka bir özel gelirimiz yok bizim köyün.” *Döverbiçerlē geldā*. “Biçerdöverler geldi.” [4-203], *tekke gibi derlēdi de yatır varmış orda* “Tekke gibi derlerdi de yatır varmış orada.” [8-42],

{-ē}: *yuvarlak yumrataya benzē bi Taş* “Yuvarlak yumurtaya benzer bir taş.” [4-73] vb.

{-mez}: *valla mandacılık ta benim aklım ermezken goñşulāda vardı* “Valla mandacılık ta benim aklım ermezken komşularda vardı.” [8-46] vb.

3.8.4.5.3. Gelecek Zaman Bildiren Sıfat-Fiiller

Türkiye Türkçesinde gelecek zaman sıfat-fiilleri {-AcAk} ve {-AsI} ekleriyle kurulur (Korkmaz, 2017: 828). Çavdarhisar ve yöresinde tespit edilen bazı gelecek zaman sıfat-fiilleri şu şekildedir:

{-cek}: *getiremem yetiştiremem ēllenen beribā tek adam yicek içcek mi vā yav*. “Getiremem yetiştiremem ellerle beraber tek adam yiyecek içecek mi var ya?” [3-168] vb.

{-çek}: *orda köyden allah ne vedyise topālanır. Yicek iççek*. “Orada köyden Allah ne verdiyse toparlanır. Yiyecek içecek.” [8-4] vb.

{-cē}: *üçüncüde olcē olmicē belli olur* “Üçüncüde olacağı olmayacağı belli olur” [1-146] vb.

{-esi}: *mesela düne gelesiye bırda da ismel derlē* “Mesela düne gelesiye burada da İsmail derler.” [5-205] vb.

3.8.4.6. Zarf-Fiiller

3.8.4.6.1. Tarz Bildiren Zarf-Fiiller

Asıl fiildeki harekete çeşitli anlam ve işlev incelikleri katmak suretiyle fiilin kılış tarzını bildiren zarf-fiillerdir (Korkmaz, 2017: 883). Çavdarhisar ve yöresinde tespit edilen bazı tarz bildiren zarf-fiiller şu şekildedir:

{-A}/{-(y)A}: *şurda barağı deye bi köy vâdır* “Şurada Barağı diye bir köy vardır.” [3-126], *Kara Kağnılâ ordan geçe geçe geçe geçe o mermerleri oymuş* “Kara kağnılar oradan geçe geçe geçe geçe o mermerleri oymuş.” [4-184], *kafıyı bozuyo ağıhya ağıhya* “Kafayı bozuyor ağlaya ağlaya” [10-19], *burayı gādā gēmīş alā alā Kidiyo* “Buraya kadar gelmiş ala ala gidiyor.” [10-35] vb.

{-arak}/{-(y)erek}: *gençlik olarak pīšti oynādık gāvelēde* “Gençlik olarak pīšti oynardık kahvelerde.” [4-225], *senin odanın ismini söyleyerek orda beyit atā* “Senin odanın ismini söyleyerek orada beyit atar.” [5-113] vb.

{-(y)ıp}/{-ip}/{-Up}: *bi birisi çıkıp da hücum etmiyo hücum edivēselē gāşçek onnā derdā* “Bir birisi çıkıp da hücum etmiyor. Hücum ediverseler kaçacak onlar derdi.” [3-286], *eli çumak Tutanlara toplayıp gidiyolā* “Eli çomak tutanları toplayıp gidiyorlar.” [10-10], *cenazeyi defin edip gömüp gelesiye gādā işte o gün cenaze evinnen ilgilenirler yāni şeyderler* “Cenaze defin edip gömüp gelesiye kadar işte o gün cenaze eviyle ilgilenirler yani şey ederler.” [2-34], *çavdırlı benim bildi-im tam parı bulup Ta zengin olan yok* “Çavdarhisarlı benim bildiğim tam para bulup da zengin olan yok” [10-74] vb.

{-dünca}: *oldünca adamda varısa üç beş Kuruş parā vēdi* “Olduğunca adamda varsa üç beş kuruş para verdi.” [3-59] vb.

{-casına}: *tābi vedālaşircasına allāsmarladık dedi atlā önünden öncü* “Tabi vedalaşircasına Allahaismarladık dedi atlar önünden öncü.” [4-131].

{-dığından}: *hava şartlarā on beş senedir yirmi senedir su yok yağış olmadığından* “Hava şartları on beş senedir yirmi senedir su yok yağış olmadığından.” [12-40].

3.8.4.6.2. Zaman Bildiren Zarf-Fiiller

Birbirine yakın veya birbirinden farklı işlev ve anlam incelikleri taşıyan ve asıl fiildeki harekete çeşitli zaman ilişkileri ile bağlanmış bulunan zarf-fiillerdir (Korkmaz,

2017: 886). Çavdarhisar ve yöresinde tespit edilen zaman bildiren bazı zarf-fiiller şu şekildedir:

{-ken}/ {-kene}/ {-kan}: *ali mezarlığa varıkan adımlā şu Kādā şu Kādā Korka Korka goymuş* “Ali mezarlığa varırken adımlar şu kadar şu kadar korka korka koymuş.” [4-258], *derkene gızā nişanlısından ayırıyolā* “Derken kızı nişanlısından ayırıyorlar.” [7-30], *oğlan everiken diyo~ku oğlumu everen gurban kescen diyo* “Oğlan everirken diyor ki oğlumu evereyim kurban keseceğim diyor.” [7-128], *manda yoğurdu dèyo ya cumhurbaşkanı yirken ondan işte* “Manda yoğurdu diyor ya cumhurbaşkanı yerken ondan işte.” [9B-43] vb.

{-(y)ınca}/ {-(y)ince}: *baK bi~şey yok goca ğarı yaKmā başlayınca ayran vemiş bunu onun evini yakmamışlā* “Bak bir şey yok koca karı yakmaya başlayınca ayran vermiş. Bunu onun evini yakmamışlar.” [3-7], *bò her öğün başına yiceñ deyince* “Bu her öğün başına yiyeceksin deyince.” [5-76] vb.

{-ışın}/ {-işin}: *Pazar bò millet çalışmā başlayışın başladı* “Pazar bu millet çalışmaya başlayınca başladı.” [1-170], *şindi çağ atladık deyişin traktör girdi* “Şimdi çağ atladık deyince traktör girdi.” [4-194] vb.

{-madan}: *esas soy isimlē çıkmadan ekizoğulları deye geçemişmiş* “Esas soy isimler çıkmadan İkizoğulları diye geçermişmiş.” [5-23] vb.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
-KÜTAHYA/ÇAVDARHİSAR AĞZININ SÖZ VARLIĞI-

4.1. ADLAR

Adlar, canlı ve cansız varlıklara, çeşitli somut ve soyut kavramları karşılayan kelime türüdür (Korkmaz, 1992: 88). Varlığa göre özel ve cins ad olmak üzere iki şekilde ayrılmaktadır. İşaretleyicisi oldukları nesnenin tek bir kişi, belirli bir varlık veya düşünce olması durumunda özel ad, aynı türden varlıkları karşılamaları durumunda ise cins ad olarak nitelendirilir.

4.1.1. Özel Adlar

4.1.1.1. Kişi Adları

4.1.1.1.1. Erkek Adları

4.1.1.1.1.1. Tek Olarak Kullanılan Erkek Adları

mēmet “Mehmet” [1-67], *halilin* “Halil’in” [3-18], *tāhir oğlu bilal* “Tahir oğlu Bilal” [5-105], *bilal oğlu ismail* “Bilal oğlu İsmail” [5-105], *ahmet* “Ahmet” [5-126], *mehmet* “Mehmet” [5-131], *hüseyn* “Hüseyin” [5-131], *ismail* “İsmail” [5-131], *cengizhan* “Cengizhan” [5-133], *tunahan* “Tunahan” [5-133], *alā* “Ali” [5-134], *ömer* “Ömer” [5-134], *bekir* “Bekir” [5-134], *izzet* “İzzet” [5-138], *rīfāt* “Rıfat” [5-138], *fāzlā* “Fazlı” [5-164], *mirto* “Murat” [5-203], *mirada* “Murat’a” [5-203], *ismel* “İsmail” [5-204], *memet* “Mehmet” [5-220], *āmet* “Ahmet” [5-220], *mahmudmuş* “Mahmut’muş” [7-3], *tunān* “Tunahan” [7-69], *bedire* “Bedir’e” [10-50].

4.1.1.1.1.2. Soyadı ile Birlikte Kullanılanlar Erkek Adları

şākir sarı “Şakir Sarı” [1-10], *celal bayar* “Celal Bayar” [4-93], *hakkı düdük* “Hakkı Düdük” [4-128], *ali erdoğan* “Ali Erdoğan” [5-21].

4.1.1.1.1.3. Unvanla Birlikte Kullanılan Erkek Adları

ümer ağa “Ömer Ağa” [1-178], *memed ali çavuş* “Mehmet Ali Çavuş” [1-180], *halil_efe* “Halil Efe” [3-1], *hall_efe* “Halil Efe” [3-24], *izzet ağa* “İzzet Ağa” [3-173], *hacı babık* “Hacı Babuk” [4-3], *hacı bıbık* “Hacı Babuk” [4-5], *süleyman ağa* “Süleyman Ağa” [4-152], *Ḳoca çavuş* “Koca Çavuş” [4-161], *āmidiga* “Ahmet Ağa” [5-203], *mēmidiga* “Mehmet Ağa” [5-203], *arab_ismel* “Arap İsmail” [5-206], *Putaklān ismel*

“Putakların İsmail” [5-216], *arabellēn ismel* “Arapellerin İsmail” [5-216], *hacā bekir* “Hacı Bekir” [7-2], *hacı ğadire* “Hacı Kadir’e” [10-50].

4.1.1.1.4. Sadece Unvan Olarak Kullanılanlar

topal müdür “topal müdür” [1-182], *ğara müdür* “kara müdür” [1-182], *paytā* “baytar” [2-70], *hatīb-ağa* “Hatip Ağa” [5-122].

4.1.1.1.5. Sadece Soyadı Olarak Kullanılanlar

atatürk “Atatürk” [5-107].

4.1.1.1.2. Kadın Adları

Çavdarhisar ve yöresi derleme metinlerinde yalnızca unvanla birlikte kullanılan kadın adına rastlanmıştır.

4.1.1.1.2.1. Unvanla Birlikte Kullanılan Kadın Adları

Ḳara āşa “Kara Ayşe” [5-169].

4.1.1.2. Sülale / Aşiret / Boy Adları

avşar elleri “avşar elleri” [1-2], *barak türkmenleri* “Barak Türkmenleri” [2-1], *germiyan beyliġi* “Germiyan Beyliġi” [4-15], *torlaklā* “Torlaklar” [5-24], *ekizoğulları* “İkizoğulları” [5-25], *fazlıoğulları* “Fazlıoğulları” [5-27], *Ḳaleoğulları* “Kaleoğulları” [5-27], *ekizoğullarā* “İkizoğulları” [5-27], *abbazoğulları* “Abbasoğulları” [5-27], *selimoğullarā* “Selimoğulları” [5-27], *ġızık boyu* “Kızık boyu” [6-4], *Ḳocabiyolā* “Kocabıyıklılar” [6-13], *germiyenoğullāndan* “Germiyanogulları’ndan” [6-25], *Ḳocabiyıklā* “Kocabıyıklar” [6-29], *selçuklulā* “Selçuklular” [10-71].

4.1.1.3. Yer Adları

4.1.1.3.1. Ülke/Bölge Adları

almanya “Almanya” [1-171], *orta asya* “Orta Asya” [2-2], *almanyı* “Almanya” [3-52], *rusya* “Rusya” [3-64], *avusturyu* “Avusturya” [3-183], *yugoslavvyā* “Yugoslavya” [3-186], *avıstırya* “Avusturya” [3-187], *türkiye* “Türkiye” [3-193], *bulgaristan*

“Bulgaristan” [3-202], *yugoslavyı* “Yugoslavya” [3-205], *mezapotamyı* “Mezopotamya” [5-89], *ortı asyı* “Orta Asya” [5-89], *ırak* “Irak” [5-89], *ğaradeniz* “Karadeniz” [6-50].

4.1.1.3.2. Şehir Adları

adana “adana” [1-1], *kütāya* “kütahya” [1-55], *izmir* “İzmir” [2-41], *isparta* “Isparta” [2-52], *istanbul* “İstanbul” [2-62], *artvin* “Artvin” [3-53], *Kayseri* “Kayseri” [3-75], *mardin* “Mardin” [3-76], *adıyāman* “Adıyaman” [3-77], *aydın* “Aydın” [3-80], *kütāya* “Kütahya” [3-196], *eskişehir* “Eskişehir” [4-101], *balıkesir* “Balıkesir” [4-115], *uşak* “Uşak” [4-218], *tokat* “Tokat” [6-2], *istanbol* “İstanbul” [12-15].

4.1.1.3.3. İlçe ve Belde Adları

kozan “Kozan” [1-1], *gediz* “Gediz” [1-89], *çavdırhisar* “Çavdarhisar” [1-212], *çavdır* “Çavdarhisar” [2-59], *altındaş* “Altıntaş” [2-68], *eşme* “Eşme” [2-88], *davşanlı* “Tavşanlı” [2-86], *çavdırhisar* “Çavdarhisar” [2-116], *iskenderun* “İskenderun” [2-121], *dumlupınar* “Dumlupınar” [3-20], *örenciğ(k)* “Örencik” [3-128], *çavdırhisar* “Çavdarhisar” [3-139], *çeşmi* “Çeşme” [3-305], *emet* “Emet” [4-4], *bornova* “Bornova” [4-129], *aslanapa* “Aslanapa” [5-226].

4.1.1.3.4. Köy Adları

yenicköy “Yeniceköy” [1-168], *yenicearmutcuk* “Yenicearmutçuk (Köyü)” [1-168], *güneyköy* “Güneyköy” [1-172], *sazköy* “Sazköy” [1-180], *barağı* “Barağı (Köyü)” [2-1], *acıman köy* “Acıman Köy” [2-5], *ağarı* “Ağarı” [3-104], *demirroluk köyü* “Demirroluk Köyü” [3-124], *Kaflar* “Kalfalar (Köyü)” [3-127], *ağarā* “Ağarı (Köyü)” [3-131], *abeş köyü* “Abaş Köyü” [3-134], *yağdın* “Yağdıgın (Köyü)” [3-141], *hacıköy* “Hacıköy” [3-178], *hacikebir* “Hacikebir (Köyü)” [3-284], *tepeciköy* “Tepecikköy” [4-14], *ilcikören* “İlcikören (Köyü)” [5-44], *ilcikoviran* “İlcikoviran (Köyü)” [5-45], *samralar* “Samralar (Köyü)” [5-97], *alacapınar* “Alacapınar (Köyü)” [5-97], *ilcigüren* “İlcikören” [5-199], *gızık köyü* “Kızık Köyü” [6-1], *dereköy* “Dereköy” [6-31], *Kayı* “Kayı (Köyü)” [6-33], *sumak* “Sumak (Köyü)” [6-34], *bahatlar* “Bahatlar (Köyü)” [6-36], *göklē* “Gökler

(Köyü)” [10-48], *fırdan* “Fırdan (Köyü)” [10-50], *yağmırlā* “Yağmurlar (Köyü)” [12-9], *hacımāmīt* “Hacımahmut Köyü” [12-9].

4.1.1.3.5. Mahalle Adları

Derleme metinlerinde mahalle adına rastlanmamıştır.

4.1.1.3.6. Kutsal Mekân Adları

al dede “al dede” [1-26], *ğara dede* “kara dede” [1-27].

4.1.1.3.7. Tarihî Mekân Adları

ayınöz “Aizanoi” [2-28], *sazanos* “Sazanos” 4-17], *asar* “Hisar” [5-188].

4.1.1.3.8. Dağ/Tepe/Arazi Adları

ğıran “kıran” [1-36], *tesendere* “tesendere” [1-207], *zafertepe* “Zafertepe” [3-20], *tepiçköy dağā* “Tepiçköy Dağı” [3-26], *meyik Taş* “mihenk taş” [3-56], *meydancık* “meydancık” [3-65], *çölmekçi dağı* “Çömlekçi Dağı” [3-196], *eğrigöz dağı* “Eğrigöz Dağı” [4-8], *ğara ğurt ramPası* “Kara Kurt Rampası” [4-133], *armutçuk mevkīsā* “Armutçuk mevkisi” [5-35], *yenicearmutçuk mevkīsī* “Yenicearmutçuk mevkisi” [5-35], *yokādere* “Yukarıdere” [5-52], *ĞaraPınar* “Karapınar” [5-168], *ğayabaşı* “Kayabaşı” [6-5], *akpınar* “Akpınar” [6-12], *armutçuk* “Armutçuk” [9B-1], *arapbölmesi* “Arapbölmesi” [9B-9], *eski köy* “Eski Köy” [12-32].

4.1.1.3.9. Dere/Nehir Adları

yokā dere “Yukarı Dere” [5-176], *aşşa dere* “Aşağı Dere” [5-177].

4.1.1.3.10. Ova Adları

beylik yeri “Beylik yeri” [4-14], *girey ovasā* “Girey Ovası” [5-226].

4.1.1.4. Etnik Grup Adları

yonan “Yunan” [3-3], *rus* “Rus” [3-68], *ermenī* “Ermeni” [3-75], *bulgar* “Bulgar” [3-190], *avrupalı* “Avrupalı” [3-203], *arnavut* “Arnavut” [3-309], *türk* “Türk”

[3-310], *rum* “Rum” [4-10], *Ḳara keçili yörükleri* “Kara Keçili Yörükleri” [5-12], *arap* “Arap” [9B-10].

4.1.1.5. Ay Adları

mart “mart” [2-43], *nisan* “nisan” [4-19].

4.1.1.6. Gün Adları

perşembe “perşembe” [1-169], *pazar* “pazar” [1-170], *cumartesi* “cumartesi” [2-15], *perşembi* “perşembe” [3-111], *salı* “salı” [3-112], *çarşamba* “çarşamba” [3-113], *bazar* “pazar” [3-119], *cūma* “cuma” [4-175], *örencik* “Pazartesi” [5-240], *emet* “Salı” [5-240], *çavdır bazarı* “Çarşamba” [5-240], *hacıköy bazarı* “Perşembe” [5-240], *gediz bazarä* “cumartesi” [5-240], *girey* “Pazar” [5-240].

4.1.1.7. Dil Adları

almanca “Almanca” [1-179], *osmanlıca* “Osmanlıca” [5-189], *arapça* “Arapça” [5-210].

4.1.1.8. Hayvanlara Verilen Özel Adlar

bayramşad “Bayramşat” [4-121].

4.1.1.9. Çeşme Adları

Ḳarabınar “Karapınar” [5-169], *yeşilçay* “Yeşilçay” [5-172], *daşman suyu* “Daşman suyu” [5-179], *taşpınar* “Taşpınar” [5-181], *akpınar* “Akpınar” [5-182].

4.1.2. Genel Adlar

4.1.2.1. Yiyecek ve İçecek Adları

hamur çorbasä “hamur çorbası” [1-28], *gö-zlūme* “gözleme” [1-29], *hamır* “hamur” [1-30], *gaz tiridi* “kaz tiridi” [1-33], *hacı pilavı* “hacı pilavı” [1-41], *pirinc* “pirinç” [1-42], *datlı* “tatlı” [1-42], *tārına* “tarhana” [1-69], *bulgur* “bulgur” [1-70], *ak tārına* “ak tarhana” [1-71], *ēşi tārına* “ekşi tarhana” [1-71], *gızılçık tārınası* “kızılçık tarhanası” [1-71], *turşu* “turşu” [1-73], *guru bibē* “kuru biber” [1-75], *yuğurt* “yoğurt” [1-78], *domatiz turşusu* “domates turşusu” [1-85], *biber turşusu* “biber turşusu” [1-85], *hamırsız ēşi maya ekmeği* “hamırsız ekşi maya ekmeği” [1-101], *hamır çorbası* “hamur çorbası” [1-99], *yūka* “yufka” [1-125], *lokum* “lokum” [1-126], *haşheşli hamır* “haşhaşlı hamur” [1-127], *ayran* “ayran” [3-6], *yımırta* “yumurta” [3-35], *Ḳuyruk* “kuyruk” [3-231], *yumrata* “yumurta” [4-72], *lokum* “lokum” [4-236], *şeker* “şeker” [5-141], *un* “un”

[5-141], *keçi peynirä* “keçi peyniri” [5-167], *püşküdü* “bisküvisi” [6-45], *gõ-zũme* “gözlleme” [7-22], *gõz-lũme* “gözlleme” [7-27], *tāze fasũlye* “taze fasulye” [7-52], *hamır aşā* “hamur aşı” [7-70], *Pide* “pide” [7-118], *un helvası* “un helvası” [7-115], *irmik helvāsı* “irmik helvası” [7-116], *hevlā* “helva” [9A-30].

4.1.2.2. Giyim-Kuşam Adları

gadife “kadife” [1-155], *çarık* “çarık” [3-314], *üç etek* “üç etek” [9A-63], *gelinlik* “gelinlik” [9A-65], *kepçen* “cepken” [9B-28], *al fes* “al fes” [10-54], *çepken* “cepken” [10-55].

4.1.2.3. Araç-Gereç Adları

4.1.2.3.1. Mutfak ile İlgili Araç-Gereç Adları

tekne “tekne” [1-80], *mendil* “mendil” [1-82], *galbur* “kalbur” [1-84], *fırın* “fırın” [1-103], *saç* “saç” [1-112], *guzune* “kuzine” [1-115], *ceryan fırınları* “cereyan fırınları” [1-117], *tencire* “tencere” [3-101], *Ƙazan* “kazan” [3-101], *dığan* “dığan” [3-150], *tavā* “tava” [3-150], *ilyen* “leğen” [7-65].

4.1.2.3.2. Tarım ile İlgili Araç-Gereç Adları

ramuk “römork” [1-60], *ferguson yüz atmış beş motur* “Ferguson yüz atmış beş motor” [2-79], *turpan* “tırpan” [2-92], *orağ(k)* “orakla” [2-95], *kekeç* “kekeç” [2-96], *tıraktör* “traktör” [4-194], *patoz* “patoz” [4-199], *düven* “düven” [4-200], *saman maşınaları* “saman makineleri” [4-202], *döverbiçer* “biçerdöver” [4-203], *ğara saban* “kara saban” [4-206], *kürek* “kürek” [4-218], *düveñ* “düven” [9A-88].

4.1.2.3.3. Ulaşım ile İlgili Araç-Gereç Adları

araba “araba” [1-43], *at arabası* “at arabası” [3-267], *ğara ğağrı* “kara kağrı” [4-183], *öküz arabası* “öküz arabası” [4-195], *ğağrı arabası* “kağrı arabası” [4-195], *kamyon* “kamyon” [5-166].

4.1.2.3.4. İletişim ile İlgili Araç-Gereç Adları

telefon “telefon” [1-48], *teleFon* “telefon” [1-173].

4.1.2.3.5. Savaş ile İlgili Araç-Gereç Adları

süngü “süngü” [3-22], *dülbün* “dürbün” [3-27], *Kılıç* “kılıç” [3-41], *tüfek* “tüfek” [3-106], *tabanca* “tabanca” [5-128], *pıçak* “bıçak” [9B-34], *havan topları* “havan topları” [9B-25].

4.1.2.3.6. Düğün ile İlgili Araç-Gereç Adları

havlâ “havlu” [1-15], *tepisi* “tepsi” [9A-38], *makas* “makas” [9A-38], *yüzük* “yüzük” [9A-39].

4.1.2.3.7. Oyun ve Eğlencelerde Kullanılan Araç-Gereç Adları

Kaşığ(k) “(tahta) kaşık” [9A-56].

4.1.2.4. Bitki Adları

ayvidenesi “ayvadana” [1-16], *papatya* “papatya” [1-18], *ayvidene* “ayvadana” [1-19], *arpa* “arpa” [1-22], *buldây* “buğday” [1-22], *nohut* “nohut” [1-22], *fîy* “fiğ” [1-22], *fî* “fiğ” [1-56], *badılcan* “patlıcan” [1-76], *ğırmızı biber* “kırmızı biber” [1-77], *nâne* “nane” [1-79], *salatalık* “salatalık” [1-86], *tomatis* “domates” [1-96], *haşheş* “haşhaş” [1-127], *armut* “armut” [3-36], *çam* “çam” [3-199], *pançar* “pancar” [4-99], *almâ* “elma” [4-127], *elmâ* “elma” [4-159], *meşe* “meşe” [5-12], *çam* “çam” [5-35], *güren top* “güren top” [5-39], *Kızılıcık* “kızılıcık” [5-42], *vişne* “vişne” [5-57], *kéraz* “kiraz” [5-58], *buğdey* “buğday” [5-60], *birçak* “burçak” [5-61], *yulaF* “yulaf” [5-63], *mercimeğ(k)* “mercimek” [5-68], *Kara mercimek* “kara mercimek” [5-69], *Kırmızı mercimek* “kırmızı mercimek” [5-72], *mavi gök mercimek* “mavi gök mercimek” [5-72], *haşheş* “haşhaş” [5-141], *nohot* “nohut” [6-43], *Tomatis* “domates” [7-47], *salta* “salatalık” [9A-7], *sovan* “soğan” [9A-8], *nâne* “nane” [9A-9], *haviç* “havuç” [9A-12], *no~ut* “nohut” [9A-99], *uvaf* “yulaf” [9A-99], *patites* “patates” [9A-101], *fasille* “fasülye” [9A-101], *misir* “mısır” [9A-101].

4.1.2.5. Hayvan Adları

ğoyun “koyun” [1-21], *keçi* “keçi” [1-21], *manda* “manda” [1-23], *inek* “inek” [1-24], *dana* “dana” [1-24], *ğaz* “kaz” [1-33], *eşşē(k)* “eşek” [1-91], *sığır* “sığır” [1-187], *tavık* “tavuk” [3-35], *Ḳatır* “katır” [3-109], *Ḳoyun* “koyun” [3-141], *kurt* “kurt” [3-141], *eşşeg(k)* “eşek” [3-167], *beygir* “beygir” [3-175], *danā* “dana” [3-212], *köpek* “köpek” [3-221], *deve* “deve” [3-293], *fil* “fil” [3-293], *yılan* “yılan” [3-293], *köpek* “köpek” [3-293], *doñuz* “domuz” [3-293], *dombey* “dombay” [3-323], *at* “at” [4-89], *merkep* “merkep” [4-188], *ğuzu* “kuzu” [4-217], *ğurt* “kurt” [4-230], *çakal* “çakal” [4-230], *köpek* “köpek” [4-244], *davar* “davar” [5-156], *öküz* “öküz” [5-156], *yılān* “yılan” [6-7], *çiyen* “çıyan” [6-10], *ğurbā* “kurbağa” [6-10], *camış* “manda” [6-50], *camız* “manda” [6-51], *keçā* “keçi” [8-38], *ēnek* “inek” [9B-41], *Ḳara sığır* “kara sığır” [9B-48], *mental* “simental” [9B-51], *hoştayn* “holstein” [9B-51], *düve* “düve” [9B-55].

4.1.2.6. Renk Adları

bembeyaz “bembeyaz” [4-22], *bēyaz* “beyaz” [4-122], *ğara* “kara” [4-133], *Ḳara* “kara” [5-69], *Ḳırmızı* “kırmızı” [5-72], *mavi* “mavi” [5-72], *gök* “gök” [5-72], *siya-a* “siyaha” [10-56], *ğırmızā* “kırmızı” [11-7].

4.1.2.7. Organ Adları

mīde “mide” [1-17], *ğarın* “karın” [1-18], *bübrek* “böbrek” [1-19], *bel* “bel” [1-52], *diz* “diz” [1-52], *Ḳol* “kol” [2-104], *ayak* “ayak” [3-217], *Ḳarn* “karın” [3-232], *çon* “çona” [3-256], *ğarn* “karın” [3-282], *ğulak* “kulak” [6-22].

4.1.2.8. Meslek Adları

reçberlik “rençberlik” [1-22], *satıcı* “satıcı” [1-95], *kātiplik* “katiplik” [1-178], *işçā* “işçi” [1-189], *davılcı* “davulcu” [2-20], *zurnacı* “zurnacı” [2-20], *amalelik* “amelelik” [2-42], *ileşberlik* “rençberlik” [2-44], *çiftçilik* “çiftçilik” [2-44], *muhtar* “muhtar” [2-56], *sığacı* “sığacı” [2-86], *ḲaymaḲam* “kaymakam” [2-111], *nāye müdürleri* “nahiye müdürleri” [2-112], *şantiye şefleri* “şantiye şefleri” [2-114], *berberlik* “berberlik” [2-115], *sağlık memuru* “sağlık memuru” [2-116], *malifaturacı* “manifaturacı” [3-173], *bekçi* “bekçi” [3-194], *öğretmen* “öğretmen” [4-149], *cambaz* “cambaz” [9B-53].

4.1.2.9. Akrabalık Adları

bıvamgil “babamgil” [1-47], *bıva* “baba” [1-142], *dünür* “dünür” [1-143], *dayı* “dayı” [1-178], *buba* “baba” [1-187], *ğardeş* “kardeş” [1-187], *bábam* “babam” [3-37], *güvey* “güveyi” [3-119], *dāmat* “damat” [3-119], *gār* “karı” [3-238], *ana* “ana” [3-239], *oğlan* “oğlan” [3-301], *yiğen* “yeğen” [3-311], *hala* “hala” [4-27], *eniştemgil* “eniştemgil” [4-94], *amca* “amca” [5-20], *dede* “dede” [5-161], *ğardeş* “kardeş” [6-6], *nene* “nine” [6-28], *Ğardeş* “kardeş” [7-1], *anañ* “annen” [7-17].

4.1.2.10. Coğrafya ile İlgili Adlar

4.1.2.10.1. Doğa Olayı Adları

Ğar “kar” [3-71], *yağmur* “yağmur” [3-200], *çığ* “çığ” [4-224], *ğar* “kar” [4-229], *Tolu* “dolu” [5-59].

4.1.2.10.2. Mevsim Adları

kış “kış” [1-32], *yaz* “yaz” [10-65], *ğış* “kış” [10-65].

4.1.2.10.3. Yer/Yön Adları

engim “engim” [1-43], *balkanlık* “balkanlık” [5-7], *ormanlık* “ormanlık” [5-8].

4.1.2.11. Zaman ile İlgili Adlar

bundan sōna “bundan sonra” [1-51], *ğālī* “gayrı” [1-65], *u~zman* “o zaman” [1-67], *eveli* “evveli” [1-86], *hinci* “şimdi” [1-87], *hinçik* “şimdi” [1-97], *āşamdan* “akşamdan” [1-130], *sabah ezeninde* “sabah ezanında” [1-131], *esKiden* “eskiden” [1-166], *ekserī* “ekseri” [1-169], *haFtı* “hafta” [1-200], *o~zumanlā* “o zamanlar” [2-17], *şinci* “şimdi” [2-38], *hinci* “şimdi” [2-57], *şimdā* “şimdi” [3-72], *āşamlen* “akşameyin” [3-81], *sōnādan kere* “sonradan kere” [3-136], *çoK önciden* “çok önceden” [3-140], *haFta* “hafta” [4-164], *şindi* “şimdi” [4-204], *atatürk zamanında* “Atatürk zamanında” [5-3], *eskiden bere* “eskiden beri” [5-15], *evel* “evvel” [5-61], *seniye* “seneye” [5-88], *ikindineñ* “ikindi” [7-91].

4.1.2.12. Sağlık (Hastalık ve Tedavi) ile İlgili Adlar

siil “siğil” [1-9], *nazar değ-* “nazar değmek” [1-11], *ğurşun dök-* “kurşun dökmek” [1-11], *ğoca ğarı ilaçlā* “koca karı ilaçları” [1-15], *ğarın ağrısı* “karın ağrısı” [1-18], *bübrek ağrısı* “böbrek ağrısı” [1-19], *ayvidene limonlu* “limonlu ayvadana” [1-19], *amelyatlı* “ameliyatlı” [1-52], *Toktur* “doktor” [3-229], *ayağı ğırık* “ayağı kırık” [3-258],

çondan kırık “çonadan kırık” [3-272], *kanser* “kanser” [7-34], *bezime* “bezeme” [11-5], *sivilce* “sivilce” [11-6].

4.1.2.13. Çalgı Adları

davıl “davul” [2-16], *tef* “tef” [9A-56].

4.1.2.14. Oyun/Eğlence ile İlgili Adlar

çelik çomak “çelik çomak” [1-43], *fırıldak* “fırıldak” [1-43], *aşık* “aşık” [1-45], *seyman* “seymen” [2-19], *çıkırık* “çıkırık” [4-31], *göbekli çingirdık* “göbekli çıkırık” [4-32], *höbe* “höbe” [4-40], *emen* “emen” [4-43], *ebe* “ebe” [4-48], *dana* “dana” [4-70], *don* “don” [4-76], *sekseğ(k)* “seksek” [4-88], *pişti* “pişti” [4-225], *atmışaltı* “atmışaltı” [4-228], *löbet* “bildirmek” [5-110].

4.1.2.15. Âdet/Gelenek ile İlgili Adlar

4.1.2.15.1. Düğün Âdetleri ile İlgili Adlar

söz yağlığı “söz yağlığı” [1-149], *söz mendili* “söz mendili” [1-150], *kına* “kına” [1-165], *sünnet düğünü* “sünnet düğünü” [2-24], *çeyiz* “çeyiz” [3-110], *çeñiz* “çeyiz” [3-113], *Kız evi* “kız evi” [3-114], *Kına* “kına” [3-116], *düğüncü* “düğüncü” [4-103], *gün kesme* “gün kesme” [4-144], *gün ekmeği* “gün ekmeği” [4-145], *Kına* “kına” [9A-44], *yengelik* “yengelik” [9A-68].

4.1.2.15.2. Doğum Âdetleri ile İlgili Adlar

doğu yatağı “doğu yatağı” [7-71], *mevlit* “mevlit” [7-72], *Kırk basma* “kırk basma” [7-76].

4.1.2.15.3. Cenaze Âdetleri ile İlgili Adlar

eren yemeğä “eren yemeği” [7-101], *mevlüt* “mevlit” [7-106], *gırK* “kırk” [7-109]

4.1.2.15.4. Adak Âdetleri ile İlgili Adlar

akīka ğurbanä “akika kurbanı” [7-126], *ġurban* “kurban” [7-128].

4.1.2.15.5. Dinî Âdetler ile İlgili Adlar

yağmur dīvāsı “yağmur duası” [8-1], *duvā* “dua” [8-6], *arfe günü* “arife günü” [10-21].

4.2. KALIPLAŞMIŞ DİL BİRİMLERİ

4.2.1. Atasözleri

Çavdarhisar ve yöresi derleme metinlerinde atasözü kullanımı tespit edilmemiştir.

4.2.2. Deyimler

göz önüne getirin “göz önüne getirin” [4-222], *kafıyı bozuyo* “kafayı boz- (sağlıklı düşünmemek)” [10-19].

4.2.4. İkilemeler

4.2.4.1. Aynı Kelimenin Tekrarı ile Oluşan İkilemeler

kopara kopara “kopara kopara” [1-82], *ağır ağır* “ağır ağır” [1-153], *şu şu şu* “şu şu şu” [1-191], *çabıcık çabıcık* “çabucak çabucak” [3-35], *he he* “he he” [3-42], *salladı salladı* “salladı salladı” [3-44], *mahkime mahkime* “mahkeme mahkeme” [3-92], *böle böle* “böyle böyle” [3-98], *veri veri* “veri veri” [3-200], *tik tik* “dik dik” [3-209], *yavaş yavaş* “yavaş yavaş” [3-230], *tava tava* “tava tava” [3-231], *Tığan Tığan* “dığan dığan” [3-231], *böyle böyle* “böyle böyle” [3-257], *geçe geçe geçe geçe* “geçe geçe geçe geçe” [4-184], *böle böle* “böyle böyle” [4-220], *Tikildi Tikildi* “dikildi dikildi” [4-250], *şu Kadā şu Kadā* “şu kadar şu kadar” [4-258], *Korka Korka* “korka korka” [4-258], *çeşit çeşit* “çeşit çeşit” [5-71], *ağlıya ağlıya* “ağlaya ağlaya” [10-19], *alā alā* “ala ala” [10-35], *Kırmızı kırmızı* “kırmızı kırmızı” [11-7].

4.2.4.2. Biri Anlamlı Biri Anlamsız Kelimelerle Oluşturulan İkilemeler

değnekle miğnekle “değnekle meğnekle” [2-85], *hastāne mustāne* “hastane mustane” [2-119], *goruma moruma* “koruma moruma” [4-112], *soğulcan baTılcan* “soğulcan patlıcan” [7-103], *şıldak mıldak* “ışıldak mışıldak” [9A-24], *tomruk momruk* “tomruk momruk” [9B-10], *çeti değil meti değil* “çete değil mete değil” [10-39].

4.2.4.3. Yakın veya Eş Anlamlı Kelimelerle Oluşturulan İkilemeler

çalgi çengi “çalgi çengi” [1-166], *işine gaydine* “işine kaydına” [2-33].

4.2.4.4. Zıt Anlamlı Kelimelerden Oluşan İkilemeler

geci gündüz “gece gündüz” [6-21].

4.2.4.5. Yansıma Kelimelerin Tekrarı ile Oluşan İkilemeler

tiñ tiñ diñ “tin tın tın” [2-99], *kış kış* “kış kış” [3-222], *şārp şarp* “şarp şarp” [3-303].

4.2.5. İlişki Sözcükleri

guzum “kuzum” [1-51], *yat allahım yat* “yat Allah’ım yat” [3-227], *afedersin* “affedersin” [3-268], *allāsmarladık* “Allaha ısmarladık” [4-131], *goçum* “koçum” [6-39],

her nefis ölümü Tatçek “her nefis ölümü tadacak” [7-88], *allah ne verdiyse* “Allah ne verdiyse” [8-3].

4.2.6. Dua/Temenni

allah ağız dadı vēsin “Allah ağız tadı versin” [1-88], *başın sağ olsun* “başın sağ olsun” [2-35], *tövbelē tövbesi ōsun* “tövbeler tövbesi olsun” [3-247], *allah şifāsını vēsin* “Allah şifasını versin” [3-273].

4.2.7. Seslenmeler/Ünlemler

ō çoğudu “o, çok idi” [1-20], *aman* “aman” [1-51], *be* “be” [1-51], *yā* “ya” [1-51], *ā* “aha” [1-54], *a-ğuzum* “a kuzum” [1-68], *of ğuzum* “of kuzum” [1-97], *ee bōlū geçti günler* “ee böyle geçti günler” [3-62], *ha bakam* “ha bakalım” [3-219].

4.2.8. Yemin İfadeleri

vā “vallahı” [1-46], *valla* “vallahı” [2-93], *vallahi* “vallahı” [3-282].

4.2.9. Yergi İfadeleri

dığan-ağız “dığan ağız” [3-151], *gevırlığı* “gavurluğu” [3-326], *boklu tavığı* “boklu tavuğu” [7-29].

BEŞİNCİ BÖLÜM

-METİNLER-

5.1. KÜTAHYA/ÇAVDARHİSAR METİN DERLEMELERİ

[1] AFŞAR KÖYÜ

Kaynak kişi	M***** S*****
Yaşı	7*
Doğum Yeri	K*****/ Ç*****/A**** K***
Eğitim durumu	İlkokul
Mesleği	Çiftçi (Emekli)
Derleme yeri	Çavdarhisar/Afşar Köyü

Köyün Adı

Köyünüzün adı nereden geliyor?

[1] bizim köyün ismi adana kozandan geliyo.

[2] şimdi ilk nasıl geldini bilmiyom da şimdi u-zmanlā devlete ğarşı gelmiş bu avşar elleri.

[3] çoK avşar vā.

[4] bunlā ğarşı gelişin bunlara her yere dağıtmış u-zman padişah.

[5] biz bōle biliyoz adana kızandan.

[6] valla avşardı unu fe yaptılā sōna ğālā

[7] bi ureye bi ureye derken.

Sağaltma Ocağı

Köyünüzde sağaltma ocağı var mıydı?

[8] varıdı varıdā.

[9] siil okurlādā.

[10] bunu şākir sarı yapādā.

[11] undan sōna gene de bu nazar değenlere ğurşun dökerlēdi.

[12] nazara ğarşı ğurşun dökerlēdi.

[13] ocakTa eridirlē suyun içine atarlā.

[14] doktor yok.

[15] herKes kendi işēsinnen ğoca ğarı ilaçlānnan.

[16] ayvıdenesi içerlē.

[17] undan sōna mide otları vā mide.

[18] mide otu deye geçiyo da papatya bunnā ğarın ağrısının.

[19] bu bñbrek ağrısını şey geçiri ayvıdene limonlu.

Tarım ve Hayvancılık

Bölgenizde tarım ve hayvancılık faaliyetleri var mı?

[20] ō çoğudu.

[21] ğoyun keçi.

[22] reçberliK arpa buldáy nohut fiy bunları ekēdi.

[23] manda yok burlāda.

[24] büyükbaş vā inek dana.

Yağmur Duası

Yağmur duası yapar mısınız?

[25] evet yaparız.

[26] yokarda al dede vā.

[27] al dedede şurda ğara dede vā.

[28] urlāda ğara dedede çorba pişirilē hamur çorbasā.

[29] yokarda gözlñme yaparlā bi şeylē yaparlā.

[30] gözleme hamır yñka.

[31] hemen oñzuman oñzuman.

[32] şimdi gine yapılır da mesela kışın ğurusunu da yaparlā onun yımışāñnı da yaparlā.

[33] tirit yaparlā ğaz tiridi.

Âdetler

Köyünüzdeki askerlik adetleri nelerdir?

[34] askere gitceklere dāvet edilirdi evlēde.

[35] mesela bizim ğıranda askerlere dua ederiz.

[36] köylü dē ta ğırana çıkā.

[37] urda sıraynan diziliriz.

[38] hoca dua edē.

[39] ondan sōna asker herkezin elini üpē büyüklēnin.

[40] herkez ücret yāni para veri hediye.

[41] hacıyı gidēken hacı pilavı yidirilē burda.

[42] et olur pirinc~olur datlı olur çorba olur.

Çocuk Oyunları

Çocukluğunuzda hangi oyunları oynardınız?

[43] çelik çomak fırıldak engimden araba yapādık biz dört tekerli.

[44] engimden yokara ğadā elimiznen gidiyoz aşşa dōru inēdik.

[45] aşık da oynarlādı aşık.

[46] vā hiç görmedim ben unu.

[47] bizim büyüklēmiz oynāmışmış aşığı bıvamgil.

[48] şindi herkezin elinde telefon.

[49] telefon oynuyolā.

-II-

Kaynak kişi	Z***** S*****
Yaşı	7*
Doğum Yeri	K*****/Ç*****/A**** K***
Eğitim durumu	İlkokul
Mesleği	Ev Hanımı
Derleme yeri	Çavdarhisar/Afşar Köyü

Afşar Köyü'ne Geliş

*Diyalog (Z***** ve M***** S*****)*

*(Z***** S*****)*

[50] hoş geldiniz.

[51] aman guzum be bizim iyilik bundan sōna böyle gāli yā.

[52] ben belimden amelyatlıyım dizimden amelyatlıyım.

[53] yemek yapveriyon evde.

[54] yemeklēni yapıyon çamaşırlānı yıkıyon dūrüyön goyon ā bōle bi şeylē.

*(M***** S*****)*

[55] üç haFta olduk geleli kūtāyadan.

[56] yetmiş seksen dönüm fī vardı onları biştik.

[57] şimdi patozluyoz.

[58] dā buldāya sıra gelmedi.

[59] biz denesini alıyoz siz mal yiyicisi yapıyonuz.

[60] günlük üç ramuk getiriyoz şundan samanlä.

[61] mal diğil biz satıyoz.

[62] denesini samanını satıyoz.

[63] kendimizin diğil hep tarla ĩcar.

İsim Verme Geleneği

Köyünüzde çocuklara isimlerini kim verir?

(Z***** S*****)

[64] hocaya vėdiriz.

[65] kendimiz işte ayarlarınız da ģali.

(M***** S*****)

(*Mehmet Sarıkaya*)

[66] herkezin kendine göre bi hocası vėdır akrabālāndan.

(Z***** S*****)

[67] u~zman mēmet verem dedik de dā bu ben gencin dedi.

[68] yetmiş a~ğuzum ģali bizim işlē bitti.

Kışa Hazırlık

Kış hazırlığı olarak ne yaparsınız?

[69] tārına yapādik.

[70] bulgur yapādik.

(M***** S*****)

[71] ak tārına ēři tārına veyāt da ģızılıcık tārınası de.

[72] hamır keserlē.

(Z***** S*****)

[73] turşu yapādik.

[74] hamır kesēdik.

[75] ģuru bibē ģurudurduk.

[76] badılcan biber.

Tarhanayı nasıl yaparsınız?

[77] ģırmızı biber atarız.

[78] ğırmızı biber yuğurt aÇık da maya atarız unun içine.

[79] işte ğāli içine şe^y nānedir tārına içliklēni ğatarız.

[80] yirmi bir ğün durduruz emme tekne.

[81] her ğün yumruklarız unu her ğün.

[82] kopara kopara mendilin üstüne dökeriz.

[83] o aÇık diİlsi bi daİa ğarıştırız.

[84] tavlanıp ovarıZ ğalbırdan geçiriz.

[85] domatiz turşusu biber turşusu ni bilem ben salatalık.

[86] eveli salatalık biliİmiyoduk yoğudu.

[87] hinci her şey vā ğuzum her şey vā.

[88] allah ağız dadı vēsin.

(M***** S*****)

[89] hep gedizden gelirdi gedizden.

[90] gedizden ha bōle harmanda gelir.

[91] dedem ırāmetlik eşşēnen ta gedize gidēdi ā unları almā.

[92] burlāda yetişmiyo yā.

[93] su yōk görelek yok.

(Z***** S*****)

[94] sōna arabalā çıktı.

[95] burlara ğēmē başladılā satıcılā.

[96] hana bazardan ğecek diye tomatisi anamın eşşeİnen pek zebillik.

[97] bizim gençliğimiz öyle ğeçti of ğuzum hinçik çok iyi.

Doğum ile İlgili Âdetler

Doğum âdetleriniz nelerdir?

[98] geneli biz hamırsız edēdik.

[99] hamır çorbası pişirdik.

[100] ni vardı ğuzum.

[101] hamırsız ēşı maya ekmeği.

(M***** S*****)

[102] küle gömerlē küle.

(Z***** S*****)

[103] fırınlāda ediyoz ğāli.

[104] evelīmiş o ben külü bilmiyon.

[105] ben külü bilmem.

(M***** S*****)

[106] burda ateş yakarlā ocağa.

[107] ocakta köz kül olur.

[108] oreye hamırsızı gömerlē.

(Z***** S*****)

[109] onu eşēsin ğuzum ğāli eşēsin.

[110] ureyi süpürüsün temizlēsin.

[111] ureyi ğorsun hamırı.

[112] üstüne bi saç kapāsın.

[113] közü onun üstüne yıĝāsın.

[114] altının ğızĝınlıĝınnan altını üstünün ğızĝınlıĝınnan üstünden pişēdi.

[115] sōna ğuzunelē çıktı.

[116] urlāda etmē başladılā.

[117] sōna ğāli ceryan fırınları çıktı ğāli daha bi iyileştik.

Fırının Önemi

Köy fırınınız var mı?

[118] kendi avlımızda vā.

[119] kendimiz yaptık ğāli.

[120] ā bu çocuk doğmadan yaptıydık.

(M***** S*****)

[121] vardı evelden.

[122] mahalle fırını vardı.

[123] urda ederlēdi.

(Zekiye Sarıkaya)

[124] ekmeğ-ideriz.

[125] yūka edēdik.

[126] lokum edēdik.

[127] haşheşli hamırdan.

[128] hinçik ġāli her şeylē.

[129] ben hinçik ġāli ġıynaşemeyon pilatinlēden de.

[130] ā hemen āşamdan unu soġuklāda üredirdim.

[131] sabah ezeninde olur gelirdi ġāli o.

[132] namaza ġaltım mı benim bi tepsi dōşēdim.

[133] mallara bakıp gelesiye ġādā o ācık dā.

[134] hemen pişirip sürēdim ġuzuneye veya fırına.

[135] işçacık edēdi.

[136] daġlāda ye.

[137] tarlada ye.

Düğün ile İlgili Âdetler

Düğün âdetleriniz nelerdir?

(M***** S*****)

[138] şindi evelē dünür gidilir.

(Z***** S*****)

[139] anasından babasından istēsin ġızı.

(M***** S*****)

[140] öyle oğlana sormak kıza sormak yok.

(Z***** S*****)

[141] sen una vǎcēñ.

[142] bıvan vēdi mi sen sev sevme vǎcēñ ũna.

(M***** S*****)

[143] dŭnŭr gidilir.

[144] ilk gidište olmaz.

[145] ikincide de olmaz.

[146] ũçŭncŭde olcē olmicē belli olur.

[147] evet ve hayır.

[148] oldu mu bŭ dene yağlık verilē.

[149] söz yağlığŭ.

(Z***** S*****)

[150] bi mendil bi havlā.

[151] söz mendili.

(M***** S*****)

[152] söz yağlığŭ ġāli.

[153] ondan sōna ağır ağır birbirine gelmē gitmē başlāsın.

[154] dŭğŭnde ni mesela şey vā ādet usul altın bilezik unnādan alınır.

[155] mesela geline ġadife alınır.

(Z***** S*****)

[156] iyiydi gine ben u┘zuman çok para etdiydim.

[157] dokuz tāne ġoca altın alıvēdilēdi bene.

(M***** S*****)

[158] ŧimdi yirmi ũç yirmi dōrt milyon.

[159] u┘zmanlā altın para etmiyo yā bi ġoyuna bi dene altın ediyodu.

(Z***** S*****)

[160] ğuzum u~zuman ğoyunlā üç~çüz lereydi altınlā da üç~çüz.

[161] hinci ğoyunlā da gitti altınlā da gitti ğālī.

(M***** S*****)

[162] ğoyun beş bin lere üç dört bin lere iki üç dört beş dene ğoyun o altınlādan anca edē.

[163] yağlık alındıktan sōna düğün işleri başlā.

[164] düğün de işte iki gün düğün sürē.

[165] kına āşam olur.

[166] çalgı çengi olur bōle esKiden biz işey getiridik cūmbüş çalarlādı cūmbüş.

[167] hangi köyde varsa.

[168] bizim şu yeniciköyde vādır ekseri yenicearmutcukda bilirsın ure^y.

[169] ekserī eskiden perşembe gün başlādā.

[170] pazar bō millet çalışmā başlayışın başlādā.

Madenciliğe Başlama

Madencilik mesleğine nasıl başladınız?

(M***** S*****)

[171] almanyayā giTcez diye.

[172] benim güneyköyden bi arkadaşım vardı yaşar deye yaşar uçak deye.

[173] u baña teleFon çekti.

[174] dā ben bir haFta on günlük evliyin.

[175] Kittim burdan onnān köyüne hatta yattık orda.

[176] mādene git yazıl mādende çalış millet almayaya gidiyo.

[177] tamam.

[178] kittik burda bizim dayımız vardı ümer ağa o mādēnlēn birisinde şey yaptı katiplik yaptı.

[179] u baña bi almanca mektup yazdı yolladā.

- [180] şeyde bi memed ali çavuş vardā sazköylü.
- [181] onun yanına vādım ben.
- [182] bi de topal müdür vardı ğara müdür.
- [183] onun yanına ikisine de İşey göttüm almadılā işe.
- [184] bi dā gittim gine almadılā.
- [185] üçüncüye gittim.
- [186] üçüncüde aldılā.
- [187] burda sığır gidiyoduk köyün sığırınā bubam ğardeşim ben.
- [188] biz üç kişi fazlayız.
- [189] bi dā Kittim alıyolā işçā.
- [190] ğālī girdik u gün işe.
- [191] şu şu şu māmeleleri yaptır ge.
- [192] yaptırdık geldik.
- [193] yāni yalnız olsa çalışılcek değil.
- [194] benim bi köylüm vardı başka yerde duruyodu.
- [195] o da aynı ocakta aynı vardiyede.
- [196] ā onun sāyesinde dört beş ay çalıştım.
- [197] ben kimliĝi aldım almanya kapandā.
- [198] şēsi bu şey vardı ya bi akaryakıt sıkıntısı uzmanlā yetmiş üç.
- [199] ā undan kapandı işte.
- [200] yā yazıldın mı bir haFtı içinde çıkıyodu kaĝat.
- [201] yā ben Kidemecēmi bilsem māden de çıkmazdım ben.
- [202] uzmanlā otuz lere elli ğuruş yövmiye.
- [203] dokuz yüz otuz lere mi parī veriyolādı dokuz yüz on beş lere ayda.
- [204] evet iş zordu hakketen de beş saat çalışırsın bi saat yolda geçē.
- [205] bi de gelirken geçē.

[206] te Kittig n yer iki    kilometre.

[207] tesenderesi v .

[208]   b le cam gibi yerl den ge  dik valla.

[209]   km   eyice a a lar   li.

[210] k sayoll dan  alı   n yere v   .

[211] bi dinemiT atarl  u g n kafanın a rısı ge mez dumandan.

[212] t   avdırhisarın k yl ri v   te yanl da.

[213] ta url dan otob s gelirdi gedizden.

[2] BARAĞI KÖYÜ

-III-

Kaynak kişi	R**** Z*****
Yaşı	7*
Doğum Yeri	K*****/Ç*****/B***** K***
Eğitim durumu	İlkokul
Mesleği	Çiftçi (Emekli)
Derleme yeri	Çavdarhisar/Barağı Köyü

Köyün Adı

Köyünüzün adı nereden gelmektedir?

[1] barağı ismi benim kanātime göre bu barak türkmenleri var ya unlādan geldī~nā düşünüyorum yāni.

[2] orta asya taraftan bu.

[3] çok eski köy.

[4] bu köylēn hepsinden fazla bizim köy eski.

[5] acıman köy var dē iki üç~çüz hāne.

[6] ordan oranın köyün gurulduğı yerinde bu köyün sığırı orda eylenirmiş yāni.

[7] burda köy yokmuş o zaman.

[8] bu köy eski köy yāni.

Köy Düğünü

Köyünüzde düğün yapılıyor mu?

[9] eskiden yapılıyordu.

[10] şu anda yapılmıyo.

[11] genç yok çünkü.

- [12] evlencek genç yok burda.
- [13] şehir yerlende oluyo.
- [14] perşembe gün başlardı.
- [15] cumartesi gün felen üç gün sürerdi.
- [16] valla bizim âdetimiz eskiden davıllı düğün ederlerdi.
- [17] köyde genç o-zumanlâ köylêde gençler vardı tâbi.
- [18] giyinir özel elbiselê yaptırılardı.
- [19] e işte folkor ekibi seyman olurlardı.
- [20] köyde davılcıynan zurnacıynan köyün içlênde şey-derlerdi oynâlâdı.
- [21] seymanlâ kendi köyümüzden.
- [22] yirmi beş otuz tâne seyman olurdu.
- [23] üç gün yemek veridi düğün etceğ-adam.
- [24] sünnet düğünü altâ yedi yaşında başlar on bir on iki yaşına gadâ adamın durumuna göre eskiden düğün masâraflı olurdu tâbi.
- [25] bizde okuma yok.
- [26] bizim köy câhil köy.
- [27] hiç hocamız felen köyümüzde olmadı yâni.

Aizonoi

Eskiden Aizonoi'nin varlığı köyünüzde biliniyor muydu?

- [28] valla ordâ şey vardı galâ vardı ama biz bõle ayınozin felen olduğunu bilmiyoduk u-zuman yâni bu gadâ da devlet bõle şeylênen uğraşmeyo.
- [29] surdu bi on on beş senedir geliyolâ gidiyolâ yâni.
- [30] bilen yok zâten tarih bilen yok.
- [31] bizim köyde pek õle yüksek tahsilli bu zamanlâda vâ da o-zamanlâ yoktu tahsilli kimse yâni.

Ölüm ile İlgili Âdetler

Köyünüzdeki ölüm adetleri nelerdir?

[32] iki tâne mezerliğimiz var bizim.

[33] ölüm olduğu zaman o gün millet işine gaydine gitmez.

[34] cenazeyi defin edip gömüp gelesiye gadā işte o gün cenaze evinnen ilgilenirler yāni şeyderler.

[35] başın sağolsun derler giderler.

[36] köyden her aileden mesele bī kişi ikī kişi.

[37] eskiden ölüm olan evde yemek verilerdi.

[38] o kalktı ġāli şinci.

[39] yemek yidirilēdi o ev.

[40] şinci öyle şey yok.

Geçim Kaynağı

Köyünüzün geçim kaynağı nedir?

[41] köyümüzün geçim ġaynā biz eskiden izmiri gidēdik.

[42] amalelik yapādık orlāda baġ çapasına gidēdik.

[43] mart ayında gidēlēdi ta altıncı ayın onunu on beşine gadā yirmisine gadā üç ay üç buçuk ay neyse orlāda çalışırlardā.

[44] az çok ta işte ileşberlik yapālardā o zaman yāni çiftçilik yapā öyle başka bi özel gelirimiz yok bizim köy.

[45] önceden ufak hayvan varıdı.

[46] her evde beş on tâne.

[47] bi çöban olurdu köyün çöbanı o köyün hayvanını güderdi.

[48] şinci ufak hayvan hiç ġalmadı.

[49] on on beş yirmi evde inek vā büyükbaş hayvan var.

[50] sen okūmuyon bi yerde?

[51] bizim torun da okūyo.

[52] ıspartada ilāhiyatta okūyo bu sene bi dā okucek bitcek ġāli.

[53] köyde yok ġāli köyde bitti.

[54] şehir yerindekinler ġāli okuyo.

Eğitim ve Öğretim

Köyünüzde eskiden okul var mıydı?

[55] eskiden varıdı ama tam yirmi sene oldu.

[56] ben muhtarlı başladım sene bıraktı kapatıldā.

[57] taşıma oluyo hinci.

[58] bi tane çocuk vā bu köyde.

[59] çavdıra gidiyo.

[60] bi tek çocuġa araba geliyo getiriyo götürüyo.

[61] gençlē bütün gürallāda.

[62] bizimkinnē istanbulda.

[63] biz unlādan yararlanamıyoz işte.

[64] uzak unlā gelip gidemiyolā.

[65] benim de vā ekiliş.

[66] elnen iş yok ġāli.

Çiftçilik Anıları

[67] siz şehirli misiniz?

[68] altındaşda orak bıçtik biz yā.

[69] çok işçilik yaptık.

[70] paytā diye bi adam vardā.

[71] biliyon mu?

[72] ölmüştür.

[73] mēmet midi neydi o.

[74] unla çalıştik.

[75] iki dene oğlu vā.

[76] biri ölmüş yalım.

[77] mēmet büyük oğlan ölmüş heralda.

[78] üç dört beş gün orak biçivēdik una.

[79] ferguson yüz atmış beş motur vādā.

[80] ehtiyar bi annesi vardā.

[81] hanımı da varmıştır da ehtiyar kadın bayā şeydi yāni evin reisi durumundaydā.

[82] evinde yatırdı adam bizi.

[83] benim dediğim seksen seneleriydi heralde.

[84] bayā diri bi adamıdı dā öyle.

[85] değnekle miğnekle gezen adam değildi.

[86] işte sığacılar mı neymiş unlā yāni işte hanı bi eskiden böyle hastalık olanları felan bi okuyuverlermiş siğarlarmış ya öyleymişmiş heralda.

[87] bilmiyon mu?

[88] biz eşme tarafına gidēdik te ben davşanlıda çalıştım.

[89] valla u gıdā çok Kalmadık işte.

[90] bi bir iki gün iş gayıt zamanında şeylēnen fazla öyle köylüynen haşır neşir olmadık yāni.

[91] ben bak böyle bu gıdā zayıf deyliydik te gini yetmiş kilo felen vardım o~zumanlāda.

[92] en güçlü guvvetli adamlānan akşama gadā turpan biçēdim ben.

[93] hē valla dayanıklılığım iyiydi yāni güvvetliydim yāni.

[94] herkes turpan biçēdi o~zuman.

[95] daha önciden yolma Felen varmış ama ellernen yolālarmış orağnan yolālarmış ben unları az biliyom.

[96] kekeç var yāni.

[97] ayretten onun bi kekeci vādır keskin yüzlü.

[98] şöyle iki tarafı yüzlü.

[99] undan sōna bi di kafalı şöyle unun üstüne görsun tñ tñ diñ ezersin.

Meslek ve Askerlik Anıları

[100] sen kaç doğumlusun?

[101] elli yaşındaysın.

[102] arabıynan mı geldiniz?

[103] teyzen hastānede.

[104] Kølunu ğırdı da.

[105] bir iki ay burlāda şe^y ettik açık tutmuş ğāli.

[106] şeye gitti fiziğe gitti şinci.

[107] kütahya ılıca var davşanlının orda ā uraya hastānede yatıyo.

[108] ben baK lafını kestim.

[109] ben askerde jandarmaydım.

[110] böyle ğarağol komtanlarınan eskiden nāye müdürleri vardā.

[111] bu K̄aymaK̄amlān görevini yapādı unnā.

[112] nāye müdürleri vardā.

[113] unnānan aynı çatının altında görev yaptık.

[114] ben şeylēnen çok devlet memurlarınan şantiye şeflerinnen felen çalıştık.

[115] ben çiftçiyim berberlik yaptım ben gençliğimde.

[116] köyde biliyon o~zumanlā çavdırhisarda bi tāne sağlık memuru vardı.

[117] iğne yaptım otuz kırk sene vatandaşa.

[118] hinci ğaçak sayılıyo ğāli yapamıyon şinci.

[119] yirmi beş otuz sene oldu ğāli bıraktım hastāne mustāne.

[120] askerde öğrendim sıhiyedeydim.

[121] iskenderundaydım ben orlā ileri görüşlüdür.

[122] ğocumanca bi kışla vardı.

[3] YAĞDIĞIN KÖYÜ

-IV-

Kaynak kişi	M***** S*****
Yaşı	8*
Doğum Yeri	K*****/Ç*****/ Y***** K***
Eğitim durumu	İlkokul
Mesleği	Emekli
Derleme yeri	Yağıdığın Köyü

Kurtuluş Savaşı Yılları

Kurtuluş savaşı zamanında köyünüz işgal görmüş mü?

[1] halil~efe ilk biz unu bilmeyiz önden doğmuş ölmüş.

[2] kırk yaşında ölmüş.

[3] şimdi bo yonan burey~yakmış biliyo musun?

[4] köyü yakmış yunan.

[5] şurdu bi ğarı vardā.

[6] o ğarı ayran vēmiş yonana.

[7] baK bi~şey yok ğoca ğarı yaKmā başlayınca ayran vēmiş bunu onun evini yakmamışlā.

[8] köyün altından üstünden yaKmışlā geçmişlē.

[9] halil~efe nerde halil~efe yoK.

[10] halil~efe bulamıyolā.

[11] bulamadıKları gibi köyü yakıyolā.

[12] burdu bi muhtar varmışmış.

[13] adamı bilirin yaşlı öldü.

[14] o muhtarı soruyolā muhtarı dövüyolā muhtarda ben bilmiyon diyo.

[15] bilmiyom ben diyo.

[16] şimdä burlara gelmedi yonan yaQdıQtan sōnu buriya.

[17] yaQdıQtan sōna dā gelmedi buriya yonan.

[18] şindä bizim köyden bi halilin amcası vardä.

[19] harbi giriyo.

[20] bu zafertepe dumlupınar.

[21] orda Kendisi anladırdı ben dinlēdik biz urda da.

[22] süngüynen yonanı öldürüyo.

[23] öldürdüm derdi.

[24] velasılı bu köye yaKması girişmesi sebebi hallēefe.

[25] zebebi o.

[26] tepişköy dağā taktepiden ordan köyün yandīnı da görmüş.

[27] dülbün vāmiş elinde o~zuman.

[28] o dülbün o~zuman dülbünlē varmışmış.

[29] bu dülbünlē sōna sōna Qaybolmuş bu memlikette nasıl oldō nasıl niden asKer yasakladı veya nasıl oldu bilmiyon.

[30] cumūriyet QurulduQdan sōna.

[31] önnan bakıyomuş buráya.

[32] görüyomuş yandīna köyün.

[33] annadın mē?

[34] tabi yandıktan sōna yonan çekilmiş burdan.

[35] beş yımırta bir tavık çabıcık çabıcık dermiş.

[36] şurda armutlā vardı bizim.

[37] bābamı orda Tutmuş çabuk getir demiş.

[38] bıvamda açık aksiydä.

[39] beş yımırta bir tavık çabıcık çabıcık dēyomuş.

[40] bîbamda getirmem dèyomuş.

[41] e getirmem dèyon da yonanın elinde Kılıç vā senin elinde hiçbişey yok.

[42] he he de Kaç.

[43] demedim derdi demem derdi.

[44] ordan buna Kılıç salladı salladı derdä.

[45] Taşā eğildim Taşı aldım attım derdi.

[46] Kaçak vēdim derdi.

[47] götünü dönüvēdi bañā derdi.

[48] halil efe iki evli.

[49] altı tâne.

[50] dört kız.

[51] bi oğlannan bi Kızı vā şindi.

[52] yurt dışında almanyıda duruyo.

Askerlik

Askerliği nerede yaptınız? Asker eğlencesi yapıldı mı?

[53] ben artvinde yaptım.

[54] çiftçilik yapıyodum.

[55] haliyle yapıldä.

[56] Kõnşu hoca çıkardı bizi şurda bizim meyik Taş deyiveriz òrda bañı uğurladılā.

[57] dōa ettilē.

[58] annadıñ mǎ?

[59] oldūnca adamda varısa üç beş Kuruş parā vēdi.

[60] oşuman beş Kuruş on Kuruşlā vardä.

[61] evlere tavık getirilēdi asKere gidenlere.

[62] ee bōlū geçti günler.

Askerde unutmadığınız bir anınız var mı?

[63] unutmadığım anım var.

[64] şey vardır yönannan yönannan demişin rusyanın direk lē göçmüş sınırda.

[65] meydancık der lē oraya.

[66] direk diktik orda.

[67] bizim asKer lē Kazdılā direk lēn dibinā.

[68] ruslā da diktilē.

[69] ordā yemek yedik.

[70] ben telsizciydim.

[71] Kar bōle orda.

[72] şimdā biz yemek yedik.

[73] ruslā şimdi portatif yemek lē veriyolā düğün lēde felan ya ruslāda o vardı o~zuman.

[74] ruslā önnānan yedi biz Kazanlānan yedik.

[75] bizim Kazanlara Kayseride ermeni çoktur.

[76] bi de mardin.

[77] adıyāman bunnāda ermeni çok burlāda.

[78] ermeniymiş subay.

[79] yüzbaşı dā.

[80] bi dene aydından vardı bizim teğmen.

[81] āşamlen asKer aç Kaldā.

[82] bi tabırız biz orda.

[83] bölük.

[84] tabır demişin.

[85] bañā o~zman ordan ben sekizinci bölükteydim artvinin içinde.

[86] ordan bañā oraya yolladılā da öyle gördüm.

- [87] biraz aldık orda.
- [88] unutamam dā hāla na.
- [89] yüzbaşynan teğmen dövüştülē.
- [90] teğmen aydınlıdı bizim.
- [91] iki tene bi sardı bunu tokadı amma acar vurdō.
- [92] ordan mahkime mahkime bizi mahkimeye ağırdılā.
- [93] velasılı biz tabi teğmenden taraf onuştuk.
- [94] ben avğayı görmedim dedim ben.
- [95] amma gördüm.
- [96] ben adırın içindeydım ben avğayı görmedim dedim.
- [97] benim arkıdaş vardı.
- [98] bölü bölü yaptı bu demiş.
- [99] bizi ıkardılā tābi de.
- [100] avga ordan başladı demiş.
- [101] tenciremiz bizim azanlāmız orda aldā.
- [102] attırdı bizi demiş.

Köy Düğünü

Eskiden köyünüzde düğünler nasıl yapılırdı?

- [103] eskiden düğünlē seyman yapılırdā.
- [104] bi seyman ağıarıda nu da ağıarıda gördüm ben seyman olmuşlā.
- [105] şimdā seyman dediklerā mesela oyunu alāla ya bi gurup gençlē.
- [106] onnā tüfeklēnen eskden varsa tüfeğı adamın ıkā bunu seyman derlēdi.
- [107] orda bu köyde olmuş da görmedim nu ben de ağıarıda gördüm.
- [108] avdırdā gördüm.
- [109] mesela şu evden diğē eve atır gitcek.
- [110] atırda gelinin eşyalarā eyizā.

- [111] perşembiden başlā pazar gün gelin çıkā.
 [112] salı gün atır gidē.
 [113] arşamba eñiz sarālā serilir.
 [114] ız evinde.
 [115] orda düğünlē olurdu.
 [116] ına yakılır.
 [117] öndan sōna pazar gelir pazar gelin ıkarılā.
 [118] dolaşırılā köyün etrafında olsun veyahut şēsinde.
 [119] bazar günde cāmiden āşamlen güvey ıkarılā damata.
 [120] evine götürülē.

Köyün Kuruluşu

Köyünüzün ilk yerleşimi ne zaman kurulmuş?

- [121] buranın yerleşimini bilmeyiz biz de.
 [122] şimdi şöyle derlēdi ihtiyarlān onuşmasā.
 [123] burda ağı köyü yok.
 [124] demirroluk köyü yok.
 [125] burdu bizim köy vā.
 [126] şurda barağı deye bi köy vādır.
 [127] bizim köyün hudürtü aflar derlē orda aflar varmışmış.
 [128] şeyin örenciğın yanında.
 [129] bizim köyün hudürtü öraya adāymışmış.
 [130] o zaman ehtiyarlān onuşması böylēdā.
 [131] ağı nereden geldīse gelmiş öraya.
 [132] öraya yerleştirmişlē.
 [133] abeş vādır abeş köyü örenciğın üstündedir.
 [134] ö abeş köyü adanadan gelme.

[135] adanadan gēmeymiş burāya.

[136] velāsılı köylē sōnādan kere burlarā toplanmış.

[137] açık arazide.

[138] bunlā sōnādan kere gēme.

[139] hatta çavdırhisarda sōnadan kere gēme burāya.

[140] çoK önciden varmışmış burasä.

[141] buranın merā genç olduğundan yağ hayvan inek Koyun kurt bol olduğu için yağdın yağdın demek ordan Kalmış heralda.

[142] bu isim yağdan geliyo.

[143] beni Kalırsa burdan geliyo.

[144] şimdi bunu gini bilen yoktu bizim ehtiyarlān içinde.

[145] nerden geldi bu yağdın?

[146] üç hāneymişmiş burasä.

[147] üç hāne gēmiş burāya girmiş.

[148] o zaman içün bi akıllı berenarı bi bu ilkokulu şēsini bilen değil de eski Kuran bilen kişileri okurmuşmuş.

[149] onnā vāmıymış.

[150] dığan derlēmişmiş tavāya.

[151] dığan~ağız tava.

[152] eskiden beri unu derlē.

[153] burdu birisi öldü.

[154] ben unu iyi biliyon o adama.

[155] bizim harman Kômşumuzdu.

[156] çok bu lafı Konusurdu dığan~ağız dēye.

[157] kepāze Konusana.

Kurban Bayramı

Köyünüzde bayramlar nasıl geçer?

[158] Kıurban bayramında Kıurban kesilir.

[159] cāmiden çıkınca milletin ehtiyarlān elleri öpülür.

[160] odaları gezilir.

[161] Kıurban bayramında.

[162] oda misafirhāne.

[163] öranın sahipleri bakılır bakā.

[164] benim bābamda sakal vardı.

[165] aha burāya Kıadā.

[166] odıdan Kıalkmazdā.

[167] ben de yeni yetişip gelirin afedēsın eşşeğin odunu tepecik dağından geliyo.

[168] getiremem yetiştiremem èllēnen beribā tek adam yicek içcek mi vā yav.

[169] bulubilirsen arpa.

[170] büyüdür gelirsın önu yirsın.

[171] yicek yoktō.

[172] gedizden bizi çok misafir gelirdā.

[173] at arabālānnan malifaturacılā vardā izzet ağa deye.

[174] bi Tene şey vardā.

[175] beygirlere çavdırdan çevirilēdi beygirlē dōru bizim odāya gelirdi.

[176] ā kendileri yörür gelirlēdi.

[177] kendi kendini yanaşırdı beygir burāya.

[178] ā burlāda üç gün örencik bazarā çavdır bazarı hacıköy bazarı vardā.

[179] burlāda gezēlēdi önnā.

[180] üç gün biz bakādık.

Aile Fertleri

Dedenizi tanıyor musunuz?

[181] dedemi ben di bilmiyon.

[182] şimdä bıvam avusturyudan gelmiş yayan asKer.

[183] yayan urıya Kādā gitmiş asKer avusturyuya Kādā ordan Kaçak vemiş.

[184] Kaçmış öyle derdi kendisä.

[185] Kaçtım derdi yayan gelmiş avusturyudan bu yanna.

[186] yugoslavyada bi beygir çakılıymış.

[187] beygir vemiş durmuş bilmem kaç kilometre len avıstırya burıya.

[188] o beygiri çözmüş ordan.

[189] binmiş hiç kimse yoğmuşmuş dëyo.

[190] bulgar gümrüğüne Kadar geldim derdä beygiren.

[191] ordan bulgar gümrüğünden beygiri Tutmuş salıvemiş.

[192] ordan yayan geçmiş.

[193] bulgarın gümrükten türkiyeye geçcek ya kapıkuleye o-zman kapıkule adı bile yoğumuş dahâ.

[194] asKerlê bulgarın gümrük memurları deyverem gâli bekçilerä.

[195] uyuyomuş ordan geçmiş gitmiş.

[196] gelmiş de en nihayet korkduğum derdä şurdu şey köy kütâyadan bu yanda çölmekçi dağı derlê.

[197] dağ vâdır.

[198] yayan geliyomuş gece sürü Kurduna yakılanmış.

[199] sürü Kurtları bunu biraz peşinde gelince bu çamın Tepesine çıkmış.

[200] unnâ sürü Kurdu gidê ya çamın Tepesinde duruyon yağmur veri veri üstümden dëyo.

[201] anladırdı böyle.

[202] bulgaristandan geçişim derdä çok bir şey oldu derdä unnâ vaynat derlê.

- [203] yılbaşına avrupalılā.
- [204] vaynıtta yime içme eğlence yapālā.
- [205] yugoslavyıda bō eğlenciye girmiş.
- [206] karnı aç nāpcek?
- [207] ölürse ölcek.
- [208] gözümü yumdum girdim derdā gazinoya.
- [209] asKerin birisi baña tik tik baktı bildi derdā.
- [210] şimdā sürü Qurtları gitti derdā.
- [211] aşşa indim çamdan.
- [212] yörüdüm gelirken bi danā QaQtı önümü derdā.
- [213] danā yatıyomuşmuş bunun şēsini bi QaQmış sırt yukarı gittim derdā.
- [214] Qāktım urdan danāyı sürdüm.
- [215] sürü Qurtları arkamdan gelirse danāyı yir baña nāpcek.
- [216] Qaçarın dedim.
- [217] ayaklānda ayakkabı yok.
- [218] çıkmış gitmiş bi~şey yok.
- [219] ördan ha bakam dēyo geliyo birisi görmüş.
- [220] çölmekçi dağında geçēken adam.
- [221] köpeklē ürünce adam dışarı çıkmış.
- [222] adam farkına vāmış amma köpeklere kış kış demişlē bi de.
- [223] köpeklē biraz geldi arkamdan ya saldırmadılā derdi.
- [224] ürdülē ya saldırmadılā bañı derdi.
- [225] ördan geliyo buriya.
- [226] undan sōna bi yatıyo burda.
- [227] yat allahım yat yat allahım yat.
- [228] yicek içcekten kesilmiş ölcek gāli bu demişlē.

[229] Toḡtur mu vā nēde Toḡtur yok.

[230] undan sōna yavaş yavaş çorba içirilēmiş.

[231] Kuyruk tārına Qarıştırılā ocakta tava tava Tıḡan Tıḡan.

[232] orda ācık ıslarlāmış da hamırı sarālāmış Qarnına.

[233] o hamır eyi etti bañı derdi.

[234] neysi ḡālī o hamur?

[235] ne çekti Qarnından ne aldı ne etti bilmiyom.

[236] bōle anladırdı da.

[237] burāya ḡemiş ondan sōna bi ḡızı almış ölmüş.

[238] ḡārsı ölmüş.

[239] buyo anam dul ḡalmış anamı almış.

[240] anamı da aldıktan sōna biz iki oḡlan bi Qız dūnyāya ḡemiş.

[241] ōndan sōna bi ḡöḡtō.

[242] dā ayaḡa QāQmadı.

[243] dā yeni yetişiḡ gelirim ben.

[244] Qıyneşcek yanı yok.

[245] QāQamıyo yāv adam.

[246] yok yāv yokluktan bō.

[247] yonanın bok yimesi tövbelē tövbesi ōsun.

[248] neyse atmış dōrt sığır ölmüş bizim burda.

Çavdarhisar'a Gidiş

[249] eskiden ekinleri harman QāQınca köylülē yiceklēnā çavdırhisarda çay vādır orda yıkālā gelirlē.

[250] KuruTurlā Taşını toprānı örtēlē deḡmene öyle gidē.

[251] şimdā nası geliyosa geliyo geliyo gidiyo.

[252] bişeylē oluyo da.

[253] bō ben dağı gittim.

[254] bu Ƙakmış ƙiFte gitcem ben demiş.

[255]  ocuk gelecek ne zman gitcek  iFte.

[256] bi T   yo ta  ondan ayağı  ırılmış.

[257]  ondan ayağa  ırılınca ben dağdan geldim anam b yle b yle dedi.

[258] bıvan d     ayağı  ırık dedi.

[259]   napcez?

[260] az  nce belirttim ya  urdu b  komunis olcek senin  lan demiş dedim ya.

[261] o hac  bilirk  i     .

[262] bi  ey de bilmiyo h .

[263] dedi ki sen  nu gedize g   r de bi baktır dedi ba a.

[264] gedize gitcek bi  ey yok.

[265] nerde araba?

[266] araba mı v ?

[267] K   r bilirsen at arabası vars  at arabasına yatırcen gitcen.

[268] saten adam     r  (46.59) duru at arabasınnan gediz bulunur mu?

[269] neyse ben burdan kendim Kittim e    e biniv dim afedersin gedize.

[270] o adamı sordum deyvedil .

[271] adamı buldum.

[272] anlattım   b  le size anlattığım gib .

[273]  ondan  ırık dedim.

[274] adam ba ı dedi ki allah  if sını v sin ded .

[275] adam  ondan  ırılan ayak tutmaz oğlum ded .

[276] zamanını beklen dedi.

[277] hakket zamanını bekledik on be  g n bi yatt .

[278]    yle tiz gitt .

[279] dedemi bilmiyon yānā.

[280] çona bura annadıñ mä.

[281] Tutmaz o dedä.

[282] adam o öylüce gitdä.

[283] vallahi ğarnını doyuramadık doymadı gitdä.

Yunanlıların Köyü İşgali

[284] bō yonan bu memliketa belki bilen vā bilmeyen vā bilen vādır da bu memliketa māfetmiş.

[285] şu hacıkebir vā ya o hacıkebirde bölük Kırmuş yonan.

[286] onnara ğızādı bıbam hacıköylülere.

[287] bi birisi çıkıp da hücum etmiyo hücum edivēselē ğaşçek onnā derdä.

[288] ben atmış beşte izmirde çalışıyon.

[289] izmirde un fabrikasına girdim.

[290] un fabrikasā bō yonanlānmışmış.

[291] ordan bizim fabrikanın sahibinin babasā at arabasınnan belediyelere un çekiyomuş.

[292] bu unu belediye fırını varmış orda fırın ekmek yapıyo şeylē vardı o~zuman hayvan yabāni hayvanlā.

[293] fuarda her çeşit hayvan vardı orda.

[294] devesā fili bilmem ne yılanā köpeğā doñuzu vā.

[295] şimdä orey~ekmek verīdik biz.

[296] un götürüdük de ordu fırına yıkar gelirdik.

[297] şimdä ben ordu gödüm parıyı.

[298] izmirde gördüm adamlā ğaşmışlā.

[299] at arabasının sahibine kaç paran vāsa getir bizi vē.

[300] biz gidiyoz bu değirmen senin ōsun demişlē.

[301] adam oturmuş değirmenin sahibi orıya.

[302] adamlā şimdi oğlanlarā çalışmış etmiş ğazanmış on dene fabrikası vā derlêdâ.

[303] hakikatde deñizin kenarsında adam villâ yaptırmış.

[304] deñiz şârp şarp deñizi vuruyo.

[305] gelinini de gittim gördüm çeşmide.

[306] çeşmi vâdır izmir çeşme.

[307] vâh gözel yaşancek yêdir ha!

[308] vallahi bak bizim burlâda yok susuzluk vā yoksuzluk vā burlâda.

[309] unnâ sônadan kere gēmişlê.

[310] onnâ da arnavut.

[311] yugoslavyıdan geliyolâ türk asıllılâ amma.

[312] yiğenim parayı ordu gödüm ben.

[313] yalın ayak â o dağdan gēdim ben.

[314] yirmi kilometre git yirmi kilometre ge .

[315] çarık derlê çarık.

[316] çarık biliyon mu sen?

[317] çarık ayakkabâ.

[318] dana derisinden çarık geydirirdi bıvam.

[319] burdan eşşeğin üstünü bindim gittim dağa.

[320] ē eşşeğe odun sardık eşşeğin neresine bincen gâli?

[321] yayan ayağımdan çıktı yürüyüvêdi çarıklâ.

[322] dana derisi dayanmaz.

[323] dombey derisi olcek.

[324] dombey derisi olursa dayanır.

[325] o çarıklâ çıktı yürüyüvedi yolda.

[326] yayan ta o dağdan Taşın içinden geldim.

[327] bô yonanın çok gevırlığı vâdır memlikatta.

[4] AĞARI KÖYÜ

-V-

Kaynak kişi	İ***** Ç****
77	8*
Doğum Yeri	K*****/Ç*****/ A**** K***
Eğitim durumu	İlkokul
Mesleği	Çiftçilik (Emekli)
Derleme yeri	Çavdarhisar/Ağarı Köyü

Köyün Adı*Köyünüzün adı nereden geliyor?*

- [1] köyün ismi burasä beylik zamanından.
- [2] benim ecdādım bu köyün Qurucusö.
- [3] hacı babık denilen adam.
- [4] emette de vādır bak babuk beyli bak ben o soydan geliyon.
- [5] hacı bıbık denilen adam bu köyün Qurucusu.
- [6] kendisi de uç beyi.
- [7] uç beyi ne dēmek?
- [8] eğrigöz dağının arkasında tekfurlā vā.
- [9] biliyoñuzdur duymuşunuzdur.
- [10] o~zuman rum işeysi örlā.
- [11] tekfurlara Karşā hacı babık denilen adamā burıya uç beyi tayin etmişlē.
- [12] burda iki yüz Tene atı varmış.
- [13] atlı sipahi.
- [14] şu tepeciköyle örencik arasında bize beylik yeri derlē ova vādır.

- [15] germiyan beyliğine bağlā.
- [16] dā beylik zamanında bu köy vā.
- [17] öndan evel köy varmışdır da sazanosmuş heralda.
- [18] derlē kē iki jandarma gēmiş.
- [19] nisan ayının başlānda böyle çiçek her yer bembeyaz.
- [20] bu köyün adına ağarı deyem.
- [21] girmişlē şurdan örencik tarafından gelirken.
- [22] bembeyaz bahçelik çiçeklik bu köyün adına ağarı deyem demişlē.
- [23] ağarı ismi öndan dönmiş denir.
- [24] efsane bu da.
- [25] kesin bilgiye dayanmıyo.
- [26] bōle bir.
- [27] hacı bıbık denilen adamın daha benim halam vardı.
- [28] tımar alırlāmışmış.
- [29] hacı babığın tımarını alırlāmış.
- [30] uş beyinin soyu süllesi bugünlere ğadā gēmiş yāni.

Çocuk Oyunları

Çocukluğunuzda hangi oyunları oynardınız?

- [31] şey Ƙırarlā biz çıkırık dēyoz.
- [32] göbekli çingirdik.
- [33] önu yaparlā.
- [34] biz dē öraya ğurādık şu benim değmenin önüne.
- [35] yökari mallenin gençleri öraya ğurādā.
- [36] kışkancımıza gençleri kızları bozā gelirdik gece.
- [37] gece onnānķını koparı yolā atarız.
- [38] onnā bizimkini yolā.

[39] böyle olaylā olurdu.

[40] mesela höbe oynarız.

[41] dört kişi oynā onu.

[42] altı kişi de oynayabilir.

[43] burda emen vādır.

[44] şurda bi göbek çeviriz.

[45] göbeğe şey dikeriz Kale deriz ğāli biz öna.

[46] sıraynan atarız.

[47] mesela bu emende hoca vā.

[48] aramızda aynı oyunun ğurāynan ebe seçilir.

[49] kimleri çıktıysa o merkez ebe olur.

[50] o göbeği dikē hocaya Karşı.

[51] hoca atā çomağa.

[52] eğer vurur bunu vuru da kendi çomağandan ileri gidettiribilirse kendi çomağını alır.

[53] emenine gelir kapā.

[54] eğer bu geride Kaldı da hocanın çomağa ilere gittiyse hoca emenini terk etmez.

[55] ikincinin atışını beklē.

[56] ikinci atışta bō çoK ileri gidēse bō o zuman hamle yapā gidē çomağını alır gelir.

[57] ebe de çomağını almadan birinin işesini kaptı mā onun emenini kapā hemen.

[58] ebe ortaya bekleyen.

[59] emen şu diktiğimiz dayre vā.

[60] dayrenin adı emen.

[61] burey önu Tikē.

- [62] mesela sıra bende vurdum yirmi metre ileri Kitti.
- [63] benim çomak dē orda ğaldı.
- [64] hocu o~zuman bunu fırsat bilir uzaktaki şēsini alır gelir.
- [65] ēğer gevşek biri olursa biri arkadaşın yapamazsa ebe bunu ğor onun emenini Ȳapā.
- [66] o olur ğāli ortanın merkezin İşēsi bekçisi.
- [67] ebeliĝe yerini Ȳaptıran geçē.
- [68] buna hōbe derdik.
- [69] bi de dana oynādık.
- [70] dana dediĝim de şō.
- [71] gine bi emen çukurca bi emen şöyle.
- [72] yuvarlak yumrataya benzē bi Taş.
- [73] yumurtaya benzē bi Taş.
- [74] dört beş metre geride çizgi var.
- [75] mesela kaç kişi oynācek beş kişi oynācek.
- [76] mesela oyun başlıyo ilk önden atana don denir.
- [77] onun öndekine donun önü donun arkası.
- [78] arkasının arkası kaç kişiye dizilirlē önnā.
- [79] ilk alan adan olan burdan İşeyi vuru.
- [80] yumurta şeklindeKi şeyi emene ğuydurdu mu.
- [81] onun da bekçisi vā gine.
- [82] onun da merkezi vā.
- [83] ö mesela o ğuydurdu veyāt da ğuyduramadā.
- [84] ğuyduramazsa o geçē emene şeye ebeliĝe o geçē.
- [85] onun arkasından arkası vurū.
- [86] böyle böyle çocukluĝun yerel oyunları.

[87] bi de elik omak vā onu bilirsiniiz.

[88] Kızlān sekseği vādır.

Kōy Dūęünü

Kōyünüzde eskiden dūęünler nasıl olurdu?

[89] dūęünlē mālum o~zuman araba yoK at yok.

[90] üç gün olurdu.

[91] davullu dūęün olurdu.

[92] davullu dūęünlēde seyman olur.

[93] mesela celal bayarın geldiğinde bin dokuz yüz elli ikide ben altı yaşımdaydım.

[94] burda benim eniştemgil çocuktu o~zuman.

[95] iki tane davul vardı.

[96] burdan celal bayar bin dokuz yüz elli ikide ęazandı ya şey geziyo.

[97] muhiti geziyo.

[98] emetten geliyolā.

[99] o~zuman da paņçar yeni ekilmē başladı.

[100] asfaltın üstü bütün paņçar.

[101] eskişehire Kitiyō.

[102] kütāya faPrikası yok.

[103] burdan celal bayar geliyomuř diye iki davul dūęün ama üç~üz dört yüz tāne dūęüncü vā.

[104] kırk elli tāne at vā.

[105] dūęüncü atlānan ęāli.

[106] burdan dedilē~ki tūfekli ōmaz.

[107] ayıP olur.

[108] seymanlā normal sāde vaziyette çıksın.

[109] tūfeksiz çıksınlā.

- [110] biz ocuğuz.
- [111] burdan çıktık yola ıkardılā.
- [112] gine şey vā ğoruma moruma.
- [113] celal bayar geldi bōyle bi baktā.
- [114] seyman ādeti balıkesirli o ya.
- [115] balıkesirde de varmış.
- [116] burda da mı vā dedi.
- [117] řimdā dūęün vā demōlā ğāli.
- [118] özel ğarşıladık felen.
- [119] özel arşılama bi bakıyo alabalığa.
- [120] atmış tāne at.
- [121] bayramşad deniyo.
- [122] o kōyden bēyaz bi at vā.
- [123] hāla unudamam o atın gidişini.
- [124] şey bittā.
- [125] ōzuman elmālā felan yemek yeniyo burda ğāli.
- [126] tāze kōrpe elmālā vā.
- [127] seçme bi sepet almā vēdi ğōzel bi okul talebesi ōęretmen.
- [128] ōęretmende azanaklı bizim ōzuman hakkı dūdük.
- [129] şeyde öldü bornovada.
- [130] ō ğız ōna ō şeyi vēdi.
- [131] tābi vedālařırcasına allāsmarladık dedi atlā önünden öncü.
- [132] bē yörüdü ō beyaz atın Kidişi dā ğözümün önünden Kitmiyo.
- [133] řō ğara ğurt ramPası deriz biz orda.
- [134] ğara ğurt ramPasından o at yırttı Kitti.
- [135] arkasından elli atmış tāne at.

- [136] uğurlādılā ordan celal bayarā.
- [137] nèreye getircēdik işi mevzuya.
- [138] unuduyon he düğünlē.
- [139] düğünlēde bō davıllı düğün.
- [140] bi de normal düğünlē olur.
- [141] mesela bir hafta evvelsi mesela oğlanı evercez.
- [142] nişanlā.
- [143] düğünü ne gün gitcez?
- [144] düğün gün kesme derlē.
- [145] köyün ihtiyarına derlē gün ekmeğine buyrun.
- [146] yemek vënir.
- [147] köyün halkā en az yüz kişi iki yüz kişi.
- [148] o~zuman sekiz dokuz yüz nüfusu vardı bu köyün.
- [149] üç tâne öğretmen vardā.
- [150] yüz yim~beş talebeydik biz.
- [151] giderlē Kız evine.
- [152] süleyman ağa düğünü biz hanKi güne ğararlaştırcez?
- [153] ayın on üçü perşembe veya pazar olur burda düğünlē ekseri.
- [154] ayın şu gün pazar õsun.
- [155] yok yā uzağa attın çok gerde o.
- [156] on gün evel perşembe õsun.
- [157] hadi õsun.
- [158] ordan Kız oğlan babasā bi tâne elmā götürü.
- [159] elmā o~zuman ya elli Kuruş ya bi lere.
- [160] şõle milletin üstünden uçuruver.
- [161] Koca çavuş denilen bi doksan boyunda bi adam vardā.

[162] onun üzerine atâlardâ.

[163] elmâyı kapâ.

[164] ondan sōna o bir haFta gelir.

[165] düğün davetiyeleri şimdiki gibi elden veya dilden söylenir.

[166] o~zuman atlı düğün iki gün üç gün düğün olur.

[167] çalgı olur.

[168] çalgı olur da davul her zaman ōmaz.

[169] davullu zenginlē yapar seymenlē felen.

[170] davullu düğün tâbi ağır olur.

[171] en az yüz iki yüz tâne seymeni vâ.

[172] bunun öğlen yemeği vâ akşam yemeği vâ derken.

[173] düğüncüsü vâ.

[174] normal şeylêde de çalgı olur da o ğidâ tantanalı ōmazdı.

[175] şu perşembe cūma günleri olur.

Teknolojik Gelişmelerin Etkisi

[176] bi de şunu anlaTen.

[177] ben yetmiş yedi yaşındayın şu anda.

[178] bin yıllık olayı biz yaşadık ben yaşadım desem sen inanmazsın şindâ.

[179] mesela ben de isPât ederin.

[180] çavdırhisarın köprülēnden geçmiştir.

[181] tekerlēn izini gördün orda.

[182] o tekerleri ne yapmıştır?

[183] ğara ğağnılâ yapmış o tekeri dē~mi?

[184] K̄ara K̄ağnılâ ordan geçe geçe geçe geçe o mermerleri oymuş.

[185] iki köprünün ikisi de oymuş.

[186] bu bin yılın üzerinde iki bin yıllık işey burası iki bin yıllıK̄.

[187] ben bin yıllık olayı yaşadım dediğim de ben ğara ğağnı Ƙoştum.

[188] merkebinen dağlādan odun getirdik.

[189] ondan sōna bin dokuz yüz yetmiş gediz debreminden sōna her şey tepetağlak oldu.

[190] aniden çağ atladık.

[191] bene göre bunlara göre değil amma.

[192] bunlā Felen yok bunları ğuymuyon dā ben.

[193] bunları ğuymōn.

[194] şimdi çağ atladık deyişin tıraktör girdi.

[195] tıraktörlēnen öküz arabasınnan ğağnı arabasından dört tekerliye döndük.

[196] dört tekerlisinnen yedi sekiz sene at ğoştum.

[197] ondan sōna almanyaya Kittik.

[198] almanyadan geldik tıraktör aldık.

[199] tıraktör aldık patoz işi başladı.

[200] of dedik ya ne zenginlik turpan biçiyoz düven sürüyo harman savuruyo.

[201] len ne yenilik oh tamam dedik.

[202] derken patoz işi bitti buyo saman mağınaları geldä.

[203] döverbiçerlē geldä.

[204] şimdi yāni bin yıllık olayı ordan getiriyon yāni.

[205] merkebinen odun çektim.

[206] ğara ğağnıyı ğara sabannan çiFt sürdüm.

[207] hani yaşadığım dediğim o yāni.

[208] bu her şeyi değıştirdi ahlākımızı da değıştirdi.

[209] onu da deyveren.

[210] benim beş yaşında küçücük torunum vā.

[211] ā bunu elinden alamon.

[212] benim giremedim mevzuları dede vebaken.

[213] vallahi giriyo buluyo.

[214] len beş yaşında Kız ya.

[215] ama diyonku bu dünya böyle değil.

[216] bak benim yaşadığım olayları sana anladıyon.

[217] ben altı yaşımdayken guzu Küttürdüler baña.

[218] şindiki altı yaşındaya değil uşakta üniverstede okuyo daha valla eline ne kürek vëdik ne bişey vëdik.

[219] afedersin göcuman oğlan oldo.

[220] derKen bu dünya böyle değil diyom bak olayları annadıyodum böyle böyle filim gibi geliyodur size.

[221] bu dünya böyle değil.

[222] bunları göz önüne getiriñ.

[223] her şey hazır yemek hazır.

[224] işte bak deyon ya gediz debreminden sōna olay hemen ğar topu gibi çığ gibi birden düreledi.

Gençlik Anıları

[225] gençlik olarak pişti oynādık ğāvelēde.

[226] dē şuranın sahibi āÇık garibandā.

[227] āÇık da cebinde para olurdu bizlēde harçlık yok.

[228] ğāvede pişti oynarız atmışaltı oynarız.

[229] genciz iddāna bi gün ğar yağdā.

[230] ğarda şöyle ğurt varmış böyle çakal varmış şöyle varmış.

[231] mezarlıkta da ünlü bi mermer ehtiyar bi adamın yaşlı bi adamın mezarı vā.

[232] işte sen gidersiñ ben gideriñ.

[233] biz aliyi göndercez yarım kilo lokumuna idda.

[234] ali gidip mezerlikte o mezerliğe boş bi çay kutusunu vëdik.

[235] sen bunu o mezerin tam ortasında böyle unun içine atıp gelceñ.

[236] atamazsan yarım kilo lokum alceñ.

[237] atarsan biz alvëcez.

[238] biz dört kişiyiz o bi kişi.

[239] oyuna getiriyoz oğlanä.

[240] neyse bô ğar da bu boyda yağıyodu ha inadına yağıyo.

[241] iddāmızı annadıyon ya.

[242] şimdi aliyi tuğladık biz.

[243] len bu gitÇek yalım.

[244] bizde de bi yaramaz köpek vā emme canavar böyle mümkün değil böyle beygir gibi.

[245] len bu dedi benim arkıdeşlê git köpeği ğoy.

[246] şurdan geldi.

[247] ben undan evvel aradan gittim köpeği ğoyvedim.

[248] köpek şurayı bi çıktı emme dürüyo.

[249] ali mümkün mü ordan geçsin?

[250] ali geldi ben bakıyon eriğin altına Tikildi Tikildi döndü Kitti.

[251] ali gidemedi.

[252] ben vādım ğali köpeği bağladım ottum ali gidemedi.

[253] ali soludu geldä.

[254] noldu ali?

[255] gidin bakın attım dedi.

[256] len ölüm olur mu olmaz mǎ?

[257] şindä burdan geliyo köy içinden gidiyo bahçaların arasından.

[258] ali mezarlığa varıkan adımlā şu Qadā şu Qadā Qorka Qorka ğoymuş.

[259] on metre geriden atmış şeyi tam on metre.

[260] gere dönmüş gere dönüş adımları üçē metre.

[261] alıvėdik yarım kilo lokum.

[5] İLCİKÖREN KÖYÜ

-VI-

Kaynak kişi	B**** E*****
77	8*
Doğum Yeri	K*****/Ç*****/ İ***** K***
Eğitim durumu	İlkokul
Mesleği	Emekli
Derleme yeri	İlcikören Köyü

Köyün Kuruluşu

Köyünüzün yerleşimi ne zaman kurulmuş?

- [1] örene gidēseñ köy ördaymışmış.
- [2] delibaşı yāni şindiki anarşi deyverem.
- [3] atatürk zamanında da çetelē deyverem.
- [4] rātsız ömuşlā.
- [5] varmış bayā elli atmış hāne varmışmış da.
- [6] herkes altı hānesi buraya gelmiş.
- [7] burası balkanlıkmış.
- [8] ormanlık yāni.
- [9] burdan da çay akıyo.
- [10] bizim asāletimiz yörük.
- [11] çay akıyo burda hayvanları sularız.
- [12] bura meşelik Kara keçili yörüklerinden.
- [13] ore yā gelmişlē.
- [14] ördan çeteden delibaşından delibaş diyolāmışmış o~zuman.

- [15] tā eskiden bere varmış hocam anāşı.
- [16] önnādan rahatsızlıktan bureye kaçmışlā.
- [17] altı hāne yedi hāne.
- [18] bunlān sülālesā bizim sülāle birkaç sülāle.
- [19] o~zuman soy isimlē yokmuşmuş.
- [20] amcam bin dokuz yüz otuz dörtte vemiş şeyi soy isimleri.
- [21] ali erdoğan.
- [22] soy ismimiz bizim erdoğandır.
- [23] esas soy isimlē çıkmadan ekizoğulları deye geçēmişmiş.
- [24] torlaktānan bizim sülāle.
- [25] ekizoğulları deye geçiyō.
- [26] altı hāne gelmiş.
- [27] senin isim fazlıoğulları Kaleoğulları ekizoğullarā abbazoğulları selimoğullarā deye altı yedi hāne gelmiş.
- [28] iki yüz elli üç~çüz hāneden bahsedēdā.
- [29] iki yüz elli kesin garanti de derdā.
- [30] üç~çüze de varabili yāni derdā.
- [31] tārih söylemedi ki aklıma gēmedi zaTen kaç senesiydi deye sormadım.
- [32] amcam bin üç~çüz yirmi ikiliydi.
- [33] rūmi.

Köyün Adı

Köyünüzün adı nereden geliyor?

- [34] işte orası armutçuk mevkīsā.
- [35] yenicearmutçuk mevkīsī olduğu için tepede bi çamlā vādır.
- [36] oraya yeniceartmutçuk derlē.
- [37] ama orası ören.
- [38] örenmişmiş orasā.

- [39] bu derede de güreni bilir misin?
- [40] güren top deriz biz.
- [41] Kızılıcık tārınası derlê.
- [42] babam îrâmetlik Kızılıcık derdâ.
- [43] orası ören burasi güren.
- [44] ilcikören.
- [45] benim çocukluğumda ilcikviran deye yazıyodu levhâda.
- [46] ben talebeyken.
- [47] elli sekiz elli dokuzlâda.
- [48] ben kırk yediliyin.
- [49] amcamdan duyduğum lefhâda ilcikviran deye yazâdâ.
- [50] sōna ilcikören oldô.
- [51] öreni ordan geliyo güreni burdan geliyo.
- [52] yökarda yokâdere dediğimiz mevkîde güren vardır.
- [53] ikisi de birleşiyolâ.
- [54] ilcikören oluyo yâni.

Köyde Yetişen Ürünler

- [55] güreni bilmez misiñiz?
- [56] ekşi tārına yaparız.
- [57] burlâda bizim vişne olur.
- [58] kèraz da oluyo fakat bu sene hiçbişse olmadâ.
- [59] Tolu indirdâ.
- [60] bizim burlâda sâdece devamlı olan arpa buğdey.
- [61] daha evel bırçak ekêdik.
- [62] yulaf ekêdik.
- [63] yulaFı devam ediyolâ da şindi malı olanlâ.
- [64] Fakat bırçak yok.

[65] dünyanın yaradılışından bu bırçak duyduğuma göre.

[66] öküzü yaratmış yaradan.

[67] vardın mä ordan bırçak yiceksiñ.

[68] aynä mercimeğe benzē.

[69] Ƙara mercimek deriz.

[70] eskiden ekēdik biz.

[71] şindi mercimeklē biliyondur çeşit çeşit.

[72] Ƙırmızı mercimek mavi gök mercimek bişeylē yazıyo.

[73] esas bırçağa görünce hiçbir mahluk çift sürmē yāni toprak yarmā ğabul etmemiş.

[74] eskiden duyduğuma göre.

[75] kabul etmediği için bırçak yaratmış allah.

[76] bō her öğün başına yiceñ deyince.

[77] ondan yarattıktan sōna yimiş.

[78] bōle her sıra başında yāni yiyici başında yicēsem tamam demiş yararıñ.

[79] ben toprak yararıñ.

[80] çift sürerin diyo yāni.

[81] onun için yaratılmış bırçak.

[82] bi mahsul yāni.

[83] türküsü vā ya.

[84] ne zormuş bırçak yolması deye bi türkü duymuşundur.

[85] o bırçak işte.

Köyün Tarihi

[86] köyün gelişi gidişi tarihini de bilmiyon.

[87] işte buraya gelişa iki yüz elli seniye dayanıyo kesin olarak.

[88] şindiki gördüğün yere iki yüz elli seniye dayanıyo.

[89] daha eskiden mezapotamyıdan gēmişlē ortı asyıdan gēmişler ırakın öralara gēmişlē.

[90] örlāda barınamamışlē.

[91] yörük ya hayvan gütmek için böyle geniş meşelik çamlık yer genellikle meşe tercih edilir keçide.

[92] orlāda onu bulamayınca göç etmişlē.

[93] burıya gelmişlē örene.

[94] örende orda elli atmış hāne varmış.

[95] altı hānesi buraya geliyo.

[96] birkaç hānesi yenicearmutçuğa gidiyo.

[97] şurda samralar vādır eski ismi alacapınar.

[98] yeni ismi samralar.

[99] ore y gitmişlē samralar ordan gidenlē ğurmuş köyü.

[100] orda köy yoğumuşmuş eskiden.

[101] amcamın anlattığına göre.

[102] mesela şurda barağı vā.

[103] barağı bin sene varmış şēsi yāni çavdırhisar ğuruluşu Felen o~zmandan varmış bu barağı köyü.

[104] köye gelen altı yedi hāne.

[105] eskiden oğulları deyā veya ekizoğullarından tahir oğlu bilal bilal oğlu ismail böyle dört beş isim söyleniyomuş.

[106] bunu atatürk bu böyle olmaz demiş.

[107] soy isim kānunu çıkarmış atatürk.

[108] soy isim çıkarınca amcam muhtarımışmış o gün kimisine arāzi ismi vemiş kimisine kafasına göre.

Köy Odası

Köyünüzde oda var mı?

[109] löbet vurma bô.

[110] odalara löbet vurulur akraba odalâna.

[111] sülâle odalâna.

[112] löbet demek bildirmek senin anlıcēñ.

[113] senin odanın ismini söyleyerek orda beyit atâ.

[114] oynâ.

[115] oda sahibi gönlünden nè kopâsa elli Kuruş bi lere.

[116] para da verilē bahşış diyolâ oña.

[117] şimdiki gibi yüz bin iki yüz bin yok o~zuman.

[118] löbet vurma esnâsında bahşış olarak para verirlē.

[119] miktârını söylemiceñ veya söyle istēseñ üç beş.

[120] gönlünden ne kopuyosa oda hânesinin.

[121] oturan ehtiyar mesela dedem vardâ hatıp.

[122] hatıb~ağa hatıbın ismini söyleyerek vururlardı zâten löbeti bilgiyi yâni.

Oda sahipleri kimlerden oluşuyordu?

[123] sülâle büyükleri.

[124] dedem en büyükleriydâ.

[125] çıtak dedemin çocuklarâ.

[126] çıtak dedemin adâ ahmet.

[127] biraz sert olduğundan âni Kızış hana.

[128] tabancâ atınca şâk edē ya.

[129] sert mânâsına yâni.

[130] onun üç tâne oğlu varmış.

[131] dedem mehmet ortanca oğlan hüseyin öbürü ismail.

[132] genellikle arkadan gelen sülâlesinin isimlêni verilêmişmiş eveli.

[133] şindiki gibi cengizhan tunahan bilmem ne şu bu yok öyle bişey oşuman.

[134] senin üçüncü dördüncü dedenin adı ne oşuman mehmet veya ahmet veya alâ peygamber efendimizden gelen isimlê ömer bekir vesayir.

[135] onnâ gelmiş çoğu zaman.

[136] şurda kırk elli sene bö çeşitli isim vême.

[137] daş evvel sizin köyde de vâdır.

[138] mehmet ali izzet rîfat vesayir.

[139] yabancı isim yoktur yâni.

[140] moderin isim yoktur.

Köyde Günlük Hayat

Buğday ununu nasıl elde ederdiniz?

[141] buğday unundan haşheş şey neyse şeker un.

[142] eskiden buğdey unlarını biz su değmenlênde öğüdürdük.

[143] ben de çok öğüttüm.

[144] direkmen eleriz.

[145] kepeğni üstünden alıriz.

[146] buğdeyin Kabığı yâni.

[147] değer özü vesayir KabıK altı unlâ hep Kalırdâ.

[148] şindâ özünü alıyolâ.

[149] beyaz yerini alıyolâ yâni özünü buğdeyin.

[150] özün üstü Kalyo.

[151] kepeğin içine gidiyo.

[152] razman diyorâ ya.

[153] şindi razman oluyo.

[154] aslında bizim eskiden sadece Qabık kısmını su değmeninde öğüttün mü Qabık kısmı Qalırdä.

[155] orda da hayvanlara veridik.

[156] davarlara veyahut keçilere veyät da öküzü olanlä öküzlere.

[157] hayvancı bizim sülâlemiz.

[158] her hânede eskiden otuz sene evvel beş on on beş yirmi üç beş.

[159] fakir olanlä üç beş Qoyunu vardä.

[160] keçisä güden kimsesi varsa evde birez de Qalabaysa keçisi olanlä da güdē.

[161] mesela dedesi hep keçi güdēdi.

[162] ama kendisi güdēdi.

[163] sōna bunun babası yetiştä o güttō.

[164] amcası vardä fazlä bunun adä o öldü.

[165] on beş yirmi yaşındaykan.

[166] dedesi de öldü kamyon çarptä.

[167] peynir satmā gidiyodu gedize keçi peynirä.

[168] QaraPınar dediğimiz mevkîde.

[169] Qarabınar vâdır ebenin Qara āşa halamın çeşmesä.

[170] yolun kenarında aşşada.

[171] o çeşme dē yüz yüz elli senelik çeşme.

[172] yeşilçay deye geçiyo şindä.

İlcikören ve Sularının Adları

[173] eski ismi çaysinge.

[174] biz şimdi yokā dere diyoz ya aşşa dere dēyoz.

[175] şu dere vā ya.

[176] oriya yokā dere dēye isim verilmiş.

[177] burıya da aşşa dere dēye isim verilmiş.

[178] ilciKörenin yokā derede veya ilciKörenin aşşa derede.

[179] şurda daşman suyu vâdır.

[180] tā gevurdan ġāma.

[181] taşpınar öyle demiş gevır.

[182] ilcikörende taşpınarım aşşasusuzda akpınarım çavdarhisarda asarım
demiş.

[183] altı yüz yaşındemiş oğlò.

[184] hamtıreş böyle senin gibiymiş saç sakal yoꞑumuş.

[185] bilseydim oğlumun ölcēni koymazdım taş üstüne taş demiş.

[186] bi de bōle isimlē duydum ben amcamdan.

[187] beyit gibi biꞑşey.

[188] asar çavdarhisar hisar yāni hisar mānasına.

[189] unnā osmanlıca şindi moderinleşti de değışiyo isimlē.

[190] demin deyvēdim ya ilcikoviran.

[191] viran bi köy mānasına dēꞑmā?

[192] ama şindik değıştirdilē bunu devlet tarafından.

[193] niden viran bura?

[194] eskiden vā mıdı yoğudu.

[195] olmadığı için ordan göç edildi ya köhnedi orası viranleşti yāni.

[196] viranlaşınca viranı ġaldırdılā ören.

[197] orası ören burası da güren ilcikören.

[198] esas ilcigüren.

[199] ilcikören küçük şehir mānasına dēꞑmi?

[200] ilcik küçük mānasına gelmiyo mu?

[201] amcam küçük mānasına derdā.

Kişi Adları

- [202] mesela yenicköyde biz āmet mēmet deriz dē~mi?
- [203] önnā āmidiga mēmidiga mırto zırto derlē mırada.
- [204] ismel ismail esas ama ismel derlē.
- [205] mesela düne gelesiye bırda da ismel derlē.
- [206] burda bi arab~ismel gitti ya.
- [207] eskiden ismel derdik biz.
- [208] ğalet isim dē~mi ismel?
- [209] ama ismail esas.
- [210] amcam arapça bilirdä.
- [211] ben amcamın dediklēni deyvēyon size.
- [212] amcamdan duyduklāmı deyvēyon.
- [213] ben ilkokulda okuduğum için ismel derlēdi.
- [214] kim ismel yā.
- [215] burda ismail öğrendim ben öğretmenden.
- [216] Putaklān ismel arabellēn ismel yā ismel dē~li yav.
- [217] ee? ismail.
- [218] nerden buldun sen ismaili?
- [219] o günlē şimdiki gibi tartıştım ben isimleri.
- [220] memet āmet āmidiga mēmidiga.
- [221] yeniciköye gidēsen bu isimleri duyāsıñ.

Pazar

- [222] burda perşembe gün hacıkebirin pazarä.
- [223] çarşamba gün çavdır bazarä.
- [224] gediz bazarä cumartesä.
- [225] pazar girey.

[226] şe-i duydun mu girey ovasä aslanapa?

[227] gire ovası derlê orä.

[228] şimdiki isimlê yoḶ o-zuman.

[229] girey gün gediz bazarı gün yāho.

[230] hacıkebir bazarı gün perşembe.

[231] çavdır bazarı gün çarşamba.

[232] emet salı gün.

[233] eTrafdaki ilçelê.

[234] örencik nāyemizdi eveli bizim.

[235] şimdi nāye vā mı yok.

[236] örencik bizim nāyemizdä.

[237] benim ilk nüfus kağıdımda nahiyesi örencik dēye yazādä.

[238] dā duruyo eski nüfus kağıdä.

[239] şimdiki pazartesi örencik.

[240] örencik / emet / çavdır bazarı / hacıköy bazarı / cuma / gediz bazarä /

girey.

[6] KIZIK KÖYÜ

-VII-

Kaynak kişi	E**** Y*****	A** S****	M***** B*****
Yaşı	3*	9*	7*
Doğum Yeri	K*****/Ç***** /K**** K***	K*****/Ç***** /K**** K***	K*****/Ç***** /K**** K***
Eğitim durumu	Ortaöğretim	Okuryazar Değil	İlkokul
Mesleği	Çiftçi	Emekli	Emekli
Derleme yeri	Kızık Köyü	Kızık Köyü	Kızık Köyü

Köyün Adı

Köyünüzün adı nereden geliyor?

*(E**** Y*****)*

[1] valla zâten türkiyede on üç tâne ğızık köyü vâ.

[2] iki tânesi kütâyada geri kalan köylê tokatta ondan sōna o şeyde yānâ.

[3] burda yok başka.

[4] ğızık boyundan geliyo yâ bu isim ğızık boyundan gēme yāni.

Köyün Yerleşimi

Köyün yerleşimi ilk defâ ne zaman kurulmuş?

[5] bu köyün ğuruluşo ilkten ğayabaşı deriz orıya ğuruluyolâ K̄ayabaşına iki K̄ardeş.

[6] iki ğardeş K̄ayabaşı mevkîne ğuruluyolâ.

[7] orda keneden yılânden duramıyolâ çadırlân içinde.

[8] keneden yılından çadırın içinde duramıyolâ.

[9] ordan şuraya aşşayı geliyolâ bahçalân içine.

[10] bahçelên içinde de yılınlâdan çiyenlêden ğurbâlâdan duramıyolâ.

[11] bi de su ğıtlığı vā.

[12] en sonuñda bō akpınar dediğimiz yere gelip ğuruluyo yāni.

[13] köyün ilk gelenleri ğurulanların sülālenin adı Kocabiyolā.

[14] Kocabiyolā sülālesā ilk onlā geliyolā.

[15] bi tek kimse ğaldı zāti onlādan hepsinin nesli koptu ğāli.

[16] tek kişi vā o sülāleden gelenlēden.

Yaşınız kaç?

(A**S****)

[17] yaş gitti ğāli yaş gittā doksan ikiye vādı yaş.

[18] u da biten der ā bu ay yirmisinde.

Tahsiliniz nedir?

[19] eski yazı de eski türkçe.

[20] benim askerden ğediğimde köylēde ilkokul yoğudu.

[21] askerlik yaptık gecı gündüz deliğanlım yirmi dörday.

[22] āmiyo ğulaklām āmiyo şu gençlere sordur.

[23] sesi alıyon kelimeyi ayırmıyo ni dediğni.

Köyün Kuruluşu

Köyünüzün tarihi hakkında bilgi verir misiniz?

(M*****B*****)

[24] bu köyün ğuruluşu ğızık boyundan geliyo.

[25] germiyenoğullāndan alınmaymış bak bu köy.

[26] herhalde bekir adam.

[27] altı hāne ğurulmuş ilk altı hāne.

[28] nenem dedem öyle söylēlēdi yāni.

[29] Kocabıyıklā derlēdi ilk Kırucu.

[30] her köyden insan vā burda bak.

[31] dereköy ordan gēme vā burıya.

[32] önceden vūkāt çıkardığın zaman o köyden o köye sürelēmişmiş.

[33] emet K̄ayıdan vā buraya gelen.

[34] sumaktan vā gelen.

[35] bak bu köyde Tışardan toparlama bu köy.

[36] mesela bahatlar denilen yerden vā gelen.

[37] undan sōna uşaktan gēme vā burda.

Tarım ve Hayvancılık

Köyünüzdeki tarım ve hayvancılık faaliyetleri nelerdir?

[38] tarım hayvancılık hepsi varıdı burda fağat bitti ğardeşim yā.

[39] şimdi yok bitti bitti ğoçum.

[40] geçim işte adam yapıyo iki inek bünyesine üç inek beş inek bir inek.

[41] önceden ufak hayvan çoktu ufakbaş şimdi yok bir iki kişide vā yāni ğıymatı yok.

[42] geçim hayvancılık tarım.

[43] arpa buğdey nohot nohut da ōmuyo birkaç senedir.

[44] yulaf tahılgillēden.

[45] yulafın püskūdū bile çok güzeldir yāni.

Önceden manda yetiştiriciliği var mıydı?

[46] önceden varıdı.

[47] şimdi u da yok.

[48] biz kendimiz hiç öküz ğoştūmuzı bi sefer hatırlıyon.

[49] hep manda ğoşādık yāni.

[50] ğaradenizde camiş derlē.

[51] bizim yörede camız derlē.

[7] HACİKEBİR KÖYÜ

-VIII-

Kaynak kişi	A***** Ş**	M***** Ş**	S***** Ş**
Yaşı	6*	4*	4*
Doğum Yeri	K*****/Ç*****/ H***** K***	K*****/Ç*****/ H***** K***	K*****/Ç*****/ H***** K***
Eğitim durumu	İlkokul	İlkokul	İlkokul
Mesleği	Emekli	İşçi	Ev Hanımı
Derleme yeri	Hacıkebir Köyü	Hacıkebir Köyü	Hacıkebir Köyü

Köyün Adı

Köyünüzün adı nereden geliyor?

(A***** Ş**)

[1] köyümüzün adı iki Kardeş varmış.

[2] birinin adı hacâ bekir.

[3] birinin adı mahmudmuş.

[4] köyümüzün ismi bunlardan galma.

[5] bekir bureye yerleşmiş.

[6] mahmut hacımahmuTa gitmiş.

[7] hacıkebir hacıbekir.

[8] aslında adamın adı bekirmiş.

[9] hacıkebir sönadan çevirme bö.

Köyünüzde anlatılan meşhur bir masal, hikâye ya da menkıbe var mı?

(M***** Ş**)

[10] mesela zengin Kız fakir oğlan.

[11] şimdä evvel zaman içinde.

- [12] bizim hacıkebirde atmış sene öncesä zengin ğız fakir oğlan varmış.
- [13] şimdi zengin ğız fakir oğlan birbirlēni çok sevmişlē.
- [14] birbirlēne aşık olmuşlē.
- [15] velāsılkelam oğlan fakir olduğu için istemē gitmē ğorğuyo utanıyomuş ailesä.
- [16] bunnā bizi ğabul etmezlē gibisine.
- [17] ğız diyo oğlana sen diyo gönder anaña bıvana istesinlē diyo.
- [18] oğlan çāresiz ğalıyo sevdiğine gönderiyo Kızı istemē.
- [19] neyse nasip ömuş vemişlē ğızä.
- [20] fakir oğlana.
- [21] aradan zaman geçmiş nişanlamışlē sözlemişlē.
- [22] oğlan evi ğız evine gö-zūme götürmüş.
- [23] tavuk kesmiş.
- [24] ğız evine götürüyo.
- [25] Kızın bıvası soruyo.
- [26] Kāra mıstān ne getti diyo.
- [27] Kızın anası da diyo-ku bi taviğnan üç gözlūme getmişlē diyo.
- [28] zengin adam ğızın bıvasä taviğı alıyo atıyo.
- [29] nāparım ben dēyo boklu taviğı dēyo.
- [30] derkene ğızä nişanlısından ayırıyolā.
- [31] nişanlısā ğız bu acıya dayanameyo ğara sevda ömuş.
- [32] tābā ikisä evlenemeyolā.
- [33] ğız öyle hayatından geçiyo.
- [34] derkene ğız başka hastalıklara kanser oluyo.
- [35] ğara sevdādan sonra kansere dönüyo.
- [36] iki ay öncesä öldü mezerini biz Kāzdık.
- [37] ilk sevdiği oğlan da geldi tabıTunun ucundan Tuttō.

[38] ve onu mezerliğe Qadar götürdö.

[39] Qazdı~mız mezere Kendi ellënnen gömdü yāni.

[40] ta böle bi aşk hikayesi vā.

[41] aşk masalä.

[42] mesela şö at yarışları hikayesi de.

[43] baya baya Qalabalık olurdu yāni.

Kış Hazırlıkları

Köyünüzde kız hazırlığı olarak ne yaparsınız?

(S**** S**)

[44] hamır aşı Qıyarız.

[45] yũ~ka yaparız.

[46] tārına yaparız.

[47] biber Tomatis yoğurt onlarnan şe~ederiz makinede çektiriz.

[48] Tomatisi biberi soğanı.

[49] sōna yoğuruz.

[50] on beş bir ay durduruz.

[51] Qurutmalıklar yaparız.

[52] tāze fasülye QuruTuruz.

[53] hamır aşını hamırı yoğuruz.

[54] beze olarak açarız.

[55] biraz sōna gurur gibi olur.

[56] ğıyarız.

(A***** S**)

[57] hamır aşı öyle bi yapılırKinä.

[58] Pişirisiñ suyunu süzësin.

[59] yoğurdu Qoyuca İşe~edësin ezësiñ Qoyuca.

- [60] şöyle yumruk gibi iki tâne sarımsak.
- [61] ta~am mä bol sarımsak.
- [62] onu da ezersin yoğurda Ȳarıştırırsıñ.
- [63] hamır aşıya ğarıştırırsın.
- [64] hele bi de soğursa yemesine doyum õmaz.
- [65] bi ilyen yiriz.
- [66] bi ilyen yiriz yāni.
- [67] hamır aşının Tadına doyum õmaz.
- [68] aȲşama Ȳalın da pişittirem.
- [69] tunān valla samimi söylüyorum yāni.
- [70] hamır aşā olduktan sōna kebab desen hamır aşıyı tavsiye ederiñ.

Âdetler

Köyünüzdeki doğum adetleri nelerdir?

(S**** Ş**)

- [71] yapan yapıyo doğu yatağı.
- [72] yāsin oȲuTuyolā mevlit deriz.
- [73] mevlit oȲuTuruz.
- [74] kırk kendimiz yaparız.
- [75] Ȳırk bir tâne Taş toplarız.
- [76] onları suyun içine~atarız Ȳırk basma olsun diyerekten.
- [77] banyo yaptırız.
- [78] bi çocuk yapā bi annesi yapā.
- [79] ondan sōna Ȳırkları çıkmış oluyo öyle.

Köyünüzde uyguladığınız başka adetler var mı?

(M**** Ş**)

- [80] biz mezer Ȳazarız.
- [81] içine bi de yatarız.

- [82] ölüden önce biz yatarız.
- [83] mezeri ğazdın mă mesela cenāze bu mezere sığabilcek mi?
- [84] önce ben bi yatarın ölçerin.
- [85] ben sığdıktan sōna cenāze ölen insan oraya rahat sığā.
- [86] böyle hana şeyinde varsa.
- [87] erenlē vādır.
- [88] şimdi insanoĝlu her nefis ölümü Tatçek.
- [89] çāresi yok.
- [90] öldükten sōna bi de cenāze vā.
- [91] ikindineñ gömülcek.
- [92] önce cenāze selāsı vënir.
- [93] cenāze selāsından sōna ismi okunur.
- [94] ezannan ismi veriliyo.
- [95] selāynan cismi okunuyo.
- [96] öndan sōna mezercilā bulunur dört kişā.
- [97] bunnā mezeri ğazarlā.
- [98] vakti geldiĝi zaman cenāze gömülür.
- [99] öndan sōna akşamina da eren yemeĝi olur.
- [100] eşi dostō ĝonu ĝoñşusō cenāze evine eren götürülē eren yaparlā.
- [101] eren yemeĝā.
- [102] evinde ne varsa.
- [103] arpa çorba soĝulcan baTılcan nēyse.
- [104] yāni cenāze çıkan eviñ acısını paylaşılr.
- [105] yāni öyle bi durumlā vādır.
- [106] öndan sōna haftasına mevlüt okunur evinde.
- [107] yāsinlē okunur bir haFta.

[108] örda adak ederlê evin halkına gelenine.

[109] sōna ğırĶ olur.

[110] ğırĶında adakları dağılır.

[111] helva basarlâ gözŭme ederlê veya yuŭka ederlê.

[112] veya Pide ettirilê.

[113] Pide dağıturlâ helvaynan.

[114] böyle ölen insanâ ruhunu fâtiha okunur.

[115] un helvası ğara helva unnan basılır.

[116] şimdâ adamın durumu iyiye irmik helvâsı alıp geliyo.

[117] dëyem ki elli kilo yüz kilo onu paketlê hâlinde Ķoyuyo.

[118] yanına bi de Pide ettiriyo.

[119] Pide dağıTıyo.

Köyünüzde adak keser misiniz?

[120] şimdi dëyem ki benim ayak ğırıldâ.

[121] ben bunu şey olarak ğurban adıyom meselaĶın.

[122] bu Ķazâ benim başıma geldi.

[123] bi dene ğurban kesiyon.

[124] dağıdıyon.

[125] adamın mesela çocuĶu oluyo.

[126] ğurban kesiyo akîka ğurbanâ.

[127] veya ne bilem oĶlan everiyo.

[128] oĶlan everiken diyoŭku oĶlumu everen ğurban kescen diyo.

[129] bi emekli olen ğurban kescen diyo.

[130] böyle vâtleri oluyo insanlân.

[131] onları değerdendiriyolâ.

[8] PUSATLAR KÖYÜ

-IX-

Kaynak kişi	S***** Ş*****
Yaşı	5*
Doğum Yeri	K***** /Ç*****/ P***** K***
Eğitim durumu	İlkokul
Mesleği	Emekli
Derleme yeri	Pusatlar Köyü

Yağmur Duası

- [1] valla yağmur dīvāsı iki tâne tekke vā.
- [2] bi gün birisine bi gün birisine.
- [3] orda köyden allah ne vēdiyse topālanır.
- [4] yicek işçek.
- [5] orda bişirilir.
- [6] hayvan kesilir öyle duvā yapılır.
- [7] valla tekke eski işeylēden gelme.
- [8] eski atalādan gelme.
- [9] ğabir yok.
- [10] yok da tekke olarak geçiyo.
- [11] mesela belli başlı yerlē orlāda yağmır duvāsı yaPılır.
- [12] valla işte keçi ğoyun neyse.
- [13] mesela diyor┐ku şöyle şöyle olsa oğlum asKerden gelse.
- [14] bi ğurban kesebilirim.

Bayram Kutlamaları

[15] bayramlāda köy odasında çay pişiriz sabahtan.

[16] bayramdan evelā içilir.

[17] millet namazından sōna cāmiye gelir.

[18] orda her evden yimek gelir.

[19] orda bayramda ordu yiriz.

[20] hastalıktan bu yana devam etmiyo.

[21] şimdi bizim burası nasıl biliyon mu?

[22] burda ni evlencek vā ni gelin olcek vā.

[23] köy boşaldı giTTi.

[24] yaşılā vā.

[25] yalnız hiç emekli ōmadık kimsi yok.

[26] herkes emeklisi vā her şeyşi.

[27] yalnız köy dağıldı.

[28] mesela izmirde vā belki yüz hāne.

[29] kütāyıda deyem on beş yirmi hāne.

[30] valla dağıldı köylē.

[31] sen altındaşlıydın dē~mi?

[32] biz bi yēde gonuştuk yā.

[33] gonuştuk sennen.

[34] çavdırda gonuştuk.

Hayvancılık

[35] valla eskiden hayvancılığ~ıdı.

[36] şimdā gine de hayvancılıK yaPan hayvancılıK deyvē yā.

[37] mesela göyun keçi ama şu anda yok.

[38] eskiden göyun keçā mal inek büyük hayvan.

[39] küçük hayvan çoğudu.

[40] her hānede vardā.

[41] mesela şindā ğurbanını her şēsini kendisinden şe-yapādā ğarşılādā.

[42] ama şindā herkes dışarda.

[43] çünkü o işi yapcek adam yeni mal yapıyolā vā.

[44] yedi sekiz kişi vā.

[45] yeni mal yaPan inekçilik şu anda.

[46] valla mandacılık ta benim aklım ermezken ğoñşulāda vardı.

[47] onnā da ğoşum için.

[48] çoK eski.

[49] bōle bizim yokāda bi havız vardı.

[50] burda onnā havıza ğirēdi o mandalā.

[51] dombey deriz dē-mi?

[52] ğalmadı onnā.

[9A] YENİCEARMUTÇUK KÖYÜ

-X-

Kaynak kişi	E*** A*****
Yaşı	7*
Doğum Yeri	K*****/ Ç*****/ Y***** K***
Eğitim durumu	Okuryazar değil
Mesleği	Ev Hanımı
Derleme yeri	Yenicearmutçuk Köyü

Kış Hazırlığı*Kış hazırlığı olarak neler yaparsınız?*

[1] hamır yaparız.

[2] bulgur.

[3] başka ne yapcen.

[4] tārına yaparız.

[5] içine biber atarız.

[6] tomatis atarız.

[7] salta atarız.

[8] sovan atarız.

[9] nāne atarız.

[10] yoğurT atarız öyle yaparız.

[11] bastırma yaparız şişelēnen.

[12] turşu tomatis biber havıç her şeyi atarız içine.

[13] Pilestik küplē olur.

[14] bi de şişede.

[15] küplē oluyo şışelē gıocuman.

[16] onnān içine.

Âdetler

Köyünüzdeki doğum adetleri nelerdir?

[17] doğu yapālā.

[18] her şeyi yapālā.

[19] kesen Ƙurban kesē.

[20] doğu yapālā ünlēlē yidirilē.

[21] herkesi hediyyesinnen gidē.

[22] süslēlē odiya işte.

[23] balonlāna şeylēne süslelē.

[24] başka bilmiyon ben şıldak mıldak bi şeylē ediyolā ya.

[25] okunur Ƙuran okursun doğduda.

[26] ünnediklerä.

[27] gō~zūme yapālā tavıǵnan verilē.

[28] beni verī goñşuya verī ğardeşine verī.

[29] unnā doğduya gidē ğālī.

[30] hevlā basālā.

[31] bunnā nolcek ğālī.

Köyünüzdeki düğün adetleri nelerdir?

[32] gelin ne yapcek.

[33] nişan ederiz ilk deFa.

[34] istemē gidēlē işte tepsiynen.

[35] tepsi verilē elnen.

[36] beş on ellik gidē.

[37] oǵlan evinden gidē ğız evine.

- [38] tepiside makas oluyo.
- [39] yüzüK oluyo.
- [40] onnā olur.
- [41] ğız vëndi düğün ğurulur.
- [42] hinçi salonlāda ediyolā ğāli düğünlere.
- [43] bizim zamanımızda çeyiz serēdik.
- [44] Kına yakālādā.
- [45] oynālādā.
- [46] üç dört gün oynādıñ.
- [47] ğızın başına Kına yakādıñ.
- [48] Kına geçesiye ellēne yakādın.
- [49] eline ayağına.
- [50] oğlan ğız olurlā oğlan evini giderlē.
- [51] onnā para verilē Takverilēdā.
- [52] bi şeylē olurdu böyle.
- [53] bizim günümüzde.
- [54] ğarışık ayrā.
- [55] bizim ğuymazdı erkek.
- [56] Kaşığınan tefinen oynanırdı.
- [57] İşey yoğudu o~zuman.
- [58] bir arıda etmezlē.
- [59] çeñizlere bakālā.
- [60] kaç çeñiz varsa onlara bakālā.
- [61] yemek verilē.
- [62] çeñizin altındā yemek verilē.
- [63] üç etek giydiriz.
- [64] Kına gecesine.

- [65] ertesi gün gelinlik giyiliyo ğāli.
- [66] bizim zamanımızda üç eteğidä.
- [67] üç etek giyēdik.
- [68] gelin geyēdä yengelikleri olurdö onnān.
- [69] önnā da gēyelēdä.
- [70] gelinin yanındı Tikilenlē.
- [71] öyle atı binilirdä.
- [72] atı bindik biz hep.
- [73] bindirilē biri yedē ikisi tutā gelinā.
- [74] hana at hızlı Kitmesin dēye.
- [75] yengeliK olurdö beş altā on o ğıdağ önnā da atı binēdä.
- [76] dolaşırdık ğāli oğlan evine inēdiñ.
- [77] orda oynādıñ.
- [78] şeker saçālā parı saçālā.
- [79] lokum dağıTırlā.
- [80] tepsi açarlā herkes parı verī.

Hayvancılık

Eskiden hayvancılık yaptınız mı?

- [81] ineklēmizi bakarız.
- [82] sağarız.
- [83] biz ahırdı bakıyoz.
- [84] dışarı da çıkarıyolā.
- [85] biz çıkartmeyoz.
- [86] manda dı vardä.
- [87] manda goşādık böyle tälalāda sürēdiñ.
- [88] düveñ sürēdiñ.

[89] öyle harmanlara yoladıñ.

[90] eliñnen orağnan.

[91] onu Ketiridiñ öküz Kağnıları vardä.

[92] onları silkēdiñ harman yerine.

[93] onları yayadıñ.

[94] düvenlē vardı unnānan dolaşırdın ezēdin savırıdıñ dene çıkarıdıñ.

[95] Kütmedim ben Qatır Küttüm.

[96] oğlak ğuzu Küttüm.

[97] dağlāmızda şöle Köyün etraFlānda.

[98] çayırlā vādır urlāda güdēdik.

Tarım

[99] buldey arpa noçut uvaf başka yoktur burda.

[100] ekeriz de satılık yok.

[101] patites fasille misir öçlü şeylē ekēlē.

[102] bizim az bi yerimiz vā.

[103] patites vā misir vā.

[104] kendi olur.

[105] çapıların ilkin.

[106] bizim öylü sulak değil.

[107] ufağıkan çapıların bi.

[108] öndan sōna kendi olur ğāli.

[9B] YENİCEARMUTÇUK KÖYÜ

-XI-

Kaynak kişi	Ö*** Y****
Yaşı	7*
Doğum Yeri	K*****/ Ç*****
Eğitim durumu	Lise
Mesleği	Emekli
Derleme yeri	Yenicearmutçuk Köyü

Köyün Adı

Köyünüzün adı nereden gelmektedir?

[1] eski zamanlar biz hatırlameyoz da şu armutçuk var geldiğiniz yolun üzerinde çayır felen vâ ilcikörennen bizim aramızda.

[2] orda ikâmet ediyolâmışmış bunlâ köy ilk insanlâ yerleşenlê.

[3] orda çeşitli nedenlerle orayı terk etmişlê.

[4] ordan bir kısmı ilciKören köyüne gitmiş gurubun birisi.

[5] birisi sözde çavdarhisara gitmiş.

[6] bi gurup da burayı gēmiş.

[7] burası dağ o~zuman burlâ çok ağaçlık çamlık şeymiş araziymişmiş.

[8] burayı gelmişlê burda ğalmışlâ işte.

[9] arapbölmesi bu ormanlık olan ense tarafı.

[10] araplâ demek ki orda araplar veya başka bi Kavim şe~yapmış tomruk momruk işi yapmış.

[11] demek ki bölme deriz biz tomruğun şēsine.

[12] o zamandan bölme Qalıyo yāni biz iri tomruğa.

Âdetler

Düğün adetleriniz nelerdir?

- [13] normal aynı türkiye genelinde yapılandır yâ.
- [14] yanâ özel bişey yok.
- [15] sadece kına geceleri yapılır hana bi gün önce.
- [16] sünnetten bi gün önce kına gecesi yapılır.
- [17] düğün veya sünnet ikisi de aynâ.
- [18] tüm halka dâvet verilir.
- [19] yirlê içêrlê işte vatandaş.
- [20] önceden düğünler genelde seymanlıdır bizde.
- [21] seyman olayı şöyle şimdi düğün bir hafta önceden nikahtan bir hafta önce falan seyman dizilir.
- [22] vatandaştan on beş yirmi kişi seyman olur.
- [23] seyman başı vardır seyman bayraktarı vardır.
- [24] o bayrakçâ bayrak Taşır gidilcek yerleri o bilir.
- [25] nereyi ziyaret edilmesi gerekiyorsa kimi gidilmesi gerekiyo.
- [26] akrabalândan bunlar şey Taşır getiriler seymanlâ Kına veya diğêr hediye.
- [27] seymanlâ başının üzerine bi ğalbır içerisinde Taşırlâ.
- [28] kepçen denilen özel şeylê vardı.
- [29] kısa Kollu yelek işlemeli gene el işlemesi vardı üzerlênde.
- [30] gene kısa diz şêsinde şort.
- [31] rengi genelde beyaz üzerine işleme.
- [32] genelde bitki şeyleri vardır çiçek şeyleri el işlemesidir hep bunlâ.
- [33] yirmi yirmi beş kişiden aşşa olmaz hana.
- [34] ellerinde şey vardır pıçak.
- [35] silah Taşır unnâ.

[36] şey ğarşılālā düğüncü ğarşılāmā gidēlē ona indirirlē şeyde gelmez adam beklē orda.

[37] düğüne gelen davetli silah atar orda beklē ğarşılāsınlā beni deye.

[38] seyman orda deyiş deriz deyiş kullanır atā indirmek için adama.

[39] bir iki deyiş şe-yapā sunā.

[40] düğünlē o şekilde.

Hayvancılık

Köyünüzdeki hayvancılık faaliyetleri nelerdir?

[41] keçi koyun ěnek eskiden manda vardı.

[42] dombey yāni dombey deriz biz manda.

[43] manda yoğurdu dēyo ya cumurbaşkanı yirken ondan işte.

[44] şu anda hiç yok ğalmadı manda bitti.

[45] çayır otunu yir o biliyo musun?

[46] çayır ğalmadı yāni su ğalmadı anna.

[47] inek vā.

[48] eskiden K̄ara sığır derdik biz.

[49] yerli ırk vardı sığırda.

[50] şimdi yerli ırk da ğalmadı.

[51] hepsi mental hoştayn şu bu oldu işte.

[52] ama var beş-şüz falan vādır sığır burda.

[53] burey cambazlā gelir götürü burdan satılır.

[54] kesime pek göndermeyiz biz de cambaz alır gidē o kestittiri.

[55] ğurbanlık yetiştirilir genelde ğurbanlık sığır dana düve.

[56] sonra ğurbanlık keçi ğurbanlık seyis adı altında keçi cinsi vādır.

[57] iki yıllık veya bir yıllık hayvan.

[58] bi yaşını girdi mi ğurban yapālā.

[59] onun besisi çoktur yāni.

[60] dā ziyade gedizde satılır başka yerde pek satılmaz.

[61] ve yine oyun aynı şekilde.

[62] gece dağda yatā bu hayvanlā oyun keā.

[63] arazi genelde kıra su eyi yok arazi.

[64] havāısı falan ok gūzel olduđu iin burda hayvan hana lezzetlidir yāni.

[10] ÇAVDARHİSAR MERKEZ

-XII-

Kaynak kişi	A**** Ö****
Yaşı	9*
Doğum Yeri	K***** / Ç***** / M****
Eğitim durumu	İlkokul
Mesleği	Emekli
Derleme yeri	Çavdarhisar

Savaş Yılları

Çevrenizden savaşa katılan var mıydı?

[1] amcılām gitmiş.

[2] amcam biri gurāsı Tutmuş gitmiş.

[3] asKerlik şeyi gēmiş.

[4] buyō da tezkire şeysi halk ğarışıyo mu.

[5] amcam ordu ğalıyo şe~it Tüşüyo.

[6] rus harbinde.

[7] birinde hayvanlānı güdüyomuş mandırıda.

[8] eli çumak Tutan diyorlā unu da götürüyo başcavuşlā.

[9] herkese.

[10] eli çumak Tutanlara toplayıp gidiyorlā.

[11] künyesi gēmedi.

[12] gēmiyo.

[13] ben bilmiyon ben dünyāda yoğmuşun.

[14] amcılā çocuk.

[15] bi gün ağlıyorlā.

- [16] amcılāmdan iksini geldilē onları aldılā.
- [17] asKer diye almışlā.
- [18] una ağılyolāmış.
- [19] kafıyı bozuyo ağılya ağılya.
- [20] hinçi şeymiş birinin künyesi geldä.
- [21] arfe günmüş ğurbanın arfe günü.
- [22] ğurban kesceklē.
- [23] dedennen ninen elleri donmuş elleri kesik ağlaşırılāmış.
- [24] senāyinin ordan gelmiş yonan asKeri.
- [25] çavdırın üzerinden topları sürüyo havan toplarä.
- [26] çavdır bayrağa çekmiş bēyaz bayrağa.
- [27] teslimiz.
- [28] bi bölük şeyi salıyo çavdırın içine.
- [29] bizim sokağa geliyolā.
- [30] anamın bıvasä bi de onun bıvasının amcası.
- [31] ö da asKerden gelmiş.
- [32] teslim olmuşlā ğāli bizim orasä.
- [33] osmanlı şeetmiş teslimin demiş.
- [34] yonan izmirden yörüyo.
- [35] burayı ğadā gēmiş alā alā Kidiyo.
- [36] çāt demiş çete.
- [37] dedemin ğardaşını aldı.
- [38] dedem burda.
- [39] ö çeti değil meti değil inanmıyo.
- [40] sen Ketirdin diye dedeme ā örda kapının üstüne vuruyo yonan asKeri.
- [41] ilk geldiği gün bureye.

[42] burdan hacıkebir vā şurda.

[43] hacıkebirde Karağolunu goyo Kidiyo.

[44] kütāya aşşa.

[45] işgāli bō.

Seyman Kültürü

Eskiden seyman var mıydı?

[46] seyman davıl gelirse olur.

[47] düğün sahibā davıl Ketirise gelirdā.

[48] gedizin göklēden.

[49] deyiş atālā.

[50] dombey saldım bedire / ğatırları Kitti firdana / selam söylen hacı ğadire / aldıĝmı göstēsın.

[51] undan sōna ğālā hacı ğadir şu ğidā parı vēdi diye Kidiyolā.

[52] bizim zamanımızda öyleydi yāni.

[53] sen verīseñ onu göre söylēdi.

[54] önden osmanlı giyimā al fes başında.

[55] çepken.

[56] siya~a benzē açık başkī türlü.

[57] seymanlā ğalkā oynā.

[58] seymanı olmayanlā dı vā.

Aizonoi

Aizonoi hakkında ne biliyorsunuz?

[59] oranın geçmişinde arıdı bi ğazı yapālādā.

[60] o~zmanlā vādı ğazā.

[61] bizden evelden başlamışmı.

[62] bi gelir bi ğazı yapālādā.

[63] açık çalışanlā olurdu.

[64] bekçisi vardä.

[65] yaz ğış becliyo.

[66] bi yerden bi şey ğazdırmaz.

[67] varmış bi şeylē ya derlēdä.

[68] mezerlē vā.

[69] mezerlēn kimi önden ğazılmış.

[70] asıl bi ğavim daᶇa gelmiş buraya.

[71] o ğavime selçuklulā ğovlamış.

[72] o ğavim ğazmış mezerlere.

[73] parıları mı vāmış altta?

[74] çavdırlı benim bildiᶇim tam parı bulup Ta zengin olan yok.

[11] GÖKAĞAÇ KÖYÜ

-XIII-

Kaynak kişi	M***** U****
Yaşı	5*
Doğum Yeri	K***** / Ç***** / G***** K****
Eğitim durumu	İlkokul
Mesleği	İşçi
Derleme yeri	Gökağaç Köyü

Sağaltma Ocağı

Köyünüzde sağaltma ocağı var mı?

[1] var.

[2] yā şimdi si~il çıkā birinde.

[3] una okuyolā işte ne diyorlāsa işte.

[4] o iyi gelir mesela.

[5] bezime yaparlā.

[6] burlāda sivilce gibi bi~şeylē çıkā.

[7] Kırmızı ğırmızā.

[8] onları okurlā.

[9] bi toprak vā.

[10] Kırmızı bi toprak.

[11] onu şe~yaparlā geçē.

[12] suyla Kararlardı biliyon mu?

[13] ben bezettim yāni.

[14] Kırmızı toprā sürdülē geçtä.

[12] DEMİROLUK KÖYÜ

-XIV-

Kaynak kişi	E*** Ö*****
Yaşı	7*
Doğum Yeri	K***** / Ç***** / D***** K***
Eğitim durumu	İlkokul
Mesleği	Emekli
Derleme yeri	Demirölük Köyü

Köyün Adı*Köyünüzün adı ve yerleşimi nereden geliyor?*

- [1] valla bu köy şindä bundan önce tepiçköyden taşınmış bureye.
- [2] ama kaç senelēdir bilmiyon şu an.
- [3] bu örenciğin şeyde bi tePicik köy var.
- [4] urdan buraya taşınmış.
- [5] eski köy deyvē ya şurdu bi çeşmemiz vardä.
- [6] u çeşmenin şeysine taşınmışlā buraya mekan gürmuşlā yāni.
- [7] ama iki yüz sene falan olmuştur heralde.
- [8] bi de tābi bāzı Tışarlādan da gelen o~muş.
- [9] mesela şu yağmırlā hacımāmıt taraflāndan u yandan da gelen o~muş.
- [10] bi köy o~muş.
- [11] şu anda bē önciden tābā nüfus Kālabaydı da vatandaş dağıldä.
- [12] şu anda toplam olarak yüz elli seçmeni vā.
- [13] burda beş~şüz seçmen falan olurdö.
- [14] vatandaş dağıldä.

- [15] ğışın kütâyada gediz istanbolda duruyo bi kismä.
- [16] genellikle kütâyıda.
- [17] yazın da mahsül ekiyo.
- [18] ğuru mahsül burasä.
- [19] arpa buğday öyle sulak bi yer yok.
- [20] su ğıtlımız olduğu için.
- [21] durumlar böyle.
- [22] sö yer altından geliyo.
- [23] iki binde yere sonTec saldılä.
- [24] iki bin dörtte ben muhtar öcüm.
- [25] depo yaptırdım.
- [26] hemen bir buçuk kilometre yükseĝe.
- [27] yer altından yüz otuz beş metreden geliyodu.
- [28] o dört beş sene iyiydi yäni.
- [29] öndan söna sö azaldä.
- [30] şu anda mäden ğarışımı vā.
- [31] ö su kapandä.
- [32] eski köy dediğimiz bi yerden arkıdeş on beş tonluk su depōsu yaptırdä.
- [33] öndan alıyoz içme suyunu yänä.
- [34] eski saban demirlēne şöle çeşmilere ğomuşlāda buraya demioluk ğoyam demişlē.
- [35] bundan yüz elli sene iki yüz sene önce.
- [36] şurdu bi çeşmemiz vā.
- [37] çok akādı eskiden.
- [38] ama şu anda şu ğıdā akıyo.
- [39] hava şartlarä on beş senedir yirmi senedir su yok.
- [40] yağış öcmediğindan.

Yağmur Duası

Köyünüzde yağmur duası yapılır mı?

- [41] mesela şurdu bi bizim işemiz vâdır.
- [42] eski yatır gibi bişemiz var.
- [43] tekke gibi derlêdi de yatır varmış orda.
- [44] bu cāmiden çıkarız dua ederiz.
- [45] oraya çıkarız.
- [46] orda gadınlâ duvasını edē.
- [47] gözüm falan biliyon köy şeylênde.
- [48] bi şeyler yaparlâ dağıdırlâ.
- [49] bâzı bi ufak hayvan keseriz.
- [50] köy işeysine ziyafet çekilir.
- [51] adak kesilir yânâ.
- [52] iki senedir falan kesilmiyo.
- [53] daa önceden iki tâne üç tâne hayvan kesiyoduk.
- [54] göyun keçi mesela.
- [55] şu andâ vatandaşa hayvan dâ yok biliyon mu.
- [56] onun için bâzı iki üç tâne göyun kesiyoz.
- [57] yalnız iki senedir kesmiyoz.
- [58] mesela bayanlâ orda gözüm şu bu ediyolâ.
- [59] dağıdıyolâ yânâ.
- [60] adak kestiğimiz zaman iki üç köyü ünleriz toplu halde.
- [61] ama şu anda ünlümüyz.

ALTINCI BÖLÜM

-SONUÇ-

6.1. SONUÇ

Çavdarhisar ve yöresinin ayırt edici ağız özellikleri şu şekildedir:

6.1.1. Ünlüler

a) Yörede boğumlanma özellikleri farklılaşmış á, à, è, ä, î, ù, ò, ô sesleri bulunmaktadır. Farklılaşan sesler tek tek incelendiğinde; *buldáy* “buğday” [1- 22], *bábamí* “babamı” [3-37], *yémek* “yemek” [1-53], *havlä* “havlu” [1-150], *dīvāsı* “duası” [8-1], *hudǵrtü* “hudutu” [3-127], *oldó* “oldu” [3-29], *gözel* “güzel” [4-127] vb. örnekler tespit edilmiştir.

b) Standart dilden farklı olarak yörede uzun ünlüler sıklıkla görülmektedir. Bunlar; /r/, /k/, /ğ/, /h/, /y/ ve /l/ ünsüzlerinin erimesi yoluyla oluşanlar ve /r/, /k/, /ğ/, /h/, /l/ ve /f/ ünsüzlerinin düşmesi yoluyla oluşan uzun ünlüler olmak üzere iki gruptan oluşmaktadır. Tespit edilen bazı örnekler kısaca şu şekildedir:

Erime yoluyla oluşanlar: /r/ erimesiyle *çamaşırlānı* “çamaşırlarını” [1-54], *direklēn* “direklerin” [3-67] vb.; /ğ/ erimesiyle *toprā* “toprağı” [11-14] vb.; /h/ erimesiyle *rātsız* “rahatsız” [5-4] vb.; /y/ erimesiyle *gelmē gitmē* “gelmeye gitmeye” [1-173] vb.; /l/ erimesiyle *gēcek* “gelecek” [1-96] vb. örnekler tespit edilmiştir.

Düşme yoluyla oluşanlar: /r/ düşmesiyle *u-zmanlā* “o zamanlar” [1-2], *verīseñ* “verirsen” [10-53] vb.; /k/-/ğ/ düşmesiyle *āşam* “akşam” [1-165], *ōlan* “oğlan” [3-260] vb.; /h/ düşmesiyle *gāvelēde* “kahvelerde”, *mēmet* “Mehmet” [5-202] vb.; /l/ düşmesiyle *Ḳāktım* “kalktım” [3-214], *gēmedi* “gelmedi” [5-31] vb. örnekler bulunmakla birlikte /f/ düşmesiyle ilgili derleme metinlerinde sadece *yū-ka* “yufka” [1-125] örneği tespit edilmiştir.

c) Standart dilden farklı olarak yörede kısa ünlüler de sıklıkla görülmektedir. Söz içi düz ünlülerin yuvarlak hâle gelmesiyle *gō-zlūme* “gözleme” [1-29] vb., söz içi düz ünlülerin daralmasıyla *ğīdak* “kadar” [9A-75] vb., ünsüz düşmesiyle *pişirīdık* “pişirirdik” [1-99], *ācık* “azıcık” [2-105], *deyvēyon* “deyiveriyorum” [5-212] vb., ünlü ilişmesiyle *ışçacık* “sıcacık” [1-135], *irāmetlik* “rahmetlik” [5-42] vb., son hecede son ünsüz harfin düşmesiyle *vē-bāken* “ver bakayım” [4-212],], *şē-etmiş* “şey etmiş” [10-33] vb. örnekler tespit edilmiştir.

d) Standart dilden farklı olarak yörede ikiz ünlüler de bulunmaktadır. Alçalan ikiz ünlülerde *eşşe~inen* “eşekle” [1-96], *yo~umuş* “yok imiş” [5-184] vb.; Eşit ikiz ünlülerde *Kazdı~mız* “kazdığımız” [7-39], *ta~am mǎ* “tamam mı?” [7-61] vb. örnekler tespit edilmiştir.

e) Çavdarhisar ve yöresi ağızlarında ünlü uyumu oldukça kuvvetlidir. Türkiye Türkçesinin ölçünlü dilinde dudak ünsüzlerinin yanında yuvarlak olarak bulunan ünlüler Çavdarhisar yöresi ağızlarında dil benzeşmesine uyarak çoğunlukla düzleşmişlerdir; *yımışā~nıda* “yumuşağını da” [1-32], *dinemiT* “dinamit” [1-211], *mezerliğimiz* “mezarlığımız” [2-32], *gocumanca* “kocamanca” [2-122] vb. örnekler yörede tespit edilmiştir.

Yörede cevheri fiillerde de uyum kuvvetli bir şekilde görülmektedir. Standart dilden farklı olarak yörede Zarf-fiil eki olan “iken” Çavdarhisar ve yöresi ağızlarında uyuma girmiştir: *varıkan* “varırken” [4-258], *yaşındaykan* “yaşındayken” [5-165], *ufağıkan* “ufakken” [9A-107] vb. örnekler bulunmaktadır. Bazı örneklerde uyumun bozulduğu da görülmüştür: *yaşımdayken* “yaşındayken” [4-217] vb.

Ayrıca, geçmiş zaman kipleri ve şart kipi ekleri uyuma girmiştir: *oynāmişmiş* “oynarmışmış” [1-47], *öyleymişmiş* “öyleymişmiş” [2-86], *yoğumuşmuş* “yokmuşmuş” [3-100] vb.

Bağlaç olarak kullanılan “ile”, Çavdarhisar ve yöresi ağızlarında genellikle “n / l” değişimiyle {-nan} ve {-nen} olarak karşımıza çıkar ve uyuma girer: *yüzbaşıynan* “yüzbaşıyla” [3-89], *sennen* “seninle” [8-33] vb.

Bağlaç olan “ki” ile Aitlik eki {-ki} Çavdarhisar ve yöresi ağızlarında uyuma girdiği görülmüştür: *diyon~ku* “diyorum ki” [4-215], *diyo~ku* “diyor ki” [7-27], *yapılırKinā* “yapılır ki” [7-57] vb.

Çavdarhisar ve yöresi ağızlarında {-işin} zarf-fiil eki de uyuma girer. Bu ek iki örnekte karşımıza çıkmaktadır: *başlayışın* “başlayınca” [1-170], *deyişin* “deyince” [4-194].

Çavdarhisar ve yöresi ağızlarında “hani” zarfı da uyuma girer: *hana* “hani” [5-127] vb.

Standart dilden farklı olarak yöredeki yabancı kökenli kelimelerde benzeşme görülmektedir. İlerleyici ve gerileyici olmak üzere iki grupta ele aldığımız benzeşme durumuyla ilgili tespit edilen bazı örnekler şunlardır:

İlerleyici benzeşme: *lere* “lira” [1-162], *mezerliğimiz* “mezarlığımız” [2-32], *amalelik* “amelelik” [2-42] vb.

Gerileyici benzeşme: *dene* “tane” [7-123], *senāyinin* “sanayi” [10-24] vb.

Dildeki benzeşme olayı Çavdarhisar ve yöresi ağızlarında güçlü olmasına rağmen az da olsa uyumda bozulma görülmektedir: *ureye* “oraya” [1-7], *dayanameyo* “dayanamıyor” [7-31], *yatırcen* “yatıracaksın” [3-267], *haşheşli* “haşhaşlı” [1-127], *gaşçek* “kaçacak” [3-286], *olcē olmicē* “olacağı olmayacağı” [1-146], *ayvıdenesi* “ayvadana” [1-16] vb.

Yörede, bazı kelimelerin tamamen uyumunun değiştiği tespit edilmiştir: *emme* “ama” [1-80], *felen* “falan” [2-15], *misir* “mısır” [9A-101] vb.

f) Çavdarhisar ve yöresi ağızında çoğunlukla vurgusu olmayan orta hece ünlülerinin bazen kısaldığı bazen de düştüğü görülmektedir: *amelyathıym* “ameliyathıym” [1-52], *ordā* “orada” [3-69], *çomağmı* “çomağını” [4-56], *kepeğni* “kepeğini” [5-145], *arfē* “arife” [10-21] vb.

Düşmeye bağlı olarak bazı ünlülerin uzadığı tespit edilmiştir: *gārsı* “karısı” [3-238], *tālālāda* “tarlalarda” [10 – 87] vb.

Standart dilden farklı olarak iki kelimenin yan yana gelmesiyle ünlü düşmesi durumu yörede kısmen kendisini göstermektedir: *burey~yakmış* “burayı yakmış” [3-3], *u~zmanlā* “o zamanlar” [1-2], *nolcek* “ne olacak” [9A-31], *şey~derlerdi* “şey ederlerdi” [2-20], *yim~beş* “yirmi beş” [4-150] vb.

Yörede sadece bir örnekte ön seste düşme gerçekleştiği tespit edilmiştir: *şıldak* “ışıldak” [9A-24].

g) Yörede ön, iç ya da son seslerde türeme olduğu tespit edilmiştir: *ileşberlik* “rençberlik” [2-44], *ilyen* “leğen” [7-65], *masāraflı* “masraflı” [2-24], *moderin* “modern” [5-140], *derkene* “derken” [7-30] vb.

h) Yörede ünlü değişimleri sıklıkla görülmektedir: *oreye* “oraya” [1-108], *vardā* “vardı” [2-70], *kağat* “kağıt” [1-200], *öylü* “öyle” [9A-106], *hamır* “hamur” [1-30] vb.

6.1.2. Ünsüzler

a) Yörede standart dilden farklılaşmış /P/ yarı tonlu çift dudak ünsüzü, yarı tonlu /T/ diş ünsüzü, /ç/ diş eti damak ünsüzü, yarı tonlu /F/ diş dudak ünsüzü, yarı tonlu /K/ ön damak ünsüzü, /ğ/, /ğ/, /k/ ve /ñ/ arka damak ünsüzleri görülmektedir.

b) Yörede sık olmamakla birlikte ünsüz türemesi görülmektedir: *hinçik* “şimdi” [1-97] vb.

c) Önseste, içseste ve sonseste ünsüzlerin değişmesi olayı Çavdarhisar ve yöresi ağızlarında görülmektedir. Bu değişmelerin yöre ağzında öne çıkan örnekleri şu şekildedir: *paytā* “baytar” [2-70], *sovan* “soğan” [9A-8], *datlı* “tatlı” [1-42], *pançar* “pancar” [4-99], *dülbün* “dürbün” [3-28], *ğıdağ* “kadar” [9A-75] vb.

Yörede öne çıkan diğer ünsüz değişimi ise sadece Barağı köyünde tespit ettiğimiz /ş/</s/ değişmesi olayıdır: *surdu* “şurada” [2-29].

d) Yörede ünsüz benzeşmesi görülmektedir. Tespit edilen örneklerin hepsi /l/</n/ değişimi olarak karşımıza çıkmıştır ve yaygın değildir: *unnādan* “onlardan” [1-154], *bunnāda* “bunlarda” [3-77] vb.

e) Çavdarhisar ve yöresi ağızlarında sıklıkla rastlanan ses hadiselerinden biri ünsüz düşmesidir. İçseste bulunan /ğ/, /h/, /l/, /r/, /s/, /v/, /y/ seslerinin iki ünlü arasında eriyerek düştüğü görülür. Öne çıkan örneklerden bazıları şu şekildedir: *yımışā~nı* “yumuşağını” [1-32], *evlēde* “evlerde” [1-34], *fī* “fiğ” [1-56], *eşşēnen* “eşekle” [1-91] vb.

f) Yöre ağzında ünsüz ikizleşmesi bulunmaktadır, ancak örneğine nadiren rastlanır: *aşşa* “aşağı” [1-44], *eşşēnen* “eşekle” [1-91], *ayretten* “ayrıyeten” [2-97] vb.

g) Yörede ikiz ünsüzün tekleşmesi olayı görülmektedir. Ancak örnekleri kısıtlıdır. Tespit edilen örneklerde -vv->-v- ve -ff->-f- tekleşmesi görülmüştür: *eveli* “evvel” [1-86], *ğüvetliydim* “kuvvetliydim” [2-93], *afedersin* “affedersin” [3-268] vb.

h) Yörede hece kaynaşması olayı görülmektedir. Bu ses olayı genellikle şimdiki zaman ekinde bazen de gelecek zaman ekinde tespit edilmiştir: *ediyoz* “ediyoruz” [1-103], *nāpcek* “ne yapacak” [3-215] vb.

İ) Yörede hece yutumu olayı görülmektedir. Genellikle tespit edilen örneklerin çoğu -re’li hecelerden birinin yutumu şeklindedir: *vēdiriz* “verdiririz” [1-64], *geçiriz* “geçiririz” [1-84] vb.

m) Çavdarhisar ve yöresi ağızlarında, konuşmacının rahat söyleyişi devam ettirmek istemesinden dolayı seslerin yer değiştirme olayına rastlanır. Derleme metinlerinde yakın ve uzak yer değiştirme şeklinde örnekler mevcuttur: *çölmekçi* [3-196] “çömlekçi”, *kepçen* [9B-28] “cepken” vb.

6.1.3. Şekil Bilgisi

a) Yöre ağızında ölçünlü dilde kullanılan bütün yapım ekleri görülmektedir. Ancak bu yapım ekleri bazı ses değişikliklerine uğramıştır. Yoksunluk bildiren $\{+suz\}$ ekinin *yoksuzluk* “yoksuzluk” [3-307] örneğinde “yok” kelimesinin anlamını zıddına çevirmediği “yokluk” anlamını kuvvetlendirme amacıyla kullanıldığı tespit edilmiştir. Belirtilmesi gereken özelliklerden diğer özellik $\{-eç+\}$ ekiyle ilgilidir. Standart dilde araç-gereç adı yapan bu ek yörede *kekeç* [2-96] kelimesinde tespit edilmiş “çekiç” anlamını veren bir alet adı yapmıştır. Ancak bu kelime Türkçe Sözlük’te ve Derleme Sözlüğü’nde yer almamaktadır.

b) Yöre ağızında ölçünlü dilde kullanılan bütün isim çekim ekleri görülmektedir. Ancak bu çekim ekleri bazı ses değişikliklerine uğramıştır. Standart dilden farklı olarak ön plana çıkan isim çekim ekleri şunlardır: Yöre ağızlarında çokluk, ölçünlü dildeki kullanımı da dahil olmak üzere ayrıca $\{+nā\}/\{+nē\}$ ekleriyle yapılmaktadır: *bizimkinnē* “bizimkiler” [2-62], *bunnā* “bunlar” [7-16] vb. İyelik ekinin 3. teklik kişide yalnızca bir örnekte $\{+sı\}$ iyelik eki yığılması tespit edilmiştir: *kenarsında* “kenarında” [3-302]. İlgi durumu ekinde standart dilden farklı olarak $\{+ä\} (<+än)\}$ eki görülmektedir: *ölen insanā ruhunu* “ölen insanın ruhuna” [7-114]. Bulunma durumunda $\{+i\}$ eki kullanımı tespit edilmiştir: *geneli* “genelde” [1-98]. Araç durumunu belirtmek için $\{+(y)nAn\}$ eki kullanılmaktadır: *ilaçlānnan* “ilaçlarıyla” [1-15] vb.

c) Yörede standart dile göre değişkenlik gösteren edatlar ve türleri şu şekildedir: Beraberlik veya vasıta ilişkisi kuran *+nen beribā* “+le birlikte”; miktar derece ilişkisi kuran *ğīdā* “kadar”, *ğīdā* “kadar”, *ğīdağ* “kadar”, *ğādā* “kadar”; öncelik sonralık ve zaman ilişkisi kuran *sōnādan kere* “sonradan kere” [3-136], *sōnadan kere* “sonradan kere” edatları yörenin özelliklerini göstermesi bakımından ön plana çıkmaktadır.

d) Yörede standart dile göre değişkenlik gösteren bağlaçlar ve türleri şu şekildedir: Sıralama bağlaçlarında $\{+nen\}/\{+nan\}$ ve eksilteli olarak tespit edilen *olsun...(olsun)*; açıklama bildiren cümle bağlaçlarında *emme* “amma”, *anlīcēñ* “anlayacağın”, *ğāli* “gayrı” örnekleri tespit edilmiştir.

e) Çavdarhisar ve yöresi ağızlarına ait derleme metinlerinde istek kipi çekimlerinde sadece 1. teklik ve çokluk kişi ekleri kullanılmıştır. Her iki şahıs içinde aynı ekin kullanıldığı ancak bağlama göre fonksiyonunun değiştiği görülür: *bilem* “bileyim” [1-85], *deyverem* “deyivereyim” [3-194] *verem* “verelim” [1-67] vb.

f) Yörede {-ışın}/{-işin} eki görülmektedir: *başlayışın* “başlayınca” [1-170], *deyişin* “deyince” [4-194] vb.

6.1.4. Söz Varlığı

Çalışmamızda söz varlığı; adlar ve kalıplaşmış dil birimleri olmak üzere iki aşamada incelenmiştir.

a) Derleme metinlerinde 44 farklı yerde kişi adı kullanılmıştır. Bunlardan 43 tanesi erkek adyken 1 tanesi kadın adı olarak tespit edilmiştir. Kullanılan kişi adlarının geneli Arapça kökenli olarak karşımıza çıkmıştır. Bu adlardan 26 tanesi tek olarak kullanılırken, 4 tanesi soyadıyla birlikte, 13 tanesi unvanla birlikte kullanılmıştır.

Metinlerde sıklıkla yer adlarına rastlanmaktadır. Ülke, şehir, ilçe, belde, köy, kutsal mekân, tarihî mekân, dağ, tepe, arazi, dere ve ova adları metinlerde tespit edilen yer adlarındandır. Bunlardan 14 tanesi ülke ve bölge adı, 16 tanesi şehir adı, 16 tanesi ilçe ve belde adı, 29 tanesi köy adı, 2 tanesi kutsal mekân adı, 3 tanesi tarihî mekân adı, 18 tanesi dağ/tepe/arazi adı, 2 tanesi dere adı ve 2 tanesi ova adı olmak üzere toplam 102 yerde yer adı kullanılmıştır. Tespit edilen yer adlarının geneli Türkçe kökenli adlardır. Yörede yer adlarıyla ilgili öne çıkan özelliklerden birisi de en az çaba yasasıyla bazı adları kısaltmalarıdır: *yenici köy* “Yenicearmutçuk Köyü” [1-168], *Kaflar* “Kalfalar (Köyü)” [3-127], *yağdın* “Yağdığın (Köyü)” [3-141], *hacıköy* “Hacıkebir Köyü” [3-178], *çavdır* “Çavdarhisar” [2-59] vb.

Yörede bazı günlerin yerine belde veya köy adlarının kullanıldığı tespit edilmiştir. Bunun sebebi beldenin veya köyün adıyla anılan günlerde o yerleşim merkezinde pazaryeri kurulmasıdır: *örencik* “Pazartesi” [5-240], *emet* “Salı” [5-240], *çavdır bazarı* “Çarşamba” [5-240], *hacıköy bazarı* “Perşembe” [5-240], *gediz bazarı* “cumartesi” [5-240].

b) Çalışmamızda söz varlığı incelemesinin büyük bölümünü genel adlar oluşturmaktadır. İncelememizin başlıkları ve tespit edilen sözcük sayıları şu şekildedir: Derleme metinlerinde 39 tanesi yiyecek ve içecek adları, 7 tanesi giyim-kuşam adı, 46 tanesi araç-gerek adı, 45 tanesi bitki adı, 40 tanesi hayvan adı, 9 tanesi renk adı, 11 tanesi

organ adı, 19 tanesi meslek adı, 22 tanesi akrabalık adı, 11 tanesi coğrafya ile ilgili ad, 25 tanesi zaman ile ilgili ad, 14 tanesi sağlık ile ilgili ad, 2 tanesi çalgı adı, 15 tanesi oyun ve eğlence ile ilgili adlar, 24 tanesi adet ve gelenek ile ilgili adlar olmak üzere toplam 15 başlık altında 329 tane genel ad tespit edilmiştir.

Bu adlardan 16 tanesi Derleme Sözlüğünde yer almamaktadır. Bunlar: *tārına* “tarhana” [1-69], *yuğurt* “yoğurt” [1-78], *yumrataya* “yumurta” [4-72], *püsküdü* “bisküvisi” [6-45], *kepçen* “cepken” [9B-28], *guzune* “kuzine” [1-115], *ilyen* “leğen” [7-65], *ramuk* “römork” [1-60], *kekeç* “kekeç (çekiç)” [2-96], *döverbiçerlê* “biçerdöverler” [4-203], *dülbün* “dürbün” [3-27], *havlâ* “havlu” [1-15], *ayvıdene* “ayvadana, civanperçemi” [1-19], *güren top* “güren top” [5-39], *uvaf* “yulaf” [9A-99], *löbet* “bildirmek” [5-110].

Yörede herhangi bir adın birden fazla söylenişi görülebilmektedir: *gö-zlūme* “gözleme” [7-22], *gözlūme* “gözleme” [7-27], *gö-zlūme* “gözleme” [1-29]; *yumurta* “yumurta” [3-35], *yumrataya* “yumurta” [4-72] vb.

c) Derleme metinlerinde 2 tane deyim, 37 tane ikileme, 7 tane ilişki sözcüğü, 4 tane dua, 9 tane seslenme ve ünlem, 3 tane yemin ifadesi ve 3 tane de yergi ifadesi tespit edilmiştir.

Deyimlerden bir tanesi Atasözleri ve Deyimler sözlüğünde yer alırken *göz önüne getirin* “göz önüne getirin” [4-222] diğeri sözlükte yer almamaktadır *kafıyı bozuyo* “kafayı boz- (sağlıklı düşünememek)” [10-19].

İkilemeler çalışmamızda 5 başlık altında incelenmiştir. Başlıklar ve tespit edilen ikilemelerin sayıları şu şekildedir: Aynı kelimenin tekrarı ile oluşan 23 tane, biri anlamlı biri anlamsız kelimelerden oluşan 8 tane, yakın veya eş anlamlı kelimelerle oluşan 2 tane, zıt anlamlı kelimelerle oluşan 1 tane ve yansıma kelimelerin tekrarı ile oluşan 3 tane ikilemeyle birlikte toplam 37 ikileme tespit edilmiştir. Bunlardan 23 tanesi Güncel Türkçe Sözlükte yer almamaktadır. Bunlar: *kopara kopara* “kopara kopara” [1-82], *çabıcık çabıcık* “çabucak çabucak” [3-35], *he he* “he he” [3-42], *salladı salladı* “salladı salladı” [3-44], *mahkime mahkime* “mahkeme mahkeme” [3-92], *Tikildi Tikildi* “dikildi dikildi” [4-250], *şu Kadā şu Kadā* “şu kadar şu kadar” [4-258], *Ḳorka Ḳorka* “korka korka” [4-258], *ağlıya ağlıya* “ağlaya ağlaya” [10-19], *alā alā* “ala ala” [10-35], *Ḳırmızı ḡırmızā* “kırmızı kırmızı” [11-7], *değnekle miğnekle* “değnekle meğnekle” [2-85], *hastāne mustāne* “hastane mustane” [2-119], *ğoruma moruma* “koruma moruma” [4-112],

soğulcan baTılcan “soğulcan patlıcan” [7-103], *şıldak mıldak* “ışıldak mışıldak” [9A-24], *tomruk momruk* “tomruk momruk” [9B-10], *çeti değil meti değil* “çete değil mete değil” [10-39], *kış kış* “kış kış” [3-222] ve *şārp şarp* “şarp şarp” [3-303] olarak derleme metinlerinde yer almaktadır

KAYNAKÇA

- Böler, T. (2020). *Türkiye Türkçesi ses bilgisi* (1. Baskı). İstanbul: Kesit Yayınları.
- Böler, T. (2021). *Türkiye Türkçesi biçim bilgisi-I* (1. Baskı). İstanbul: Kesit Yayınları.
- Çavdarhisar Kaymakamlığı (2022, 23 Şubat). *Tarihçe*. Erişim Adresi: <http://www.cavdarhisar.gov.tr>
- Gülensoy, T. (1988). *Kütahya ve yöresi ağızları (inceleme-metinler-sözlük)* (1. Baskı.). Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Harita Genel Müdürlüğü (2025, 26 Mart). *Kütahya fiziki il haritası*. Erişim Adresi: <https://www.harita.gov.tr/urun/kutahya-fiziki-il-haritasi/364>
- Harita Genel Müdürlüğü (2025, 26 Mart). *Kütahya mülkî idare il haritası*. Erişim Adresi: <https://www.harita.gov.tr/urun/kutahya-mulk-idare-il-haritasi/365>
- İleri, C. (2022). *Türkiye Türkçesi ağızlarını inceleme yöntemi* (1. Baskı). Ankara: Pegem Akademi
- Korkmaz, Z. (2017). *Türkiye Türkçesi grameri şekil bilgisi* (5. Baskı). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Kütahya Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü (2017). *Kütahya tanıtım broşürü*. Erişim Adresi: <https://engelsiz.ktb.gov.tr/TR-69539/kutahya-tanitim-brosuru.html>
- Türk Dil Kurumu. (2025, 01 Mart). *Atasözleri ve deyimler sözlüğü*. Erişim Adresi: <https://sozluk.gov.tr/>
- Türk Dil Kurumu (2025, 01 Mart). *Derleme sözlüğü*. Erişim Adresi: <https://sozluk.gov.tr/>
- Türk Dil Kurumu (2025, 01 Mart). *Güncel Türkçe sözlük*. Erişim Adresi: <https://sozluk.gov.tr/>
- Türkiye İstatistik Kurumu (2025, 06 Şubat). *Adrese dayalı nüfus kayıt sistemi sonuçları*. Erişim Adresi: <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Adrese-Dayali-Nufus-Kayit-Sistemi-Sonuclari-2024-53783>

DİZİN

-A-**ā bk. aha**

ā. [10-40], [1-120], [1-130], [1-196],
[1-199], [1-208], [1-54], [1-91],
[2-107], [3-175], [3-178], [3-272],
[3-278], [3-313], [4-211], [6-18]

ā- almak bk. al-

ā.-mıyo [6-22]

acar şiddetli

a. [3-91]

acı üzücü durum

a.+ya [7-31]

a.+sını [7-104]

âcık azıcık, biraz

â. [1-133], [2-105], [3-232], [3-38]

aç tok karşıtı

a. [3-206], [3-81]

aç- açmak, bir şeyi kapalı durumdan açık duruma getirmek

a.-arız [7-54]

a.-arlâ [9A-80]

açık kapalı olmayan

a. [3-137]

âcık azıcık, biraz

â. [10-56], [10-63]

âÇık azıcık, biraz

â. [1-78], [1-83], [4-226], [4-227]

ad isim

a.+ä [5-126], [5-164], [7-1], [7-3]

a.+ı [3-193], [4-60], [5-134], [6-13],
[7-2], [7-8], [9B-56]

a.+ına [4-20], [4-22]

ad- bk. at-

a.-an [4-79]

adak (Genellikle küçükbaş hayvan.)

adınılan şey

a. [12-51], [12-60], [7-108]

a.+ları [7-110]

adam erkek kişi

a. [2-23], [2-70], [2-82], [2-85],
[3-168], [3-220], [3-221], [3-222],
[3-245], [3-268], [3-274], [3-275],
[3-282], [3-301], [3-303], [4-161],
[4-3], [4-5], [6-26], [6-40],
[7-28], [8-43], [9B-36]

a.+a [3-154]

a.+ä [4-11]

a.+da [3-59]

a.+ı [3-13], [3-270], [3-271]

a.+ıdı [2-84]

a.+ın [2-24],[3-106], [4-231], [4-27],
[7-116], [7-125], [7-8]

a.+lā [3-298], [3-302]

a.+lānan [2-92], 112

ādet âdet, gelenek

ā. [1-154], [4-114]

ā.+imiz [2-16]

adı- adamak

a.-yom [7-121]

adım yürüme işini yaparken herhangi bir
bacağı diğerinin önüne atma

a.+lā [4-258]

a.+ları [4-260]

afedersin affedersin, yanlış anlaşılma,
görgü kurallarına aykırı düşme gibi
durumlarda söylenen bir söz

a. [3-269], [4-219]

afedēsın *bk.* **afedersin**

a. [3-167]

ağaç ekilerek veya kendiliğinden
toprakta yetişen gövdesi odundan oluşan
dalları ve yaprakları olan bitki

a.+lar [1-209]

ağaç *bk.* ağaç

a.+lık [9B-7]

ağır masraflı

a. [4-170]

ağır ağır yavaş yavaş

a. [1-153]

ağız gıda sindiriminin başladığı organ

a. [1-88]

ağla- ağlamak, gözyaşı dökmek

a.-şırlāmış [10-23]

ağlı- *bk.* **ağla-**

a.+yolā [10-15]

a.-yolāmış [10-18]

ağlıya ağlıya ağlaya ağlaya

a. [10-19]

ağrı vücudun değişik yerlerinde oluşan
rahatsızlık veren his

a.+sı [1-211]

a.+sını [1-19]

a.+sının [1-18]

aha işte burada (gösterme ünlemi)

a. [3-165]

ahır evcil büyükbaş hayvanların
barındığı kapalı yer

a.+dı [9A-83]

ahlāk ahlak, etik

a.+mızı [4-208]

aile aynı soydan gelen veya aralarında akrabalık ilişkileri bulunan kimselerin tümü

a.+den [2-36]

a.+sâ [7-15]

ak- akmak, sıvı olan herhangi bir maddenin bir yerden diğer yere hareket etmesi

a.-ıyo [5-11],[5-9], [12-38]

a.-âdı [12-37]

ak tārına ak tarhana, kızılıcık tarhanası

a. [1-71]

akaryakıt sıvı yakıt

a. [1-198]

akıllı okuma yazma bilen

a. [3-148]

akīka ġurbanā akika kurbanı, yeni doğan bebek için kesilen kurban

a. [7-126]

akl akıl, kavrama gücü

a.+ım [8-46]

a.+ıma [5-31]

akraba kan bağıyla bağlı olan kimseler
bk. akrabā

a. [5-110]

a.+lāndan [9B-26]

akrabā akraba *bk. akraba*

a.+lāndan [1-66]

aksi inatçı

a.+ydā [3-38]

akşam gündüz karşıtı *bk. aḲşam, āşam*

a. [4-172]

a.+a [2-92]

a.+ına [7-99]

aḲşam akşam *bk. akşam*

a.+a [7-68]

al- almak

1. herhangi bir şeyi birinden veya bir yerden elle almak

a.-amon [4-211]

a.-an [4-79]

a.-dım [1-198], [3-45]

a.-ındıktan [1-163]

a.-ır [4-52], [4-56], [4-64], [9B-54]

a.-ırız [5-145]

a.-ıyo [7-28]

a.-madan [4-57]

2. satın almak

a.-ceñ [4-236]

a.-dık [4-198], [4-199]

a.-ınır [1-154], [1-155]

a.-ıp [7-116]

a.-ıvëdik [4-261]

a.-ıvëdilēdi [1-157]

a.-mā [1-91]

a.-vēcez [4-237]

3. çekmek

a.-dı [10-37]

4. zapt etmek

a.-dı [3-235]

5. evlenmek

a.-dığmı [10-50]

a.-dıktan [3-240]

a.-mış [3-237], [3-239]

6. askere almak

a.-dılā [10-16]

a.-mıslā [10-17]

7. işe kabul etmek, almak

a.-dılā [1-186]

a.-ıyolā [1-189]

a.-madılā [1-183], [1-184]

8. fethetmek

a.-ınmaymış [6-25]

9. sahip olmak

a.-ırlāmı [4-29]

a.-ırlāmı [4-28]

10. ayırmak

a.-yolā [5-148], [5-149]

a.-ıyoz [1-59]

11. duymak

a.-ıyon [6-23]

12. suyu depodan çekmek, almak

a.-ıyoz [12-33]

al kırmızı

a. [10-54]

alā alā ala ala, ele geçirerek

a. [10-35]

allāsmarladık Allahaismarladık

a. [4-131]

almā bk. elma

a. [4-127]

alt üst karşıtı

a.+1 [5-147]

a.+ına [4-250]

a.+ındā [9A-62]

a.+ında [2-113], [9B-56]

a.+ından [12-22], [12-27], [3-8]

a.+ını [1-114]

a.+ının [1-114]

a.+ta [10-73]

altā bk. altı

a. [2-24], [9A-75]

altı beşten sonra gelen sayı *bk. altā*

a. [3-49], [4-217], [4-218], [4-42],

[4-93], [5-104], [5-17], [5-183],

[5-26], [5-6], [5-95], [6-27]

altın altın cevheri

a. [1-154], [1-157], [1-159]

a.+lā [1-160], [1-161]

a.+lādan [1-162]

altıncı ay haziran ayı

altıncı a.+ın [2-43]

ama lakin, fakat

a. [12-2], [12-38], [12-61], [12-7],
[2-28], [2-55], [2-95], [4-103],
[4-215], [5-162], [5-192], [5-204],
[5-209], [5-37], [8-37], [8-42],
[9B-52]

amalelik amelelik, işçilik

a. [2-42]

aman sevgi belirtisi ifade ederken
kullanılan söz

a. [1-51]

amca babanın erkek kardeşi *bk. amcı*

a.+m [10-2], [10-5], [5-108], [5-20],
[5-201], [5-210], [5-32]
a.+mdan [4-49], [5-186], [5-212]
a.+mın [5-101], [5-211]
a.+sı [10-30], [3-18], [5-164]

amcı bk. amca

a.+lā [10-14]

a.+lām [10-1]

a.+lāmdan [10-16]

amelyat ameliyat

a.+hıyım [1-52]

amma ama, lakin, fakat.

a. [3-222], [3-311], [3-91], [3-95],
[4-191]

an zamanın bölünemeyecek kadar kısa
olan parçası

a. [12-2]
a.+da [12-11], [12-12], [12-30],
[12-38], [12-61], [2-10], [4-177],
[8-37], [8-45], [9B-44]
a.+dā [12-55]

ana anne

a. [10-30]
a.+m [3-239], [3-257]
a.+mı [3-239], [3-240]
a.+mın [1-96]
a.+ña [7-17]
a.+sı [7-27]
a.+sından [1-139]

anarşi kargaşa *bk. anāşi*

a. [5-2]

anāşi bk. anarşi

a. [5-15]

anca ancak

a. [1-162]

anı hatıra

a.+m [3-63]

āni *bk.* ani

ā. [5-127]

ani ansızın

a.+den [4-190]

anlat(d)- söylemek, anlatmak

a.-en [4-176]

a.-tığım [3-272]

a.-tığına [5-101]

a.-tım [3-272]

a.-ırdı [3-21], [3-201], [3-236]

a.-ıvon [4-216]

a.-ıyodum [4-220]

a.-ıyon [4-241]

anlı- anlamak, kavramak *bk.* **anna-**

a.-cēñ [5-112]

anna- anlamak *bk.* **anlı-**

a. [9B-46]

a.-dīñ mā [3-280], [3-58]

a.-dın mā [3-33]

anne ana

a.+si [2-80], [7-78]

ara iki şeyi birbirinden ayıran uzaklık

a.+dan [4-247], [7-21]

a.+mızda [4-48]

a.+sında [4-14]

a.+sından [4-257]

araba dört tekerli vasıta *bk.* **arabı,**
arabā

a. [1-43], [2-60], [3-265], [4-89]

a.+lā [1-94]

a.+mı [3-266]

a.+sı [3-267]

a.+sından [4-195]

a.+sınnan [3-268], [3-291], [3-299],
[4-195]

arabı *bk.* *araba*

a.+ynan mı [2-102]

arabā *bk.* *araba*

a.+lānnan [3-173]

arazi ekime müsait alan *bk.* **arazi**

a. [9B-63]

a.+de [3-137]

a.+ymişmiş [9B-7]

arāzi *bk.* *arazi*

a. [5-108]

arfe arife, dinî bayramlardan bir gün

öncesi *bk.* **arfe günü**

a. [10-21]

arfe günü arife günü *bk.* **arfe**

a. [10-21]

arıda arada, ara sıra

a. [9A-58]

aradı bi arada bir, ara sıra

a. [10-59]

arka ön karşıtı

a.+dan [5-132]

a.+mdan [3-215], [3-223]

a.+sı [4-77], [4-78], [4-85]

a.+sında [4-8], 149

a.+sından [4-135], [4-85]

a.+sının [4-78]

arkadaş birbirlerine karşı sevgi ve anlayış gösteren kimselerden her biri; yoldaş *bk.* **arkıdaş**, **arkıdeş**

a.+ım [1-172]

a.+ın [4-65]

arkıdaş *bk.* **arkadaş**

a. [3-97]

arkıdeş *bk.* **arkadaş**

a. [12-32]

a.+lê [4-245]

armut armut meyvesi

a.+lâ [3-36]

arpa tahılgillerden bir bitki

a. [1-22], [12-19], [3-169], [5-60],

[6-43], [7-103], [9A-99]

asâlet asalet, soy

a.+miz [5-10]

asar hisar

a. [5-188]

a.+ım [5-182]

asfalt yolların üstünü kaplamak için kullanılan sıcakken akışkan soğuduğunda kuruyan siyah karışım

a.+ın [4-100]

asıl aslında

a. [10-70]

asıl soy

a.+lîlâ [3-311]

asker orduda bulunan her bir fert veya askerlik yapma işi

a. [1-39]

a.+de [2-109], [2-120]

a.+den [6-20]

a.+e [1-34]

a.+lere [1-35]

a.+lik [6-21]

asKer *bk.* **asker**

a. [10-17], [3-182], [3-183], [3-29],

[3-81]

a.+den [10-31], [8-13]

a.+e [3-61]

a.+i [10-24], [10-40]

a.+in [3-209]

a.+lē [3-194], [3-67]

a.+lik [10-3]

aslında esasen

a. [5-154], [7-8]

aş yemek

a.+ı [7-44]

āşam *bk.* akşam

ā. [1-165]

ā.+dan [1-130]

ā.+len [3-81], [3-119]

aşık(ğ) aşık oyunu

a. [1-45]

a.+ı [1-47]

āşık aşık, bir kimseye veya bir şeye karşı aşırı sevgi ve bağlılık duyan

ā. [7-14]

aşk bir kimseye veya bir şeye karşı aşırı sevgi ve bağlılık

a. [7-40], [7-41]

aşşa aşağı

[10-44], [1-44], [3-211], [5-174],

[5-177], [5-178], [9B-33]

a.+da [5-170]

a.+yı [6-9]

at- atmak

1. bir cismi bir yöne doğru fırlatmak.

a.-ā [4-51]

a.-ālardā [4-162]

a.-amazsan [4-236]

a.-ana [4-76]

a.-arsan [4-237]

a.-ınca [5-128]

a.-ıp [4-235]

a.-ışını [4-55]

a.-ışta [4-56]

a.-ıyo [7-28]

a.-mış [4-259]

a.-tım [3-45], [4-255]

a.-tın [4-155]

a.-tırdı [3-102]

2. içine koymak.

a.-arlā [1-13], [1-211]

a.-arız [1-77], [1-78], [4-37], [4-46],

[7-76], [9A-10], [9A-12], [9A-5],

[9A-6], [9A-7], [9A-8], [9A-9]

3. söylemek, beyit atmak, deyiş atmak
vs.

a.-ā [5-113]

a.-ālā [10-49]

at atgillerden, binme, yük çekme, taşıma vb. hizmetlerde kullanılan, tek tırnaklı hayvan

a. [3-173], [3-267], [3-268], [3-291], [3-299], [4-104], [4-120], [4-122], [4-134], [4-135], [4-196], [4-89], [7-42], [9A-74]

a.+ı [4-12], [9A-71], [9A-72], [9A-75]

a.+ın [4-123], [4-132]

a.+lā [4-131]

a.+lānan [4-105]

a.+lı [4-13], [4-166]

ata kişinin geçmişte yaşamış büyükleri

a.+lādan [8-8]

ateş yanıcı cisimlerin tutuşmasıyla oluşan ısı ve ışık

a. [1-106]

atla- zıplayarak bir şeyin üstünden geçmek

a.-dık [4-190], [4-194]

atmış elli dokuzdan sonra gelen sayı

a. [3-248], [3-288], [4-120], [4-135], [5-5], [5-94], [7-12]

atmışaltı bir tür kâğıt oyunu

a. [4-228]

avlı avlu

a.+mızda [1-118]

ay

1. yılın on iki bölümünden her biri

a. [2-105], [2-43], [6-18], [6-21], [7-36], [7-50]

a.+da [1-203]

a.+ın [4-153], [4-154]

a.+ında [2-43]

a.+ının [4-19]

2. art arda gelen iki yeni ay arasında geçen süre

a.+da [1-203]

ayağ(k) ayak, bacakların bilekten aşağıda bulunan ve yere basan bölümü

a. [3-256], [3-275], [3-313], [7-120]

a.+a [3-242], [3-257]

a.+lānda [3-217]

a.+ı [3-258]

a.+ımdan [3-321]

a.+ına [9A-49]

ayakkabä *bk.* ayakkabı

a. [3-317]

ayakkabı genelde sokakta giyilen ve altı dayanıklı maddelerden yapılan ayağa giyilen giyecek, pabuç *bk.* **ayakkabä**

a. [3-217]

ayarla- bir şeyi, bir işi amaca uygun şekilde düzenlemek

a.-rız [1-65]

ayıP ayıp, ahlak kurallarına ters davranma işi

a. [4-107]

ayır- ayırmak

1. birbirinden uzaklaştırmak

a.-ıyolā [7-30]

2. anlamak, fark etme

a.-mıyo [6-23]

aynā bk. aynı

a. [5-68], [9B-17]

aynı özdeş *bk. aynā*

a. [1-195], [2-113], [4-48], [9B-13],
[9B-61]

ayrā ayrı

a. [9A-54]

ayran yoğurt ve suyun karışımıyla oluşan içecek.

a. [3-6], [3-7]

ayretten ayrıyeten, ayrıca

a. [2-97]

ayvidene ayvadana, civanperçemi

a. [1-19]

a.+si [1-16]

az çok karşıtı

a. [2-95], [4-147], [4-171], [9A-102]

az çok ne az ne çok, orta seviyede

a. [2-44]

az önce şu andan biraz önce

a. [3-260]

azal- azalmak, çok durumdan az duruma geçmek

a.-dā [12-29]

-B-

baba çocuğu olan erkek *bk. bāba, bıba, bıva, bība, buba*

b.+m [5-42]

b.+sā [3-291], [4-158]

b.+sı [5-163]

b.+sından [1-139]

bāba bk. baba

b.+mda [3-164]

b.+mı [3-37]

badılcan patlıcan

b. [1-76]

bağ çapası bağ toprağını çapalama işi

b.+na [2-42]

bağla- ip, bağ veya başka bir araçla bir şeyi bir yere veya birkaç şeyi birbirine tutturmak, bağlamak

b.-dım [4-252]

bağlâ bir yerin hakimiyeti altında olan, bağlı, tabi

b. [4-15]

bahça *bk.* **bahçe**

b.+lân [6-9]

b.+ların [4-257]

bahçe çeşitli bitkilerin yetiştirildiği alan

bk. **bahça**

b.+lên [6-10]

b.+lik [4-22]

bahset- bahsetmek, söylemek

b.-edâ [5-28]

bahşiş harçlık

b. [5-116], [5-118]

bak- bakmak

1. "işte", anlamında kullanılan ünlem: bak!

b. [2-91], [2-108], [3-7], [4-216],
[4-220], [4-224], [4-4], [6-25], [6-30],
[6-35]

2. ilgilenmek

b.-â [3-163]

b.-âdık [3-180]

b.-âlâ [9A-59], [9A-60]

b.-arız [9A-81]

b.-ılır [3-163]

3. bakışı bir şey üzerine çevirmek

b.-ın [4-255]

b.-ıp [1-133]

b.-ıyo [4-119]

b.-ıyomuş [3-31]

b.-ıyon [4-250]

b.-ıyoz [9A-83]

b.-tä [4-113]

b.-tı [3-209]

bâken bakayım

b.-en [4-212]

bakam bakalım, içinde yer aldığı cümlelerin güvensizlik, kuşku, merak, uyarma vb. anlamlarını pekiştiren bir söz

ha bakam [3-219]

baktır- baktırmak, doktora göstermek

b. [3-263]

balkanlık sıradağlarla kaplı olan yer

b.+mış [5-7]

balon içi havayla doldurulmuş çocuk oyuncağı

b.+lâna [9A-23]

b.+lâna [9A-23]

bana ben zamirinin yönelme eki almış biçimi *bk.* **baña, bañâ, bañı, bene**

baña *bk.* bana

b. [1-173], [1-179], [3-209], [3-215],

[3-263], [4-217]-

bañâ *bk. bana*

b. [3-47], [3-85], [3-86]

bañî *bk. bana*

b. [3-224], [3-274]

bañî beni

b. [3-56]

banyo yıkanma işi

b. [7-77]

barın- barınmak, bir yerde ikamet etmek

b.-amamışlâ [5-90]

bas- basmak, sıkıştırarak yerleştirmek

b.-âlâ [9A-30]

b.-arlâ [7-111]

b.-ılır [7-115]

b.-tırma [9A-11]

baş

1. baş, kafa

b.+ıma [7-122]

b.+ına [9A-47]

b.+ında [10-54]

b.+ının [9B-27]

2. bir şeyin başladığı zaman veya yer.

b.+lânda [4-19]

b.+ına [5-76]

b.+ında [5-78]

3. ailenin büyüğü

b.+ın [2-35] "başın sağ olsun"

başçavuş maden ocaklarında işçilerden sorumlu kişi

b.+lâ [10-8]

başka belirtme yoluyla başkalık ilişkisi kuran *bk. başkı*

b. [1-194], [2-44], [6-3], [7-34],

[9A-24], [9A-3], [9A-99], [9B-10],

[9B-60]

başkı *bk. başka*

b. [10-56]

başla- başlamak, başlangıç noktası oluşturmak

b.-dâ [1-170], [4-199]

b.-dî [3-100], [4-99]

b.-dılâ [1-116], [1-95]

b.-dîm [2-56], 109

b.-mısmış [10-61]

b.-r [2-24]

b.-rdî [2-14]

b.-yınca [3-7]

b.-yışın [1-170]

başlâ- (<başla-(r))

b. [1-163], [3-111]

b.-dâ [2-14]

b.-sın [1-153]

başlı- *bk.* başla-

b.-yo [4-76]

bayā bayağı, oldukça çok

b. [2-81], [2-84], [5-5]

baya baya bayağı bayağı

b. [7-43]

biyan kadın

b.+lā [12-58]

bayrak bir milletin bağımsızlık sembolü

b. [9B-24]

b.+a [10-26]

b.+çä [9B-24]

bayram dinî bayram

b.+da [8-19]

b.+dan [8-16]

b.+ında [3-158], [3-161]

b.+lāda [8-15]

bazar pazar, haftanın son günü

b. [3-119]

bazar pazar, satıcıların belirli günlerde mallarını sattıkları geçici yer

b.+ä [3-178], [5-223], [5-224]

b.+dan [1-96]

bāzı bazı, ara sıra

b. [12-48], [12-56], [12-8]

be be, bıkınlık ünlemi

b. [1-51]

bê bir *bk.* bir

b. [12-11], [3-260], [4-132]

bekçi bir yeri korumakla görevli kimse

b.+lerä [3-194]

b.+si [10-64], [4-66], [4-81]

bekle- beklemek, bir iş oluncaya, biri gelinceye değin bir yerde kalmak, durmak

b.-dik [3-277]

b.-n [3-276]

b.-yen [4-58]

b.-yo [10-65]

beklē- bekle-(r)

b. [4-55], [9B-36]

bel insan bedeninde göğüsle karın, sırtla kalçalar arasında daralmış bölüm

b.+imden [1-52]

belediye il, ilçe, kasaba, belde vb. yerleşim merkezlerinde kamu hizmetlerine bakan, tüzel kişiliği olan örgüt

b. [3-292]

b.+lere [3-291]

belirt- belirtmek, vurgulamak

b.-tim [3-260]

belki muhtemelen

b. [3-284], [8-28]

belli gizli olmayan

b. [1-146]

belli başlı başta gelen

b. [8-11]

bembeyaz çok beyaz; apak, ak pak

b. [4-19], [4-22]

ben 1. teklik kişi zamiri

b. [1-52], [1-67], [1-104], [1-105],
[1-129], [1-156], [1-174], [1-181],
[1-187], [1-197], [1-201], [12-24],
[1-46], [2-108], [2-109], [2-114],
[2-115], [2-121], [2-56], [2-88],
[2-91], [2-92], [2-95], [3-104],
[3-107], [3-14], [3-15], [3-154],
[3-167], [3-181], [3-21], [3-243],
[3-253], [3-254], [3-257], [3-269],
[3-288], [3-297], [3-312], [3-313],
[3-53], [3-70], [3-85], [3-94],
[3-96], [4-177], [4-178], [4-179],
[4-187], [4-192], [4-217], [4-232],
[4-247], [4-250], [4-252], [4-4],
[4-93], [5-143], [5-186], [5-211],
[5-213], [5-215], [5-219], [5-46],
[5-48], [5-79], [7-121], [7-29],

[7-84], [7-85], [9A-24], [9A-95],

[10-13], [11-13]

b.+de [4-62]

b.+i [3-143], [9A-28]

b.+im [1-194], [1-132], [1-172],

[2-1], [2-65] [2-83], [3-164],

[3-97], [4-2], [4-210], [4-212],

[4-216], [4-245], [4-27], [4-34],

[4-63], [4-94], [5-237], [5-45],

[6-20], [7-120], [7-122], [8-46],

[10-74]

bene *bk.* bana

b. [1-157], [4-191]

benzē- (<**benze-(r)**> sanısını
uyandırmak, gibi görünmek

b. [4-73], [5-68], [10-56]

berber saç kesimi yapılan yer veya işi
yapan esnaf

b.+lik [2-115]

bere *bk.* beri

b. [5-15]

berenarı şöyle böyle

b. [3-148]

beri -den bu yana

b. [3-152]

beribā beraber

b. [3-168]

besi yaşatmak ve geliştirmek için gereken besinleri yedirip içirme işi

b.+si [9B-59]

beş beş rakamı

b. [1-162], [1-196], [1-203], [1-204],
[12-27], [12-28], [12-32], [12-39],
[2-45], [2-78], [3-277], [3-35],
[3-39], [3-59], [3-60], [4-210],
[4-214], [4-74], [4-75], [5-105],
[5-119], [5-158], [5-159], [5-165],
[6-40], [7-50], [8-29], [9A-36],
[9A-75], [9B-22], [9B-33]

b.+ine [2-43], 108

b.+te [3-288], 143

beş~şüz beş yüz, dört yüz doksan dokuzdan sonra gelen sayı

b. [12-13], [9B-52]

bey komutan

b.+i [4-11], [4-6], [4-7]

b.+inin [4-30]

b.+lik [4-1], [4-14], [4-16]

beyaz beyaz renk *bk. bēyaz*

b. [4-132], [5-149], [9B-31]

bēyaz *bk. beyaz*

b. [10-26], [4-122]

beygir at

b. [3-177], [3-186], [3-187], [4-244]

b.+i [3-188], [3-191]

b.+lere [3-175]

b.+nen [3-190]

beyit anlamca birbirine bağlı şiir parçası

b. [5-113], [5-187]

beze bir ekmeklik hamur

b. [7-54]

bezet- bezetmek, bir çeşit deri hastalığını iyileştirdiğine inanılan, ocak denilen kimselere em, toprak vb. nesneler sürdürmek

b.-tim [11-13]

bezime bezeme, bir çeşit deri hastalığını iyileştirdiğine inanılan, ocak denilen kimselere em, toprak vb. nesneler sürme işi

b. [11-5]

bıba *bk. baba*

b.+m [3-286]

bırak- bırakmak, bir alışkanlıktan veya bir işten vazgeçmek

b.-tı [2-56]

b.-tım [2-119]

burçak burçak, hayvan yemi olarak kullanılan bir bitki

b. [5-61], [5-64], [5-65], [5-67],

[5-75], [5-81], [5-84], [5-85]

b.+a [5-73]

birde burada

b. [5-205]

bıva *bk. baba*

b. [10-30]

b.+m [3-182], [3-318]

b.+mgil [1-47]

b.+mda [3-38]

b.+n [1-142], [3-258]

b.+na [7-17]

b.+sä [7-28]

b.+sı [7-25]

b.+sının [10-30]

bi *bk. bir*

b. [10-15], [10-28], [10-30], [10-62],
 [10-66], [10-67], [10-70], [11-10],
 [1-112], [1-117], [1-132], [1-150],
 [1-159], [11-6], [1-172], [1-179],
 [1-180], [1-182], [1-184], [1-189],
 [11-9], [1-194], [1-198], [1-204],
 [1-205], [12-10], [1-211], [12-15],
 [12-19], [12-3], [12-32], [12-36],
 [12-41], [12-42], [12-48], [12-49],
 [12-5], [12-8], [1-29], [1-54], [1-66],
 [1-7], [1-83], [2-116], [2-122],
 [2-29], [2-44], [2-47], [2-50], [2-52],
 [2-58], [2-60], [2-70], [2-80], [2-84],

[2-86], [2-90], [2-97], [2-99],
 [3-104], [3-105], [3-12], [3-126],
 [3-148], [3-174], [3-18], [3-186],
 [3-212], [3-213], [3-222], [3-226],
 [3-237], [3-240], [3-241], [3-256],
 [3-263], [3-277], [3-287], [3-5],
 [3-51], [3-76], [3-80], [3-82], [3-91],
 [4-113], [4-119], [4-122], [4-127],
 [4-140], [4-158], [4-159], [4-161],
 [4-176], [4-229], [4-231], [4-234],
 [4-238], [4-243], [4-248], [4-44],
 [4-69], [4-71], [4-72], [4-87],
 [5-115], [5-186], [5-191], [5-206],
 [5-35], [5-82], [5-84], [6-11],
 [6-15], [6-48], [7-105], [7-118],
 [7-123], [7-129], [7-27], [7-40],
 [7-57], [7-64], [7-65], [7-66],
 [7-78], [7-81], [7-84], [7-90], [8-14],
 [8-2], [8-32], [8-49], [9A-102],
 [9A-107], [9A-14], [9A-24], [9A-52],
 [9B-10], [9B-15], [9B-16], [9B-27],
 [9B-58], [9B-6]

biber tazeyken sebze olarak tüketilen bir çeşit bitki

b. [1-76], [1-85], [7-47], [9A-12],
 [9A-5]

b.+i [7-48]

biç- biçmek, ekin, ot vb.ni orakla, tırpanla, makine ile kesmek *bk. biç-, biş-*

b.-ēdi [2-94]

b.-ēdim [2-92]

b.-ivēdik [2-78]

b.-iyoz [4-200]

b.-tik [2-68]

bil- bilmek, bir şey hakkında bilgi sahibi olmak, öğrenmiş bulunmak

b.-miyon mu [2-87]

b.-di [3-209]

b.-diim [10-74]

b.-em [1-85], [7-127]

b.-en [3-144], [3-148], [3-284]

b.-ir [4-64], [9B-24]

b.-ir misin [5-39]

b.-irdä [5-210]

b.-irin [3-13]

b.-irsin [1-168]

b.-irsiñiz [4-87]

b.-iyo musun [3-3]

b.-iyo musun [9B-45]

b.-iyom [2-95]

b.-iyon [12-47], [2-116], [3-154]

b.-iyon mu [10-12], [12-55], [2-71]

[3-316], [8-21]

b.-iyondur [5-71]

b.-iyoñuzdur [4-9]

b.-iyo [1-5]

b.-iimiyoduk [1-86]

b.-mem [1-105], [3-187], [3-294], [5-133]

b.-meyen [3-284]

b.-meyiz [3-1], [3-121]

b.-mez misiñiz [5-55]

b.-miyo [3-262]

b.-miyoduk [2-28]

b.-miyom [1-2], [3-235]

b.-miyon [10-13], [1-104], [12-2], [3-14], [3-15], [3-181], [3-279], [3-29], [5-86], [9A-24]

b.-sem [1-201]

b.-seydim [5-185]

bildir- bildirmek, haber vermek

b.-mek [5-112]

bile cümlede kendinden önceki ögeyi belirli duruma getiren bir söz; dahi

b. [3-193], [6-45]

bilezik genellikle altın, gümüş vb. elementlerden yapılan ve bileğe süs için takılan halka

b. [1-154]

bilgi öğrenme, araştırma veya gözlem yolu ile elde edilen gerçek

b.+ye [4-25]

b.+yi [5-122]

bilirkişi belirli bir konudan iyi anlayan ve bir anlaşmazlığı çözümlmek için kendisine başvurulmuş kimse

b. [3-261]

bin- binmek, yüksek bir şeyin veya bir hayvanın üstüne çıkıp ayaklarını sallandırarak oturmak

b.-cen [3-320]

b.-dik [9A-72]

b.-dim [3-319]

b.-dirilē [9A-73]

b.-ēdā [9A-75]

b.-ilirdā [9A-71]

b.-ivēdim [3-269]

b.-miş [3-189]

bin dokuz yüz doksan dokuzdan sonra gelen sayı

b. [1-162], [4-178], [4-186], [4-187],

[4-189], [4-204], [4-93], [4-96],

[5-20], [5-32], [5-103], [5-117],

b.+de [12-23]

bir sayıların ilki *bk. bi, bī*,

b. [1-174], [1-200], [12-26], [1-80],

[2-105], [2-90], [3-202], [3-35],

[3-39], [4-141], [4-164], [4-26],

[6-40], [6-41], [7-107], [7-50],

[7-75], [9A-58], [9B-21], [9B-4],

[9B-57]

b.+inde [10-7]

biraz yeterli ölçüden daha az *bk. birez*

b. [3-199], [3-223], [3-87], [5-127],

[7-55]

birbiri karşılıklı olarak

b.+ne [1-153]

b.+lēne [7-14]

b.+lēni [7-13]

birden aniden

b. [4-224]

birez *bk. biraz*

b. [5-160]

biri

1. bilinmeyen, tanınmayan bir kimse veya yer

b. [4-65], [9A-73]

b.+nde [11-2]

b.+nin [4-57], [7-2], [7-3], [10-20]

b.+sinde [1-178]

b.+sine [8-2]

b.+si [3-153], [3-209], [3-219],

[3-287], [9B-4], [9B-5]

2. bir tanesi

b. [10-2], [2-76]

b.+nin [10-20]

birkaç az sayıda olan

b. [5-18], [5-96], [6-43]

birleş- birleşmek, bir araya gelmek

b.-iyolā [5-53]

biş- *bk.* **biç-**

b.-tik [1-56]

bişir- *bk.* **pişir-**

b.-ilir [8-5]

bit- bitmek, sonlanmak

b.-cek [2-52]

b.-en [6-18]

b.-tä [4-124]

b.-ti [1-68], [2-53], [4-202], [6-38],

[6-39], [9B-44]

bitki toprakta yetişen otsu, odunsu canlılar

b. [9B-32]

biz çokluk birinci kişi zamiri

b. [1-5], [1-59], [1-61], [1-166],

[1-188], [1-43], [1-98], [2-28],

[2-41], [2-63], [2-68], [2-88],

[3-1], [3-121], [3-180], [3-21],

[3-240], [3-295], [3-300], [3-72],

[3-74], [3-82], [3-93], [4-110],

[4-133], [4-150], [4-152], [4-178],

[4-233], [4-237], [4-238], [4-242],

[4-31], [4-34], [4-45], [5-142],

[5-174], [5-202], [5-207], [5-40],

[5-70], [6-48], [7-36], [7-80],

[7-82], [8-32], [9A-72], [9A-83],

[9A-85], [9B-1], [9B-11], [9B-12],

[9B-42], [9B-48], [9B-54]

b.+de [2-25], [4-244], [9B-20]

b.+den [10-61]

b.+e [4-14]

b.+i (Yönelme grv.) [3-172], [3-299]

b.+i [2-82], [3-102], [3-56], [3-99]

[7-16]

b.+im [10-29], [10-32], [10-52],

[1-1], [1-168], [1-178], [12-41],

[1-47], [2-26], [2-3], [2-32], [2-44],

[3-101], [3-127], [3-129], [3-144],

[3-155], [3-156], [3-175], [3-18],

[3-248], [3-291], [3-36], [3-56],

[3-67], [3-75], [3-80], [3-90],

[5-10], [5-154], [5-157], [5-18],

[5-22], [5-234], [5-236], [5-24],

[5-57], [5-60], [6-51], [7-12], [8-21],

[8-49], [9A-102], [9A-106], [9A-43],

[9A-53], [9A-55], [9A-66], [9B-1],

[1-35], [1-51], [1-68], [1-97],

[2-16], [2-31], [2-51], [3-308],

[4-128]

b.+imkini [4-38]

b.+imkinnē [2-62]

b.+lēde [4-227]

bi~şey bir şey

b. [3-218], [3-262], [3-264], [3-7],

[4-218], [5-133], [5-187], [9B-14]

b.+lē [3-252], [5-72]

bība *bk. baba*

b.+mda [3-40]

bī *bk. bir*

b. [1-148], [2-36]

bo *bk. bu*

b. [3-3]

bō *bu bk. bu*

b. [10-45], [1-170], [3-205], [3-246],

[3-253], [3-284], [3-290], [3-327],

[4-139], [4-240], [4-56], [5-109],

[5-136], [5-76], [6-12], [7-9]

bok

1. mec. kötülük

b. [3-247]

2. mec. hor görülen tiksiniilen

b.+lu [7-29]

bol çok olan

b. [3-141], [7-61]

boş dolu karşıtı

b. [4-234]

boşal- boşalmak, boş duruma gelmek, içinde veya üzerinde bir şey kalmamak

b.-dı [8-23]

boy uzunluk

b.+da [4-240]

b.+unda [4-161]

boz- bozmak, bir şeyi kendisinden beklenilen işi yapamayacak duruma getirmek

b.-ā [4-36]

bölme kalın ağaç gövdesinden odun veya tekne yapmak için ayrılan tomruk

b. [9B-11], [9B-12]

bölük takımlardan oluşan, üçü veya dördü bir tabur oluşturan ve öbür birliklerin temeli sayılan birlik

b. [10-28], [3-83], [3-285]

b.+teyim [3-85]

böyle bu şekilde *bk. böylē, bōle, bōyle, bōlü*

b. [1-51], [12-21], [2-110], [2-86],

[2-91], [3-201], [3-257], [4-86],

[4-19], [4-215], [4-230], [4-235],
[4-244], [4-39], [5-105], [5-106],
[5-184], [5-91], [7-114], [7-130],
[7-86], [9A-52], [9A-87]

böylē bk. böyle

b.+dā [3-130]

böyük bk. büyük

b. [8-38]

b.+leri [5-123]

b.+leriydā [5-124]

bōle bk. böyle

b. [1-166], [1-208], [1-5], [1-54],
[1-90], [2-28], [3-236], [3-272],
[3-71], [4-220], [4-221], [4-26],
[5-186], [5-78], [7-40], [8-49]

bōyle bk. böyle

b. [4-113]

bōle bōle böyle böyle

b. [4-220]

bōlü bk. böyle

b. [3-62]

bōlü bōlü böyle böyle

b. [3-98]

bu işaret sıfatı ve zamiri bk. bo, bō

b. [1-120], [1-198], [1-2], [12-1],
[12-3], [12-44], [12-58], [2-1],

[2-111], [2-2], [2-28], [2-31], [2-4],
[2-52], [2-58], [2-6], [2-8], [2-91],
[3-107], [3-142], [3-145], [3-148],
[3-156], [3-196], [3-199], [3-20],
[3-228], [3-24], [3-254], [3-284],
[3-29], [3-292], [3-300], [3-98],
[4-148], [4-16], [4-186], [4-2],
[4-20], [4-208], [4-215], [4-22],
[4-220], [4-221], [4-24], [4-240],
[4-243], [4-244], [4-47], [4-5],
[4-54], [5-106], [5-133], [5-221],
[5-39], [5-58], [5-65], [6-18],
[6-24], [6-25], [6-35], [6-4],
[6-5], [7-122], [7-31], [7-83],
[9B-51], [9B-62], [9B-9], [1-11],
[1-19], [1-67]
b.+na [3-44], [4-68]
b.+ndan [12-1], [12-35], [1-51]
b.+nlā [1-4], [4-192], [3-138], [9B-2],
[9B-32]
b.+nlān [5-18]
b.+nlar [9B-26]
b.+nlara [1-4], [1-191]
b.+nlardan [7-4]
b.+nları [1-22], [4-192], [4-193],
[4-222]

b.+nu [1-10], [3-106], [3-144],

[3-199], [3-7], [3-91], [4-211],

[4-235], [4-52], [4-64], [4-65],

[5-106], [5-192], [7-121]

b.+nun [3-213], [4-172], [5-163],

[5-164]

b.+nnā [1-18], [7-16], [7-97], [9A-31]

b.+nnāda [3-77]

bu yana -den beri

b. [8-20]

bu yanna bu yana, bu tarafa

b. [3-185]

buba *bk.* **baba**

b.+m [1-187]

buçuk yarım

b. [12-26], [2-43]

bugün içinde bulunulan gün

b.+lere [4-30]

buğday buğdaygillerden, karasal iklimin olduğu bölgelerde yetişen, un yapımında kullanılan tanelerini taşıyan kılçıklı çiçekleri olan, tek yıllık otsu bitki *bk.*

buğdey, buldáy, buldey

b. [12-19], [5-141]

buğdey *bk.* **buğday**

b. [5-142], [5-60], [6-43]

b.+in [5-146], [5-149]

bul- bulmak, bir şeyle, bir kimseyle arayarak veya aramadan karşılaşmak

b.+unur [7-96]

b.-amadığları [3-11]

b.-amayınca [5-92]

b.-amıyolā [3-10]

b.-dum [3-271]

b.-dun [5-218]

b.-ubilirsen [3-169]

b.-unur mu [3-268]

b.-up [10-74]

b.-uyo [4-213]

buldáy *bk.* **buğday**

b. [1-22]

b.+a [1-58]

buldey *bk.* **buğday**

b. [9A-99]

bulgur kaynatılıp kurutulduktan ve kabuğu çıkarıldıktan sonra kırılan buğday

b. [1-70], [9A-2]

bura içinde bulunulan, işaret edilen, kastedilen yakın bir yer veya çevresi; burası *bk.* **burá, burâ, bure, burı**

b. [3-280], [5-12], [5-193]

b.+nın [3-121], [3-141]

b.+sä [12-18], [3-140], [3-146], [4-1]

b.+sı [4-186], [5-197], [5-7], [8-21],
[9B-7]

b.+si [5-43]

b.+ya [10-70], [12-34], [12-4],
[12-6], [5-6], [5-87], [5-95], [6-33]

b.+yı [10-35], [9B-6], [9B-8]

bur (<bur(a))

b.+da [10-38], [1-106], [1-178],
[1-187], [12-13], [1-41], [2-12],
[2-7], [3-122], [3-226], [3-248],
[4-116], [4-12], [4-125], [4-153],
[4-43], [4-94], [5-11], [5-206],
[5-215], [5-222], [6-3], [6-30],
[6-37], [6-38], [8-22], [8-50],
[9A-99], [9B-64], [9B-8]

b.+du [3-12], [3-125], [3-153]

b.+dan [10-42], [1-175], [3-143],
[3-269], [3-319], [3-34], [4-103],
[4-106], [4-111], [4-257], [4-79],
[4-96], [5-51], [5-9], [9B-53]

b.+lā [9B-7]

b.+lāda [11-6], [1-23], [1-92], [2-105],
[3-178], [3-308], [3-77], [5-57],
[5-60], [3-179]

b.+larā [3-136]

b.+lara [3-16], [1-95]

burá *bk.* **bura**

b.+ya [3-147], [3-31]

bure *bk.* **bura**

b.+ye [10-41], [12-1], [5-16], [7-5]

b.+y [3-3], [4-61], [9B-53]

burı *bk.* **bura**

b.+ya [3-16], [3-17], [3-187],
[3-225], [5-93], [4-11], [5-177],
[6-31]

burà *bk.* **bura**

b.+ya [3-135], [3-139], [3-165],
[3-177], [3-237]

buyo bu sefer *bk.* **buyō**

b. [3-239], [4-202]

buyō *bk.* **buyo**

b. [10-4]

buyr- (<**buy(u)r-**) buyurmak, ikram etmek

b.-un [4-145]

bübrek böbrek

[1-19]

bünye imkân

b.+sine [6-40]

bütün tam

[2-61], [4-100]

büyü- büyümek, yetiştirmek

b.-dür [3-170]

büyük aile büyüğü

b. [2-77]

b.+lēmiz [1-47]

b.+lēnin [1-39]

büyükbaş inek, dana vb. hayvanlara verilen genel ad

b. [1-24], [2-49]

-C-

cāhil cahil, okuma yazma bilmeyen

c. [2-26]

cam kaygan anlamında

c. [1-208]

cambaz hayvan alıp satan veya yetiştiren kimse

c. [9B-54]

c.+lā [9B-53]

camız manda

c. [6-51]

cāmi cami

c.+den [12-44], [3-119], [3-159]

c.+ye [8-17]

camış manda

c. [6-50]

canavar yaban, yırtıcı hayvan

c. [4-244]

ceb cep

c.+inde [4-227]

cenāze cenaze

c. [2-34], [7-100], [7-104], [7-83],
[7-85], [7-90], [7-92], [7-93], [7-98]

c.+yi [2-34]

ceryan cereyan, elektrik

c. [1-117]

cins tür

c.+i [9B-56]

cism cisim

c.+i [7-95]

cuma haftanın beşinci günü *bk. cūma*

c. [5-240]

cūma cuma *bk. cuma*

c. [4-175]

cumartesä cumartesi haftanın altıncı günü

c. [5-224], [2-215]

cumurbaşkanı cumhurbaşkanı

c. [9B-43]

cumūriyet cumhuriyet

c. [3-30]

cümbüş eğlence

c. [1-166]

-Ç-

çabıcık çabıcık çabucak çabucak

ç. [3-35], [3-39]

çabuk hızlıca

ç. [3-37]

çadır keçe, deri, kıl dokuma, sık dokunmuş kalın bez veya plastik maddelerden yapılarak direklerle tutturulan, taşınabilir barınak

ç.+ın [3-96], [6-8]

ç.+lân [6-7]

çağ devir

ç. [4-190], [4-194]

çağır- çağırmaq, birinin gelmesi için yüksek sesle seslenmek

ç.-dılâ [3-92]

çak- çakmak, vurarak sokup yerleştirmek

ç.-ılıymış [3-186]

çakal bir tür yabani hayvan

ç. [4-230]

çal- çalmak, çalgı aleti ile bir müzik parçasını seslendirmek

ç.-arlâdı [1-166]

çalgı müzik yapmak için kullanılan her türlü ses verebilen alet

ç. [4-167], [4-168], [4-174]

çalgı çengi eğlence anında çalan müzik

aletlerine verilen ad

ç. [1-166]

çalış- çalışmak, para kazanmak için yapılan işe gitmek, emek harcamak

ç. [1-176]

ç.-cēñ [1-210]

ç.-ılcek [1-193]

ç.-ırlardä [2-43]

ç.-ırsın [1-204]

ç.-ıyon [3-288]

ç.-mā [1-170]

ç.-mış [3-302]

ç.-tık [2-114], [2-74]

ç.-tım [1-196], [2-88]

çalışan bir iş yerinde ücret karşılığında görev yapan kimse; personel, eleman

ç.+lâ [10-63]

çam bir tür ağaç

ç.+dan [3-211]

ç.+ın [3-199], [3-200]

ç.+lâ [5-35]

ç.+lık [5-91], [9B-7]

çamaşır kıyafet

ç.+lânı [1-54]

çapıla- çapalamak, çapalama işi

ç. [9A-107]

ç.-rız [9A-105]

çāre çare, deva

ç.+si [7-89]

ç.+siz [7-18]

çarık işlenmemiş sığır derisinden yapılan ve deliklerine geçirilen şeritle sıkıca bağlanan ayakkabı

ç. [3-315], [3-316], [3-317], [3-318]

ç.+lā [3-321], [3-325]

çarp- çarpmak, hızla vurmak

ç.-tä [5-166]

çarşamba haftanın üçüncü günü

ç. [3-113], [5-223], [5-231]

çāt ünlem

ç. [10-36]

çatı herhangi bir binanın en üst tarafı

ç.+nın [2-113]

çavdır bazarı Çavdarhisar pazarı, yörede çarşamba günü için kullanılan ifade

ç. [5-231], [5-240]

çay

1. akarsu

ç. [3-249], [5-11], [5-9]

2. çaygillerden, nemli iklimlerde yetişen bir ağaççık

ç. [4-234], [8-15]

çayır üzerinde ot biten düz alan

[9B-1], [9B-46]

ç.+lā [9A-98]

çayır otu çayırda biten ot

ç.+nu [9B-45]

çek- çekmek

1. ikramda bulunmak

ç.-ilir [12-50]

2. taşımak

ç.-iyomuş [3-290]

ç.-tim [4-205]

3. bir şeyi asmak

ç.-miş [10-26]

4. telefonla aramak

ç.-ti [1-173]

5. içine almak, emmek

ç.-ti [3-235]

6. öğütmek

ç.-tiriz [7-47]

çekil- çekilmek, uzaklaşmak

ç.-miş [3-34]

çelik çomak çocuk oyunu

ç. [1-43], [4-87]

çeñiz bk. çeyiz

ç. [3-113], [9A-60]

ç.+lere [9A-59]

ç.+in [9A-62]

çepken cepken, kolları yırtmaçlı ve uzun, harçla işlenmiş bir tür kısa, yakasız üst giysisi

ç. [10-55]

çeşit tür

ç. [3-293]

ç.+li [5-136], [9B-3]

çeşit çeşit türlü, çeşitli

ç. [5-71]

çeşme

1. borularla gelen suyun bir oluktan veya musluktan aktığı, yalaklı su hazinesi veya yapısı

ç. [5-171]

ç.+miz [12-36], [12-5]

ç.+nin [12-6]

ç.+sâ [5-169]

2. İzmir ilinin ilçesi

ç. [3-306]

çeşmi *bk.* **çeşme (1)**

ç.+lere [12-34]

çeşmi *bk.* **çeşme (2)**

ç. [3-306]

ç.+de [3-305]

çete

1. ordu birliklerinden olmayan silahlı küçük birlik

ç. [10-36]

2. yasa dışı işler yapmak veya etrafındakileri korkutmak amacıyla bir araya gelmiş topluluk

ç.+den [5-14]

ç.+lê [5-3]

çeti *bk.* **çete (1)**

ç. [10-39]

çevir- çevirmek, döndürmek

ç.-me [7-9]

ç.-ilêdi [3-175]

ç.-iz [4-44]

çeyiz gelin olacak kız için hazırlanan her türlü eşya *bk.* **çeñiz**

ç. [9A-43]

ç.+ä [3-110]

çığ dağdan kopan kar bütünü

ç. [4-224]

çık- çıkmak

1. bir şeyin yukarısına doğru yürümek

ç. [12-45]

ç.-ä [1-36]

2. tırmanmak

ç.+mış [3-199]

ç.-tı [4-248]

3. meydana gelmek

ç.-ā [11-2]

ç.-ā [11-6]

4. içeriden dışarıya varmak: Bir yerden çıkmak, düğünde gelinin baba evinden çıkması, oyun için seçmenlerin meydan yerine çıkması, evden cenaze çıkması vb.

ç.-ā [3-106]

ç.-ā [3-111]

ç.-an [7-104]

ç.-ardılā [4-111]

ç.-arız [12-44]

ç.-ınca [3-159]

ç.-mış [3-221]

ç.-sın [4-108]

ç.-sınlā [4-109]

ç.-tık [4-111]

5. yürürlüğe koymak

ç.-arınca [5-108]

ç.-armıŝ [5-107]

ç.-madan [5-23]

6. kendini öne atmak

ç.-ıp [3-286]

7. sonuçlanmak

ç.-ıyodu [1-200]

8. işten ayrılmak

ç.-mazdım [1-201]

9. bulunduğu yerden fırlamak

ç.-mış [3-218]

ç.-tı [3-320], [3-325]

10. belli bir süreyi tamamlamak

ç.-mış [7-79]

11. piyasaya sürülmek

ç.-tı [1-117]

ç.-tı [1-94]

12. talihine veya payına düşmek, isabet etmek

ç.-tıysa [4-49]

çıkâr- çıkarmak, birinin veya bir şeyin çıkmasını sağlamak

ç.-dı [3-56]

ç.-dığın [6-32]

ç.-dılā [3-99]

ç.-ıdın [9A-94]

ç.-ıyolā [9A-84]

ç.-ılā [3-117], [3-119]

çıkart- çıkartmak, birinin veya bir şeyin çıkmasını sağlamak

ç.-meyoz [9A-85]

çıkırık çıkırık, ağır bir şeyi çekecek ipin sarılmasına yarayan ve bir eksen

üzerinde uzunca bir kolla çevrilerek dönen silindir

ç. [4-31]

çingırdık *bk. çıkırık*

ç. [4-32]

çiçek bir bitkinin, üreme organlarını taşıyan çoğu güzel kokulu, renkli bölümü

ç. [4-19], [9B-32]

ç.+lik [4-22]

çift tarlayı sürme işi

ç. [5-73], [5-80]

çiFt

ç. [4-206]

ç.+e [3-254], [3-255]

çiftçi çiftçilik işi yapan kimse

ç.+yim [2-115]

ç.+lik [2-44], [3-54]

çıyen çıyan, çok ayaklılardan, sarımtırak renkte, zehirli bir böcek

ç.+liden [6-10]

çizgi çizilerek veya çeşitli yollarla oluşmuş iz

ç. [4-74]

çöban çoban, büyükbaş veya küçükbaş hayvanları otlatan kimse

ç. [2-47]

ç.+ı [2-47]

çocuk bebeklik ile erginlik arasındaki gelişme döneminde bulunan oğlan veya kız *bk. çucuk*

ç. [10-14], [1-120], [3-255], [7-78]

ç.+a [2-60]

ç.+u [7-125]

ç.+uz [4-110]

ç.+larä [5-125]

ç.+luğumda [5-45]

ç.+luğun [4-86]

ç.+tu [4-94]

çok az karşıtı *bk. çok*

ç. [1-156], [12-37], [1-97], [2-114],

[2-3], [2-69], [2-89], [3-156],

[3-172], [3-202], [3-327], [3-77],

[4-155], [5-143], [6-45], [7-13],

[9B-64], [9B-7]

ç.+tu [6-41]

ç.+tur [3-75], [9B-59]

ç.+u [5-135]

ç.+udu [1-20], [8-39]

çok *bk. çok*

ç. [1-3], [3-140], [4-56], [8-48]

çomak değnek *bk. çumak*

ç. [4-63]

ç.+a [4-51], [4-54]

ç.+andan [4-52]

ç.+ını [4-52], [4-57]

ç.+nı [4-56]

çon kalça *bk.* **çona**

ç.+dan [3-257], [3-273], [3-275]

çona *bk.* **çon**

ç. [3-280]

çorba sebze, tahıl, et vb. ile hazırlanan sulu bir yemek türü

ç. [1-28], [1-42], [3-230], [7-103]

çök- çökmek, bulunduğu düzeyden aşağı inmek; çukurlaşmak, batmak

ç.-müş [1-209]

çöz- çözmek, düğümü açmak

ç.-müş [3-188]

çucuk *bk.* **çocuk**

ç. [2-58]

çukur çevresine göre aşağıda kalan yer

ç.+ca [4-71]

çumak *bk.* **çomak**

ç. [10-10], [10-8]

çünku *bk.* **çünkü**

ç. [2-11]

çünkü şu sebeple, zira *bk.* **çünkü**

ç. [8-43]

-D-

dā *bk.* **daha**

d. [1-133], [1-174], [1-184], [1-187],
[1-58], [1-67], [2-52], [2-84], [3-17],
[3-242], [3-243], [3-88], [4-132],
[4-192], [5-238], [9B-60]

da bağlaç *bk.* **dâ, dı**

d. [10-4], [10-8], [1-161], [1-18],
[2-104], [2-51], [12-11], [12-17],
[12-8], [12-9], [1-32], [1-65],
[1-71], [1-78], [2-28], [2-31], [2-81],
[3-104], [3-107], [3-232], [3-236],
[3-240], [3-252], [3-26], [3-284],
[3-287], [3-310], [3-68], [3-86],
[4-116], [4-168], [4-17], [4-174],
[4-208], [4-209], [4-227], [4-231],
[4-24], [4-240], [4-52], [4-54],
[4-81], [4-83], [4-99], [5-116],
[5-155], [5-156], [5-160], [5-177],
[5-197], [5-205], [5-3], [5-5], [5-58],
[5-63], [5-9], [6-18], [6-43], [6-47],
[7-27], [7-37], [7-62], [7-68], [7-99],
[8-10], [8-47], [9A-69], [9A-75],
[9A-84], [9B-1], [9B-50], [9B-6],
[10-31], [1-2]

dā *bk.* **da**

d. [12-55]

dā ünlem

d. [4-16]

dad tat, tatlılık

d.+ı [1-88]

dağ yer kabuğunun çıkıntılı, yüksek, eğimli yamaçlarıyla çevresine hâkim ve oldukça geniş bir alana yayılan bölümü

d. [3-197], [9B-7]

d.+a [3-319]

d.+da [9B-62]

d.+dan [3-257], [3-313], [3-326]

d.+ı (Yönelme grv.) [3-253]

d.+lâda [1-136]

d.+lâdan [4-188]

d.+lâımızda [9A-97]

dağıl- dağılmak, topluluk durumunda olan insanların yerleşim yerinden ayrılması

d.-dâ [12-11], [12-14]

d.-dı [8-27], [8-30]

d.-ır [7-110]

dağıt- dağıtmak, bütün hâlinde olan şeyleri pay etmek

d.-ırlâ [7-113]

d.-mı [1-4]

dağıt-

d.-ırlâ [9A-79]

d.-ıyo [7-119]

dağıd(t)-

d.-ırlâ [12-48]

d.-ıyolâ [12-59]

d.-ıyon [7-124]

daha henüz *bk.* **dā**, **dahâ**, **da~a**

d. [1-117], [2-95], [4-218], [4-27],
[5-61], [5-89]

dahâ *bk.* **daha**

d. [3-193]

damat evlenen erkeğe düğün sırasında verilen ad

d.+a [3-119]

dana

1. ineğin, sütten kesildikten sonra bir yaşına kadar olan yavrusu *bk.* **danâ**

d. [1-24], [3-318], [3-322], [9B-55]

2. bir çeşit çocuk oyunu

d. [4-69], [4-70]

danâ *bk.* **dana(1)**

d. [3-213], [3-212]

d.+yı [3-214], [3-215]

datlı tatlı, acı karşıtı

d. [1-42]

davar koyun ve keçiye verilen ortak ad

d.+lara [5-156]

dāvet davet, çağırma işi

d. [1-34], [9B-18]

davetiye bir düğün veya başka bir organizasyona insanları çağırarak için verilen çağrı yazısı

d.+leri [4-165]

davıl *bk.* davul

d. [10-46], [10-47]

d.+lı [2-16], [4-139]

davılcı davulcu, davul çalan kişiye verilen ad

d.+ynan [2-20]

davul büyük ve enlice bir kasnağın iki yanına deri geçirilerek yapılan, tokmak ve değneklerle çalınan çalgı *bk.* **davıl**

d. [4-103], [4-168], [4-95]

d.+lu [4-169], [4-170], [4-91], [4-92]

dayan- dayanmak

1. güç bir duruma katlanmak, tahammül etmek

d.-ameyo [7-31]

2. uzun süre kullanılmaya uygun olmak

d.-ır [3-324]

d.-maz [3-322]

3. varmak, ulaşmak

d.-ıyo [5-87], [5-88]

4. temelde bir şeyle ilgili olmak

d.-mıyo [4-25]

dayanıklı dirençli olan insan veya nesne

d.+lığım [2-93]

dayı annenin kardeşi

d.+mız [1-178]

dayre daire, çember, yuvarlak olan

d. [4-59]

d.+nin [4-60]

da~a *bk.* **daha**

d. [10-70], [12-53], [5-137]

de- demek, söylemek *bk.* **dè-, di-**

d. [1-71], [3-42], [6-19],

d.+mek [3-141]

d.-dä [3-274], [3-275], [3-281]

d.-di [1-67], [3-257], [3-258],

[3-263], [3-274], [4-116], [4-131],

[4-245], [4-255]

d.-diğim [2-83], [4-187], [4-207],

[4-70]

d.-diğimiz [5-52], [5-168], [6-12],

[12-32]

d.-diğini [6-23]

d.-dik [1-67], [4-200], [4-201],

[5-207]

d.-diklēni [5-211]	[3-224], [3-23], [3-43], [3-45],
d.-diklerä [3-105]	[3-46], [3-47]
d.-dilē [4-106]	d.-rdik [4-68], [9B-48]
d.-dim [3-216], [3-260], [3-273], [3-94], [3-96]	d.-riz [4-133], [4-45], [5-40], [5-69], [5-202]
d.-medim [3-43]	d.-rken [4-172], [4-202]
d.-mek [5-112]	d.-rKen [4-220]
d.-miş [3-100], [3-102], [3-254], [10-33], [10-36] [5-181], [5-182], [5-185], [3-260], [3-37], [3-98], [5-106], [5-78]	d.-rlē [3-127], [3-152], [3-196], [3-202], [3-315], [3-65], [4-14], [4-144], [4-145], [4-18], [5-36], [5-41], [5-203], [5-204], [5-205], [5-227], [6-50], [6-51],
d.-mişin [3-64], [3-84]	d.-rlēdä [3-302], [10-67],
d.-mişlē [3-222], [3-228], [3-300], [4-22], [12-34]	d.-rlēdi [3-106], [3-122], [5-213], [6-29], [12-43]
d.-mōlā [4-117]	d.-rlēmişmiş [3-150]
d.-nilen [4-11], [4-161], [4-27], [4-3], [4-5]	d.-rler [2-35]
d.-nir [4-23], [4-76]	d.-rmiş [3-35]
d.-niyo [4-121]	d.-riz [6-5], [7-72], [8-51], [9B-11], [9B-42]
d.-r [6-18]	d.-sem [4-178]
d.-rdä [3-190], [3-196], [3-202], [3-208], [3-209], [3-210], [3-212], [3-213], [3-287], [3-44], [5-29], [5-30], [5-42], [5-201],	d.-sen [7-70], 210
d.-rdi [3-184], [3-185], [3-223],	d.-yem [4-20], [4-22]
	d.-yince [5-76]
	d.-yişin [4-194]
	d.-yiveriz [3-56]

d.-yon [4-224]
d.-yvē [12-5]
d.-yvedilē [3-270]
d.-yvēdim [5-190]
d.-yverem [3-194], [5-2], [5-3]
d.-yveren [4-209]
d.-yvēyon [5-211], [5-212],
d.-yem [8-29],
d.-yvē [8-36]
d.-mem [3-43]
d.-mek [9B-10], [9B-11]
d.-nilen [6-36], [9B-28]
dē- bk. de-
d.-mek [4-7], 149
d.-yem [7-117], [7-120]
d.-yo [219], [3-189], [3-200], [7-29],
[9B-43]
d.-yomuş [3-39], [3-40]
d.-yon [3-41]
d.-yoz [4-31], [5-174]
dē decha, ünlem
d. [1-36], [2-5], [4-226], [4-33],
[4-63], [5-171]
dē bk. değil
d.+ mā? [5-191]
d.+ mi [8-31], [8-51], [5-199],

[5-202], [5-208], [4-183]

de bağlaç

d. [10-30], [1-11], [1-129], [1-145],
[1-164], [1-182], [1-183], [1-201],
[1-204], [1-205], [2-65], [12-43],
[12-8], [1-67], [3-107], [3-121],
[3-148], [3-167], [3-196], [3-222],
[3-262], [3-263], [3-296], [3-305],
[3-76], [4-115], [4-140], [4-174],
[4-176], [4-179], [4-185], [4-187],
[4-244], [4-4], [4-42], [4-57], [4-6],
[4-69], [4-70], [4-87], [5-143],
[5-160], [5-166], [5-186], [5-189],
[5-29], [5-30], [5-39], [5-53], [5-86],
[6-10], [6-11], [7-118], [7-42],
[7-64], [7-81], [7-90], [8-36],
[9A-100], [9A-14], [9B-17],
[9B-54]

debrem deprem, yer sarsıntısı

d.+inden [4-189], [4-224]

dede annenin veya babanın babası

d. [4-212]
d.+m [10-38], [1-91], [5-121],
[5-124], [5-131], [6-28]
d.+me [10-40]
d.+mi [3-181], [3-279]

d.+min [5-125], [5-126], [10-37]	d.-tirdilē [5-192]
d.+nin [5-134]	değiştir- değiştirmek, başka bir duruma veya biçime getirmek
d.+nnen [10-23]	d.-di [4-208]
d.+si [5-161], [5-166]	değmen <i>bk. değirmen</i>
deFa defa, kere	d.+e [3-250]
d. [9A-33]	d.+in [4-34]
değ- değmek, nazar değmek	d.+inde [5-154]
d.-enlere [1-11]	d.+lēnde [5-142]
dēğer <i>bk. diğer</i>	değnekle miğnekle değnekle meğnekle
d. [5-147]	d. [2-85]
değerlendir- değerlendirmek, bir durumun artısını veya eksisini düşünmek	delibaşı anarşi
d.-iyolā [7-131]	d. [5-2]
değil isim cümlelerini olumsuz yapmak için kullanılan bir söz <i>bk. dē, deyli, dē~li, diğil, di~il</i>	d.+ından [5-14]
d. [1-193], [3-148], [4-191], [4-215], [4-218], [4-220], [4-221], [4-244], [9A-106]	deliğanlı delikanlı, genç
d.+di [2-85]	d.+m [6-21]
değirmen buğdayı öğütme işleminin yapıldığı yer <i>bk. değmen</i>	demin az önce
d. [3-300]	d. [5-190]
d.+in [3-301]	demir sert bir maden
değiş- değişmek, başka bir biçime veya duruma girmek	d.+lēne [12-34]
d.-iyo [5-189]	dene tane, tahıl
	d. [1-148], [1-159], [1-162], [2-75], [3-302], [3-80], [7-123], [9A-94]
	d.+sini [1-59], [1-62]
	deñiz deniz
	d. [3-304]

d.+i [3-304]

d.+in [3-303]

depo herhangi bir şeyn muhafaza edildiği yer *bk. depō*

d. [12-25]

depō *bk. depo*

d.+su [12-32]

dere akarsu

d. [5-174], [5-175], [5-176]

d.+de [5-178], [5-39]

deri insan ve hayvan vücudunu kaplayan tüy, kıl veya pulla kaplı tabaka

d.+si [3-322], [3-323], [3-324]

d.+sinden [3-318]

derken tam o sırada

d. [1-7], [4-172], [4-202], [4-220]

d.+e [7-30], [7-34]

devam sürme, sürüp gitme, kesilmeme, bitmeme

d. [5-63], [8-20]

d.+lı [5-60]

deve geniş getiren memelilerden, boynu uzun, sırtında bir veya iki hörgücü olan, yük taşımakta kullanılan hayvan

d.+sä [3-294]

devlet toprak bütünlüğüne bağlı olarak siyasal bakımdan örgütlenmiş millet veya milletler topluluğunun oluşturduğu

tüzel varlık

d. [2-114], [2-28], [5-192]

d.+e [1-2]

deye *bk. diye*

d. [1-18], [1-172], [3-126], [3-173],

[5-23], [5-25], [5-27], [5-31], [5-45],

[5-49], [5-84], [5-172]

dêye *bk. diye*

d. [5-237], [5-176], [5-177], [9A-74],

[3-156]

deyâ *bk. diye*

d. [5-105]

deyli değil *bk. diğil, de~li, di~il*

d.+ydik [2-91]

dē~li *bk. deyli*

d. [5-216]

dı *bk. da*

d. [10-58], [9A-86]

dığan yağ tavaşı *bk. Tığan*

d. [3-150]

dığan~ağız dedikoducu

d. [3-151], [3-156]

dışarı içeri karşıtı, dış taraf *bk. Tışar*

d. [3-221], [9A-84]

dışar

d.+da [8-42]

di- *bk.* de-

d.-yerekten [7-76]

d.-yo [3-14], [3-15], [5-80],
[7-128], [7-129], [7-17], [7-26],
[7-27]

d.-yolā [10-5], [5-116]

d.-yolāmıışmı [5-14]

d.-yolāsa [11-3]

d.-yom [4-220]

d.-yon [4-215]

d.-yoz [5-174]

di de *bk.* **de**

d. [2-99], [3-181]

di- demek *bk.* **de-**

d.-yolā [5-152]

diğer öteki *bk.* **dêğer**

d. [3-109], [9B-26]

diğil *bk.* **değil**

d. [1-61], [1-63]

dik- dikmek, bir cismi dik olarak
durdurmak *bk.* **Tik-**

d.-ē [4-50]

d.-eriz [4-45]

d.-tiğimiz [4-59]

d.-tik [3-66]

d.-tilē [3-68]

dil konuşma organı

d.+den [4-165]

dinemiT dinamit, patlayıcı

d. [1-211]

dinlē- (<dinle-(r)) işitmek için kulak
vermek

d.-dik [3-21]

dip oyuk veya çukur bir şeyin en alt
bölümü

d.+inā [3-67]

direk ağaç veya betondan yapılan uzun
yapı

d. [3-66]

d.+lē [3-64]

d.+lēn [3-67]

direkmen direkt+men, doğrudan

d. [5-144]

diri güçlü

d. [2-84]

diye *bk.* deye, deyā, dēye

d. [1-171], [1-96], [2-70], [4-103],
[10-17], [10-40], [10-51]

diz kaval, baldır ve uyluk kemiğinin
birleştiği yer

d. [9B-30]

d.+imden [1-52]

diz- dizmek, bir şeyi peşi sıra koymak

d.-ilmek [1-37]

d.-ilirlē [4-78]

d.-ilir [9B-21]

di-il *bk.* değil

d.+si [1-83]

dōa *bk.* dua

d. [3-57]

doğ- doğmak, dünyaya gelmek

d.-madan [1-120],

d.-muş [3-1]

doğdu yeni doğan için yapılan adet

d.+ya [9A-29]

d.+da [9A-25]

doğu yeni doğan için yapılan adet

d. [9A-17], [9A-20]

doğu yatağı yeni doğan çocuk için hazırlanan geleneksel yatak

d. [7-71]

doğum bir kişinin dünyaya geldiği yıl

d.+lusun [2-100]

doksan seksen dokuzdan sonra gelen sayı

d. [4-161], [6-17]

doktor doktor, tabip *bk.* **Toktur**

d. [1-14]

dokuz sekizden sonra gelen rakam

d. [1-157], [1-203], [4-148], [4-189], [4-93], [4-96], [5-20]

d.+lāda [5-47]

dolaş- dolaşmak, gezinmek

d.-ırdık [9A-76]

d.-ırdın [9A-94]

d.-ırlā [3-118]

domatiz domates

d. [1-85]

dombey dombay, manda

d. [10-50], [3-323], [3-324], [8-51], [9B-42]

don- donmak, çok üşümek

d.-muş [10-23]

don dana oyununda ilk atış yapan oyuncuya verilen ad

d. [4-76]

d.+nun [4-77]

doñuz domuz

d.+u [3-294]

dōru doğru, hiçbir yöne sapmadan,

doğrudan

d. [1-44], [3-175]

dost arkadaş

d.+ò [7-100]

doy- doymak, açlığı gidermek

d.-madı [3-283]

doyum tatmin

d. [7-64], [7-67]

doyur- doyurmak, aç birini tok hâle getirmek

d.-amadık [3-283]

dök- dökmek, sıvı veya tane durumunda olan şeyleri bulundukları kaptan başka bir yere boşaltmak

d.-eriz [1-82]

d.-erlêdi [1-11], [1-12]

dön- dönmek

1. geri gelmek

d.-dü [4-250]

d.-dük [4-195]

d.-müş [4-23], [4-260]

d.-üş [4-260]

d.-üyo [7-35]

2. kendi eksenini etrafında veya bir şey etrafında hareket etmek

d.-üvêdi [3-47]

dönüm 1000 m²lik bir alan ölçüsü; dekar

d. [1-56]

dördüncü üçüncüden sonra gelen

d. [5-134]

dört üçten sonra gelen rakam

d. [1-158], [1-162], [1-196], [12-28],

[1-43], [2-78], [3-248], [3-50], [6-21]

[4-103], [4-195], [4-196], [4-238],

[4-41], [4-74], [5-105], [7-96],

[9A-46]

d.+te [12-24], [5-20]

döşē- (<döşe-(r)) döşemek, sırayla dizmek

d.-dim [1-132]

döv- dövmek, tokat, yumruk, tekme vurarak canını acıtmak

d.-üyolâ [3-14]

döverbiçer biçerdöver

d.+lê [4-203]

dövüş- dövüşmek, kavga etmek

d.-tülê [3-89]

dua dua, Allah'a yalvarma *bk.* **dòa**, **duva**, **duvā**

d. [1-35], [1-38], [12-44]

dul kocası ölmüş kadın

d. [3-239]

duman havalanan tozların veya sisin

oluşturduğu bulanıklık

d.+dan [1-211]

dur- durmak, hareketsiz durumda olmak

d.-amiyolā [6-10], [6-7], [6-8]

d.-duruz [1-80]

d.-muş [3-187]

d.-uyo [12-15], [3-52], [5-238]

d.-uyodu [1-194]

d.-uyon [3-200]

durdur- durdurmak, bekletmek

d.-uz [7-50]

durum hâl, vaziyet

d.+lā [7-105]

d.+lar [12-21]

d.+u [7-116]

d.+una [2-24]

d.+undaydā [2-81]

duva *bk. dua*

d.+sın1 [12-46]

duvā *bk. dua*

d. [8-6]

duy- duymak, işitmek

d.+duğuna [5-74]

d.-āsıñ [5-221]

d.-duğum [5-49]

d.-duğuma [5-65]

d.-duklāmı [5-212]

d.-dum [5-186]

d.-dun mu [5-226]

d.-muşundur [5-84]

d.-muşunuzdur [4-9]

düğün evlilik veya sünnet töreni

d. [10-47], [1-163], [1-164], [2-16],

[2-23], [2-24], [4-103], [4-117],

[4-139], [4-144], [4-165], [4-166],

[4-170], [4-91], [9A-41], [9B-17],

[9B-21]

d.+cū [4-103], [4-105], [9B-36]

d.+cüsü [4-173]

d.+de [1-154], 96

d.+lē [3-103], [3-115], [4-138],

[4-140], [4-153], [4-89]

d.+lēde [3-73], [4-139], [4-92]

d.+ler [9B-20]

d.+lere [9A-42]

d.+ü [4-143], [4-152]

dülbün dürbün, uzaktaki herhangi bir şeyi yakından göstermeye yarayan alet

d. [3-27], [3-28]

d.+lē [3-28], [3-29]

dün bugünden bir gün önce

d.+e [5-205]

dünür evlilik durumunda kız ve oğlan tarafı anne ve babalarının birbirleriyle oluşan akrabalık durumunun adı

d. [1-138], [1-143]

dünya insanoğlunun üzerinde yaşadığı toprak ve denizlerin tümü *bk. dünyā*

d. [4-215], [4-220], [4-221]

d.+nın [5-65]

dünyā bk. dünya

d.+da [10-13]

d.+yā [3-240]

dür-

1. bir şeyi üst üste katlamak

d.-üyon [1-54]

2. dürmek, havlamak

d.-üyo [4-248]

düş- düşmek, yer çekiminin etkisiyle boşlukta, yukarıdan aşağıya inmek

d.-tü [3-258]

düşün- düşünmek, muhakeme etmek

d.-üyorum [2-1]

düve ortalama 12 aylıktan ilk buzağısına sahip oluncaya kadarki döneminde olan dişi sığır

d. [9B-55]

düven harmanda ekinlerin sapı ve tanelerini ayırmak için kullanılan, önüne

koşulan hayvanlarla çekilen, alt yüzünde keskin çakmak taşları dikine çakılı bulunan, kızak biçiminde araç *bk. düveñ*

d. [4-200]

d.+lē [9A-94]

düveñ bk. düven

d. [9A-88], 228

-E-

e ünlem

e. [2-19]

ebe

1. büyükanne

e.+nin [5-169]

2. oyun ebesi

e. [4-48], [4-49], [4-57], [4-58],
[4-65]

e.+liçe [4-67]

e.+liçe [4-84]

ecdāt ecdat, atalar

e.+ım [4-2]

efendi günümüzde bey ünvanından farklı olarak özel adlardan sonra kullanılan ikinci derecede bir unvan

e.+mizden [5-134]

efsane eski çağlardan beri söylenegelen, olağanüstü varlıkları, olayları konu edinen hayalî hikâye

e. [4-24]

eğer bağlaç *bk. eğer*

e. [4-52], [4-54], [4-65]

eğil- eğilmek, bir işi yapmak için belini eğmek

e.-dim [3-45]

eğlence eğlenme işi *bk. eğlenci*

e. [3-204]

eğlenci *bk. eğlence*

e.+ye [3-205]

ehtiyar *bk. ihtiyar*

e. [2-80], [2-81], [4-231], [5-121]

e.+lân [3-130], [3-144], [3-159]

ek- ekmek, bir bitkiyi yeniden üretmek için toprağa gömmek

e.-ēdi [1-22]

e.-ēdik [5-61], [5-62], [5-70]

e.-ēlē [9A-101]

e.-eriz [9A-100]

e.-ilmē [4-99]

e.-iyo [12-17]

ekiliş ekilme işi

e. [2-65]

ekin tarlada yetiştirilen bitkiler

e.+leri [3-249]

ekmek tahıl unundan yapılmış hamurun fırında, sacda veya tandırda

pişirilmesiyle yapılan yiyecek

e. [1-124], [4-145], [3-292], [3-295]

ekserİ *bk. ekseri*

e. [1-169]

ekseri genellikle *bk. ekserİ*

e. [1-168], [4-153]

ekşi sirke ve limon tadında olan

e. [5-56]

el kolun bilekten parmak uçlarına kadar olan, tutmaya ve iş yapmaya yarayan bölümü

e.+den [4-165]

e.+i [10-10], [10-8]

e.+imiznen [1-44]

e.+inde [1-48], [3-27], [3-41]

e.+inden [4-211]

e.+ine [9A-49]

e.+ini [1-39]

e.+iñnen [9A-90]

e.+lēne [9A-48]

e.+lēnnen [7-39]

e.+leri [10-23], [3-159]

e.+lerinde [9B-34]

e.+lernen [2-95]

e.+nen [2-66], [9A-35]

e.-ine [4-218]

él el, yabancı kimse

e.+lēnen [3-168]

el oba

e.+leri [1-2]

ellik yabancı kimseler

e. [9A-36]

el işlemesi elle yapılan oya vb.

e. [9B-29]

el i.+dir [9B-32]

elbise kıyafet

e.+lē [2-18]

ele- elemek, elek yardımıyla ayıklamak

e.-riz [5-144]

elli kırk dokuzdan sonra gelen sayı

e. [1-202], [12-12], [12-35], [2-101],
[4-104], [4-135], [4-159], [4-93],
[4-96], [5-115], [5-136], [5-171],
[5-28], [5-29], [5-47], [5-5], [5-87],
[5-88], [5-94], [7-115]

elmā elma *bk. alma*

e. [4-158], [4-159]

e.+lā [4-125], [4-126]

e.+yī [4-163]

emekli belirli bir süre çalıştıktan sonra
kanunlar gereği işi ile ilgisi kesilerek

kendisine aylık bağlanmış olan kimse

e. [7-129], [8-25]

e.+si [8-26]

emen çukur

e. [4-43], [4-59], [4-60], [4-71]

e.+de [4-47]

e.+e [4-80], [4-84]

e.+ine [4-53], [4-54]

e.+ini [4-57], [4-65]

emet yörede Salı günü için kullanılan
ifade

e. [5-240]

emme amma

e. [1-80], [4-244], [4-248]

en üstünlük zarfı

e. [2-92], [3-196], [4-147], [4-171],
[5-124], [6-12]

engim yokuş

e.+den [1-43], [1-44]

enişte bir kimsenin kız kardeşinin veya
kadın hısımlarından birinin kocası

e.+mgil [4-94]

ense arka

e. [9B-9]

er- ermek, insan veya bitki büyüyüp
gelişmek, yetişmek

e.-mezken [8-46]

eren cenaze çıkan eve komşuları tarafından götürülen yemek

e. [7-100], [7-101], [7-99]

e.+lê [7-87]

eri- erimek, katı hâlden sıvı hâle geçmek

e.-dirlê [1-13]

erik kabuğu ince, çeşitli renklerde, mayhoş veya tatlı, eti sulu, tek ve sert çekirdekli yemiş

e.+in [4-250]

erkek yetişkin adam

e. [9A-55]

ertesi bir günün, haftanın, ayın, mevsimin, yılın ardından gelen gün, hafta, ay, mevsim, yıl

e. [9A-65]

esas bir iş veya sözde doğru biçim

e. [5-198], [5-204], [5-209], [5-23],

[5-73]

eskden *bk. eskiden*

e. [3-106]

eski yeni karşıtı

e. [12-32], [12-34], [12-42], [12-5],

[2-3], [2-4], [2-8], [3-148],

[5-173], [5-238], [5-97], [6-19],

[8-48], [8-7], [8-8], [9B-1]

eskiden geçmiş zamanlarda *bk. eskden*

e. [1-169], [2-110], [2-16], [2-24],

[2-37], [2-41], [2-55], [2-86], [2-9],

[3-103], [3-152], [3-249], [12-37],

[5-100], [5-105], [5-142], [5-15],

[5-154], [5-158], [5-194], [5-207],

[5-70], [5-74], [5-89], [8-35], [8-38],

[9B-41], [9B-48], [1-166]

esnā esna, bir işin yapıldığı an

e.+sında [5-118]

eş dost, arkadaş

e.+i [7-100]

eş- eşmek, hafifçe kazmak

e.-ēsin [1-109]

ēši tārīna ekşi tarhana, kızılıcık tarhanası

ē . [1-71]

eşşe eşek *bk. eşşek*

e.+inen [1-96]

eşşē *bk. eşşek*

e.+nen [1-91]

eşşek eşek *bk. eşşe, eşşē*

e.+e [3-269], [3-320]

e.+in [3-167], [3-319], [3-320]

eşya türlü amaçlarla kullanılan, insan yapısı, taşınabilir cansız nesneler

e.+larä [3-110]

et(d)- etmek, bir işi yapmak, eylemek *bk.*

id(t)-

- e.-ceğ [2-23]
- e.-diydim [1-156]
- e.-mē [1-116]
- e.-mediği [5-75]
- e.-memiş [5-73]
- e.-mez [4-54]
- e.-mezlē [7-16], [9A-58]
- e.-miş [10-33], [3-302]
- e.-mişlē [4-11], [5-92], [9B-3]
- e.-miyo [1-159], [3-287], [8-20]
- e.-ti [3-233], [3-235]
- e.-tik [2-105]
- e.-tilē [3-57]
- e.-tirilē [7-112]
- e.-tiriyo [7-118]
- e.-ē [1-38], [1-162], [5-128], [12-46]
- e.-ēdi [1-135], 95
- e.-ēdik [1-125], [1-126], [1-98] 94
- e.-erin [4-179]
- e.-eriñ [7-70]
- e.-eriz [1-35], [9A-33]
- e.-erlē [7-108], [7-111]
- e.-erlēdi [1-123]
- e.-erlerdi [2-16]

e.-ildi [5-195]

e.-ilir [5-91]

e.-ilirdi [1-34]

e.-ilmesi [9B-25]

e.-ivēselē [3-287]

e.-iyodu [1-159]

e.-iyolā [12-58], [5-63], [9A-24],
[9A-42]

e.-iyolāmıışmış [9B-2]

e.-iyoz [1-103]

et et, kasaplık hayvanlardan sağlanan
kaslardan oluşmuş besin maddesi

e. [1-42]

etek bedenin belden aşağısına giyilen,
değişik biçimlerde, genellikle kadın
giysisi

e. [9A-63]

etraf çevre

e. [5-233]

e.+ında [3-118]

e.+lānda [9A-97]

ev bir kimsenin veya bir ailenin içinde
yaşadığı yer

e. [2-39]

e.+de [1-53], [2-37], [2-46], [2-49],
[5-160]

e.+den [3-109], [8-18]

e.+e [3-109]
 e.+i [7-22]
 e.+in [2-81], [7-108]
 e.+iñ [7-104]
 e.+inde [2-82], [3-114], [7-102],
 [7-106]
 e.+inden [9A-37]
 e.+ine [3-120], [4-151], [7-100],
 [7-22], [7-24], [9A-37], [9A-76]
 e.+ini [3-7]
 e.+innen [2-34]
 e.+lêde [1-34]
 e.+lere [3-61]
evel *bk. evvel*
 e. [4-156], [4-17], [5-61]
 e.+den [10-61], [1-121]
 e.+i [1-86], [5-132], [5-234]
 e.+îmiş [1-104]
evelâ evvela, ilk önce *bk. evelê*
 e. [8-16]
evelê *bk. evelâ*
 e. [1-138]
ever- evermek, evlendirmek
 e.-cez [4-141]
 e.-en [7-128]
 e.-iken [7-128]

e.-iyo [7-127]
evet doğrulama sözü
 e. [1-147], [1-204], [1-25]
evlen- evlenmek, erkekle kadın, aile
 kurmak için yasaya uygun olarak
 birleşmek
 e.-cek [2-12], [8-22]
 e.-emeyolâ [7-32]
evli evli olan kimse
 e. [3-48]
 e.+yin [1-174]
evvel önce *bk. evel*
 e. [4-247], [5-137], [5-158], [7-11]
 e.+si [4-141]
eyi *bk. iyi*
 e. [3-233]
eyice iyice
 e. [1-209]
eylen- eğlenmek
 e.-irmiş [2-6]
ez- ezmek, çiğnemek
 e.-êdin [9A-94]
 e.-ersin [2-99], [7-62]
 e.-êsiñ [7-59]
ezan müslümanlıkta namaz vaktini
 bildirmek için müezzinin yüksek sesle

yaptığı çağrı *bk. ezen*

e.+nan [7-94]

ezen *bk. ezan*

e.+inde [1-131]

-F-

fabrika üretim tesisi *bk. faPrika*

f.+nın [3-291]

f.+sä [3-290]

f.+sı [3-302]

f.+sına [3-289]

fağat *bk. fakat*

f. [6-38]

fakat aykırılık bildirmek amacıyla başına geldiği cümleyi önceki cümleye bağlayan bir söz *bk. fağat*

f. [5-58], [5-64]

fakir yoksul

f. [5-159], [7-10], [7-12], [7-13],

[7-15], [7-20]

falan cümlede belirtilen nesne veya nesnelerden sonra gelerek "ve benzerleri" anlamında kullanılan bir söz *bk. felan, felen*

f. [12-13], [12-47], [12-52], [12-7],

[9B-21], [9B-52], [9B-64]

faPrika *bk. fabrika*

f.+sı [4-102]

fark ayırım

f.+ına [3-222]

fasille fasulye

f. [9A-101]

fazla artık

f. [2-4], [2-90]

f.+yız [1-188]

felan *bk. falan*

f. [2-86], [3-73], [4-125]

felen *bk. falan*

f. [2-114], [2-15], [2-27], [2-28],

[2-91], [4-118], [4-169], [9B-1],

[2-95], [4-192], [5-103]

fes seğmenlerin taktığı şapka

f. [10-54]

fırıldak bir çeşit oyuncak

f. [1-43]

fırın içerisinde ekmek veya et pişirilen betonarme yapı

f. [3-292]

f.+a [1-134], [3-296]

f.+ı [1-122], [3-292]

f.+lāda [1-103]

f.+ları [1-117]

fırsat herhangi bir şey için uygun zaman

f. [4-64]

fil hortumlu iri hayvan

f.+i [3-294]

filim film, film şeridi

f. [4-220]

fiy fiğ, hayvanlara yedirilen ot *bk. fī*

f. [1-22]

fizik fizik tedavi merkezi

f.+e [2-106]

fī *bk. fiy*

f. [1-56]

folkor folklor, yörede halk oyunu oynayan kişilerin oluşturdu grup

f. [2-19]

fuar sergi

f.+da [3-293]

-G / Ğ-

ğā- kalmak *bk. kal-*

ğ.-ma [5-180]

ğabir kabir, mezar

ğ. [8-9]

ğabul kabul, bir şeye isteyerek veya istemeyerek razı olma *bk. kabul,*

ğ. [5-73], [7-16]

ğaçak *bk. Kaçak*

ğ. [2-118]

ğadā *bk. Qadar*

ğ. [10-35], [1-44], [2-24], [2-28],

[2-34], [2-43], [2-92], [4-30]

ğādā *bk. Qadar*

ğ. [1-133]

ğadın *bk. kadın*

ğ.+lā [12-46]

ğadife kadife, bir çeşit kumaş türü

ğ. [1-155]

ğāğnı *bk. Kağnı*

ğ. [4-187], [4-195]

ğ.+lā [4-183]

ğ.+yı [4-206]

ğal- *bk. kal-*

ğ.-dı [4-63], [6-15]

ğ.-ıyo [10-5], [7-18]

ğ.-ma [7-4]

ğ.-madı [2-48], [8-52], [9B-44],

[9B-46], [9B-50]

ğ.-mış [3-239], 138

ğ.-mışlā [9B-8]

ğālā gayrı *bk. ġālī*

ğ. [10-51], [1-6], [2-28], [3-261]

ğalbır kalbur, elek

ğ. [9B-27]

ğ.+dan [1-84]

ğaldır- kaldırmak, herhangi bir şeyi yukarıya doğru hareket ettirmek

ğ.-dılā [5-196]

ğalet galat, yanlış kelime veya söz

ğ. [5-208]

ğāli gayrı *bk.* **ğālā**

ğ. [10-32], [1-103], [1-109], [1-117],

[1-119], [1-128], [1-129], [1-131],

[1-152], [1-161], [1-190], [1-209],

[1-51], [1-65], [1-68], [1-79],

[2-105], [2-118], [2-119], [2-38],

[2-52], [2-53], [2-54], [2-66],

[3-194], [3-228], [3-234], [3-320],

[4-105], [4-117], [4-125], [4-252],

[4-45], [4-66], [6-15], [6-17],

[9A-108], [9A-29], [9A-31],

[9A-42], [9A-65], [9A-76]

ğalk- *bk.* **kalk-**

ğ.-ā [10-57]

ğ.-tım [1-132]

ğar *bk.* **Ğar**

ğ. [4-224], [4-229], [4-240]

ğ.+da [4-230]

ğara *bk.* **Ğara**

ğ. [1-182], [4-183], [4-187], [4-206],

[7-31], [7-35]

ğara helva kara helva

ğ. [7-115]

ğarağol karakol, küçük askeri birliğin bulunduğu yer *bk.* **Ğarağol**

ğ. [2-100]

garanti kesinlikle, kesin olarak

g. [5-29]

ğararlaştır- kararlaştırmak, aynı karara varmak

ğ.-cez [4-152]

ğardaş *bk.* **Ğardaş**

ğ.+ını [10-37]

ğardeş *bk.* **Ğardeş**

ğ. [6-6]

ğ.+im [1-187], [6-38]

ğ.+ine [9A-28]

ğarı karı, ihtiyar kadın

ğ. [1-15], [3-5], [3-6]

ğār (<ğār(ı))

ğ.+sı [3-238]

ğarın karın, insan ve hayvanlarda gövdenin kaburga kenarlarından kasıklara kadar olan ön bölgesi *bk.* **Ğarn**, **karn**

ğ. [1-18]

ğarış- karışmak, kargaşa

ğ.-ıyo mu [10-4]

ġarişık karışık, birbiri içine giren

ġ. [9A-54]

ġarişım karışım, birbiri içine girmiş sıvılar

ġ.+ı [12-30]

ġariştır- bk. Qarıştır-

ġ.-ırsın [7-63]

ġ.-ız [1-83]

gariban fakir

g.+dä [4-226]

ġarn karın *bk. ġarın*

ġ.+ını [3-283]

ġarşı bk. Qarşı

ġ. [1-12], [1-2], [1-4]

ġarşıla- bk. Qarşıla-

ġ.-dä [8-41]

ġ.-dık [4-118]

ġ.-mā [9B-36]

ġarşıla- (<ġarşıla-(r))

ġ.-lā [9B-36]

ġaş- kaçmak *bk. kaç-*

ġ.-çek [3-287]

ġ.-mıslā [3-298]

ġat- katmak, ilave etmek

ġ.-arız [1-79]

ġatır bk. Qatır

ġ.+ları [10-50]

ġāve kahvehane çay ve türevlerinin içilmeye hazır şekilde satışa sunulduğu, çeşitli kağıt oyunlarının oynandığı yer

ġ.+de [4-228]

ġ.+lēde [4-225]

ġavim bk. Qavim

ġ. [10-70], [10-72]

ġ.+e [10-71]

ġayıt kayıt, iş

ġ. [2-90]

ġaz- bk. Qazmak

ġ.-arlā [7-97]

ġ.-dın mā [7-83]

ġ.-dırmaz [10-66]

ġ.-ılmış [10-69]

ġ.-mış [10-72]

ġaz tiridi kaz tiridi, kazdan yapılan bir tür yemek

ġ. [1-33]

ġazä bk. ġazı

ġ. [10-60]

ġazan- kazanmak, galip gelmek

ġ.-dı [4-96]

ġ.-mış [3-302]

ğazı kazı, kazma işi *bk. ğazä*

ğ. [10-59], [10-62]

gazino eğlence mekanı

g.+ya [3-208]

ge- *bk. gel-*

g. [1-191], [3-314]

gē- *bk. gel-*

g.-cek [1-96]

g.-diğimde [6-20]

g.-dim [3-313]

g.-me [3-138], [3-139], [6-4], [6-31],
[6-37]

g.-mē [1-95]

g.-medi [5-31], [10-11]

g.-meymiş [3-135]

g.-miş [3-147], [3-237], [3-240]

[4-18], [4-30], [10-35], [9B-6], [10-3]

g.-mişlē [5-89], [3-309]

g.-mişler [5-89]

g.-miyo [10-12]

gece akşamdan sonra başlayan karanlık

bk. gecı

g. [3-198], [4-36], [4-37], [9B-62]

g.+leri [9B-15]

g.+si [9B-16]

g.+sine [9A-64]

geci *bk. gece*

g. [6-21]

geç- geçmek *bk. geş-*

1. iyileşmek

g.-ē [11-11]

g.-iri [1-19]

g.-tä [11-14]

2. zamanın ilerlemesi

g.-ē [1-204], [1-205],

g.-esiye [9A-48]

g.-miş [7-21]

g.-ti [1-97], [3-62]

3. bir yerden başka bir yere gitmek

g.-ē [4-184], [4-67], [4-84].

g.-işim [3-202]

g.-ēdik [1-208]

g.-ēken [3-220]

g.-mişlē [3-8]

4. bilinmek

g.-ēmişmiş [5-23]

g.-iyo [1-18], [5-25], [5-172], [8-10]

5. olmak, vuku bulmak, yaşamak

g.-iyo [7-33]

geç- *bk. geş-*

g.-çek [3-193]

g.-miş [3-192], [3-195]

g.-mişindir [4-180]
 g.-sin [4-249]
geçim yaşamı devam ettirmek için gerekli maddi güç
 g. [6-40], [6-42]
geçim ğaynā geçim kaynağı
 g. [2-41]
geçir- geçirmek, elemek
 g.-iz [1-84]
geçmiş geçmiş, şu andan öncesi
 g.+inde [10-59]
 gediz bazarā *bk.* gediz bazarı
 g. [5-240]
gediz bazarı Gediz pazarı, yörede cumartesi günü için kullanılan ifade
 g. [5-229]
gel- gelmek, ulaşmak, varmak
 g. [12-22]
 g.-cek [3-255]
 g.-ceñ [4-235]
 g.-dā [10-20], [4-202], [4-203], [4-253]
 g.-di [3-145], [3-223], [4-113], [4-246], [4-250], [7-122], [7-37]
 g.-dİ~nā [2-1]
 g.-diği [10-41], [7-98]

g.-diğinde [4-93]
 g.-diğniz [9B-1]
 g.-dik [1-192], [4-198]
 g.-dilē [10-16]
 g.-dim [3-190], [3-257], [3-326]
 g.-diniz [1-50], [2-102]
 g.-dİse [3-131]
 g.-dīni [1-2]
 g.-eli [1-55]
 g.-en [12-8], [12-9]ü [5-104], [5-132], [5-135], [6-33], [6-34]
 g.-enine [7-108]
 g.-enlēden [6-16]
 g.-enleri [6-13]
 g.-esiye [1-133], [2-34], [5-205]
 g.-ince [3-199]
 g.-ip [2-64], [6-12]
 g.-ir [10-62], [11-4], [1-90], [3-117], [4-164], [4-53], [4-56], [4-64], [8-17], [8-18], [9B-53]
 g.-irdä [10-47], [3-172]
 g.-irdi [1-131], [1-213], [1-89], [3-175]
 g.-irdik [3-296], [4-36]
 g.-irim [3-243]
 g.-irin [3-167]

g.-irken [1-205], [3-212], [4-21]

g.-irlē [3-249]

g.-irlēdi [3-176]

g.-irse [10-46], [3-215]

g.-irsin [3-170]

g.-işi [5-86]

g.-işä [5-87], 181

g.-işin [1-4]

g.-iyo [1-1], [2-60], [3-142], [3-143]

[3-167], [3-219], [3-225], [3-251]

[4-257], [5-51], [5-95], [6-24], [6-4],

[7-116]

g.-iyodu [12-27]

g.-iyodur [4-220]

g.-iyolā [10-29], [2-29], [3-311],

[4-98],

[6-14], [6-9]

g.-iyomuş [3-198], [4-103]

g.-iyon [4-4]

g.-iyosa [3-251]

g.-mē [1-153]

g.-me [3-134], [8-7], [8-8]

g.-medi [1-58], [3-16], [3-17]

g.-mez [9B-36]

g.-miş [10-24], [10-31], [10-70],

[1-2], [3-131], [3-182], [3-185],

[3-196], [5-135], [5-26], [5-27], [5-6]

g.-mişlē [5-13], [5-93], [9B-8]

g.-miyo mu [5-200]

g.-se [8-13]

gelin düğünde evlenen kadına verilen ad

g. [3-111], [3-117], [8-22], [9A-32],

[9A-68]

g.+ä [9A-73]

g.+e [1-155]

g.+ini [3-305]

g.+lik [9A-65]

g.+nin [3-110], [9A-70]

gelir kazanç

g.+imiz [2-44]

genç ergenlik döneminden çıkmış insan

g. [2-11], [2-12], [2-17], [3-141]

g.+lē [2-61], [3-105]

g.+ler [2-17]

g.+lere [6-22]

g.+leri [4-35], [4-36]

g.+liğimde [2-115]

g.+liğimiz [1-97]

g.+lik [4-225]

g.+in [1-67]

g.+iz [4-229]

gene tekraren

g. [1-11], [9B-29], [9B-30]

genel bütün olarak ele alınang.+de [9B-20], [9B-31], [9B-32],
[9B-55], [9B-63]

g.+i (+i Bulunma D. Grv.) [1-98]

g.+inde [9B-13]

genellikle çoğunlukla

g. [12-16], [5-132], [5-91]

geniş dar karşıtı

g. [5-91]

gere *bk.* geri

g. [4-260]

gerek- gerekmek, ihtiyaç olmak

g.-iyo [9B-25]

g.-iyosa [9B-25]

geri arka

g. [6-2]

g.+de [4-54], [4-74]

g.+den [4-259]

ger (<ger(i))

g.+de [4-155]

geş- *bk.* geç-

g.-mez [1-211]

get- *bk.* getir-

g.-mişlê [7-27]

g.-ti [7-26]

getir- getirmek, bir şeyin birine veya bir yere gelmesini sağlamak

g. [3-37], [3-299]

g.-idik [1-166]

g.-iyo [2-60]

g.-iyo [1-60]

g.-mem [3-40], [3-41]

g.-ilêdi [3-61]

g.-emem [3-168]

g.-cêdik [4-137]

g.-dik [4-188]

g.-iyon [4-204]

g.-iñ [4-222]

g.-iyo [4-239]

g.-iler [9B-26]

gevır gavur

1. ecnebi kavim

g. [5-181]

2. kötülük

g.+lığı [3-327]

gevşek sıkı karşıtı

g. [4-65]

gevur gavur, ecnebi kavim

g.+dan [5-180]

gey- *bk. giy-*

g.-dirirdi [3-318]

g.-ēdā [9A-68]

gēy- *bk. giy-*

g.-elēdā [9A-69]

gez- gezmek, dolaşmak

g.-ēlēdi [3-179]

g.-en [2-85]

g.-ilir [3-160]

g.-iyo [4-96], [4-97]

ğıdā *bk. Kıdar*

ğ. [10-51], [12-38]

ğır- kırmak, bir şeyi ikiye veya daha fazla biçimde parçalara ayırmak

ğ.-dı [2-104]

ğıran kıran, bayır

ğ.+a [1-36]

ğ.+da [1-35]

ğırık kırık, parçalanmış şey

ğ. [3-258], [3-273]

ğırıl- *bk. Kıril-*

ğ.-an [3-275]

ğ.-dā [7-120]

ğ.-ınca [3-257]

ğırK kırk, ölünün arkasından geçen kırkıncı gün yapılan adet

ğ. [7-109]

ğ.+ında [7-110]

ğırmızā *bk. Kırmızı*

ğ. [11-7]

ğırmızı biber kırmızı biber

ğ. [1-77], [1-78]

ğış *bk. kış*

ğ. [10-65]

ğ.+ın [12-15]

ğıtlğ(k) kıtlık, gıdanın veya suyun olmaması durumu

ğ.+i [6-11]

ğıtlī *bk. ğıtlığ(k)*

ğ.+mız [12-20]

ğıy- *bk. Kıy-*

ğ.-arız [7-56]

ğıymat kıymet, değer

ğ.+ı [6-41]

ğıynaş- kıynaşmak, hareket etmek

ğ.-emeyon [1-129]

ğız *bk. kız*

ğ. [4-130], [7-12], [7-13], [7-17],

[7-22], [7-24], [7-31], [7-33],

[7-34], [9A-37], [9A-41], [9A-50]

ğ.+ä [7-19], [7-30]

ğ.+ı [1-139], [3-237]

ğ.+ın [7-28], [9A-47]

ğız- bk. Kız-

ğ.-ādı [3-286]

ğızgın kızgın, çok ısınmış, ısıtılmış veya kızdırılmış

ğ.+lığınnan [1-114]

ğızlılık tārınası kızılılık tarhanası

ğ. [1-71]

gibā bk. gibi

g. [3-272]

gibi -e benzer, -e benzeyen **bk. gibā**

g. [11-6], [1-208], [12-42], [12-43],
[3-11], [4-165], [4-220], [4-224],
[4-244], [5-117], [5-133], [5-187],
[5-219], [7-55], [7-60]

g.+sine [7-16]

g.+ymış [5-184]

gid- bk. güt-

g.-iyoduk [1-187]

ğīdā bk. Qadar

ğ. [4-174]

ğīdaḡ bk. Qadar

ğ. [9A-75]

gine gene, tekraren **bk. gini**

g. [1-156], [1-184], [1-32], [4-112],
[4-71], [4-81], [8-36]

gini bk. gine

g. [2-91], [3-144]

gir- dışarıdan içeriye geçmek

g.-di [4-194]

g.-di mi [9B-58]

g.-dik [1-190]

g.-dim [3-208], [3-289]

g.-ēdi [8-50]

g.-emedīm [4-212]

g.-iyo [3-19], [4-213]

g.-miş [3-147], [3-205]

g.-mişlē [4-21]

girey yörede pazar günü için kullanılan ifade

g. [5-225], [5-229], [5-240]

giriş- girişmek, saldırmak

g.-mesi [3-24]

git- gitmek, bir yere doğru yönelmek, uzaklaşmak **bk. Kit-**

g. [1-176], [3-314], [4-245]

g.-cek [3-109], [3-255], [3-264]

g.-ceklere [1-34]

g.-cem [3-254]

g.-cen [3-267]

g.-cez [4-143], [1-171]

g.-Çek [4-243]

g.-dā [3-282], [3-283]

g.-mē [1-153], [7-15]

g.-mez [2-33]

g.-miş [10-1], [10-2], [3-183],
[3-195], [3-218], [9B-4], [9B-5]

g.-mişlē [5-99]

g.-tä [3-278], [6-17]

g.-ti [1-161], [2-106], [3-210],
[5-206], [6-17]

g.-tim [1-184], [1-185], [3-213],
[3-253], [3-305], [3-319], [4-247]

g.-tiyse [4-54]

g.-ē [3-112], [3-200], [3-250], [4-56],
[9A-21], [9A-29], [9A-36], [9A-37]

g.-ēdi [1-91]

g.-ēdik [2-41], [2-42], [2-88]

g.-ēlē [9A-34], [9B-36]

g.-ēlēdi [2-43]

g.-ēken [1-41]

g.-erler [2-35]

g.-emedi [4-251], [4-252]

g.-emiyolā [2-64]

g.-enlē [5-99]

g.-enlere [3-61]

g.-eriñ [4-232]

g.-erlē [4-151], [9A-50]

g.-ersin [4-232]

g.-ēse [4-56]

g.-ēseñ [5-1]

g.-ēsen [5-221]

g.-ettiribilirse [4-52]

g.-ilcek [9B-24]

g.-ilir [1-138], [1-143]

g.-ilmesi [9B-25]

g.-in [4-255]

g.-ip [4-234]

g.-işi [5-86]

g.-işini [4-123]

g.-işte [1-144]

g.-iyo [1-176], [2-59], [3-251],
[4-257], [5-151], [5-96]

g.-iyodu [5-167]

g.-iyolā [10-10], [2-29]

g.-iyoz [3-300], [1-44]

g.-Ti [8-23]

giy- giymek, herhangi bir kıyafeti
üzerine geçirmek

g.-diriz [9A-63]

g.-ēdik [9A-67]

g.-iliyo [9A-65]

giyim giyme biçimi

g.+ä [10-54]

giyin- giyinmek, bir kıyafeti giymek

g.-ir [2-18]

ġo- bk. koy-

ġ.-muşlāda [12-34]

ġ.-r [4-65]

ġ.-rsun [1-111], [2-99]

ġ.-yo [10-43]

ġ.-yon [1-54]

ġoca koca, büyük

ġ. [1-15], [1-157]

ġoca ġarı koca karı

ġ. [3-7]

ġocuman kocaman

ġ. [4-219], [9A-15]

ġocumanca kocamanca

ġ. [2-122]

ġoç koç, seslenme ünlemi

ġ.+um [6-39]

ġoñşu komşu, evleri birbirine yakın olan kimseler

ġ.+lāda [8-46]

ġ.+ya [9A-28]

ġonu ġoñşusō konu komşusu

ġ. [7-100]

ġonuş- bk. Kōnuş-

ġ.-tuk [8-32], [8-33], [8-34]

ġorĶ- bk. kork-

ġ.-uyo [7-15]

ġoruma moruma koruma moruma

ġ. [4-112]

ġoş- bk. Kōş-

ġ.-ādık [6-49], [9A-87]

ġ.-tum [4-196]

ġ.-tūmuzu [6-48]

ġoşum koşum, hayvanın arabaya koşulması

ġ. [8-47]

ġovla- kovalamak, kovmak

ġ.-mış [10-72]

ġoy- bk. koy-

ġ. [4-245]

ġ.-am [12-34]

ġ.-muş [4-258]

ġ.-vedim [4-247]

ġoyun bk. koyun

ġ. [1-162], [1-21], [12-54], [12-56],

[8-12], [8-37], [8-38], [9B-62]

ġ.+a [1-159],

ġ.+lā [1-160], [1-161]

[12-58], [7-22], [9A-27]

ġöbek ön ve arka tekerlerin ortasına oturtulmuş mil üzerinde dönen ve teker

tellerinin takılmasına yarayan parça

g. [4-44]

g.+li [4-32]

g.+e [4-45]

g.+i [4-50]

göç çeşitli sebeplerle ikamet ettiği yerden ayrılma işi

g. [5-195], [5-92]

göç- göçmek, çökmek, yıkılmak

g.-müş [3-64]

gök mavi

g. [5-72]

göm- gömmek, yerin altına koyarak üzerini toprakla örtmek

g.-dü [7-39]

g.-erlê [1-102], [1-108]

g.-ülcek [7-91]

g.-ülür [7-98]

g.-üp [2-34]

gönder- göndermek, birinin veya bir şeyin bir yere ulaşmasını sağlamak

g. [7-17]

g.-cez [4-233]

g.-iyo [7-18]

g.-meyiz [9B-54]

gönl gönül, kalp

g.+ünden [5-115], [5-120]

gör- görmek, gözle algılamak *bk. gö-*

g.-dügün [5-88]

g.-düm [3-104], [3-107], [3-108],

[3-298], [3-305], [3-86], [3-95],

[4-181]

g.-medim [1-46], [3-107], [3-94],

[3-96]

g.-müş [3-219], [3-26]

g.-ünce [5-73]

g.-üyomuş [3-32]

göre kendisince, düşüncesince

g. [1-66], [10-53], [2-1], [2-24],

[4-191], [5-101], [5-108], [5-65],

[5-74]

görev bir nesne veya bir kişinin yaptığı iş

g. [2-113]

g.+ini [2-111]

görüş düşünce

g.+lüdür [2-121]

göstē- (<göste(r-)) göstermek

g.-sin [10-50]

göt arka

g.+ünü [3-47]

göt- *bk. götür-*

g.-tüm [1-183]

götür- bir kişiyi veya bir nesneyi bir yere ulaştırmak *bk. göt-, Kötür-*

g. [3-263]

g.-müş [7-22]

g.-ü [4-158], [9B-53]

g.-üdü [3-296]

g.-ülē [7-100]

g.-ülē [3-120]

g.-üyo [10-8], [2-60], [7-24]

göz görme organı

g. [4-222]

g.+ümün [4-132]

g.+ümü [3-208]

gözel *bk. güzel*

g. [3-307]

gözleme sacda pişirilen hamur *bk.*

gö-zlūme, gözlūme, gözölme, gö-zlūme

g. [1-30]

gö-zlūme *bk. gözleme*

g. [12-47]

gö- *bk. gör-*

g.-düm [3-297], [3-312]

gözlūme *bk. gözleme*

g. [7-27]

göölme *bk. gözleme*

g. [7-111]

gö-zlūme *bk. gözleme*

g. [1-29]

ğulak kulak

ğ.+lām [6-22]

ğur- kurmak, yapmak, inşa etmek *bk.*

ğur-

ğ.-ādā [4-35]

ğ.-ādık [4-34]

ğ.-muş [5-99]

ğ.-muşlā [12-6]

ğ.-ulduğu [2-6]

ğ.-ulur [9A-41]

ğ.-uluşu [5-103]

ğurā kura, kime veya neye isabet edeceği önceden belli olmayan bir çekimle sonucu belirleme

ğ.+sı [10-2]

ğ.+ynan [4-48]

ğurbā kurbağa, yumurta ile üreyen, yavruları gelişimlerini durgun sularda tamamladıktan sonra kuyruğu ve solungacı körelerek karada yaşayabilen, sıçrayarak yürüyen ve suda iyi yüzen küçük hayvan

ğ.+lādan [6-10]

ğurban kurban, dinin buyruğunu veya bir adağı yerine getirmek için kesilen ve belli özellikleri taşıyan hayvan *bk.*

Ğurban

ğ. [10-22], [7-121], [7-123], [7-126],
[7-128], [7-129], [8-14], [9B-58]

ğ.+ını [8-41]

ğ.+lık [9B-55], [9B-56]

ğ.+nın [10-21]

ğurşun kurşun, kurşun elementi

ğ. [1-11], [1-12]

ğurt *bk.* **kurt**

ğ. [4-230]

ğuru kuru, suyu, nemi olmayan, yaş ve nemli karşıtı

ğ. [12-17]

ğ.+sunu [1-32]

ğuru- kurumak, ıslak hâlden kuru hâle geçmek

ğ.-durduk [1-75]

ğ.-r [7-55]

ğuru bibē kuru biber

ğ. [1-75]

gurub *bk.* **gurup**

g.+un [9B-4], 231

ğurul- kurulmak, yerleşmek

ğ.-anların [6-13]

ğ.-muş [6-27]

ğ.+uşō [6-5], 199

ğ.-uşu [6-24]

ğ.-uyo [6-12]

ğ.-uyolā [6-5], [6-6]

gurup grup, birden fazla üyesi olan insan topluluğu *bk.* **gurub**

g. [3-105], [9B-6]

ğuruş *bk.* **Ğuruş**

ğ. [1-202]

ğüvet kuvvet *bk.* **ğuvvet**

ğ.+liydim [2-93]

ğuvvet *bk.* **ğüvet**

ğ.+li [2-92]

ğuy- *bk.* **koy-**

ğ.-duramadā [4-83]

ğ.-duramazsa [4-84]

ğ.-durdu [4-83]

ğ.-durdu mu [4-80]

ğ.-mazdı [9A-55]

ğ.-mōn [4-193]

ğ.-muyon [4-192]

ğuzu kuzu

ğ. [4-217], [9A-96]

ğuzum kuzum, yalvarma veya dikkat çekme anlamları taşıyan bir seslenme sözü

ğ. [1-100], [1-109], [1-160], [1-51],

[1-68], [1-87], [1-97]

ğuzune kuzine, hem ısıtmaya hem de
üzerinde veya fırınında yemek pişirmeye
yarayan büyük mutfak sobası

ğ.+lê [1-115]

ğ.+ye [1-134]

güç kuvvet

g.+lû [2-92]

gümrük sınır kapısı

g. [3-194]

g.+ten [3-193]

g.+ünden [3-191]

g.+üne [3-190]

gün dünyanın kendi etrafında
dönmesiyle oluşan yirmi dört saatlik süre

g. [1-164], [1-190], [1-211], [1-80],

[2-15], [2-22], [2-34], [2-78], [2-90],

[3-111], [3-112], [3-178], [3-180],

[3-277], [4-143], [4-144], [4-145],

[4-154], [4-156], [4-166], [4-229],

[4-90], [5-108], [5-222], [5-223],

[5-229], [5-230], [5-231], [5-232],

[8-2], [9A-46], [9A-65], [9B-15],

[9B-16], [10-15], [10-41]

g.+de [3-119]

g.+e [4-152]

g.+lê [5-219]

g.+ler [3-62]

g.+leri [4-175]

g.+lük [1-174], [1-60]

g.+müş [10-21]

g.+ümüzde [9A-53]

gündüz akşam karşıtı

g. [6-21]

güren kızcılık meyvesi

g. [5-197], [5-43], [5-52],

g.+i [5-39], [5-51], [5-55]

güren top kızcılık meyvesi

g. [5-40]

güt- gütmek, hayvanları çayırdaki, dağda
vb. yerlerde otlatmak *bk. gid-*

g.-mek [5-91]

g.-tô [5-163]

g.+erdi [2-47]

g.-ê [5-160]

g.-êdi [5-161], [5-162]

g.-êdik [9A-98]

g.-en [5-160]

g.-üyomuş [10-7]

güvey damat

g. [3-119]

güzel göze hoş gelen

g. [9B-64]

g.+dir [6-45]

gôzel *bk.* **güzel**

g. [4-127]

-H-

hā ha

h. [3-262]

ha ünlem

h. [1-90], [3-219], [3-307], [4-240]

hacä *bk.* **hacı**

h. [3-261]

hacı din buyruklarını yerine getirmek için hacca gitmiş Müslüman *bk.* **hacä**

h.+yı [1-41]

hacı pilavı **hacı** pilavı, **hacıya** gidecek olanlar için özel pişirilen bir yemek

h. [1-41]

hacıkebir bazarı **Hacıkebir** pazarı, yörede Perşembe günü için kullanılan ifade

h. [5-230], [5-240]

hadi haydi

h. [4-157]

hafta yedi günden oluşan süre *bk.*

haFta, **haFtı**

h. [4-141], [9B-21]

h.+sına [7-106]

haFta *bk.* **hafta**

h. [1-174], [1-55], [4-164], [7-107],

[9B-21]

haFtı *bk.* **hafta**

h. [1-200]

hakikat gerçek

h.+de [3-303]

hakket hakikatten, gerçekten

h. [3-277]

hakketen hakikatten

h. [1-204]

hal hâl, durum

h.+de [12-60]

hāl *bk.* **hal**

h.+inde [7-117]

hala babanın kız kardeşi

h.+m [4-27]

h.+mın [5-169]

hāla hâlâ, hâlen

h. [4-123], [3-88]

haliyle hâliyle

h. [3-55]

halk ahali

h. [10-4]

h.+a [9B-18]

h.+ına [7-108]

h.-ä [4-147]

hamır bk. hamur

h. [1-30], [1-72], [1-74], [7-44],
[9A-1], [3-233]

h.+dan [1-127]

h.+ı [1-111], [7-53], [3-232]

hamır aşâ bk. hamır aşı

h. [7-70]

hamır aşı hamur aşı, hamurun makarna
şeklinde kesilmesiyle yapılan yemek *bk.*

hamır aşâ

h. [7-57]

h.+nı [7-53]

h.+nın [7-67]

h.+ya [7-63]

h.+yı [7-70]

hamır çorbası hamur çorbası *bk. hamur
çorbasâ*

h. [1-99]

hamırsız hamursuz, mayasız hamurdan
yapılan yuvarlak çörek, ekmek

h. [1-98]

h.+ı [1-108]

hamırsız eşi maya ekmeği hamursuz
ekşi maya ekmeği

h. [1-101]

hamle atılım

h. [4-56]

hamtüreş hamtraş, sakalsız

h. [5-184]

hamur buğday ununun suyla
yoğurulmasından elde edilen şey *bk.*

hamır

h. [3-234]

hamur çorbasâ bk. hamır çorbası

h. [1-28]

hana bk. hani

h. [1-96], [5-127], [7-86], [9A-74],
[9B-15], [9B-33], [9B-64]

hâne hane, ev

h. [2-5], [3-147], [5-104], [5-17],
[5-26], [5-5], [5-94], [6-27], [8-28]

h.+de [5-158], [8-40]

h.+den [5-28]

h.+si [5-6], [5-95], [5-96]

h.+sinin [5-120]

h.+ymişmiş [3-146]

hangi soru sıfatı *bk. hanKi*

h. [1-167]

hanı bk. hani

h. [2-86]

hanım kadın eş

h.+ı [2-81]

hani nerede *bk. hana, hanı*

h. [4-207]

hanKi *bk. hangi*

h. [4-152]

harçlık küçük ihtiyaçları görmek için verilen para

h. [4-227]

harman herhangi bir tahılın biçildikten sonra tanelerinin patoz veya düven yardımıyla tanelerinin ayrılması veya bu işlemin yapıldığı dönem

h. [3-155], [3-249], [4-200], [9A-92]

h.+da [1-90]

h.+lara [9A-89]

harp savaş

h.+i (yönelme grv.) [3-18]

hastalık sağlığın bozulması durumu

h. [2-86]

h.+lara [7-34]

h.+tan [8-20]

hastāne hastane, hastalıkların tedavi edildiği yer

h.+de [2-103], [2-107]

hastāne mustāne hastane mastane

h. [2-119]

haşheş haşhaş, gözleme ve ekmekte kullanılan bir çeşit bitki

h. [5-141]

h.+li [1-127]

haşır neşir kaynaşma

h. [2-90]

hatıp hatip

h. [5-121]

h.+ın [5-122]

hatırla- hatırlamak, anımsamak

h.-meyoz [9B-1]

h.-yon [6-48]

hatta dahası

h. [1-175], [3-139]

havā hava meteorolojik olaylar

h.+sı [9B-64]

hava şartlarā hava şartları

h. [12-39]

havan toplarā havan topları, savaş aleti

h. [10-25]

haviç havuç, toprağın altında yetişen turuncu sebze

h. [9A-12]

havız havuz, suyun biriktirildiği yer

h. [8-49]

h.+a [8-50]

havlā havlu, söz yağlığı içerisinde verilen eşyalardan biri

h. [1-150]

hayat ömür

h.+ından [7-33]

hayır yok, öyle değil, olmaz" anlamlarında onamama, inkâr bildiren bir söz

h. [1-147]

hayvan büyükbaş veya küçükbaş için kullanılan ad

h. [12-53], [12-55], [2-45], [2-48], [2-49], [3-141], [3-292], [3-293], [5-91], [6-41], [8-38], [8-39], [8-6], [9B-57], [9B-64], [12-49]

h.+cı [5-157]

h.+cılık [6-38], [6-42]

h.+cılıK [8-36]

h.+ını [2-47]

h.+lâ [3-292], [9B-62]

h.+lânı [10-7]

h.+lara [5-155]

h.+ları [5-11]

hayvancılık büyükbaş ve küçükbaş hayvan alım satımını veya bakımını yapan meslek

h.+ıdı [8-35]

hazır bir işi yapmak için gereken her şeyi tamamlamış olan

h. [4-223]

hē ünlem

h. [2-93]

he ünlem

h. [4-138]

hediye armağan *bk. hediye*

h. [1-40], [9B-26]

hediye *bk. hediye*

h.+sinnen [9A-21]

hele özellikle

h. [7-64]

helva şeker, yağ, un veya ırmikle yapılan tatlı *bk. hevlā*

h. [7-111]

h.+ynan [7-113]

hemen çabucak

h. [1-130], [1-134], [12-26], [1-31], [4-224], [4-57]

hep her zaman

h. [1-63], [1-89], [5-147], [5-161], [6-49], [9A-72], [9B-32]

hepsi tümü

h. [6-38], [9B-51]

h.+nin [6-15]

h.+nden [2-4]

her birer birer anlamı veren sıfat

h. [1-128], [1-4], [1-81], [1-87],

[2-36], [2-46], [3-293], [4-168],
[4-189], [4-19], [4-208], [4-223],
[5-158], [5-76], [5-78], [6-30],
[7-88], [8-18], [8-26], [8-40],
[8-41], [9A-12], [9A-18]

heralda *bk. herhalde*

h. [2-77], [2-86], [3-141], [4-17],

heralde *bk. herhalde*

h. [12-7], [2-83]

herhalde büyük bir ihtimalle; yalın,
herhâl *bk. heralda, heralde*

h. [6-26]

herkes insanların tümü *bk. herkez*

h. [1-15], [2-94], [5-6], [8-26],
[8-42], [9A-80]

h.+e [10-9], h.+i [9A-21]

herkez *bk. herkes*

h. [1-40]

h.+in [1-40], [1-48], [1-66]

hevlā *bk. helva*

h. [9A-30]

hızlı hızlı fazla olan

h. [9A-74]

hiç olumsuz yargılı cümlelerde fiilin
anlamını pekiştiren bir söz

h. [1-46], [1-48], [2-27], [3-188],
[6-48], [8-25], [9B-44]

hiçbir herhangi bir nesnenin veya
kişinin bir tanesinin bile olmadığını ifade
etmek için kullanılan söz

h. [5-73]

hiçbi~se *bk. hiçbi~sey*

h. [5-58]

hiçbi~sey hiçbir şey *bk. hiçbi~se*

h. [3-41]

hikaye hikâye, herhangi bir olayın sözlü
olarak veya yazılı olarak anlatılması

h.+si [7-40], [7-42]

hinci *bk. şimdi*

h. [1-161], [1-87], [2-118], [2-57]

hinçi *bk. şimdi*

h. [10-20], [9A-42]

hinçik *bk. şimdi*

h. [1-128], [1-129], [1-97]

hisar bir şehrin veya önemli bir yerin
korunması için taştan yapılmış, yüksek
duvarlı ve kuleli, çevresinde hendekler
bulunan küçük kale

h. [5-188]

hoca imam *bk. hocu*

h. [1-38], [3-56], [4-47], [4-51],
[4-54]

h.+m [5-15]

h.+mız [2-27]

h.+nın [4-54]

h.+sı [1-66]

h.+ya [1-64], [4-50]

hocu *bk. hoca*

h. [4-64]

hoş güzel

h. [1-50]

hoştayn holstein, bir tür sığır cinsi

h. [9B-51]

höbe bir çeşit çocuk oyunu

h. [4-40], [4-68]

hudûrt hudut, sınır

h.+ü [3-127], [3-129]

hücum saldırma işi

h. [3-287]

-I-

ırâmetlik rahmetlik, ölmüş kişi

1. [1-91]

ırk bir canlı türünde aynı karakteri taşıyan canlıların oluşturduğu alt bölüm

1. [9B-49], [9B-50]

ısla- ıslamak, ıslak duruma getirmek

1.-rlâmış [3-232]

-İ-

ırâmetlik rahmetlik *bk. ırâmetlik*

İ. [5-42]

ışcacık sıcacık, yeterli seviyede sıcak

olan

İ. [1-135]

-İ-

İç dış karşıtı

i.+inde [10-28], [1-200], [3-144],

[3-85], [6-10], [6-7], [6-8], [7-11]

i.+inden [3-326], [4-257]

i.+indeydim [3-96]

i.+ine [1-13], [1-78], [1-79], [4-235]

[5-151], [6-9], [9A-5], [7-81],

[9A-12], [9A-16]

i.+inē [7-76], 211

i.+liklēni [1-79]

İç

i.+lēnde [2-20]

İç- içmek, bir sıvıyı yutmak

i.-irilēmiş [3-230]

i.-ilir [8-16]

i.-erlē [1-16], [9B-19]

İçcek içecek, sıvı gıda

i.+ mi [3-168]

i.+ten [3-228]

İçeri dışarı karşıtı

i.+sinde [9B-27]

İçin amacıyla, maksadıyla *bk. içiñ, içün*

i. [3-141], [5-195], [5-213], [5-35],

[5-75], [5-91], [7-15], [8-47], [9B-64]

için bk. için

i. [5-81]

içme suyu içme suyu

i.+nu [12-33]

içün bk. için

i. [12-20], [12-56], [3-148]

id(t)- bk. et-

i.-eriz [1-124]

idda iddia, bahis **bk. iddā**

i. [4-234]

iddā bk. idda

i.+mızı [4-241]

i.+na [4-229]

iğne aşı

i. [2-117]

ihtiyar yaşlı **bk. ehtiyar**

i.+ına [4-145]

i.+lān [3-122]

ik(i) bk. iki

i.+sini [10-16]

ikāmet ikamet, bir yerde oturma

i. [9B-2]

iki birden sonra gelen rakam **bk. ik(i), ikī**

i. [1-164], [1-206], [12-23], [12-24],

[12-35], [12-52], [12-53], [12-56],

[12-57], [12-60], [12-7], [2-105],

[2-24], [2-32], [2-5], [2-75], [2-90],

[2-98], [3-240], [3-48], [3-91],

[4-103], [4-12], [4-147], [4-166],

[4-171], [4-18], [4-185], [4-186],

[4-95], [5-117], [5-28], [5-29],

[5-87], [5-88], [6-2], [6-40],

[6-41], [6-5], [6-6], [7-1], [7-36],

[7-60], [8-1], [9B-57]

i.+de [4-93], [4-96]

i.+liydi [5-32]

i.+sä [7-32]

i.+si [4-185], [5-53], [9A-73],

[9B-17]

i.+sine [1-183]

i.+ye [6-17]

ikinci birinciden sonra gelen

i. [4-56]

i.+de [1-145]

i.+nin [4-55]

ikindi öğlenle akşam arasındaki akşama yakın olan zaman

i.+neñ [7-91], 212

ikī bk. iki

i. [2-36]

il şehir

i.+cik [5-200]

ilaç tedavi amaçlı kullanılan şey

i.+lānnan [1-15]

ilāhiyat ilahiyat

i.+ta [2-52]

ilçe ile bağlı kaymakamlıkla yönetilen yer

i.+lē [5-233]

ilere *bk. ileri*

i. [4-54]

ileri geri karşıtı *bk. ilere*

i. [2-121], [4-52], [4-56], [4-62]

ileşberlik rençberlik, çiftçilik

i. [2-44]

ilgilen- ilgilenmek, alakadar olmak

i.-irler [2-34]

ilk en başta gelen

i. [10-41], [1-144], [1-2], [3-1],
[4-76], [4-79], [5-237], [6-13],
[6-14], [6-27], [6-29], [7-37],
[9A-33], [9B-2]

i.+ten [6-5]

ilkin ilk önce

i. [9A-105]

ilkokul ilköğretim yapılan okul

i. [6-20]

i.+da [5-213]

i.+u [3-148]

ilyen leğen, genellikle, içinde bir şey yıkamak için kullanılan metal veya plastikten yayvan kap

i. [7-65], [7-66]

in- inmek yukarıdan aşağıya doğru hareket etmek

i.-dim [3-211]

i.-dirdä [5-59]

i.-ēdik [1-44]

i.-ēdiñ [9A-76]

inadına terslik olsun diye

i. [4-240]

inan- inanmak, bir şeyi doğru olarak benimsemek

i.-mazsın [4-178]

i.-mıyo [10-39]

indir- indirmek, bir şeyi yukarıdan aşağıya doğru hareket ettirmek

i.-irlē [9B-36]

inek süt hayvanı

i. [1-24], [2-49], [3-141], [6-40],

[8-38], [9B-47],

i.+çilik [8-45]

i.+lēmizi [9A-81]

insan toplumda yaşayan bireylerin
tümünün tekil adı

i. [6-30], [7-85]

i.+ä [7-114]

i.+lā [9B-2]

i.+lān [7-130]

insanoğlu insan

i. [7-88]

iri normal7den büyük

i. [9B-12]

irmik helvāsı ırmik helvası

i. [7-116]

isim ad

i. [3-142], [5-105], [5-107], [5-108],

[5-136], [5-139], [5-140], [5-176],

[5-177], [5-208], [5-27], [6-4]

i.+i [2-1]

i.+lē [5-134], [5-186], [5-189],

[5-19], [5-228], [5-23]

i.+lēni [5-132]

i.+leri [5-20], [5-219], [5-221]

i.+i [1-1], [4-1], [4-23], [5-108],

[5-173], [5-97], [5-98], [7-4], [7-93],

[7-94]

i.+imiz [5-22]

i.+ini [5-113], [5-122]

isPāt ispat, kanıt

i. [4-179]

iste- istemek, evlenme dileğinde
bulunmak

i.-mē [7-18], [7-15], [9A-34]

i.-sinlē [7-17]

istē- (<iste-(r))

i.-señ [5-119]

i.-sin [1-139]

iş çalışma

i. [1-204], [2-66], [2-90]

i.+e [1-190]

i.+i [4-137], [4-199], [4-202], [8-43],

[9B-10]

i.+lē [1-68]

i.+leri [1-163]

işçā *bk.* işçi

i. [1-189]

işçek içecek

i. [8-4]

işçi başkasının yararına bedenini, kafa
gücünü veya el becerisini kullanarak
ücretle çalışan kimse *bk.* işçā

i.+lik [2-69]

işey *bk.* şey

i. [1-166]

i.+si [4-10]

işgāl işgal, bir yeri ele geçirme

i.+i [10-45]

işine **ğaydine** işine kaydına

i. [2-33]

işleme şiş, tığ, iğne vb. araçlarla elde yapılan, örgü, nakış, oya gibi işlerin genel adı; el işi

i. [9B-31]

i.+li [9B-29]

işte bir şey gösterilirken veya bir şeye işaret edilirken söylenen bir söz *bk. işte*

i. [11-3], [1-199], [1-79], [2-19],
[2-34], [2-44], [2-63], [2-86], [2-89],
[4-224], [4-232], [5-34], [5-85],
[5-87], [6-40], [8-12], [9A-22],
[9A-34], [9B-19], [9B-43], [9B-51],
[9B-8], [1-65]

işte *bk. işte*

i. [1-164]

iyi beğenilen nitelikleri taşıyan, sağlıklı olan *bk. iyi*

i. [11-4], [1-97], [3-154]

i.+leştik [1-117]

i.+lik [1-51]

i.+ydi [1-156], [12-28], [2-93]

i.+yse [7-116]

iz bir şeyin geçtiği veya önce bulunduğu yerde bıraktığı belirti

i.+ini [4-181]

-İ-

İcar icar, kira

İ. [1-63]

-İ-

İşe *bk. şey*

İ.+miz [12-41], 250

İşe *bk. şey*

İ.+si [4-66], 154

İ.+sini [4-57], 153

İ.+sinnen [1-15], 83

İşey *bk. şey*

İ. [1-183], [4-186], [9A-57]

İ.+i [4-79]

İ.+lēden [8-7]

İ.+sine [12-50]

İşe-ēt- şey etmek

ş.-ēsin [7-59]

-J-

jandarma kırsaldaki kolluk kuvveti

j. [4-18]

j.+ydım [2-109]

-K/Ḳ-

Ḳabık kabuk, bir şeyin üstünü kaplayan

sert katman

Ḳ. [5-147], [5-154]

Ḳ.+1 [5-146]

kabul bir şeye isteyerek veya istemeyerek razı olma

k. [5-75]

kaç soru zarfı *bk. kaş*

k. [12-2], [2-100], [3-187], [5-31],

[9A-60], [4-75], [4-78]

kaç- kaçmak *bk. kaş-*

Ḳ. [3-42]

Ḳ.-arın [3-216]

Ḳ.-mıṣ [3-184]

k.-mıṣlā [5-16]

Ḳ.-tım [3-185]

Ḳaçak kaçak, yasal olmayan *bk. ġaçak*

Ḳ. [3-183], [3-46]

Ḳadā *bk. Ḳadar*

Ḳ. [3-165], [3-183], [4-258], [3-183]

Ḳ.+ymıṣmıṣ [3-129]

Ḳadar kadar *bk. ġadā, ġādā, ġıdā, ġıdā, ġıdaḳ, Ḳadā*

Ḳ. [3-190], [7-38]

kadın erişkin dişi insan *bk. ġadın*

k. [2-81]

kafa baş

k.+1ı [2-99]

k.+nın [1-211]

k.+sına [5-108]

kafıyı boz- kafayı bozmak, sağlıklı düşünememek

k.-uyo [10-19]

kağat *bk. kağıt*

k. [1-200]

kağıt kâğıt hamur durumuna getirilmiş türlü bitkisel maddelerden yapılan, yazı yazmaya, baskı yapmaya, bir şey sarmaya yarayan kuru, ince yaprak *bk.*

kağat

k.+ä [5-238]

k.+ımda [5-237]

Ḳağnı kağnı *bk. ġağnı*

Ḳ.+lā [4-184]

Ḳ.+ları [9A-91]

Ḳak- kakmak, itmek, vurmak

Ḳ.-mıṣ [3-213]

Ḳ.-mıṣ [3-254]

Ḳāk- *bk. kalk-*

Ḳ.-tım [3-214]

Ḳ.-ınca [3-249]

Ḳ.-amıyo [3-245]

Ḳ.-madı [3-242]

Ḳ.-tı [3-212]

kal- kalmak, konaklamak

k.-an [6-2]

Ḳal- *bk. kal-*

Ḳ.-dä [3-101], [3-81]

Ḳ.-dı [4-54]

Ḳ.-dık [3-87]

Ḳ.-ın [7-68]

Ḳ.-ırdä [5-147], [5-154]

Ḳ.-ırsa [3-143]

Ḳ.-ıyo [5-150], [9B-12]

Ḳ.-mıṣ [3-141], 129

Ḳ.-madık [2-89]

Ḳalaba *bk. kalabalık*

Ḳ.+ysa [5-160]

Ḳ.+ydy [12-11]

Ḳalabalık bir yerde çok fazla kişinin bulunması *bk. Ḳalaba*

Ḳ. [7-43]

Ḳ.+a [4-119]

Ḳale kale höbe oyununda göbeğe dikilen eşya

Ḳ. [4-45]

kalk- kalkmak, ayaklanmak *bk. ḡalk-*

k.+tı [2-38]

Ḳ.-mazdä [3-166]

Ḳ.-āla [3-105]

kamyon büyük yük aracı

k. [5-166]

kanāt kanaat, düşünce, görüş

k.+ime [2-1]

kanser hastalık türü

k. [7-34]

k.+e [7-35]

kānun kanun, yasa

k.+u [5-107]

kap- kapmak, yakalamak

k.+ā [4-163], [4-53], [4-57]

k.-tı mā [4-57]

Ḳ.-ā [4-65]

Ḳ.-tıran [4-67]

kapan- kapanmak, açık durumdan kapalı duruma gelmek

k.-dä [1-197], [12-31]

k.-dı [1-199]

kapā- kapa-(r), kapamak, bir açıklığı örtmek için bir şeyi, açık yerin üzerine getirmek

k.-sın [1-112]

kapat- kapatmak, açık durumdan kapalı duruma getirmek

k.-ıldä [2-56]

kapı bir yere girip çıkarken geçilen ve açılıp kapanma düzeni olan duvar veya bölme açıklığı

k.+nın [10-40]

Kar kar *bk. kar, ğar*

Ķ. [3-71]

Ķar- karmak, karıştırmak

Ķ.-arlardı [11-12]

Ķara kara, siyah *bk. ğara*

Ķ. [4-184], [5-69]

Ķara sığır kara sığır

Ķ. [9B-47]

Ķarağol karakol *bk. ğarağol*

Ķ.+unu [10-43]

Ķardeş kardeş *bk. ğardeş, ğardaş*

Ķ. [6-5], [7-1]

Ķarıştır- karıştırmak *bk. ğarıştır-*

Ķ.-ırsıñ [7-62]

Ķ.-ılā [3-231]

karn karın *bk. ğarın*

k.+ı [3-206]

Ķ.+ına [3-232]

Ķ.+ından [3-235]

Ķarşä *bk. Ķarşı*

Ķ. [4-11]

Ķarşı karşı *bk. Ķarşä, ğarşı*

Ķ. [4-50]

Ķarşıla- karşılamak *bk. ğarşıla-*

Ķ.-ma [4-119]

ķaş *bk. kaç*

ķ. [3-299]

ĶaşıĶ kaşıĶ, halk oyunu oynarken elde tutulan oyun aleti

Ķ.+nan [9A-56]

Ķatır katır, yük hayvanı *bk. ğatır*

Ķ. [3-109], [3-112], [9A-95]

Ķ.+da [3-110]

katiplik yazıcılık mesleği

k. [1-178]

Ķavğa kavga, dövüş

Ķ. [3-100]

Ķ.+yı [3-94], [3-97]

Ķavim kavim *bk. ğavim*

Ķ. [9B-10]

Ķ.+na [6-5]

Ķaybol- kaybolmak, ortadan yok olmak, görünür olmamak

Ķ.-muş [3-29]

ĶaymaĶam kaymakam, bir ilçenin mülkî amiri

Ķ.+lān [2-111]

Ķaz- kazmak *bk. ğaz-*

Ķ.-arız [7-80]

Ķ.-dık [7-36]

Ḳ.-dılā [3-67]

Ḳ.-dılımız [7-39]

Ḳazā kaza, istem dışı veya ihmal, tedbirsizlik ve dikkatsizlik dolayısıyla bir kimsenin, bir nesnenin veya bir aracın zarara uğraması

Ḳ. [7-122]

Ḳazan kazan, toplu yemeklerin yapıldığı büyük tencere

Ḳ.+lāmız [3-101]

Ḳ.+lānan [3-74]

Ḳ.+lara [3-75]

kē bk. ki

k. [4-18]

kebab bir çeşit et yemeği

k. [7-70]

keçā bk. keçi

k. [8-38], [9B-62]

keçi küçükbaş bir hayvan *bk. keçā*

k. [1-21], [12-54], [5-161], [5-167],

[8-12], [8-37], [9B-41], [9B-56]

k.+de [5-91]

k.+lere [5-156]

k.+sä [5-160]

k.+si [5-160]

kekeç çekiç

k. [2-96]

k.+i [2-97]

kelime sözcük

k.+yi [6-23]

kenar bir yerin veya nesnenin uç kısmı

k.+ında [5-170]

k.+sında [3-303]

kendi dönüşlülük zamiri

k. [1-118], [1-15], [2-21], [4-52],

[7-39], [9A-104], [9A-108]

k.+leri [1-176]

k.+m [3-269]

k.+miz [1-65], [1-119], [6-48], [7-74]

k.+mizin [1-63]

k.+ne [1-66]

k.+sä [3-184]

k.+si [3-21], [4-6], [5-162]

k.+sinden [8-41]

kendi kendini kendi kendine

k. [3-177]

kene koyun, köpek, at vb. hayvanların veya insanların derisinde asalak olarak yaşayan, bulaşıcı hastalıklara neden olan böceklerin genel adı

k.+den [6-7], [6-8]

kepāze kepaze. rezil

k. [3-157]

kepçen cepken kolları yırtmaçlı ve uzun,

harçla işlenmiş bir tür kısa, yakasız üst giysisi *bk. çepken*

k. [9B-28]

kepeğ(k) kepek, un elendikten sonra, elek üstünde kalan kabuk kırıntıları

k.+iñ [5-151]

k.+ni [5-145]

kêraz kiraz, ılıman iklimlerde yetişen meyve ağacı

k. [5-58]

kes- kesmek

1. hayvanın başını gövdesinden ayırmak; boğazlamak

k.-ceklē [10-22]

k.-cen [7-128]

k.-cen [7-129]

k.-ē [9A-19]

k.-ebilirim [8-14]

k.-en [9A-19]

k.-eriz [12-49]

k.-ilir [12-51], [3-158]

k.-ilmiyo [12-52]

k.-iyo [7-126]

k.-iyoduk [12-53]

k.-iyon [7-123]

k.-iyo [12-56]

k.-miş [7-23]

k.-miyoz [12-57]

k.-tiğimiz [12-60]

k.-tittiri [9B-54]

2. bıçak, makas vb. bir araçla bir şeyi ikiye ayırmak, parçalamak; katetmek

k.-ēdik [1-74]

k.-erlē [1-72]

k.-ilir [8-6]

3. hastalanıp gıda alamayacak duruma gelmek

k.-ilmiş [3-228]

4. gününe karar vermek: gün kesmek

k.-me [4-144]

5. son vermek

k.-tim [2-108]

kesik soğuk

k. [10-23]

kesim kesmek işi

k.+e [9B-54]

kesin şüphe olmayan

k. [4-25], [5-29], [5-87]

keskin çok kesici

k. [2-97]

Ketir- *bk. getir-*

K.-din [10-40]

K.-idiñ [9A-91]

K-ise [10-47]

Kılıç kılıç, savaş aleti

Ꞑ. [3-41], [3-44]

kına kına ağacının kurutulmuş yapraklarından elde edilen, saç ve elleri boyamakta kullanılan toz

k. [9B-15], [9B-16]

Ꞑ. [1-165]

Ꞑ. [3-116], [9A-44], [9A-47],

[9A-48], [9A-64], [9B-26]

kıraç verimsiz veya susuz, bitek olmayan toprak

k. [9B-63]

Kırıl- kırılmak, parçalanmak *bk. ğırıl-*

Ꞑ.-miş [3-256]

kırk

1. otuz dokuzdan sonra gelen sayı

k. [2-117], [3-2], [4-104], [5-136],
[5-48]

2. yeni doğan bebeğin kırkıncı günü için yapılan adet

k. [7-74]

Kırk *bk. kırk* (1)

Ꞑ. [7-75], [7-79]

Kırk basma kırk basma, yeni doğan bebeğin kırkıncı günü için yapılan adet

Ꞑ. [7-76]

Kırmızı *bk. ğırmızä, kırmızı*

Ꞑ. [11-10], [11-14], [11-7], [5-72]

kısa boy uzunluğu az olan

k. [9B-30]

kısa Kollu yelek kısa kollu yelek

k. [9B-29]

kısayol kısayol, kestirme yol

k.+lādan [1-210]

kıskanç haset

k.+ımıza [4-36]

kısm kısım, bölüm

k.+ä [12-15]

k.+ı [9B-4]

k.+ını [5-154]

kış kış mevsimi

k.+ın [1-32]

kış kış köpekleri uzaklaştırmak için söylenen yansıma ikileme

k. [3-222]

kışla askeri birliğin bulunduğu yer

k. [2-122]

Kıy- kıymak, dilimlemek *bk. ğıy-*

Ꞑ.-arız [7-44]

Kıyneş- kıynaşmak davranmak, kımıldamak

Ꞑ.-cek [3-244]

kız dişi çocuk *bk. kız, Kız*

k. [3-50]

k.+ları [4-36]

kız *bk. kız*

ķ.+a [1-140]

Kız *bk. kız*

ķ. [3-114], [3-240], [4-151], [4-158],

[4-214], [7-10]

ķ.+ı [7-18], [3-51]

ķ.+ın [7-25], [7-27]

ķ.+lân [4-88]

Kız- kızmak, öfkelenmek *bk. ğız-*

ķ.-ış [5-127]

Kızılçık kızılçık, kızılçık meyvesi

ķ. [5-41], [5-42]

ki anlam bakımından birbirleriyle ilgili cümleleri birbirine bağlayan bir söz *bk.*

ku

k. [3-263], [3-274], [5-31], [7-117],

[7-120], [9B-10], [9B-11],

kilo ağırlık

k. [2-91], [4-233], [4-236], [4-261],

[7-117]

kilometre bin metreden oluşan uzunluk

k. [1-206], [12-26], [3-187], [3-314]

kim hangi kişi anlamında kullanılan bir

söz

k. [5-214]

k.+i [9B-25]

k.+isine [5-108]

k.+leri [4-49]

kimi bir kısmı

k. [10-69]

kimlik kimlik, kimlik belgesi

k.+i [1-197]

kimse herhangi bir kişi *bk. kimsi*

k. [2-31], [3-189], [6-15]

k.+si [5-160]

kimsi *bk. kimse*

k. [8-25]

kişä *bk. kişi*

k. [7-96]

kişi bir insana verilen genel ad *bk. kişä*

k. [1-187], [2-36], [4-147], [4-238],

[4-41], [4-42], [4-75], [6-16], [8-44],

[9B-22]

k.+de [6-41]

k.+den [9B-33]

k.+leri [3-148]

k.+yiz [4-238]

k.+yse [4-78]

kit- *bk. git-*

k.-tik [1-178]

Kit- *bk. git-*

K.-iyō [4-101]

K.-iyo [10-35], [10-43]

K.-iyolā [10-51]

K.-mesin [9A-74]

K.-miyo [4-132]

K.-ti [4-134], [4-250], [4-62]

K.-tiğın [1-206]

K.-tik [4-197]

K.-tim [1-175], [1-189], [3-269]

K.-ti [10-50]

K.-emecēmi [1-201]

K.-işi [4-132]

Ƙol insan vücudunda omuz başından
parmak uçlarına kadar uzanan bölüm

Ƙ+unu [2-104]

Ƙomşu komşu *bk. ğonşu*

Ƙ.+muzdu [3-155]

komtan komutan, bir askeri topluluğun
başındaki kimse

k.+larınan [2-110]

komunis komünist, komünizm yanlısı
olan

k. [3-260]

Ƙonşu komşu *bk. ğonşu*

Ƙ. [3-56]

Ƙonuş- konuşmak, söylemek *bk. ğonuş-*

Ƙ.-ana [3-157]

Ƙ.-masä [3-122]

Ƙ.-ması [3-130]

Ƙ.-tuk [3-93]

Ƙ.-urdu [3-156]

kop- kopmak, bir bütünden ayrılmak

k.-āsa [5-115]

k.-tu [6-15]

k.-uyosa [5-120]

kopar- koparmak, bir bütünden ayırmak

k.-ı [4-37]

kopara kopara kopmasını sağlayarak

k. [1-82]

kork- korkmak, korku duymak *bk. ğorƘ-*

k.-duğum [3-196]

Ƙorka Ƙorka korka korka

Ƙ. [4-258]

Ƙoş- koşmak, hayvanı çekeceği arabaya,
sabana vb.ne bağlamak

Ƙ.-tum [4-187]

koy- koymak, bir şeyi bir yere bırakmak,
belli bir yere yerleştirmek *bk. ğoy-, Ƙoy-*

k.-mazdım [5-185]

Ƙoy- bk. koy-

Ƙ.-uyo [7-117]

Ƙoyu koyu, rengi açık olmayan

Ƙ.+ca [7-59]

ƙoyun sütü ve derisi için yetiştirilen hayvan bk. **ğoyun, Ƙoyun**

k. [9B-41]

Ƙoyun bk. koyun

Ƙ. [3-141], [9B-61]

Ƙ.+u [5-159]

köhne- köhnemek, eskimek

k.-di [5-195]

köpek bekçilik ve avcılık gibi işler için beslenen memeli hayvan

k. [4-244], [4-248]

k.+lê [3-221], [3-223]

k.+lere [3-222]

k.+ä [3-294]

k.+i [4-245], [4-247], [4-252]

köprü herhangi bir engelle ayrılmış iki yakayı birbirine bağlayan veya trafik akımının, başka bir trafik akımını kesmeden üstten geçmesini sağlayan ahşap, kâgir, beton veya demir yapı

k.+lênden [4-180]

k.+nün [4-185]

körpe taze

k. [4-126]

Kötür- götürmek bk. **götür-**

K.-übilirsen [3-267]

köy muhtarlıkla yönetilen en küçük yerleşim birimi bk. **Köy**

k. [12-1], [12-10], [12-32], [12-47],

[12-5], [12-50], [2-26], [2-3], [2-4],

[2-44], [2-7], [2-8], [3-125], [3-126],

[3-196], [4-16], [4-17], [4-257],

[5-1], [5-100], [5-191], [6-25],

[6-35], [8-23], [8-27], [9B-2]

k.+de [1-167], [2-116], [2-17],

[2-20], [2-31], [2-53], [2-58],

[3-107], [5-137], [6-35]

k.+den [2-36], [3-18], [4-122],

[6-30], [6-32], [8-3]

k.+e [3-24], [5-104], [6-32]

k.+lê [3-136], [6-2], [8-30]

k.+lêde [2-17], [6-20]

k.+lên [2-4]

k.+leri [1-212]

k.+lû [1-36]

k.+lüynen [2-90]

k.+lülê [3-249]

k.+lüm [1-194]

k.+ü [12-60], [3-11], [3-4], [5-103],

[5-99], [6-1]

k.+ümüzde [2-27], 106

k.+ümüzden [2-21], 105

k.+ümüzün [2-41], [7-1], [7-4]

k.+ün [1-1], [1-187], [2-20], [2-47],

[2-6], [3-118], [3-127], [3-129],

[3-26], [3-32], [3-8], [4-1], [4-145],

[4-147], [4-148], [4-2], [4-20],

[4-22], [4-5], [5-86], [6-13], [6-24],

[6-5]

k.+üne [1-175]

Köy bk. köy

k.+ün [9A-97]

köy odası evlerin dışında, konukları ağırlamak için özel olarak yapılmış küçük ev

köy o.+nda [8-15]

köz küçük kor parçası

k. [1-107]

k.+ü [1-113]

ku bk. ki

k. [4-215]

Qur- kurmak *bk. ğur-*

1. etkisi ve önemi geniş şeyler meydana getirmek; tesis etmek

Q.-muş [3-285]

k.-ulduQdan [3-30]

2. makine, cihaz, mobilya vb.ni oluşturan parçaları birleştirerek bütün durumuna getirmek; monte etmek

Q.-arlā [4-31]

Qurband kurban *bk. ğurban*

Q. [3-158], [3-161], [9A-19]

kurt köpekgillerden, Avrupa, Asya ve Kuzey Amerika'da yaşayan, postu gri sarı renkli, yırtıcı, etçil memeli hayvan; börü *bk. Kurt*

k. [3-141]

Q.+una [3-198]

Q.-u [3-200]

Kurt bk. kurt

Q.+ları [3-199], [3-210], [3-215]

Qurucu bir yeri kuran

Q. [6-29]

Q.+sō [4-2]

Quruş kuruş, para *bk. ğuruş*

Q. [3-59], [3-60], [4-159], [5-115]

Q.+lā [3-60]

Qurutmalık kurutmalık, kurutmaya ayrılmış

Q.+lar [7-51]

Qurut- kurutmak, bir şeyin kurumasını sağlamak

Q.-urlā [3-250]

Ḳ.-uruz [7-52]
kutu içerisinde herhangi bir şey konulan
 kartondan yapılmış kap
 k.+sunu [4-234]
Kuyruk kuyruk, kuyruk yağı
 Ḳ. [3-231]
küçük çok küçük, minicik
 k.+ [4-210]
küçük ufak
 k. [5-199], [5-200], [5-201], [8-39]
kül yanan şeylerden arta kalan madde
 k. [1-107]
 k.+e [1-102], [1-104], [1-105]
künye askerdeyken takılan kişisel
 bilgilerin yazdığı metal kolye
 k.+si [10-11], [10-20]
küp su, pekmez, yağ vb. sıvıları veya un,
 buğday gibi tahılları saklamaya yarayan,
 geniş karınlı, dibi dar toprak kap
 k.+ḷe [9A-13], [9A-15]
kürek kazma işlemine yarayan alet
 k. [4-218]
Küt- *bk. güt-*
 Ḳ.-medim [9A-95]
 Ḳ.-tüm [9A-95], [9A-96]
 Ḳ.-türdüler [4-217]

-L-

laf söylem
 1.+ı [3-156]
 1.+ını [2-108]
lefhā levha, Bir yere asılmak için
 yazılmış yazı
 1.+da [5-49]
len lan
 1. [4-201], [4-214], [4-243], [4-245],
 [4-256], [3-187]
lere lira, para
 1. [1-162], [1-202], [1-203], [4-159],
 [5-115]
 1.+ydi [1-160]
levhā levha *bk. lefhā*
 1.+da [5-45]
lezzetli lezzeti yerinde olan
 1.+dir [9B-64]
limon sarı renkli, kokulu, ekşi meyve
 1.+lu [1-19]
lokum
 1. çörek
 [1-126], [4-236], [4-261], [9A-79]
 2. şekerli nişasta eriyiğini pişirip hafif
 ağdalaştırarak yapılan, küçük küp
 veya dikdörtgen biçiminde kesilen
 şekerleme

l.+una [4-233]

löbet köy odalarının başında beyit vs.
okuma işi, bildirmek

l. [5-109], [5-110], [5-112], [5-118]

l.+i [5-122]

-M-

māden maden, yer altından çeşitli
cevherlerin çıkarıldığı iş alanı

m. [1-201], [12-30]

m.+de [1-176]

m.+e [1-176]

m.+lên [1-178]

māfet- mahvetmek, yakıp yıkmak, işe
yaramaz duruma getirmek

m.-miş [3-284]

mahalle bir şehrin bir kasabanın,
büyükçe bir köyün en az beş yüz nüfusa
sahip parçalarından her biri *bk. malle*

m. [1-122]

mahkime mahkeme, adliyelerde
davaların görüldüğü yer

m. [3-92]

m.+ye [3-92]

mahluk yaratık

m. [5-73]

mahsul ekin *bk. mahsül*

m. [5-82]

mahsül *bk. mahsul*

m. [12-17], [12-18]

makas kumaş vb. kesmeye yarayan
kesici alet

m. [9A-38]

maşına *bk. makine*

m.+ları [4-202]

makine çarklar, dişliler ve çeşitli
parçalardan oluşan düzenekler bütünü

bk. maşına

m.+de [7-47]

mal büyükbaş hayvan

m. [1-59], [1-61], [8-38], [8-43],

[8-45]

m.+ı [5-63]

m.+lara [1-133]

malifaturacı manifaturacı, kumaş satan
kişi

m.+lâ [3-173]

malle *bk. mahalle*

m.+nin [4-35]

mālum malum, açık, apaçık olan

m. [4-89]

māmele muamele, işlem

m.+leri [1-191]

māna mana, anlam

m.+sına [5-129], [5-188], [5-191],

[5-199], [5-200], [5-201]

manda geniş getirenlerden, derisinin rengi siyaha yakın, uzun seyrek kıllı bir hayvan

m. [1-23], [6-49], [9A-86], [9A-87],

[9B-41], [9B-42], [9B-43], [9B-44]

m.+cılık [8-46]

m.+lā [8-50]

mandīrī mandıra, süt üretilip satılan yer

m.+da [10-7]

mart yılın üçüncü ayı

m. [2-43]

masal halk anlatısı

m.+ä [7-41]

masāraflı masraflı, maddi gideri çok olan

m. [2-24]

mavi mavi renk

m. [5-72]

maya hamurun büyümesi için içine atılan şey

m. [1-78]

mekan mekân, yer

m. [12-6]

mektup posta yoluyla gönderilen yazı

m. [1-179]

memlikat *bk.* **memliket**

m.+ta [3-327]

memliket memleket, ülke *bk.* **memlikat**

m. [3-284]

m.+a [3-284]

m.+te [3-29]

memur devlet çalışanı

m.+ları [3-194]

m.+larınnan [2-114]

m.+u [2-116]

mendil içine bazı şeyler konulan kumaş, yağlık

m. [1-150]

m.+in [1-82]

mental simental, bir tür sığır cinsi

m. [9B-51]

merā mera, otlak

m. [3-141]

mercimek beyaz çiçekli bir tarım bitkisi

m. [5-69], [5-72]

m.+e [5-68]

m.+lē [5-71]

merkep eşek

m.+inen [4-188], [4-205]

merkez orta, oyun alanının ortası

m. [4-49]

m.+i [4-82]

m.+in [4-66]

mermer bir tür kireç taşı

m. [4-231]

m.+leri [4-184]

mesela örneğin *bk.* **mesele**

m. [1-155], [12-41], [12-54], [12-58],

[12-9], [1-32], [1-35], [3-105],

[3-109], [4-141], [4-179], [4-40],

[4-47], [4-62], [4-75], [4-76], [4-83],

[4-93], [5-102], [5-121], [5-161],

[5-202], [5-205], [6-36], [7-10],

[7-125], [7-42], [7-83], [8-11],

[8-13], [8-28], [8-37], [8-41]

[11-4], [1-154].

m.+kın [7-121]

mesele *bk.* **mesela**

m. [2-36]

meşe bir ağaç türü

m. [5-91]

m.+lik [5-12], [5-91]

metre uzunluk ölçüsü

m. [4-259], [4-260], [4-62], [4-74]

m.+den [12-27]

mevkî mevki, alan

m. [6-5]

m.+de [5-168]

m.+de [5-52]

m.+sâ [5-34]

m.+si [5-35]

mevlit Hz. Muhammed'in doğumunu, hayatını anlatan mesnevi *bk.* **mevlüt**

m. [7-72], [7-73]

mevlüt *bk.* mevlit

m. [7-106]

mevzu konu

m.+ları [4-212]

m.+ya [4-137]

meydan bir yerleşim yerindeki merkezi yer

m.+cık [3-65]

mezarlık mezarların bulunduğu yer *bk.* **mezerlik**

m.+ta [4-231]

m.+a [4-258]

mezer mezar, ölünün gömülü olduğu yer

m. [10-68], [7-80]

m.+e [7-39], [7-83]

m.+i [7-97], [7-83]

m.+in [4-235]

m.+ini [4-36]

m.+lân [10-69]

m.+lere [10-72]

mezerçi mezarıcı, mezar kazan kişilerin yaptığı meslek

m.+lā [7-96]

mezerlik *bk. mezarlık*

m.+e [4-234], [7-38]

m.+imiz [2-32]

miktār miktar, nicelik

m.+ını [5-119]

mide mide, sindirim organı

m. [1-17]

mide otu mide otu, mideye iyi gelen şifalı ot

m. [1-18]

millet ulus

m. [1-170], [1-176], [2-33], [8-17]

m.+in [3-159], [4-160]

milyon bin tane binden oluşan sayı

m. [1-158]

misafir konuk

m. [3-172]

misafirhâne misafirhane, konukların ağırlandığı yer

m. [3-162]

misir mısır, koçan şeklindeki bitki

m. [9A-101], [9A-103]

moderin modern, çağa ayak uydurmuş, yenilikçi

m. [5-140]

m.+leştı [5-189],

motur motor, traktör

m. [2-79]

muhit çevre

m.+i [4-97]

muhtar köyün mülkî amiri

m. [12-24], [3-12]

m.+da [3-14]

m.+lî [2-56]

m.+ı [3-14]

m.+ımışmı [5-108]

müdür bir iş yerinin başındaki kişi

m. [1-182]

m.+leri [2-110], [2-112]

mümkün olası

m. [4-244]

m.+mü [4-249]

-N-

nahiye bucak *bk. nāye*

n.+si [5-237]

namaz Müslümanların günde beş defa yaptıkları ibadet

n.+a [1-132]

n.+ından [8-17]

nāne nane, güzel kokulu, yaprakları baharat olarak kullanılan, çok yıllık ve otsu bir kültür bitkisi

n. [9A-9]

n.+dir [1-79]

nāp- ne yap- *bk.* **nāp-**

n.-arım [7-29]

n.-cek [3-215]

n.-cek [3-259]

nāp- *bk.* **nāp**

n.-cek [3-206]

nası *bk.* **nasıl**

n. [3-251]

nasıl soru zarfı *bk.* **nası**

n. [1-2], [3-29], [8-21]

nasip kısmet

n. [7-19]

nāye *bk.* **nahiye**

n. [2-110], [2-112], [5-235]

n.+mizdā [5-236]

n.+mizdi [5-234]

nazar uğursuzluk, göz

n. [1-11]

n.+a [1-12]

ne soru zamiri *bk.* **nē, ni**

n. [11-3], [3-235], [3-294], [4-143],

[4-182], [4-200], [4-201], [4-218],

[4-7], [5-120], [5-133], [5-134],

[5-84], [7-102], [7-127], [7-26],

[8-3], [9A-32]

n.+ydi [2-73]

n.+ymış [2-86]

n.+yse [5-141]

nē *bk.* **ne**

n. [5-115], [9A-3]

nēde nerede

n. [3-229]

neden sebep *bk.* **niden**

n.+lerle [9B-3]

nefis öz varlık, kişilik

n. [7-88]

nene babanın veya annenin annesi

n.+m [6-28]

ner(e) *bk.* nere

n.+de [3-265], [3-9]

n.+den [3-131], [3-145], [5-218]

nere hangi yer *bk.* **ner(e), nēre**

n.+sine [3-320]

n.+yi [9B-25]

nēre *bk.* nere

n.+ye [4-137]

nesl nesil, kuşak

n.+i [6-15]

neyse her ne ise *bk.* nêyse, neysi

n. [2-43], [3-248], [3-269], [4-240],
[7-19], [8-12]

nêyse *bk.* neyse

n. [7-103]

neysi *bk.* neyse

n. [3-234]

ne~zman ne zaman

n. [3-255]

ni *bk.* ne

n. [1-100], [1-154], [1-85], [6-23]

ni...ni ne...ne

n. [8-22]

niden *bk.* neden

n. [3-29], [5-193]

nihayet son

n. [3-196]

nikah evlilik akdi

n.+dan [9B-21]

nine nene *bk.* nene

n.+n [10-23]

nisan yılın dördüncü ayı

n. [4-19]

nişan bir kadınla bir erkeğin evlenmek
üzere birbirlerine söz vermeleri

n. [9A-33]

n.+lamışlā [7-21]

nişanlā nişanlı *bk.* nişanlı

n. [4-142]

nişanlı nişanlı olan kimse

n.+sā [7-31]

n.+sından [7-30]

nohot *bk.* nohut

n. [6-43]

nohut çiçekleri sarımtırak renkte, tanesi
baklamsı bir bitki *bk.* nohot, no~ut

n. [6-43], [1-22]

nol- ne ol-

n.-cek [9A-31]

n.-du [4-254]

normal olağan

n. [4-108], [4-140], [4-174], [9B-13]

no~ut *bk.* nohut

n. [9A-99]

nüfus bir yerleşim yerindeki toplam
kalabalık

n. [12-11], [5-237], [5-238]

n.+u [4-148]

-O-

ö *bk.* o

ö. [10-31], [10-39], [4-130], [4-132],
[4-83], [12-31]

ö .+ndan [3-117]

ö.+na [3-88]

ö.+na [4-45], [4-130],

ö.+ndan [12-28], [12-33], [3-241],
[4-17], [7-106], [7-96], [7-99],
[9A-108]

ö.+nnan [3-31]

ö.+nu [4-61], [3-104], [3-107],
[3-170], [4-33], [3-263]

ö.+nun [4-65], [4-162], [4-77],
[4-81], [4-82], [4-85], [12-31]

ö-zuman o zaman

ö. [4-125], [4-128]

ō- olmak *bk. ol-*

ō.-dum [12-24]

ō.-maz [4-168], [4-106], [7-64],
[7-67]

ō.-mazdı [4-174]

ō.-muşlā [5-4]

ō.-muyo [6-43]

ō.-muş [12-8], [12-9], [7-19], [7-31],
[12-10]

ō.-madık [8-25]

ō.-madığından [12-40]

ō.-sun [4-154], [4-156], [4-157],
[3-300], [3-247]

o işaret sıfatı ve zamiri *bk. ö, u*

o. [10-30], [10-71], [3-73], [4-4]
[10-72], [1-104], [1-131], [1-133],
[1-162], [1-195], [12-28], [1-83],
[2-38], [2-39], [2-7], [2-73], [3-130],
[3-14], [3-148], [3-154], [3-188],
[3-233], [3-234], [3-24], [3-261],
[3-28], [3-281], [3-282], [3-285],
[3-313], [3-325], [3-326], [3-6],
[4-114], [4-122], [4-123], [4-134],
[4-155], [4-164], [4-182], [4-183],
[4-184], [4-207], [4-209], [4-235],
[4-238], [4-49], [4-50], [4-66],
[4-83], [4-84], [5-108], [5-163],
[5-164], [5-171], [5-219], [5-85],
[6-16], [6-2], [6-32], [7-117], [8-43],
[8-50], [9A-75], [9B-12], [9B-24],
[9B-45], [9B-54], [11-4], [2-47],
[1-178], [2-33], [3-130], [3-148]

o.+ña [5-116]

o.+ndan [1-153], [1-39], [4-189]
[4-197], [5-77], [6-2], [7-79],
[9B-43], [3-237], [4-164]
o.+nu [10-53], [1-109], [11-11],
[4-41], [4-87], [5-92], [7-38],
[7-62], [9B-36], [9A-91]

o.+nun [1-113], [1-181], [12-56],

[1-32], [2-97], [5-130], [5-81],

[9B-59], [4-57]

o.+nu [9A-91]

o~zaman o zaman

o. [2-44]

o~zman o zaman

o. [3-193], [3-85]

o.+dan [5-103]

o~zuman o zaman

o. [1-31], [2-94], [3-27], [3-28],

[3-292], [3-60], [3-73], [4-10],

[4-148], [4-159], [4-166], [4-56],

[4-64], [4-89], [4-94], [4-99],

[5-117], [5-133], [5-134], [5-14],

[5-19], [5-228], [9A-57], [9B-7]

o~zumanlā o zamanlar

o. [2-116], [2-17]

o.+da [2-91]

o~zamanlā o zamanlar

o. [2-31]

o~zmanlā o zamanlar

o. [10-60]

ocak

1. ocak, ateş yakmaya yarayan, pişirme, ısıtma, ısınma vb. amaçlarla kullanılan

yer; ocaklık

o.+a [1-106]

2. yılın birinci ayı

o.+Ta [1-13]

o.+ta [1-107], [3-231]

3. yer altında veya üstünde cevher çıkartılan yer

o.+ta [1-195], 101

oda köy odası *bk. odı, odâ*

o. [3-162], [5-115], [5-120],

o.+lāna [5-110], [5-111]

o.+lara [5-110]

o.+nın [5-113]

odı *bk. oda*

o.+ya [9A-22]

o.+dan [3-166]

odun yakılmak için kesilmiş, parçalanmış ağaç

o. [3-320], [4-188], [4-205]

o.+u [3-167]

odâ *bk. oda*

o. [3-175]

o.+ları [3-160], 130

of sıkıntı ve bunaltı durumunda kullanılan bir söz

o. [1-97], [4-200]

oğlak keçi yavrusu

o. [9A-96]

oğlan erkek çocuk veya evlat *bk. oğlan, olan*

o. [2-77], [3-240], [4-158], [4-219],
[5-131], [7-10], [7-12], [7-127],
[7-128], [7-13], [7-18], [7-22],
[7-37], [9A-37], [9A-50], [9A-76]

o.+ä [4-239]

o.+a [1-140]

o.+a [7-17], [7-20]

o.+ı [4-141]

o.+larä [3-320]

o.+nan [3-51]

oğlan *bk. oğlan*

ö. [7-15]

oğlan evi düğünde erkek tarafının evi

o.+ni [9A-50]

oğul erkek evlat *bk. öl*

o.+ları [5-105]

o.+ö [5-183]

o.+u [2-75], [5-130]

o.+um [8-13], [3-275]

o.+umu [7-128]

o.+umun [5-185]

oh sevinç, beğenme, hayranlık, rahatlama vb. duyguları belirten bir söz

o. [4-201]

oku- okumak

1. bir konuyu öğrenmek için okulda, bir öğretmenin yanında veya yazılı şeyler üzerinde çalışmak, öğrenim görmek

o.-cek [2-52]

o.-duğum [5-213]

o.-yo [2-54], [4-218]

2. sesli olarak söylemek

o.-nur [7-106], [7-107], [7-114],
[7-93], [9A-25]

o.-nuyo [7-95]

o.-rlä [11-8]

3. nazarı önlemek veya gidermek, bir hastanın iyi olmasını, bir işin çözülmesini sağlamak için bazı duaları usulüne göre söylemek

o.-rlädä [1-9]

o.-yolä [11-3]

o.-yuverlermiş [2-86]

4. bir metni sadece harf ve işaretlere bakıp anlamak veya metni seslendirmek

o.-rmuşmuş [3-148]

o.-rsun [9A-25]

okū- bk. oku- (1)

o.-yo [2-51], [2-52]

o.-muyon (-yor musun?) [2-50]

okul eğitim yeri

o. [4-127]

okuma okuma işi

o. [2-25]

oKuT- okutmak okuma işini yaptırmak

o.-uruz [7-73]

o.-uyolā [7-72]

ol- olmak, meydana gelmek, vuku
bulmak: yardımcı fiil *bk. ÷-*

o.-an [10-74], [2-37], [4-79], [5-60],

[9B-9]

o.-anlā [5-156], [5-159], [5-160],

[5-63]

o.-anları [2-86]

o.-cē [1-146]

o.-cek [3-260], [3-323], [8-22]

o.-do [4-189], [4-219]

o.-dō [5-50], [3-29]

o.-du [2-119], [2-55], [3-202], [3-29],

[9B-51]

o.-du mu [1-148]

o.-duğu [12-20], [2-33], [3-141],

[5-35], [7-15], [9B-64]

o.-duğundan [3-141], [5-127]

o.-duğunu [2-28]

o.-duk [1-55]

o.-duktan [7-70]

o.-dünca [3-59]

o.-en [7-129]

o.-madā [5-58]

o.-madı [2-27]

o.-madığı [5-195]

o.-madık [2-90]

o.-mayanlā [10-58]

o.-maz [1-144], [1-145], [5-106],
[9B-33]

o.-maz mā [4-256]

o.-mıcē [1-146]

o.-muş [3-107]

o.-muşlā [3-104], [7-14]

o.-muştur [12-7]

o.-sa [1-193], [8-13]

o.-sun [3-118], [7-76]

o.-ur [10-46], [1-107], [1-131],

[1-146], [1-165], [1-166], [1-167],

[1-42], [4-107], [4-140], [4-153],

[4-166], [4-168], [4-170], [4-174],

[4-175], [4-49], [4-66], [4-92],

[5-57], [7-109], [7-55], [7-99],

[9A-104], [9A-108], [9A-13],

[9A-40], [9B-22]

o.-ur mu [4-256]

o.-urdò [12-13], [9A-68], [9A-75]

o.-urdu [10-63], [2-22], [2-24],

[2-47], [3-115], [4-227], [4-39],

[4-90], [4-91], [7-43], [9-52]

o.-urlā [9A-50]

o.-urlardı [2-19]

o.-ursa [3-324], [4-65]

o.-uyo [2-13], [2-57], [3-252],

[5-153], [5-54], [5-58], [7-125],

[7-130], [7-34], [7-79], [9A-15],

[9A-38], [9A-39]

öl bk. oğul

ō.+um [4-256]

olan bk. oğlan

ō. [3-260]

olarak ilgi kurmak için kullanılan söz

o. [12-12], [4-225], [5-118], [5-87],

[7-121], [7-54], [8-10]

olay ortaya çıkan durum

o. [4-224]

o.+ı [4-178], [4-187], [4-204],

[9B-21]

o.+lā [4-39]

o.+ları [4-216], [4-220]

on dokuzdan sonra gelen sayı

o. [1-174], [1-203], [12-32], [2-24],

[2-29], [2-43], [2-45], [2-49],

[3-277], [3-302], [3-60], [4-153],

[4-156], [4-259], [5-158], [5-165],

[6-1], [7-50], [8-29], [9A-36],

[9A-75], [9B-22], [12-39]

o.+unu [2-43]

onlā bk. onlar

o. [6-14]

o.+dan [6-15]

onlar o şahıs zamirinin çokluk biçimi bk.

onlā, onnā, önnā, onnar, unlā, unlar, unnā

o.+a [9A-60]

o.+ı [1-56], [10-16], [7-130], [7-76],

[9A-92], [9A-93], [11-8]

o.+nan [7-47]

onnā bk. onlar

o. [3-149], [3-287], [3-310], [4-38],

[5-135], [8-47], [8-50], [8-52],

[9A-40], [9A-51]

o.+n [9A-68], [1-175], [9A-16]

o.+nķını [4-37]

önnā bk. onlar

ö. [3-106], [3-179], [4-78], [5-203],

[9A-69], [9A-75]	o.+nan [9A-90]
ö.+dan [5-16]	orda orada <i>bk.</i> orda, ordā, òrda, ordu, urda
ö.+nan [3-74]	o. [1-175], [12-46], [12-58], [2-107], [2-6], [3-107], [3-115], [3-127], [3-21], [3-232], [3-249], [3-292], [3-293], [3-37], [3-66], [3-82], [3-87], [4-133], [4-181], [4-63], [5-100], [5-113], [5-155], [5-94], [6-7], [8-18], [8-19], [8-3], [8-5], [9A-77], [9B-10], [9B-2], [9B-3], [9B-36]
onnar <i>bk.</i> onlar	ordā <i>bk.</i> orda
o.+a [3-286]	o. [3-69]
ora orası <i>bk.</i> òra, orı, orà, òrà, ore, ura, ure, urı	ordā <i>bk.</i> orda
o.+nın [10-59], [2-6]	o. [2-28]
o.+sä [10-32], [5-38]	òrda <i>bk.</i> orda
o.+sı [5-195], [5-197], [5-34], [5-37], [5-43]	ò. [10-40], [12-44], [3-101], [3-56], [3-71], [7-108]
o.+ya [12-44], [7-85], [5-36]	ò.+ymışmış [5-1]
o.+yı [9B-3]	ordan oradan <i>bk.</i> òrdan, urdan
òra <i>bk.</i> ora	o. [10-24], [2-6], [3-141], [3-188], [3-191], [3-192], [3-195], [3-26], [3-291], [3-44], [3-85], [3-86], [3-92], [4-136], [4-158], [4-184], [4-204], [4-249], [5-195], [5-51],
ö.+lara [5-89]	
ö.+nın [3-162]	
ö.+ya [3-129], [3-86], [4-34], [4-35]	
orà <i>bk.</i> ora	
o.+ya [3-65]	
òrà <i>bk.</i> ora	
ö.+ya [3-132], [3-131]	
orä <i>bk.</i> oreyä	
o. [5-227]	
orak ekin biçme aracı	
o. [2-68], [2-78]	
o.+nan [2-95]	

[5-67], [5-99], [6-31], [6-9], [9B-4]

örden *bk. ordan*

ö. [3-100], [3-183], [3-219], [3-225],
[4-23], [5-14]

ordu orada

o. [10-5], [3-296], [3-297], [3-312],
[8-19]

ore *bk. ora*

o.+ye [1-108]

orey oraya *bk. oreyâ*

o. [3-295], [5-99]

oreyâ oraya *bk. orâ, ore*

o. [5-13]

orı *bk. ora*

o.+ya [3-301], [5-176], [6-5]

orlâ oralar *bk. örlâ, urlâ*

o. [2-121]

o.+da [2-43], [5-92], [8-11]

örlâ *bk. orlâ*

ö. [4-10]

ö.+da [2-42], [5-90]

orman ağaçlarla çevrili büyük alan

o.+lık [5-8], [9B-9]

orta bir şeyin kenar uzunluğuna eşit mesafede olan yer

o.+nca [5-131]

o.+nın [4-66]

o.+sında [4-235]

o.+ya [4-58]

ot toprak üstünde oluşan bitki

o.+ları [1-17]

ot- oturmak *bk. otur-*

o.-tum [4-252]

otobüs büyük dört veya daha fazla tekerli ulaşım aracı

o. [1-213]

otur- oturmak, vücudun belden yukarısı dik duracak biçimde ağırlığı kaba etlere vererek bir yere yerleşmek *bk. ot-*

o.-an [5-121]

o.-muş [3-301]

otuz yirmi dokuzdan sonra gelen sayı

o. [1-202], [1-203], [12-27], [2-117],
[2-119], [2-22], [5-158], [5-20]

ov- ovmak, bir şeyin üzerine bastırarak el gezdirmek

o.-arıZ [1-84]

ova çevrelerine göre çukurda kalmış, düzlük

o. [4-14]

oy- oymak, yontmak

o.-muş [4-184], [4-185]

oyna- oynamak, vakit geçirme, eğlenme, oyalanma *vb. amaçlarla bir şeyle*

uğraşmak *bk. oynu-, oynâ-*

o.-nırdı [9A-56]

o.-rız [4-228], [4-40]

o.-rlâdı [1-45]

o.-yabilir [4-42]

oynā- (<oyna-(r))

o. [10-57], [4-41], [5-114]

o.-dık [4-69], [4-255],

o.-dın [9A-46], [9A-77]

o.-lādä [9A-45]

o.-lâdı [2-20]

o.-mısmış [1-47]

oynu- *bk. oynâ-*

o.-yolā [1-49]

oynâ- *bk. oynâ-*

o.-cek [4-75]

oyun

1. çocuk oyunu veya müzik eşliğinde yapılan hareketlerin bütünü

o. [4-76]

o.+ları [4-86]

o.+nun [4-48]

o.+u (Yönelme grv.) [3-105]

2. entrika

o.+a [4-239]

-Ö-

öbürü öteki

ö. [5-131]

öğlen sabahla akşamın tam ortasında kalan gündüz vakti

ö. [4-172]

öğren- öğrenmek, bilgi edinmek

ö.-dim [2-120], [5-215]

öğretmen okullarda öğretme işini yapan kişi

ö. [4-127], [4-149]

ö.+de [4-128], [5-215]

öğün bir vakitte yenilen yemek

ö. [5-76]

öğüt(d)- öğütmek, bir tahılı en küçük tanelere ayırma işi *bk. öğüd-*

ö.-tüm [5-143]

ö.-tün mü [5-154]

ö.-ürdük [5-142]

öküz erkek sığır

ö. [4-195], [6-48], [9A-91]

ö.+lere [5-156]

ö.+ü [5-156], [5-66]

öl- ölmek, hayatı sona ermek

ö.-cek [3-207], [3-228]

ö.-cēni [5-185]

ö.-dü [3-13], [3-153], [4-129],

[5-164], [7-36], [5-166]

ö.-dükten [7-90]

ö.-en [7-114], [7-85]

ö.-müş [2-76], [2-77], [3-1], [3-2],
[3-237], [3-238], [3-248]

ö.-müştür [2-72]

ö.-ürse [3-207]

ölç- ölçmek, en, boy, hacim, süre gibi nicelikleri kendi cinslerinden seçilmiş bir birimle karşılaştırıp kaç birim geldiklerini belirtmek

ö.-erin [7-84]

öldür- öldürmek, bir canlının hayatına son vermek

ö.-düm [3-23]

ö.-üyo [3-22]

ölü hayatı sona ermiş kişi

ö.+den [7-82]

ölüm hayatın sona erdiğini anlatan ifade

ö. [2-33], [2-37]

ö.+ü [7-88]

ön arka karşıtı

ö.+cü [4-131]

ö.+den [3-1], [4-76], [10-54], [10-69]

ö.+dekine [4-77]

ö.+ü [4-77]

ö.+ümü [3-212]

ö.+ünden [4-131], [4-132]

ö.+üne [4-222], [4-34]

önce ilk olarak, başlangıçta

ö. [12-1], [12-35], [7-82], [7-84],
[7-92], [9B-15], [9B-16], [9B-21]

ö.+sä [7-12], [7-36]

önceden eskiden *bk. önciden*

ö. [2-45], [12-53], [6-32], [6-41],
[6-46], [9B-20], [9B-21]

önciden *bk. önceden*

ö. [2-95], [3-140], [12-11]

öp- öpmek, sevgi, saygı, bağlılık, teşekkür belirtmek amacıyla dudaklarını bir şeye veya birine değdirmek

ö.-ülür [3-159]

ören ait olduğu eski uygarlık hakkında fikir edinmemizi sağlayan kültür ve tabiat kalıntılarından oluşan alan

ö. [5-196], [5-197], [5-37], [5-43]

ö.+de [5-94]

ö.+e [5-1], [5-93]

ö.+mişmiş [5-38]

ö.+i [5-51]

örencik Örencik, yörede Pazartesi günü için kullanılan ifade

ö. [5-240]

ört- örtmek, bir şeyin üstünü kapatmak

ö.-ēlē [3-250]

öte uzakta olan

ö. [1-212]

öyle o biçimde *bk.* öylü, öle, ö~lü

ö. [1-140], [12-19], [1-97], [2-40],

[2-44], [2-84], [2-90], [3-184],

[3-250], [3-278], [3-86], [5-133],

[5-181], [6-28], [7-105], [7-33],

[7-57], [7-79], [8-6], [9A-10],

[9A-71], [9A-88]

ö.+ydi [10-52]

ö.+ymişmiş [2-86]

öylü *bk.* öyle

ö. [9A-106]

öylüce öylece

ö. [3-282]

öz bir şeyin iç yapısı

ö.+ü [5-146]

ö.+ün [5-150]

ö.+ünü [5-148], [5-149]

özel genel karşıtı

ö. [2-18], [2-44], [4-118], [4-119],

[9B-14], [9B-28]

-Ö-

öle *bk.* öyle

ö. [2-31]

ö~lü *bk.* öyle

ö. [9A-101]

-P-

padişah sultan

p. [1-4]

paket bir gıdayı veya bir nesneyi korumak amaçlı yapılan dış koruyucu

p.+lē [7-117]

pançar pancar, şeker yapımında kullanılan bir bitki

p. [4-100], [4-99]

papatya ortası sarı çiçekleri beyaz bir bitki

p. [1-18]

para ödeme aracı *bk.* parā, parı, parī

p. [1-156], [1-159], [1-40], [4-227],

[5-116], [5-118], [9A-51]

p.+n [3-299]

p.+yı [3-312]

parā *bk.* para

p. [3-59]

parı *bk.* para

p. [10-51], [10-74], [9A-78], [9A-80]

p.+ları mı [10-73]

p.+yı [3-297]

parī *bk.* **para**

p. [1-203]

patites patates, yemeği yapılan bir bitki

p. [9-101], [9A-103]

patoz harman makinesi

p. [4-199], [4-202]

p.+luyoz [1-57]

paylaş- paylaşmak, pay etmek

p.-ılır [7-104]

pazar haftanın son günü

p. [1-170], [3-111], [3-117], [4-153],
[4-154], [5-225]

pazar satıcıların belirli günlerde
mallarını sattıkları geçici yer

p.+ä [5-222]

pazartesi haftanın ilk günü

p. [5-239]

pek alışılmış olandan çok

p. [1-96], [2-31], [9B-54], [9B-60]

perşembe haftanın dördüncü günü *bk.*

perşembi

p. [1-169], [4-153], [4-156], [4-175],
[5-222], [5-230]

perşembe gün perşembe günü

p. [2-14]

perşembi *bk.* perşembe

p.+den [3-111]

peş arka

p.+inde [3-199]

peygamber Allah'ın, buyruklarını
insanlara iletmek için elçi olarak
görevlendirdiği kimse

p. [5-134]

peynir süttten yapılan bir besin

p. [5-167]

p.+ä [5-167]

pıçak bıçak, kesici alet

p. [9B-34]

Pide pide, mayalı hamurdan yapılan,
isteğe göre üzerine yumurta, kıyma,
peynir, pastırma vb. konarak pişirilen,
ince, yayvan yiyecek

p. [7-112], [7-113], [7-118], [7-119]

pilatin bir kimsenin bir yeri kırılınca
destekleyici olarak vücuda takılan şeyin
hammaddesi

p.+lēden [1-129]

Pilestik plastik, ısı ve basınç etkisiyle
biçim verilen, organik veya sentetik
olarak yapılan madde

p. [9A-13]

pirinc pirinç, yemeği yapılan. bol suda yetişen bitki

p. [1-42]

piş- pişmek, yiyecek, ateşte, fırında, kaynar suda veya yağda ısı etkisiyle yenilebilir duruma gelmek

p.-ēdi [1-114]

p.-ittirem [7-68]

pişir- pişirmek, ısının etkisiyle bir yiyeceği yenilebilir duruma getirmek *bk.*

Pişir-

p.-īdik [1-99]

p.-ilē [1-28]

p.-ip [1-134]

p.-iz [8-15]

Pişir- pişirmek *bk. pişir-*

P.-isiñ [7-58]

pişti kâğıt oyunu

p. [4-225], [4-228]

portatif katlanabilir nesne

p. [3-73]

püskūd bisküvi, gevrek kuru pasta

p.+ü [6-45]

-R-

rahat kolaylıkla

r. [7-85]

rahatsız tedirgin olma *bk. rātsiz*

r.+lıktan [5-16]

ramuk römork, traktör kasası

r. [1-60]

rātsiz *bk.* rahatsız

r. [5-3]

razman buğdayı özünü kepeğinden ayırmak için eleme işlemi

r. [5-152], [5-153]

reçber rençber, çiftçi

r.+lıK [1-22]

reis yönetici

r.+i [2-81]

reng(k) renk, cisimlerden yansıyan göz duyumu

r.+i [9B-31]

ruh can

r.+unu [7-114]

rūmi rumi, güneş takvimi

r. [5-33]

-S-

saat zamanı gösteren alet

s. [1-204]

sabah güneş doğduktan sonra oluşan aydınlık

s. [1-131]

s.+tan [8-15]

saban çift süren hayvanların koşulduğu demir uçlu tarım aracı

s. [12-34]

s.+nan [4-206]

saç- saçmak, dağıtmak

s.-ālā [9A-78]

saç

1. sac, üzerinde yufka yapılan dışbükey pişirme aracı

s. [1-112]

2. baş derisini kaplayan kıllar

s. [5-184]

sāde sade, süsü olmayan

s. [4-108]

sadece yalnızca

s. [5-154], [9B-15]

sādece sadece *bk.* **sadece**

s. [5-60]

sağ- sağlamak, bir hayvandan süt elde etmek

s.-arız [9A-82]

sağlık bireyin fiziksel ve ruhsal olarak iyi hissetmesi

s. [2-116]

sahip herhangi bir şey üzerinde mülki hakkı olan

s.+leri [3-162]

s.+ä [10-47]

s.+i [3-301], [4-226], [5-115]

s.+ine [3-299]

s.+inin [3-291]

sakal yüzde çıkan kılların tümü

s. [3-164], [5-184]

sal- salmak, bırakmak

s.-dılā [12-23]

s.-dım [10-50]

s.-ıyo [10-28]

s.-ıvëmiş [3-191]

salatalık hıyar *bk.* **salta**

s. [1-85], [1-86]

saldır- saldırmak, hücum etmek

s.-madılā [3-223], [3-224]

salı haftanın ikinci günü

s. [3-112], [5-232]

salon düğün yapılan büyük kapalı alan

s.+lāda [9A-42]

salta *bk.* **salatalık**

s. [9A-7]

saman ekinlerin harmanda dövülüp taneleri ayrıldıktan sonra kalan, hayvanlara yedirilen ufalanmış sapları

s. [4-202]

s.+ımı [1-62]

s.+lā [1-60]

samimi içten

s. [7-69]

sana sen zamirinin yönelme durumu eki almış biçimi.

s. [4-216]

sar- sarmak

1. bir şeyi başka bir şeyin içine koyup onunla kaplamak

s.-ālā [3-113]

s.-dık [3-320]

2. çevresini çevirmek, çepeçevre dolanmak

s.-ālāmı [3-232]

3. saldırmak

s.-dı [3-91]

sarımsak sarımsak bitkisinin yemeklerde kullanılan beyaz dişli bölümü

s. [7-60], [7-61]

sat- satmak, bir şeyi parayla elden çıkartmak

s.-ılır [9B-53], [9B-60]

s.-ıyoz [1-61], [1-62]

s.-mā [5-167]

saten zaten, doğrusu

s. [3-268]

satıcı herhangi bir şey satan kişi

s.+lā [1-95]

satıl- satılmak, satma işemini yapmak

s.-maz [9B-60]

satılık satmaya hazır olan şey

s. [9A-100]

savır- *bk.* savur-

s.-ıdın [9A-94]

savur- savurmak, saçmak *bk.* **savır-**

s.-uyoz [4-200]

say- saymak, olarak geçmek

s.-ılıyo [2-118]

sāyesinde sayesinde

s. [1-196]

sebeb sebep, neden *bk.* **zebeb**

s.+i [3-24]

seç- seçmek, çocuk oyunlarında ebeyi belirleme işlemi

s.-ilir [4-48]

seç- seçmek, hoşla giden bir şeyi ayırmak

s.-me [4-127]

seçmen seçmen, oy kullanan kişiler

s. [12-13]

s.+i [12-12]

sefer kez

s. [6-48]

sekiz yediden sonra gelen rakam

s. [4-148], [4-196], [5-47], [8-44]

sekizinci yedinciden sonra gelen

s. [3-85]

sekseğ(k) seksek, çocuk oyunu

s.+i [4-88]

seksen yetmiş dokuzdan sonra gelen sayı

s. [1-56], [2-83]

selā sela, cenaze için kılınacak namazı
haber vermek amacıyla minarelerde
okunan dua

s.+sı [7-92]

s.+sından [7-93]

s.+ynan [7-95]

selam bir kimseyle karşılaşıldığında,
birinin yanına gidildiğinde veya
yanından uzaklaşıldığında kendisine söz
ve işaretle bir nezaket gösterisi yapma

s. [10-50]

sen teklik 2. kişi zamiri

s. [10-40], [10-53], [1-141], [1-142],

[2-100], [2-50], [3-263], [3-316],

[4-178], [4-232], [4-235], [5-218],

[7-17], [8-31]

s.+in [3-260], [3-300], [5-112],

[5-113], [5-134], [5-184], [3-41]

s.+nen [8-33]

s.+nin [5-27]

senāyi sanayi, her türlü fabrikaların
bulunduğu toplu alan

s.+nin [10-24]

sene yıl *bk. seni*

s. [12-28], [12-35], [12-7], [2-117],

[2-119], [2-52], [2-55], [2-56],

[4-196], [5-103], [5-136], [5-158],

[5-58], [7-12]

s.+dir [12-39], [12-52], [12-57],

[2-29], [6-43]

s.+lêdir [12-2]

s.+leriydi [2-83]

s.+lik [5-171]

s.+siydi [5-31]

seni *bk. sene*

s.+ye [5-87], [5-88]

sepet eşya taşımak için kullanılan kap

s. [4-127]

ser- sermek, yaymak

s.-êdik [9A-43]

s.-ilir [3-113]

sert yumuşak karşıtı

s. [5-127], [5-129]

ses kulakların algıladığı titreşim

s.+i [6-23]

sev- sevmek, sevgi ve bağlılık duymak

s. [1-142]

s.-diği [7-37]

s.-diğine [7-18]

s.-me [1-142]

s.-mişle [7-13]

sevda sevgi ve bağlılık duyma işi bk.

sevdā

s. [7-31]

sevdā bk. sevda

s.+dan [7-35]

seyis at bakıcısı

s. [9B-56]

seyman seğmen, yöresel kıyafetler giyen tüfekli, bazen atlı halk oyunu ekibi bk.

seymen

s. [10-46], [2-19], [2-22], [3-103],

[3-104], [3-105], [3-106], [4-114],

[4-92], [9B-21], [9B-22]

s.+la [10-57], [2-21], [4-108],

[9B-26], [9B-27]

s.+lıdır [9B-20]

s.+ı [10-58]

seyman başı seğmen başı

s. [9B-23]

seyman bayraktarı seğmen bayraktarı

s. [9B-23]

seymen bk. seyman

s.+ı [4-171]

s.+le [4-169]

sığ- sığmak, bir yere boşluk kalmayacak şekilde girebilmek

s.-ā [7-85]

s.-abilcek mi [7-83]

s.-dıktan [7-85]

sığacı nazara karşı insanları okuyan kimse

s.+lar mı [2-86]

sığır büyükbaş hayvanların genel adı

s. [1-187], [3-248], [9B-52], [9B-55]

s.+da [9B-49]

s.+ı [2-6]

s.+ınā [1-187]

sıhıye sıhhiye, sağlıkçı

s.+deydim [2-120]

sıkıntı bir şeyin bulunmama durumu

s.+sı [1-198]

sınır hudut

s.+da [3-64]

sıra art arda

s. [1-58], [4-62], [5-78]

s.+ynan [1-37], [4-46]

sırt insanın arka tarafı, bel

s. [3-213]

siġa- sıġamak, nazara karşı dua okuma işi

s.-rlarmış [2-86]

siil siġil, vücudun herhangi bir yerinde çıkan kızarıklık *bk. si-il*

s. [1-9]

silah ateşli savaş aleti

s. [9B-35]

silk- silkmek, çırpmaq

s.-ēdiñ [9A-92]

sipahi atlı asker

s. [4-13]

sivilce deride çıkan bir tür pütürcük

s. [11-6]

siz çokluk 2. kişi zamiri

s. [1-59], [2-67]

s.+e [3-272], [4-220], [5-211]

s.+in [5-137], 187

si-il *bk. siġil*

s. [11-2]

sô *bk. su*

s. [12-22], [12-29]

soġan acı keskin kokulu yemeklerde kullanılan bir bitki *bk. sovan*

s.+1 [7-48]

soġu- soġumak, ısının azalmasıyla soġuk duruma gelmek

s.-rsa [7-64]

soġuk ısının az olması

s.+lāda [1-130]

soġulcan baTılcan soġulcan patlıcan yörede görülen bir ikileme

s. [7-103]

sokaġ(k) sokak, caddenin küçüğü

s.+a [10-29]

solu- solumak, nefes almak

s.-du [4-253]

son nihayet

s.+uñda [6-12]

sōna *bk. sonra*

s. [10-51], [1-11], [1-115], [1-117],

[1-153], [1-163], [1-17], [12-29],

[1-39], [1-51], [1-6], [1-94], [2-99],

[3-117], [3-17], [3-226], [3-230],

[3-237], [3-240], [3-241], [3-30],

[3-34], [4-164], [4-189], [4-197],

[4-224], [5-163], [5-50], [5-77],

[7-106], [7-109], [7-49], [7-55],

[7-70], [7-79], [7-85], [7-90],

[7-93], [7-96], [7-99], [8-17],

[9A-108], [6-2], [6-37]

s.+dan [7-9]

sōna sōna sonra sonra

s. [3-29]

sōnadan kere sonradan kere, sonradan

s. [3-139], [3-309]

sonra daha ileri bir zaman *bk. sōna, sōnu*

s. [7-35], [9B-55]

sonTec sondaj, sondalama

s. [12-23]

sōnu *bk. sonra*

s. [3-16]

sōnadan kere *bk. sōnadan kere*

[3-136], [3-138]

sor- sormak, birine soru yöneltmek

s.-dum [3-270]

s.-dur [6-22]

s.-madım [5-31]

s.-mak [1-140]

s.-uyo [7-25]

s.-uyolā [3-14]

sovan soğan *bk. soğan*

s. [9A-8]

soy bir atadan gelen kimselerin topluluğu, ırk

s. [5-107], [5-108], [5-19], [5-20],

[5-22], [5-23]

s.+dan [4-4]

s.+u [4-30]

söyle- söylemek, anlatmak *bk. söyli-*

s. [5-119]

s.-medi [5-31]

s.-miceñ [5-119]

s.-n [10-50]

s.-nir [4-165]

s.-niyomuş [5-105]

s.-yerek [5-113], [5-122]

söylē- (<söyle-(r))

s.-lēdi [6-28]

s.-di [10-53]

söyli- *bk. söyle-*

s.-yorum [7-69]

söz mendili kız isteme töreninde kız verilirse erkek tarafına verilen sepet

s. [1-151]

söz yağlığı söz mendili

s. [1-149], [1-152]

sözde gerçekte öyle olmadığı hâlde, öyleymiş gibi kabul edilen

s. [9B-5]

sözle- sözlemek, evlendirmek üzere söz kesmek

s.-mişlē [7-21]

su hidrojenle oksijenden oluşan, sıvı durumunda bulunan, renksiz, kokusuz, tatsız madde *bk. sô*

s. [12-20], [12-31], [12-32], [12-39],
[1-93],[5-142], [5-154], [6-11],
[9B-46], [9B-63]

s.+suzluk [3-308]

s.+yla [11-12]

s.+yun [7-76], [1-13]

s.+yunu [7-58]

subay silahlı kuvvetlerde asteğmenden orgeneral veya oramirale kadar rütbedeki asker

s. [3-78]

sula- sulamak, sulama yapmak

s.-rız [5-11]

sulak suyun bol olduğu yer

s. [12-19], [9A-106]

surdu şurada

s. [2-29]

sülâle sülale, bütün akrabalar

s. [5-111], [5-123], [5-18], [5-24]

s.+den [6-16]

s.+miz [5-157]

s.+nin [6-13]

s.+sâ [5-18], [6-14]

s.+sinin [5-132]

sülle sülale *bk. sülâle*

s.+si [4-30]

süngü tüfeğin ucun takılan bıçak

s.+ynen [3-22]

sünnet erkek çocukta, erkeklik organının ucundaki derinin çepeçevre kesilmesi

s. [9B-17]

s.+ten [9B-16]

süpür- süpürmek bir süpürge yardımıyla tezmilik yapmak

s.-üsün [1-110]

sür- sürmek

1. bir maddeyi bir yüzey üzerine ince bir tabaka olarak yaymak, dökmek, serpmek

s.-dülē [11-14]

2. zaman geçmek

s.-ē [1-164]

s.-erdi [2-15]

3. uzatmak, ileri doğru itmek

s.-ēdim [1-134]

s.-üyo [10-25]

4. kovmak, uzaklaştırmak

s.-elēmişmiş [6-32]

5. önüne katıp götürmek

s.-düm [3-215]

6. pulluk veya sabanla toprağı

işlemek

s.-düm [4-206]

s.-ēdiñ [9A-87], [9A-88]

s.-erin [5-80]

s.-mē [5-73]

s.-üyöz [4-200]

sürü birlikte yaşayan hayvan topluluğı

s. [3-198], [3-199], [3-200], [3-210],
[3-215]

süslē- (<süsle-(r)) birtakım katkılarla bir şeyin daha güzel, daha göz alıcı olmasını, daha hoş görünmesini sağlamak; bezemek, bezeklemek, donamak, donatmak

s.-lē [9A-22]

süz- süzmek bir sıvıyı, içindeki katı maddelerden ayırmak için bez veya delikli bir kaptan geçirmek

s.-ēsin [7-58]

-Ş-

şāk şak, yansıma sözcük

ş. [5-128]

şantiye inşaat

ş. [2-114]

şārp şarp şarp şarp

ş. [3-304]

şe bk. şey

ş. [8-41], [9B-10]

ş.+i [5-226]

şē bk. şey

ş. [10-33]

şē bk. şey

ş.+miz [12-42]

ş.+si [1-198], [5-103]

ş.+sinde [3-118]

ş.+sinde [9B-30]

ş.+sine [9B-11]

ş.+sini [3-148], [3-213], [4-64],
[8-41]

şef bir iş yerinin baş kişisi

ş.+lerinnen [2-114]

şehir kent

ş. [2-13], [2-54], [5-199]

ş.+li misiniz [2-67]

şeker pancardan üretilen tatlı gıda

ş. [5-141], [9A-78]

şekil biçim

ş.+de [9B-61]

ş.+indeKi [4-80]

şey madde, eşya, söz, olay, iş, durum vb.nin yerine kullanılan, belirsiz anlamda bir söz *bk. işey, işe, işē, işey, şe, şe, şe*

- ş. [1-154], [1-178], [1-198], [1-87],
[2-28], [2-40], [3-174], [3-196],
[3-202], [3-64], [4-112], [4-124],
[4-189], [4-223], [4-31], [4-45],
[4-96], [5-141], [7-121], [9B-26],
[9B-34], [9B-36], [10-66], [1-19]
ş.+de [1-180], [12-3], [4-129], [6-2],
[9B-36]
ş.+di [2-81]
ş.+e [2-106], [4-84]
ş.+i [10-28], [10-3], [4-130],
[4-208], [4-259], [4-80], [5-20],
[9A-12], [9A-18], [9B-63]
ş.+in [3-128]
ş.+inde [7-86]
ş.+lē [10-6], [10-67], [1-128], [1-29],
[1-54], [3-292], [9A-101], [9A-24],
[9B-28], [9A-52]
ş.+lēde [4-174]
ş.+lēnde [12-47]
ş.+lēne [9A-23]
ş.+lēnen [2-114], [2-90], [2-28]
ş.+ler [12-48]

- ş.+leri [9B-32]
ş.+miş [10-20], [9B-7]
ş.+si [10-4], [8-26]
ş.+sine [12-6]
ş.+lē [9A-52]

şey-de- şey etmek

- ş.+ler [2-34]
ş.+rlerdi [2-20]

şē-et- şey etmek

- ş.+eriz [7-47]

şe-yap- şey yapmak

- ş.+ arlā [11-11]

şe-it şehit, kutsal bir ülkü veya inanç uğrunda ölen kimse

- ş. [10-5]

şıldak mıldak ışıldak mışıldak

- ş. [9A-24]

şifā şifa, deva

- ş.+sını [3-274]

şimdä *bk. şimdi*

- ş. [3-105], [3-16], [3-182], [3-210],
[3-251], [3-295], [3-297], [3-72],
[4-117], [7-11], [7-116], [8-36]

şimdi şu an *bk. hinci, hinçi, hinçik, şimdä, şinci, şindä, şindi*

- ş. [1-32], [11-2], [1-158], [1-2],
[3-122], [3-144], [3-3], [3-302],

[3-73], [4-242], [5-235], [6-39],

[6-41], [6-47], [7-120], [7-13],

[7-88], [9B-50]

ş.+ki [4-165], [5-117], [5-219],

[5-228]

şinci bk. şimdi

ş. [2-106], [2-118], [2-38], [2-40],

[2-48]

şindä bk. şimdi

ş. [12-1], [3-18], [4-178], [4-257],

[5-148], [5-172], [8-41], [8-42]

şindi bk. şimdi

ş. [1-138], [1-2], [1-48], [1-57],

[3-51], [4-194], [4-204], [4-71],

[5-153], [5-174], [5-189], [5-63],

[8-21], [9B-21]

ş.+k [5-192], [4-218], [5-133], [5-2],

[5-239], [5-88]

şişe içerisine sıvı konulan, cam veya plastikten yapılmış, dar ağızlı uzun kap

ş.+de [9A-14]

ş.+lê [9A-15]

ş.+lênen [9A-11]

şô bk. şu

ş. [4-133], [4-70], [7-42]

şöle bk. şöyle

ş. [12-34], [4-160], [9A-97]

şort kısa pantolon

ş. [9B-30]

şöyle şu şekilde *bk. şöle*

ş. [2-98], [2-99], [3-122], [4-230],

[4-71], [7-60], [9B-21]

şu işaret sıfatı ve zamiri *bk. şô*

ş. [10-51], [1-168], [1-191], [12-11],

[12-12], [12-2], [12-30], [12-38],

[12-54], [12-58], [12-61], [12-9],

[2-10], [3-285], [4-14], [4-154],

[4-175], [4-177], [4-258], [4-34],

[4-59], [5-133], [5-175], [6-22],

[8-37], [8-45], [9B-1], [9B-44],

[9B-51]

ş.+nu [4-176]

ş.+ndan [1-60]

şura anlatana veya söyleyene göre biraz uzakta olan yer, şu yer; şurası

ş.+nın [4-226]

ş.+ya [6-9]

ş.+y1 [4-248]

şurda şurada *bk. şurdu*

ş. [10-42], [1-27], [3-126], [3-36],

[3-56], [4-44], [5-102], [5-136],

[5-179], [5-97]

şurdan şuradan

ş. [4-21], [4-246]

şurdu *bk.* şurda

ş. [12-35], [12-41], [12-5], [3-196],
[3-260], [3-5]

-T-

ta ünlem

t. [1-213], [1-91], [1-36], [2-43],
[3-256], [3-326], [7-40], [8-46]

ta da *bk.* **da**

t. [2-44]

tā ta *bk.* **ta**

t. [1-212], [5-180], [5-15]

Ta da *bk.* **da**

T. [10-74]

tābā tabii *bk.* **tabi**

t. [12-11], [7-32]

tabancā tabanca, ateşli silah

t. [5-128]

tabır tabur, dört bölükten kurulan, bir
binbaşının komutasındaki asker birliği

t. [3-84]

t.+ız [3-82]

tabıt tabut, ölünün içine konulduğu
sandık biçiminde araç

t.+unun [7-37]

tabi tabii, elbette *bk.* **tābā**, **taḫi**, **tābi**

t. [3-93]

taḫi *bk.* **tabi**

t. [3-34]

tābi *bk.* **tabi**

t. [12-8], [2-17], [2-24], [3-99],
[4-131], [4-170]

Tad(t) tat, tat alma duyusu

T.+ına [7-67]

tahıl hububat

t.+gillēden [6-44]

tahsil eğitim seviyesi

t.+li [2-31]

Tak- takmak

T.-verilēdā [9A-51]

taktepiden ta tepeden

t. [3-26]

tāla *bk.* **tarla**

t.+lāda [9A-87]

talebe öğrenci

t.+si [4-127]

t.+ydik [4-150]

t.+yken [4-46]

tam en uygun

t. [10-74], [2-55], [4-235], [4-259]

tamam onaylama sözü *bk. taam*

t. [1-177], [4-201], [5-78]

tāne *bk. tāne*

t. [3-49]

tāne tane, bir adet olan *bk. tāne, Tene, tene*

t. [1-157], [12-53], [12-56], [2-116],
[2-22], [2-32], [2-45], [2-58],
[4-95], [4-103], [4-104], [4-120],
[4-135], [4-149], [4-158], [4-171],
[5-130], [6-1], [7-60], [7-75], [8-1]
t.+si [6-2]

tantana görkem

t.+lı [4-174]

taraf yön

t.+ı [2-98], [9B-9]
t.+ına [2-88]
t.+ından [4-21]
t.+ından [5-192]
t.+lāndan [12-9]
t.+tan [2-2]

taraf istekleri, düşünceleri karşıt olan iki kişiden veya iki topluluktan her biri

t. [3-93]

tarım bitki üretim işi, ziraat

t. [6-38], [6-42]

tārīna tarhana

t. [1-69], [1-79], [3-231], [5-56],
[7-46], [9A-4]

tarih bir hadisenin gerçekleştiği zaman

t. [2-30]

t.+ini [5-86]

tārīh *bk. tarih*

t. [5-31]

tārīna tarhana

t.+sı [5-41]

tarla tarım yapılan arazi *bk. tāla*

t. [1-63]

t.+da [1-137]

tartış- tartışmak, kendi görüşünü başka görüşlere karşı savunmak

t.-tım [5-219]

taş sert ve katı madde

t. [5-185]

Taş taş

T. [3-56], [4-72], [7-75]

T.+ā [3-45]

T.+ı [3-45]

T.+ın [3-326]

T.+ını [3-250]

Taşı- taşımak

T.-r [9B-26], [9B-35]

T.-rlā [9B-27]	tayin atama
T.-ır [9B-24]	t. [4-11]
taşıma taşımak işi	tāze taze, körpe
t. [2-57]	t. [4-126]
taşın- taşınmak, bir yerden başka bir yere ikamet etmek için ayrılmak	tāze fasūlye taze fasulye
t.-mıṣ [12-1], [12-4]	t. [7-52]
t.-mıṣlā [12-6]	taṣam bk. tamam
Tat- tatmak, yaşamak	t.+ mā [7-61]
T.-çek [7-88]	te bk. de
tava yağ kızdırma, yiyecek kızartma vb. işlere yarayan, uzun saplı yayvan kap	t. [2-88], [2-91]
t. [3-151], [3-231]	te bk. ta
tavā tava bk. tava	t. [1-206]
t.+ya [3-150]	tef vurmali çalgı aleti
taviğ(k) tavuk bk. tavuk	t.+inen [9A-56]
t.+1 [7-28], [7-29]	teğmen orduda rütbesi asteğmenle üsteğmen arasında olan kişi
t.+nan [7-27], [9A-27]	t. [3-80], [3-89], [3-90]
tavık tavuk bk. tavuk	t.+den [3-93]
t. [3-35], [3-39], [3-61]	tek bir tane
tavlan- tavlanmak, kurumak, kurumaya yüz tutmak	t. [2-60], [3-168], [6-15], [6-16]
t.-ıp [1-84]	teker tekerlek
tavsiye öğüt	t.+i [4-183]
t. [7-70]	t.+lēn [4-181]
tavuk eti yenen kanatlı kümes hayvanı	t.+leri [4-182]
t. [7-23]	t.+li [1-43]
	t.+lisinnen [4-196]

t.+liye [4-195]

tektur Bizans İmparatorluğu zamanında askerî ve idari hizmetlerde bulunan valilik düzeyindeki Anadolu ve Rumeli'deki Hristiyan beylerine verilen ad

t.+lā [4-8]

t.+lara [4-11]

tekke yörede dinî olarak büyük görülen kişilerin mezarlarının olduğu yer

t. [12-43], [8-1], [8-10], [8-7]

tekne türlü işlerde kullanılmak için çoğu ağaçtan veya taştan yapılan, uzun ve geniş kap

t.+de [1-80]

telefon kablosuz iletişim aracı

t. [1-48], [1-49], [1-173]

telsizci telsiz bağlantısı kuran kişi

t.+ydim [3-70]

temizle- temizle-(r)

t.+sin [3-70], [1-110]

tencire tencere, yemek pişirilen metal kap

t.+miz [3-101]

tene tane *bk. tâne*

t. [3-91]

Tene tane *bk. tâne*

t. [3-174], [4-12]

tepe bir şeyin en üstteki bölümü

t.+de [5-35] *bk. Tepe*

Tepe *bk. tepe*

T.+sinde [3-200]

T.+sine [3-199]

tepetaçlak baş aşağı

t. [4-189]

tepisi *bk. tepsi*

t.+de [9A-38]

tepsi fincan, tabak, bardak vb. şeyleri taşımaya yarayan, derinliği olmayan, türlü büyüklükte düz kap *bk. tepisi*

t. [1-132], [9A-35], [9A-80]

t.+ynen [9A-34]

tercih bir şeyi seçme

t. [5-91]

terk ayrılma

t. [4-54], [9B-3],

teslim teslim oluyorum sözü

t. [10-32]

t.+in [10-33]

t.+iz [10-27]

teyze annenin kız kardeşi

t.+n [2-103]

tezkire tezkere, askerlik görevinin bittiğini bildiren belge

t. [10-4]

tımar Anadolu Selçukluları ve Osmanlılarda, belirli görev ve hizmet karşılığında kişilere verilen, yıllık geliri 3.000-20.000 akçe olan toprak

t. [4-28]

t.+ını [4-29]

tıñ tıñ dıñ tın tın tın, yansıma sözcüklerden oluşan ikileme

t. [2-99]

tıraktör traktör

t. [4-194], [4-198], [4-199]

t.+lënen [4-195]

Tışar *bk. dışarı*

T.+dan [6-35]

T.-lādan [12-8]

Tığan *bk. dığan*

T. [3-231]

Tik- *bk. dik-*

T.-ē [4-61]

tık tık dik dik

t. [3-209]

Tikil- dikilmek, ayakta beklemek

T.-enlē [9A-70]

Tikildi Tikildi dikildi dikildi

T. [4-250]

tirit tirit, bir tür yemek

t. [1-33]

tiz tez, çabuk

t. [3-278]

tokad(t) tokat, sert bir şekilde birinin yüzüne vurmak

t.+ı [3-91]

Toktur doktor *bk. doktor*

T.+ mu [3-229]

Tolu dolu, hava olayı

T. [5-59]

tomatis domates *bk. Tomatis*

t. [9A-12], [9A-6]

t.+i [1-96]

Tomatis *bk. tomatis*

T. [7-47]

T.+i [7-48]

tomruğ(k) tomruk, ağacın kesilerek silindir biçimine getirilmiş gövdesi

t.+a [9B-12]

t.+un [9B-11]

tomruk momruk ikileme

t. [9B-10]

ton 1000 kg'lık ağırlık birimi

t.+luk [12-32]

top gülle veya şarapnel atan büyük, ateşli silah

t.+u [4-224]

top havan topu

t.+ları [10-25]

topal ayağı sakat olan

t. [1-182]

topālan- toparlanmak, toparlama eylemi

t.-ır [8-3]

toparla- toparlamak, bir araya getirmek

t.-ma [6-35]

topla- toplamak, bir araya getirmek

t.-nmiş [3-136]

t.-rız [7-75]

t.-yıp [10-10]

toplām yekün

t. [12-12]

toplu hepsi bir arada olan

t. [12-60]

toprā toprağı

t. [11-14]

t.+nı [3-250]

toprak kara yer

t. [11-10], [11-9], [5-73], [5-79]

torun bir kişinin çocuğunun çocuğı

t. [2-51]

t.+um [4-210]

tövbe ünlem olarak kullanılan bir ifade

t.+lē [3-247]

t.+si [3-247]

tuğla- tuğlamak, cesaretlendirmek

t.-dık [4-242]

turpan tırpan, uzun bir sapın ucuna tutturulan, ot, ekin vb.ni biçmeye yarayan, hafifçe kıvrık, uzun çelik bıçak

t. [2-92], [2-94], [4-200]

turşu tuzlu suda, sirkede bırakılarak özel bir kıvama getirilmiş sebze veya meyve

t. [1-73], [9A-12]

t.+su [1-85]

tut-/ Tut- tutmak

1. elde bulundurmak, ele almak

t.-ā [9A-73]

T.-an [10-8]

T.-anlara [10-10]

2. kırılan kemiğin kaynaması

t.-maz [3-275]

t.-muş [2-105]

T.-maz [3-281]

3. yakalamak

T.-muş [3-191], [3-37]

4. talihine denk gelmek

T.-muş [10-2]

T.-tō [7-37]

tüfek uzun namlulu ateşli silah

t.+lēnen [3-106]

t.+li [4-106]

t.+siz [4-109]

t.+i [3-106]

tüm bütün

t. [9B-18]

tür çeşit

t.+lü [10-56]

türkü halk müziği

t. [5-84]

t.+sü [5-83]

Tüş- düşmek

1. şehit olmak, şehit düşmek

T.-üyo [10-5]

2. durduğu, bulunduğu, tutunduğu
yerden ayrılarak veya dayanağını,
dengesini yitirerek yukarıdan
aşağıya inmek

T. [3-256]

-U-

u işaret sıfatı ve zamiri *bk. o*

u. [1-173], [1-179], [1-190], [1-196],
[1-211], [12-6], [12-9], [1-6], [1-81],
[2-89], [2-99], [6-18], [6-47]

u.+na [10-18], [11-3], [1-141], [2-78]

u.+ndan [10-51], [1-11], [1-17],
[1-199], [2-99], [3-226], [3-230],
[4-247], [6-37], [1-199]

u.+nla [2-74]

u.+nu [10-8], [1-46], [1-130], [3-1],
[3-152], [3-154]

u.+nun [1-183], [1-78], [2-7], [4-235]

u~zman o zaman

u. [1-67]

u~zmanlā o zamanlar

u. [1-159], [1-198], [1-2], [1-202]

u~zuman o zaman

u. [1-156], [1-160], [2-28]

ũ *bk. o*

ũ.+na [1-142],

uç genellikle uzun bir nesnenin incelerek
biten son ve sivri noktası

u.+undan [7-37]

uç sınır

u. [4-11], [4-6], [4-7]

uçur- uçurmak, uçma işini yaptırmak

u.-uver [4-160]

ufak mini

u. [12-49], [2-45], [2-48], [6-41]

u.+ıkan [9A-107]

ufakbaş küçükbaş hayvan

u. [6-41]

uğraş- uğraşmak, bir iş üzerinde sürekli
olarak çaişmak

u.-meyo [2-28]

uğurla- uğurlamak, yolcu etmek

u.-dılā [3-56]

uğurlā- uğurla-(r)

u.-dılā [4-136]

un öğütülerek toz durumuna getirilmiş tahıl

u. [3-289], [3-290], [3-291], [3-296],
[5-141]

u.+nan [7-115]

u.+larını [5-142]

u.+u [3-292]

u.+undan [5-141]

un helvası undan yapılmış helva

u. [7-115]

unlā bk. onlar

u. [2-64], [2-86], [5-147]

u.+dan [2-1], [2-63]

unlar bk. onlar

u.+ı [1-91], [2-95]

unnā bk. onlar

u. [2-111], [3-200], [3-202], [3-309],
[5-189], [9A-28], [9B-35]

u.+dan [1-154]

u.+nan [2-113], [9A-94]

unut- unutmak, bir bilginin akıldan yok olması

u.-amadığım [3-63]

u.-amam [3-88], [4-123]

u.-uyon [4-138]

ura bk. ora

u.+ya [2-107]

urda bk. orda

u. [1-123], [1-37], [3-21]

urdan bk. ordan

u. [12-4], [3-214]

ure bk. ora

u.+ye [1-7]

u.+yi [1-110], [1-111]

ure^y orayı

u. [1-168]

urı bk. ora

u.+ya [3-183]

urlā bk. orlā

u.+da [1-116], [1-28], [9A-98]

u.+dan [1-213]

usul yöntem

u. [1-154]

uş uç, sınır

u. [4-30]

utan- utanmak, eksiklenmek

u.-ıyomuş [7-15]

uvaf yulaf

u. [9A-99]

uyu- uyumak, uyku durumunda olmak

u.-yomuş [3-195]

uzağ(k) uzak *bk.* uzak

u.+a [4-155]

uzak yakın karşıtı

u. [2-64]

u.+taki [4-64]

-Ü-

ücret bir şeyin pahası

ü. [1-40]

üç ikiden sonra gelen rakam

ü. [1-158], [1-55], [1-60], [1-162],

[1-188], [1-198], [1-206], [12-53],

[12-56], [12-60], [2-15], [2-23],

[2-43], [2-78], [3-146], [3-147],

[3-178], [3-180], [3-59], [4-149],

[4-166], [4-90], [5-119], [5-130],

[5-158], [5-159], [6-1], [6-41],

[7-27], [9A-46], [9A-63]

ü.+ē [4-260]

ü.+ü [4-153]

üçüncü ikinciden sonra gelen

ü. [5-134]

ü.+de [1-146], [1-186]

ü.+ye [1-185]

üç etek düğünlerde giyilen geleneksel kadın kıyafeti

ü. [9A-67]

ü.+idä [9A-66]

üç-çüz üç yüz, iki yüz doksan dokuzdan sonra gelen sayı

ü. [1-160], [2-5], [4-103], [5-28],

[5-32]

üç ç.+e [5-30]

ün şöhet

ü.+lü [4-231]

üniverste üniversite, yüksekokul

ü.+de [4-218]

ünle- ünlemek, çağırmak *bk.* **ünlü-**, **ünne-**

ü.-riz [12-60]

ünlē- (<ünle-(r))

ü.-lē [9A-20]

ünlü- *bk.* **ünle-**

ü.-müyo [12-61]

ünne- *bk.* **ünle-**

ü.-diklerä [9A-26]

öp- öpmek *bk.* **öp-**

ü.-ē [1-39]

ür- ürmek, havlamak

ü.-dülē [3-224]

ü.-ünce [3-221]

üred- üretmek, oluşturmak

ü.-irdim [1-130]

üst alt karşıtı

ü.+ü [4-100], [5-150]

ü.+ümden [3-200]

ü.+ündedir [3-133]

ü.+ünden [1-114], [3-8], [4-160],
[5-145]

ü.+üne [10-40], [1-112], [1-113],
[1-82], [2-99], [5-185]

ü.+ünü [3-319]

ü.+ünün [1-114]

üzeri üst

ü.+nde [4-186]

ü.+nden [10-25]

ü.+ne [4-162], [9B-1], [9B-27],
[9B-31]

ü.+lende [9B-29]

-V-**vā bk. valla**

[1-46]

vā bk. var

v. [1-17], [11-9], [2-31], [2-58],
[4-117], [4-16], [6-31], [6-33],
[6-34], [6-36], [6-37], [9A-103]

v.+ mı [5-235]

v.+dım [1-181]

v.+dır [12-41], [1-66], [2-97],
[3-126], [3-133], [3-196], [3-284],
[3-306], [3-327], [4-4], [5-97],
[5-137], [5-179], [7-105], [7-87],
[9A-98], [9B-52], [9B-56], [1-168]

v.+mıdı [5-194]

v.+mı [3-187]

v.-dır [4-88]

vā bk. var

v. [1-118], [1-154], [1-207],
[12-12], [1-212], [12-30], [12-36],
[1-24], [1-26], [1-27], [1-3], [1-87],
[2-49], [2-65], [2-75], [3-125],
[3-168], [3-229], [3-266], [3-284],
[3-285], [3-294], [3-302], [3-308],
[3-41], [3-51], [4-103], [4-104],
[4-112], [4-116], [4-122], [4-126],
[4-171], [4-172], [4-173], [4-210],
[4-231], [4-244], [4-47], [4-59],
[4-8], [4-81], [4-82], [4-87],
[5-102], [5-175], [5-83], [6-1],
[6-16], [6-30], [6-41], [7-40], [7-90],
[8-1], [8-22], [8-24], [8-26], [8-28],
[8-43], [8-44], [9A-102], [9B-1],
[9B-47], [10-42], [10-58], [10-68]

v.+dä [2-79]	var mevcut olan <i>bk. vǎ, vā</i>
v.-dı [6-17]	v. [11-1], [12-3], [12-42], [2-1],
v.+dır [4-14], [4-43], [5-169], [5-35]	[2-107], [2-32], [2-49], [2-5],
v.+mış [10-73], [3-27]	[2-96], [3-63], [4-74], [9B-1],
v.+sa [3-299]	[9B-52]
v.-dı [10-60]	v.+dä [10-64], [2-110], [2-112],
v.-mıŝmıŝ [3-149]	[2-70], [2-80], [3-173], [3-174],
vā- varmak, ulaşmak	[3-178], [3-18], [3-5], [3-60],
v.-dım [4-252]	[4-149], [4-161], [5-121], [5-159],
vǎ- varmak, bir şeyi iyice anlamak veya duymak	[5-164], [8-40], [9A-86], [9A-91],
v. [3-222]	[12-5], [1-180]
vǎ- varmak, kadın için evlenmek	v.+dı [1-100], [1-121], [1-122]
v.-ceñ [1-210], [1-141], [1-142]	[1-172], [1-178], [1-182], [1-194],
vāh vah	[1-198], [1-56], [2-116], [2-122],
v. [3-307]	[2-17], [2-28], [3-164], [3-292],
vakt vakit, zaman	[3-293], [3-36], [3-73], [3-97],
v.+i [7-98]	[3-80], [4-148], [4-27], [4-95],
valla vallaha, yemin ifadesi <i>bk. vā</i>	[8-46], [8-49], [9A-94], [9B-28],
v. [1-208], [1-6], [2-16], [2-28],	[9B-29], [9B-41], [9B-49]
[2-89], [2-93], [4-218], [6-1], [7-69],	v.+dım [2-91]
[8-1], [8-12], [8-30], [8-35], [8-46],	v.+dır [3-64], [5-52], [9B-23],
[8-7], [12-1]	[9B-32], [9B-34]
vallahi yemin ifadesi <i>bk. valla</i>	v.+ıdä [1-8]
v. [3-283], [3-308], [4-213]	v.+ıdı [1-8], [2-45], [2-55], [6-38],
	[6-46]
	v.+ısa [3-59]

v.+mış [10-67], [12-43], [2-95],
[3-292], [4-115], [4-12], [4-230],
[5-103], [5-130], [5-15], [5-5],
[5-94], [7-1], [7-12]

v.+mıŝdır [4-17]

v.+mıŝmıŝ [3-12], [3-127], [3-140],
[3-28], [5-5]

v.+mıştır [2-81]

v.+ıķan [4-258]

v.+sa [1-167], [3-106], [5-160],
[7-102], [7-86], [9A-60]

v.+sā [3-267]

var- varmak, ulaşmak *bk. vā-, vā-*

v.-abili [5-30]

v.-dın mā [5-67]

vardiye vardiya, yirmi dört saatlik
çalışma gününün, çalışma
bölümlerinden her biri

v.+de [1-195]

vāt vaat, bir işi yapmak için verilen söz

v.+leri [7-130]

vatandaş bir yerleşim yerinde yaşayan
her bir kimse

v. [12-11], [12-14], [9B-19]

v.+a [2-117]

v.+ta [12-55]

v.+tan [9B-22]

vaziyet hâl

v.+te [4-108]

ve iki kelime veya iki cümle arasına
girerek aralarında bir bağ olduğunu
anlatan söz

v. [7-38], [9B-61], [1-147],

vē- bk. ver-

v. [4-212]

v.-dik [4-218], [4-234]

v.-di mi [1-142]

v.-dim [3-46]

v.-diriz [1-64]

v.-me [5-136]

v.-miş [3-6], [3-7], [3-183], [5-20],
[5-108]

v.-miŝlē [7-19]

v.-nir [4-146], [7-92]

v.-sin [1-88], [3-274]

vē- bk. ver-

v. [3-299]

v.-di [4-127], [4-130], [10-51]

v.-diyse [8-3]

v.-ndi [9A-41]

vedālaŝ- vedalaŝmak, ayrılırken birine
esenlik dilemek

v.-ırcasına [4-131]

velasılı velhasıl, kısacası

v. [3-24], [3-93]

velāsılı velhasıl *bk.* **velasılı**

v. [3-136]

velāsılıkelam velhasılıkelam *bk.* **velasılı**

v. [7-15]

ver- vermek, elden çıkarmak *bk.* **vē-, vē-**

v.-em [1-67]

v.-i [1-40]

v.-İ [9A-28], [9A-80]

v.-idi [2-23]

v.-idik [5-155]

v.-ilē [1-148], [5-116], [9A-27],
[9A-35], [9A-51], [9A-61], [9A-62]

v.-ilēmişmiş [5-132]

v.-ilerdi [2-37]

v.-iliyo [7-94]

v.-ilmiş [5-176], [5-177]

v.-ilir [9B-18]

v.-irlē [5-118]

v.-İseñ [10-53]

v.-iyolā [3-73]

v.-iyolādı [1-203]

v.-İdik [3-295]

vesayir vesair, başka

v. [5-134], [5-138], [5-147]

veya ayrı olmakla birlikte aynı değerde tutulan iki şeyi anlatan kelimelerden ikincisinin önüne getirilen söz

v. [1-134],[3-29], [4-153], [4-165],
[5-105], [5-119], [5-134], [5-178],
[7-111], [7-112], [7-127], [9B-10],
[9B-17], [9B-26], [9B-57]

veyahut veya *bk.* veyāt

v. [3-118], [5-156]

veyāt *bk.* veyahut

v. [1-71], [4-83], [5-156]

villā villa, müstakil ev

v. [3-303]

viran köhne

v. [5-191], [5-193]

v.+laşınca [5-196]

v.+leştı [5-195]

v.-ı [5-196]

vişne çiçekleri beyaz renkte, kiraza benzer bir ağaç

v. [5-57]

vūkāt vukuat, olay

v. [6-32]

vur- vurmak, elini veya elinde tuttuğu bir şeyi bir yere veya bir kimseye hızla çarpmak

v.-dō [3-91]

v.-dum [4-62]

v.-ma [5-109], [5-118]

v.-u [4-52], [4-79]

v.-û [4-85]

v.-ulur [5-110]

v.-ur [4-52]

v.-urlardı [5-122]

v.-uyo [10-40], [3-304]

-Y-

ya bir düşüncenin karşıtı düşünülürken kullanılan bir söz *bk. yav, yāv*

y. [2-1], [5-83], [2-87], [12-5],
[4-114], [4-200], [4-214], [5-174],
[5-175], [9A-24], [2-68], [4-155],
[5-214], [5-216], [6-38], [6-4],
[8-32], [8-36], [9B-13]

ya bağlaç

y. [10-67], [1-198], [3-105], [3-193],
[3-200], [3-223], [3-224], [3-260],
[3-285], [4-159], [4-224], [4-241],
[4-96], [5-128], [5-152], [5-190],
[5-195], [5-91], [11-2], [1-159],
[1-200], [1-201], [1-51], [1-92],
[9B-43]

yabancı tanınmayan kimse, el

y. [5-139]

yabāni yabani, doğada yaşayan, evcil olmayan

y. [3-292]

yağ yemek yapımında kullanılan yoğun sıvı gıda

y. [3-141]

y.+dan [3-142]

yağ- yağmak, yağmur, kar, dolu gökten düşmek

y.-dä [4-229]

y.-ıyodu [4-240], 171

y.-ıyo [4-240], 171

yağış yağmak işi

y. [12-40]

yağlık mendil

y. [1-148], [1-163]

yağmur duvâsı yağmur duası

y. [8-11]

yağmur sıvı şekilde düşen yağış

y. [3-200]

yağmur dîvâsı yağmur duası

y. [8-1]

yāho yahu

y. [5-229]

yak- yakmak

1. yakmak, bir şeyin yanmasını sağlamak

y.-arlā [1-106]

y.-ılır [3-116]

y.-ıyolā [3-11]

y.-mamışlā [3-7]

y.-mı [3-3], [3-4]

2. kına, yakı vb.ni koymak, sürmek

y.-ādīñ [9A-47]

y.-ādın [9A-48]

y.-ālādä [9A-44]

yaK- yakmak, *bk. yak-* (1)

y.-mā [3-7]

y.-ması [3-24]

y.-mı [3-8]

y.-dıKtan [3-16], [3-17]

yakılan- yakalanmak, bir durumu yaşamak; yağmura yakalanmak

y.-mı [3-198]

yalım herhalde

y. [2-76], [4-243]

yalın sade

y. [3-313]

yalınız *bk. yalnız*

y. [1-193], [8-25]

yalıñız *bk. yalnız*

y. [8-27]

yalnız tek başına *bk. yalnız, yalıñız*

y. [12-57]

yan

1. bir şeyin ön, arka, alt ve üst dışında kalan bölümü; yamaç, kenar, profil; bir kimseye yakın olan yer

y.+dan [12-9]

y.+ına [1-181], [1-183], [7-118]

y.+ında [3-128]

y.+lāda [1-212]

y.+nındı [9A-70]

2. taraf

y.+ı [3-244]

y.+da [3-196]

yan- yanmak, ateş durumuna geçmek

y.-dīna [3-32]

y.-dıktan [3-34]

y.-dīnı [3-26]

yanä *bk. yāni*

y. [9B-14]

yānā *bk. yāni*

y. [12-33], [12-51], [12-59], [3-279], [6-2]

yanaş- yanaşmak, bir şeyin, bir kimsenin yanına gelmek

y.-ırdı [3-177]

yāni yani, sözün kıyası *bk. yanä, yānā*

y. [10-52], [11-13], [1-193], [12-28], [12-6], [1-40], [2-1], [2-27], [2-28],

[2-31], [2-34], [2-44], [2-6], [2-8],
 [2-81], [2-86], [2-90], [2-93], [2-96],
 [4-204], [4-207], [4-30], [5-103],
 [5-122], [5-129], [5-139], [5-146],
 [5-149], [5-188], [5-195], [5-2],
 [5-30], [5-54], [5-78], [5-8], [5-80],
 [5-82], [6-12], [6-28], [6-4], [6-41],
 [6-45], [6-49], [7-104], [7-105],
 [7-39], [7-43], [7-66], [7-69],
 [9B-12], [9B-46], [9B-59], [5-73],
 [9B-42], [9B-64]

yap- yapmak, ortaya koymak,
 gerçekleştirmek *bk. yaP-*

y.-ā [2-44], [4-56], [7-78]
 y.-ādä [1-10], [8-41]
 y.-ādı [2-111]
 y.-ādık [1-43], [1-69], [1-70], [1-73],
 [2-42]
 y.-ālā [3-204], [9A-17], [9A-18],
 [9A-20], [9A-27], [9B-58]
 y.-ālādä [10-59], [10-62]
 y.-ālardä [2-44]
 y.-amazsa [4-65]
 y.-amıyon [2-118]
 y.-an [7-71]
 y.-ar [4-169]

y.-arız [1-25], [5-56], [7-46], [7-51],
 [7-74], [9A-1], [9A-10], [9A-11],
 [9A-4], [7-45]
 y.-arlā [11-5], [12-48], [1-29], [1-33],
 [4-33], [7-100]
 y.-cek [8-43], [9A-32]
 y.-cen [9A-3]
 y.-ılandır [9B-13]
 y.-ıldä [3-55]
 y.-ılır [1-32], [8-6], [9B-15], [9B-16]
 y.-ılırdä [3-103]
 y.-ılırKinä [7-57]
 y.-ılıyodu [2-9]
 y.-ılmıyo [2-10]
 y.-ıyo [3-292], [6-40], [7-71]
 y.-ıyodum [3-54]
 y.-ıyolā [8-43]
 y.-ıyon [1-54]
 y.-ıyonuz [1-59]
 y.-mı [9B-10]
 y.-mıştır [4-182]
 y.-tä [1-178]
 y.-tı [3-98]
 y.-tık [1-119], [2-113], [2-69], [6-21]
 y.-tılā [1-6]
 y.-tım [2-115], [2-117], [3-53]

y.-tır [1-191]	y.-mış [5-66], [5-75]
y.-tırdä [12-32]	y.-tıktan [5-77]
y.-tırdık [1-192]	yarım bir bütünün ortadan ikiye bölünmesiyle oluşan her bir parça
y.-tırdım [12-25]	y. [4-233], [4-236], [4-261]
y.-tırılardı [2-18]	yarış yarışma
y.-tırız [7-77]	y.+ları [7-42]
y.-tırmıŝ [3-303]	yasak bir işin yasal olarak olarak engellenmesi
y.-tıydık [1-120]	y.+ladı [3-29]
y.-veriyon [1-53]	yâsin Yasin suresi, Kur'an'da bir sure
yaP- bk. yap-	y. [7-72]
y.-an [8-36], [8-45]	y.+lê [7-107]
y.-ılır [8-11]	yaş doğuştan beri geçen ve yıl birimi ile ölçülen zaman
yar- yarmak, toprağı sürmek	y. [6-17]
y.-arıñ [5-78], [5-79]	y.+ımdaydım [4-93]
y.-mâ [5-73]	y.+ımdayken [4-217]
yaradan Yaradan, Allah	y.+ına [2-24]
y. [5-66]	y.+ını [9B-58]
yaradılıŝ Tanrı tarafından yoktan var edilme işi	y.+ında [2-24], [4-210], [4-214], [3-2]
y.-ından [5-65]	y.+ındaya [4-218]
yaramaz uslu olmayan	y.+ındayın [4-177]
y. [4-244]	y.+ındaykan [5-165]
yararlan- yararlanmak, faydalanmak	y.+ındaysın [2-101]
y.-amıyoz [2-63]	y.+ındemiş [5-183]
yarat- yaratmak, Allah'ın yoktan var etmesi	
y.-ılmış [5-81]	

yaşa- yaşamak, hayatını sürdürmek

y.-dığım [4-207], [4-216]

y.-dık [4-178]

y.-dım [4-178], [4-187]

y.-ncek [3-307]

yaşlı ihtiyar

y. [3-13], [4-231]

y.+lā [8-24]

yat- yatmak, uzanmak

y. [3-227]

y.-ā [9B-62]

y.-arın [7-84]

y.-arız [7-81], [7-82]

y.-ıyo [2-107], [3-226]

y.-ıyomuşmuş [3-213]

y.-tä [3-277]

y.-tık [1-175]

yatır- yatırmak, bir kimsenin bir yere yatmasını sağlamak

y.-cen [3-267]

y.-dı [2-82]

yatır doğaüstü gücü bulunduğu ve insanlara yardım ettiğine inanılan kimsenin mezarı

y. [12-42], [12-43]

yav *bk. ya*

y. [3-168], [5-216]

yáv *bk. ya*

y. [3-245], [3-246]

yavaş yavaş yavaşca, ağır ağır

y. [3-230]

yay- yaymak, sermek

y.-ādiñ [9A-93]

yayan yürüyerek giden

y. [3-182], [3-183], [3-185], [3-192],

[3-198], [3-321], [3-326]

yaz- yazmak, söz ve düşünceyi özel işaret veya harflerle anlatmak

y.-ādā [5-49]

y.-dı [1-179]

y.-ıyo [5-72]

y.-ıyodu [5-45]

yaz yaz mevsimi

y. [10-65]

y.+ın [12-17]

yazı düşüncenin belli işaretlerle yazılması

y. [6-19]

yazıl- yazılmak, kaydolmak

y. [1-176]

y.-dın mı [1-200]

ye- yemek, karın doyurmak *bk. yê-, yi-*

y. [1-136], [1-137]

y.-di [3-74]

y.-niyo [4-125]

yè- *bk.* ye-

y.-dik [3-69], [3-72], [3-74]

y.-mesine [7-64]

yē *bk.* yer

y.+de [8-32]

y.+dir [3-307]

yed- yedmek, bir kimseyi elinden tutup götürmek, bir hayvanı yedeğe alıp çekmek

y.-ē [9A-73]

yedi altıdan sonra gelen rakam

y. [2-24], [4-177], [4-196], [5-104], [5-17], [5-27], [8-44]

y.+liyin [5-48]

yemek aş *bk.* yemek, yimek

y. [1-53], [2-23], [2-37], [2-39], [3-69], [3-72], [4-125], [4-146], [4-223], [9A-62]

y.+ä [7-101]

y.+i [4-172], [7-99]

y.+lē [3-73]

y.+lēni [1-54]

yèmek *bk.* yemek

y. [9A-61]

yenge bir kimsenin kardeşinin, dayısının

veya amcasının karısı

y.+liK [9A-75]

y.+likleri [9A-68]

yeni eski karşıtı

y. [3-167], [3-243], [4-99], [5-98], [8-43], [8-45]

y.+lik [4-201]

yer bulunulan, yaşanılan, oturulan bölge; mevki *bk.* yē, yèr

[1-207], [12-19], [12-22], [4-19], [5-91]

y.+de [1-194], [2-50], [9B-60]

y.+den [10-66], [12-32], [6-36]

y.+e [12-23], [5-88], [6-12]

y.+i [4-14]

y.+imiz [9A-102]

y.+inde [2-6]

y.+indekinler [2-54]

y.+ine [9A-92]

y.+ini [4-67], [5-149]

y.+lē [8-11]

y.+lēden [1-208]

y.+lēnde [2-13]

y.+leri [9B-24]

yèr *bk.* yer

y. [12-27]

y.+e [1-4],	yığ- yığmak, bir araya getirmek
yerel yöresel	y.-āsın [1-113]
y. [4-86]	yık- yıkmak, yük boşaltmak
yerleş- yerleşmek, bir yerde yaşamaya başlamak	y.-ar [3-296]
y.-enlē [9B-2]	y.-ālā [3-249]
y.-miş [7-5]	yıkı- yıkamak, suyla bir şeyi temizlemek
y.-tirmişlē [3-132]	y.-yon [1-54]
yerleşim yerleşmek işi	yıl sene
y.+ini [3-121]	y.+ın [4-186]
yerli yurt içinde yapılan	y.+lık [4-178], [4-186], [4-187], [4-204], [9B-57]
y. [9B-49], [9B-50]	yılan sürünge bir hayvan <i>bk.</i> yılān
yetiş- yetişmek, gelişip büyümek	y.+ä [3-294]
y.-ip [3-167], [3-243]	y.+dan [6-8]
y.-miyo [1-92]	y.+lādan [6-10]
y.-tä [5-163]	yılān <i>bk.</i> yılan
yetiştir- yetiştirmek	y.+den [6-7], 199
1. geliştirip büyütmek	yılbaşı yılın ilk günü
y.-ilir [9B-55]	y.+na [3-203]
2. birini, bir şeyi gitmekte veya gitmek üzere olan bir kimse veya şeye ulaştırmak, ulaşmasını sağlamak	yımırta <i>bk.</i> yumurta
y.-emem [3-168]	y. [3-35], [3-39]
yetmiş atmış dokuzdan sonra gelen sayı	yımışā yumuşak, sert karşıtı
[1-56], [1-68], [1-198], [2-91], [4-177], [4-189]	y.+nı [1-32]
	yırt- yırtmak, hızlı bir şekilde koşmak
	y.-tı [4-134]

yi- bk. ye-

y.-ceksiñ [5-67]

y.-ceñ [5-76]

y.-cēsem [5-78]

y.-dirilē [1-41], [9A-20]

y.-dirilēdi [2-39]

y.-me [3-204]

y.-mesi [3-247]

y.-miş [5-77]

y.-r [3-215], [9B-45]

y.-riz [7-65], [7-66], [8-19]

y.-rken [9B-43]

y.-rlē [9B-19]

y.-rsin [3-170]

y.-yici [5-78]

y.-yicisi [1-59]

yicek yiyecek, katı gıda

y. [3-168], [3-171], [3-228], [8-4]

y.+lēnā [3-249]

yığen yeğen, yaşlı kimselerin yaşı küçük olanlar için kullandığı seslenme sözü

y.+im [3-312]

yimek bk. yemek

y. [8-18]

yim beş yirmi beş, yirmi dörtten sonra gelen sayı

y. [4-150]

yine tekraren

y. [9B-61]

yirmi on dokuzdan sonra gelen sayı

y. [1-158], [12-39], [1-80], [2-49],

[2-55], [3-314], [4-62], [5-158],

[5-165], [5-32], [6-21], [8-29],

[9B-22], [9B-33]

y.+sinde [6-18]

y.+sine [2-43]

yo bk. yok

y.+umuş [5-184]

yoğ(k) bk. yok

y.+muşmuş [3-189]

y.+muşun [10-13]

y.+udu [5-194], [6-20], [9A-57]

y.+umuş [3-193]

y.+umuşmuş [5-100]

yoğur- yoğurmak, hamur durumuna getirmek

y.-uz [7-49], [7-53]

yoğurt maya katılarak koyulaştırılmış beyaz, kıvamlı bir süt ürünü

y. [7-47], [9A-10]

y.+a [7-62]

y.+u [7-59]

yok olmama durumu *bk. yoğ(k), yoK, yök*

y. [10-74], [1-14], [1-140], [12-19],
[1-23], [12-39], [12-55], [2-11],
[2-25], [2-30], [2-40], [2-44], [2-53],
[2-66], [3-123], [3-124], [3-217],
[3-218], [3-229], [3-244], [3-246],
[3-264], [3-308], [3-41], [3-7],
[4-102], [4-155], [4-192], [4-227],
[5-117], [5-133], [5-235], [5-64],
[6-3], [6-39], [6-41], [6-47],
[7-89], [8-10], [8-25], [8-37], [8-9],
[9A-100], [9B-14], [9B-44], [9B-63]

y.+luktan [3-246]

y.+muş [2-7]

y.+muşmuş [5-19]

y.+suzluk [3-308]

y.+tò [3-171]

y.+tu [2-31], [3-144]

y.+tur [5-139], [5-140], [9A-99]

yoK *bk. yok*

y. [3-9], [4-89], [5-228]

yök *bk. yok*

y. [1-93]

yokā *bk. yukarı*

y. [5-174], [5-176], [5-178]

y.+da [8-49]

yòkar *bk. yukarı*

y.+da [5-52]

yokara *bk. yukarı*

y. [1-44]

yokar *bk. yukarı*

y.+da [1-26], [1-29]

yòkarı *bk. yukarı*

y. [4-35]

yol karada insanların ve hayvanların geçmesi için açılan veya kendi kendine oluşmuş, yürümeye uygun yer

y.+a [4-111]

y.+da [1-204], [3-325]

y.+un [5-170], [9B-1]

yol- yolmak, koparmak

y.-ā [4-37], [4-38]

y.-ādiñ [9A-89]

y.-ālarmış [2-95]

y.-ması [5-84]

yolla- yollamak, göndermek

y.-dā [1-179]

y.-dılā [3-86]

yolma yolmak işi

y. [2-95]

yöre bir bölgenin belli bir yer ve çevresini kapsayan sınırlı bölümü

y.+de [6-51]

yörü- yürümek *bk. yörü-*

y.-yo [10-34]

yörü- yürümek, adım atmak

y.-dü [4-132]

y.-düm [3-212]

y.-r [3-176]

y.-yüvëdi [3-321], [3-325]

yörük hayvancılıkla geçinen, genellikle Toroslarda yaşayan göçebe Türk oymağı

y. [5-10], [5-91]

y.+lerinden [5-12]

yövmiye yevmiye, günlük çalışan işçilerin aldıkları ücret

y. [1-202]

yuğurt yoğurt *bk. yoğurt*

y. [1-78]

yūka yufka, oklava ile açılan ince, yuvarlak hamur yaprağı *bk. yūka*

y. [1-125]

yukarı bir şeyin üst tarafı *bk. yokā,*

yōkar, yokara yokar, yōkarı

y. [3-213]

yulaf en çok hayvan yemi olarak yetiştirilen otsu bitki *bk. yulaF*

y. [5-62], [6-44]

y.+ın [6-45]

yulaF *bk. yulaf*

y.+ı [5-63]

yum- yummak, gözleri kapatmak

y.-dum [3-208]

yumrata *bk. yumurta*

y.+ya [4-72]

yumruk parmakların kapanmasıyla elin aldığı biçim

y. [7-60]

y.+larınız [1-82]

yumurta tavuk yumurtası *bk. yımırta, yumrata*

y. [4-80]

y.+ya [4-73]

yurt dışı yurt sınırları dışındaki her yer; dışarı

y.+ında [3-52]

yuvarlak top veya küre biçiminde olan

y. [4-72]

yūka *bk. yūka*

y. [1-30], [7-45], [7-111]

y. [12-26]

yüksek alçak karşısı

y. [2-31]

yüz**1. doksan dokuzdan sonra gelen sayı**

y. [1-203], [12-12], [12-27], [4-103],
[4-12], [4-147], [4-150], [4-171],
[4-189], [4-93], [4-96], [4-148],
[5-117], [5-171], [5-183], [5-28],
[5-29], [5-87], [7-117], [8-28],
[12-35], [5-20], [5-88]

2. kesici araçlarda ağız

y.+lû [2-97], [2-98]

yüzbaşı orduda rütbesi üsteğmenle
binbaşı arasında olan subay

y.+ynan [3-89]

yüzbaşı yüzbaşı *bk.* yüzbaşı

y.+dâ [3-79]

yüzük yüzük, parmağa takılan halka

y. [9A-39]

-Z-

zaman vakit

z. [12-60], [2-33], [2-7], [4-168],
[5-135], [6-32], [7-11], [7-21], [7-98]
z.+dan [9B-12]
z.+ımızda [10-52], [9A-43], [9A-66]
z.+ında [2-90], [4-16], [5-3]
z.+ından [4-1]
z.+ını [3-276], [3-277]

z.+lâda [2-31]

z.+lar [9B-1]

zaTen zaten *bk.* **zâten**

z. [5-31]

zâten zaten, esasen

z. [2-30], [5-122], [6-1]

zâti zaten *bk.* **zâten**

z. [6-15]

zayıf görevini yapacak yeterli gücü
olmayan

z. [2-91]

zebebe *bk.* sebeb

z.+i [3-25]

zebil bakımsız, perişan

z.+lik [1-96]

zengin maddi olarak bollukta olan

z. [10-74], [7-10], [7-12], [7-13],
[7-28]

z.+lê [4-169]

z.+lik [4-200]

ziyade çok

z. [9B-60]

ziyafet eğlenmek veya bir olayı
kutlamak amacıyla birçok kimsenin bir
araya gelerek yedikleri yemek

z. [12-50]

ziyaret birini görmeye gitme

z. [9B-25]

zor kolay karşıtı

z.+du [1-204]

z.+muş [5-84]

zurnacı düğünlerde zurna çalan kişi.)

z.+ynan [2-20]

ÖZEL ADLAR DİZİNİ

-A-

āmet *bk. ahmet*

ā. [5-202], [5-220]

abbazoğulları Abbasoğulları, sülale unvanı

a. [5-27]

ahmet Ahmet, yörede kullanılan bir kişi adı *bk. āmet*

a. [5-126], [5-134]

alā *bk. ali*

a. [5-134]

ali Ali, yörede kullanılan bir kişi adı *bk.*

alā

a. [4-234], [4-249], [4-250], [4-251],
[4-252], [4-253], [4-254], [4-258],
[5-138]

a.+yi [4-233], [4-242]

ali erdoğan Ali Erdoğan

a. [5-21]

allah Allah

a. [1-88], [3-274], [5-75], [8-3]

a.+ım [3-227]

almanca Almanca, Almanların konuştuğu dil

a. [1-179]

āmidiga Ahmet Ağa

ā. [5-203], [5-220]

arabellēn ismel Arapellerin İsmail, sülale unvanıyla kullanılan kişi adı

a. [5-216]

arab_ismel Arap İsmail *bk. arabellēn ismel*

a. [5-206]

arap Arap

a.+lā [9B-10]

a.+lar [9B-10]

arapça Arapça, Arapların konuştuğu dil

a. [5-210]

arnavut Arnavut

a. [3-310]

atatürk Atatürk

a. [5-3], [5-106], [5-107]

avşar Avşar, boy adı

a. [1-3]

a.+dı [1-6]

-B-

babuk bey Babuk Bey, eski dönemlerde yaşamış bir bey

b.+lı [4-4]

barak türkmenleri Barak Türkmenleri

b. [2-1]

bayramşad Bayramşad, ata verilmiş özel ad

b. [4-121]

bedir Bedir, yörede kullanılan bir kişi adı

b.+e [10-50]

bekir Bekir, yörede kullanılan bir kişi adı

b. [5-134], [6-26], [7-5]

b.+miş [7-8]

bilal Bilal, yörede kullanılan bir kişi adı

b. [5-105]

bulgar Bulgar

b. [3-190], [3-191]

b.+ın [3-193], [3-194]

-C-

celal bayar Celal Bayar, Türkiye Cumhuriyeti'nin 3. cumhurbaşkanı

c. [4-103], [4-113], [4-96]

c.+ä [4-136]

c.+ın [4-93]

cengizhan Cengizhan, kişi adı

c. [5-133]

-Ç-

çıtak Çıtak, unvan

ç. [5-125], [5-126]

-E-

ekizoğullarâ İkizoğulları, sülale unvanı

e. [5-27]

ekizoğulları İkizoğulları, *bk.*

ekizoğullarâ

e. [5-23], [5-25]

e.+ndan [5-105], 183

erdoğan Erdoğan

e.+dır [5-22]

ermenî Ermeni

e. [3-75], [3-77]

e.+ymış [3-78]

-F-

fātiha Kur'an'da bir sure

f. [7-114]

fazlâ Fazlı, yörede kullanılan bir kişi adı

f. [5-164]

fazlıoğulları Fazlıoğulları, sülale unvanı

f. [5-27]

ferguson Massey Ferguson, traktör markası

f. [2-79]

-G / Ğ-

germiyan beyliği Germiyan Beyliği

g.+ne [4-15]

germiyenoğullā Germiyanogulları

g.+ndan [6-25]

ġızık Kızık, boy adı

ġ. [6-1]

ġızık boyu Kızık boyu

ġ.+ndan [6-24], [6-4]

gürallā Gürallar

g.+da [2-61]

-H-

hacä bekir Hacı Bekir

h. [7-2]

hacı babıġ(k) Hacı Babuk

h.+ın [4-29]

hacı babık Hacı Babuk

h. [4-11], [4-3]

hacı bıbık Hacı Babuk

h. [4-27], [4-5]

hacı ġadir Hacı Kadir

h. [10-51]

h.+e [10-50]

hacıbekir Hacıbekir

h. [7-7]

hakkı düdük Hakkı Düdük

h. [4-128]

halil Halil, kiş adı

h.+ın [3-18]

halil efe Halil Efe

h. [3-48]

halil_efe Halil Efe

h. [3-1], [3-10], [3-9]

hall_efe Halil Efe

h. [3-24]

hatıb_ağa Hatip Ağa

h. [5-122]

hüseyin Hüseyin, yörede kullanılan bir kişi adı

h. [5-131]

-İ-

ismail İsmail, kişi adı

i. [5-105], [5-131], [5-204], [5-209],

[5-215], [5-217],

i.+i [5-218]

ismel bk. İsmail

i. [5-204], [5-205], [5-207], [5-208],

[5-213], [5-214], [5-216]

[5-204]

izzet İzzet, kişi adı

i. [5-138]

izzet ağa İzzet Ağa

i. [3-173]

-K/Ķ-

Ķaleoġulları Kaleoğulları, sülale unvanı

Ķ. [5-27]

Ḳara āṣa Kara Ayşe

Ḳ. [5-169]

Ḳara keçili Kara Keçili

Ḳ. [5-12]

Ḳara mīstān Kara Mustafa

Ḳ. [7-26]

Ḳoca çavuş Koca Çavuş, unvan

Ḳ. [4-161]

Ḳocabıyıklā Kocabıyıklar, sülale unvanı

Ḳ. [6-29]

Ḳocabiyolā Kocabıyıklar, sülale unvanı

Ḳ. [6-13], [6-14]

Ḳuran Kur'an, müslümanların kutsal kitabı

Ḳ. [3-148], [9A-25]

-M-

mahmud(t) Mahmut, kişi adı

m.+muş [4-3]

mahmut Mahmut, kişi adı

m. [7-6]

mehmet Mehmet, kişi adı

m. [5-131], [5-134], [5-138]

memed ali çavuş Mehmet Ali çavuş

m. [1-180]

memet Mehmet *bk.* **mehmet**

m. [5-220]

mēmēt Mehmet *bk.* **mehmet**

m. [1-67], [2-77], [5-202]

m.+midi [2-73]

mēmīdīga Mehmet Ağa

m. [5-203], [5-220]

mīrad(t) Murat

m.+a [5-203]

mīrto Murat adının yörede söylenişi

m. [5-203]

-O-

osmanlı Osmanlı

o. [10-33], [10-54]

osmanlıca Osmanlıca

o. [5-189]

-Ö-

ömer Ömer, kişi adı

ö. [5-134]

-P-

paytā baytar, unvan

p. [2-70]

Putaklān ismel Putakların İsmail

P. [5-216]

-R-

rīfat Rıfat, kişi adı

r. [5-138]

rum Rum

r. [4-10]

rus Rus

r.+lā [3-68], [3-73], [3-74]

r.+lāda [3-73]

-S-

selçuklulā Selçuklular

s. [10-71]

selimoğullarā Selimoğulları, sülale
unvanı

s. [5-27]

süleyman ağa Süleyman Ağa

s. [4-152]

-Ş-

şākir sarı Şakir Sarı

ş. [1-10]

-T-

tahir Tahir, kişi adı

t. [5-105]

torlakkā Torlaklar, sülale unvanı

t.+nan [5-24]

tunahan Tunahan, kişi adı

t. [5-133]

tunān Tunahan, kişi adı

t. [7-69]

türk Türk

t. [3-311]

türkçe Türkçe

t. [6-19]

-Ü-

ümer ağa Ömer Ağa

ü. [1-178]

-Y-

yaşar Yaşar, kişi adı

y. [1-172]

yaşar uçak Yaşar Uçak

y. [1-172]

yonan Yunan *bk.* **yunan**

[10-24], [10-34], [10-40], [3-16],

[3-17], [3-284], [3-285], [3-3],

[3-327], [3-34]

y.+a [3-6]

y.+ı [3-22]

y.+ın [3-41]

y.+lānmışmı [3-290]

y.+nın [3-247]

yōnan Yunan *bk.* **yunan**

y.+nan [3-64]

yunan Yunan

y. [3-4]

YER ADLARI DİZİNİ

-A-

abeş Abaş, Emet ilçesine bağlı bir köy

a. [3-133]

abeş köyü Abaş Köyü

a. [3-133], [3-134]

acıman köy Acıman Köy

a. [2-5]

adana Adana, Türkiye'nin Akdeniz Bölgesi'nde yer alan illerinden biri

a. [1-1], [1-5]

a.+dan [3-134], [3-135]

adıyaman Adıyaman, Türkiye'nin Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde yer alan illerinden biri

a. [3-77]

ağarâ bk. ağarı köyü

a. [3-131]

ağarı bk. ağarı köyü

[4-20], [4-22], [4-23]

a.+da [3-104], [3-107]

ağarı köyü "Ağarı Köyü" Çavdarhisar ilçesine bağlı bir köy

a. [3-123]

akpınar Akpınar, Kızık köyünün kurulduğu bölge

a. [6-12]

a.+ım [5-182]

al dede Al Dede, yörede bulunan bir kutsal mekan, yatır

a. [1-25]

al d.+de [1-27]

alacapınar Alacapınar, Gediz'e bağlı Samralar köyünün eski adı

a. [5-97]

almanya Almanya, Avrupa'da bir ülke

a. [1-197]

a.+dan [4-198]

a.+ya [1-176], [4-197],

a.+yâ [1-171]

almanyı Almanya *bk.* Almanya

a.+da [3-52]

altındaş Altıntaş Köyü, Gediz'e bağlı bir köy

a.+lıydın [8-31]

altındaş Altıntaş, Kütahya'nın ilçesi

a.+da [2-68]

arapbölmesi Arapbölmesi

a. [9B-9]

armutçuk Armutçuk, Yenicearmutçuk köyü

a. [5-34], [9B-1]

artvin Artvin, Türkiye'nin Karadeniz Bölgesi'nde yer alan illerinden biri

a.+de [3-53]

a.+in [3-85]

aslanapa Aslanapa, Kütahya'nın ilçesi

a. [5-226]

aşşasusuz Aşağısusuz

a.+da [5-182]

avıstırya Avusturya, Avrupa'da bir ülke

a. [3-187]

avrupa Avrupa

a.+lılā [3-203]

avusturyu Avusturya *bk.* avıstırya

a.+dan [3-182], [3-185]

a.+ya [3-183]

aydın Aydın, Türkiye'nin Ege bölgesinde yer alan bir ili

a.+dan [3-80]

a.+lıdı [3-90]

aymozın Aizanoi, Çavdarhisar ilçesinde bulunan bir antik kent

a. [2-28]

-B-

bahatlar Bahatlar köyü, Emet'e bağlı bir köy

b. [6-36]

balıkesir Balıkesir, Türkiye'nin Marmara Bölgesi'nde yer alan bir ili

b.+de [4-115]

b.+lı [4-114]

barağı Barağı köyü, Çavdarhisar'a bağlı bir köy

b. [2-1], [3-126], [5-102], [5-103]

bornova Bornova, İzmir ilinin bir ilçesi

b.+da [4-129]

bulgaristan Bulgaristan, Avrupa'da bir ülke

b.+dan [3-202]

-Ç-

çavdarhisar Çavdarhisar, Kütahya ilinin ilçesi

ç. [5-188]

ç.+a [9B-5]

ç.+da [5-182]

çavdır *bk.* Çavdarhisar

ç. [10-26], [3-178], [5-223]

ç.+a [2-59]

ç.+da [3-108], [8-34]

ç.+dan [3-175]

ç.+ın [10-25], [10-28]

ç.+lı [10-74]

çavdırhisar *bk.* Çavdarhisar

ç. [5-103]

ç.+da [3-139]

ç.+ın [4-180], [1-212]

çavdırhisar *bk.* Çavdarhisar

ç.+da [2-116], [3-249]

çaysinge Çaysinge, köy adı

ç. [5-173]

çölmekçi dağı Çömllekçi Dağı

ç. [3-196]

ç.+ında [3-220]

-D-

daşman suyu Daşman suyu, çeşme adı

d. [5-179]

davşanlı Tavşanlı, Kütahya ilinin bir ilçesi

d.+da [2-88]

d.+nın [2-107]

demirölük Demirölük köyü, Çavdarhisar'a bağlı bir köy

d. [12-34]

demirölük köyü Demirölük Köyü *bk.* demirölük

d. [3-124]

dereköy Dereköy

d. [6-31]

dumlupınar Dumlupınar, Kütahya ilinin bir ilçesi

d. [3-20]

-E-

eğrigöz dağı Eğrigöz Dağı

e.+nın [4-8]

emet Emet, Kütahya'nın bir ilçesi

e. [5-232], [6-33]

e.+te [4-4]

e.+ten [4-98]

eskişehir Eskişehir, Türkiye'nin İç Anadolu Bölgesi'nde bulunan bir ili

e.+e [4-101]

eşme Eşme, Uşak ilinin bir ilçesi

[2-88]

-F-

fırdan Fırdan (köyü), Gediz ilçesine bağlı bir köy

f.+a [10-50]

-G / Ğ-

ğara dede Kara Dede, yörede bulunan bir kutsal mekan, yadır

ğ. [1-27]

ğ.+de [1-28]

ğara ğurt ramPası Kara Kurt Rampası

ğ. [4-133]

ğ.+ndan [4-134]

ğaradeniz Karadeniz, Karadeniz bölgesi

ğ.+de [6-50]

ğayabaşı Kayabaşı

ğ. [6-5]

gediz Gediz, Kütahya'nın bir ilçesi

g. [10-48], [12-15], [3-268], [4-189],

[4-224], [5-224]

g.+de [9B-60]

g.+den [1-213], [1-89], [1-90], [3-172]

g.+e [1-91], [3-264], [3-269], [5-167]

gire ovası Girey Ovası

g. [5-227]

girey ovasä Girey Ovası

g. [5-226]

göklē Gökler (Kasabası), Gediz'e bağlı bir kasaba

g.+den [10-48]

güneyköy Güneyköy

g.+den [1-172]

-H-

hacıkebir Hacıkebir

h. [10-42], [3-285], [5-222], [7-7], [7-9]

h.+de [10-43], [3-285], [7-12]

hacıköy Hacıkebir Köyü

h. [3-178]

h.+lülere [3-286]

hacımahmuT Hacımahmut köyü

h.+a [7-6]

hacımāmıT Hacımahmut köyü

h. [12-9]

-I-

ılıca Ilıca

ı. [2-107]

ırak Irak

ı.+ın [5-89]

ısparta Isparta, Türkiye'nin Akdeniz Bölgesi'nde yer alan illerinden biri

ı.+da [2-52]

-İ-

ilcigüren İlcikören *bk.* ilcikören

i. [5-198]

ilcikören İlcikören, Çavdarhisar'a bağlı bir köy

i. [5-197], [5-199], [5-44], [5-50], [5-54]

i.+de [5-182]

i.+nen [9B-1]

ilciKören İlcikören *bk.* ilcikören

i.+in [5-178]

ilciKören köyü İlcikören köyü *bk.* ilcikören

i.+ne [9B-4]

ilcikoviran İlcikoviran *bk.* ilcikören

i. [5-190], [5-45], [5-49]

iskenderun İskenderun, Hatay ilinin bir ilçesi

i.+daydım [2-121]

izmir İzmir, Türkiye'nin Ege Bölgesi'nde bulunan bir ili

i. [3-306]

i.+i [2-41]

i.+de [3-288], [3-289], [3-298], [8-28]

i.+den [10-34]

istanbol İstanbul *bk. İstanbul*

i.+da [12-15]

istanbul Türkiye'nin Marmara Bölgesi'nde yer alan illerinden biri

i.+da [2-62]

-K/Ç-

Kaflar Kalfalar köyü, Emet ilçesine bağlı bir köy

Ç. [3-127]

kapıkule Kapıkule sınır kapısı

k.+ye [3-193]

Çarabınar Karapınar *bk. Çarapınar*

Ç. [5-169]

Çarapınar Karapınar, çeşme adı

Ç. [5-168]

Çayabaşı Kayabaşı

Ç. [6-6]

Çayı Kayı köyü, Emet ilçesine bağlı bir köy

Ç.+dan [6-33]

Çayseri Kayseri, Türkiye'nin İç Anadolu Bölgesi'nde yer alan illerinden biri

Ç.+de [3-75]

kozan Kozan, Adana ilinin bir ilçesi

k.+dan [1-1], [1-5]

kütahya Kütahya, Türkiye'nin Ege Bölgesi'nde yer alan illerinden biri

k. [2-107]

kütāya Kütahya *bk. kütahya*

k. [10-44], [4-101]

k.+da [12-15], [6-2]

k.+dan [1-55]

kütāyı Kütahya *bk. kütahya*

k.+da [12-16], [8-29]

kütāyā Kütahya *bk. kütahya*

k.+dan [3-196]

-M-

mardin Mardin, Türkiye'nin Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde yer alan illerinden biri

m. [3-76]

mezapotamyı Mezopotamya

m.+dan [5-89]

meyik taş mihenk taş, Yağdıgın köyünde asker uğurlamasında insanların toplandıkları alan

m. [3-56]

-O-**orta asya** Orta Asya

o. [2-2]

ortı asyı Orta Asya

o.+dan [5-89]

-Ö-**örenciğ(k)** Örencik *bk.* Örencik

ö. [12-3]

ö.+in [3-128], [3-133]

örencik Örencik, Kütahya'nın Emet ilçesine bağlı bir kasabası

ö. [3-178], [4-14], [4-21], [5-234],

[5-236], [5-237], [5-239]

-R-**rusya** Rusya

r.+nın [3-64]

-S-**samralar** Samralar köyü, Gediz'e bağlı bir köy

s. [5-97], [5-98], [5-99]

sazanos Sazanos

s.+muş [4-17]

sazköy Sazköy, Gediz'e bağlı bir köy

s.+lü [1-180]

sumak Sumak köyü

s.+tan [6-34]

-T-**taşpınar** Taşpınar

t. [5-181]

t.+ım [5-182]

tepecik dağı Tepecik Dağı

t.+ndan [3-167]

tePicik köy Tepecik köyü

t. [12-3]

tepecikköy Tepecikköy

t.+le [4-14]

tepiçköy Tepecik Köyü

t.+den [12-1]

tepiçköy dağı Tepecikköy Dağı

t. [3-26]

tesenderesi Tesenderesi

t. [1-207]

tokat Tokat, İç Anadolu bölgesinde bulunan bir il

t.+ta [6-2]

türkiye Türkiye

t. [9B-13]

t.+de [6-1]

t.+ye [3-193]

-U-**uşak** Uşak, Türkiye'nin Ege Bölgesi'nde yer alan illerinden biri

u.+ta [4-218]

u.+tan [6-37]

-Y-

yağdın Yağdığın köyü

y. [3-141], [3-145]

yağmırlā Yağmurlar köyü

y. [12-9]

yenicearmutcuk(ğ) Yenicearmutçuk köyü

y. [5-35], [5-36]

y.+da [1-168]

y.+a [5-96]

yeniciköy Yenicearmutçuk Köyü

y.+e [5-221]

yenicıköy Yenicearmutçuk Köyü

y. [5-202]

y.+de [1-168]

yokādere Yukarıdere

y. [5-52]

yugoslavyı Yugoslavya

y.+da [3-205]

y.+dan [3-311]

yuguslavyà Yugoslavya

y.+da [3-186]

yeşilçay Yeşilçay köyü

y. [5-172]

-Z-

zafertepe Zafertepe

z. [3-20]